قەشقەر
ئەدەبىياتى

1

AltunOq

1984

www.uyghurkitap.com

قەشقەر ئەدەبىياتى

1984 - يىل 1 - سان

13 - يىل نەشرى

AltunOq

قەشقەر ۋىلايەتلىك
ئەدەبىيات - سەنئەت ئىجادىيەت ئىشخانىسى

بۇ ساندا

ئامچى .... (ھېكايە) .... مەھەممەت باغراش 1

ئەندىشە قىلمالىق ساقى ئاكا .... (») .... تۇرسۇن نىياز 14

ئانا .... (») .... دىلبەر قەييۇم 22

تۇققان يوقلاش .... (») .... ھۈسەيىن تالىپ 33

ئېخ، ھايات! .... (نەسىر) .... زۇلپىقار 37

ۋەتىنىم - بەختىم .... (») .... مەتتوختى ئىسمايىل 39

ناخشا .... (») .... ئەنەيتۇللا قۇربان 42

مەسەللەر .... (مەسەل) .... مۇھەممەت ئىمىن 45

شېئىرلار .... (شېئىر) .... ئۇچقۇن 50

شېئىرلار .... (») .... جېلىلى 54

شېئىرلار .... (») .... ۋاھىتجان غوپۇر 60

قەشقەر مۇھەببىتى .... (») .... ئەنۋەر ئابدىرېھىم 67

شېئىرلار .... (») .... ئابدۇسەمەت خېلىل 70

ئىككى غەزەل .... (») .... يالقۇنجان ئىسلام 72

ئىككى غەزەل .... (») .... ئابدۇراخمان ناۋايى 73

مۇخەممەس .... (») .... مۇكەررەم ئەبەيدۇللا 74

قەرز قالغان توي ھەققىدە قىسسە .... (») .... تۇرغان شاۋۇدون 76

ئىككى شېئىر .... (») .... ئەيسا سايىم 80

ئىككى شېئىر .... (») .... مەتتوختى ئەخمەت 82

زامانىم قىزلىرىغا .... (») .... تۇرسۇن ئىبراھىم 84

شېئىرلار .... (») .... ناسىرجان مۇھەممەدى 87

ئىككى شېئىر .... (») .... پەرھات مۇھەممەت 89

ئارزۇيۇم .... (») .... مەمانجان روزى 89

شېئىرلار .... (») .... رەپىقەتجان خېلىل 90

كېلىپ كەتسەڭ ئەمدى شائىر .... (») .... مەھەممەت مۇسا 92

سەن تۇۋرۇكنىڭ زارى .... (ساتىرا) .... ھاپىزجان مۇھەممەت 93

شېئىرلار .... ئابلىمىت قۇربان 94

نەسىر ۋە ئۇنىڭ خۇسۇسىيەتلىرى توغرىسىدا .... (ماقالە) .... ئەھمەت دەرۋىش 99

نىيەت .... (چۆچەك) 106

شاھزادە ئىسكەندەر .... (») 107

يول .... (ھېكايە) .... تېن پاۋۇل رەچىتى (گېرمانىيە) 110

ئامالاج زورۇقۇپ كۈلۈش .... (») .... دىڭ چالڭ (بىرما) 112

ئالتۇن خوراز ھەققىدە چۆچەك .... ئا.س. پوشكىن (روسىيە) 119

ئوت يۈرەك شائىر مۇسا جېلىل 123

ئۇيغۇر كىتاب تورپېتى
www.uyghurkitap.com

(ھىكايە)

مەھەممەت باغراش

قۇربان ھېيتنىڭ ئاخىرقى كۈنى چۈشتىن ئەمدىلا قايرىلغان مەزگىل. ئوكتەبىر ئېيى كىرىپ كېلىۋاتقىنىغا قارىماي، ھاۋا ـ جاھان يەنىلا ياز ئايلىرىدەك ئىسسىق ئىدى.

مەن 3 كۈندىن بېرى داۋاملىشىۋاتقان تۈگمەس ھېيتلاشلاردىن چارچاپ كەتكەن سىزىملىرىمغا ئارام ئىزدەپ، ھېچ مەقسەت ـ نىشانسىزلا كوچا ئايلىنىپ يۈرەمەن.

" كۆز پەسلى ـ ئالتۇن پەسىل » دەيدۇ. بۇ يىلقى قۇربان ھېيت تازىمۇ مولچىلىق ئۈستىگە كەلدى. بازاردىكى نىمەتلەرنىڭ تولىلىقىدىن، رەڭمۇ ـ رەڭلىكىدىن كوزۇڭ قامىشىدۇ. نەگىلا قارىساڭ سانجاق ـ سانجاق ئادەم، كوچىنىڭ ئىچى ۋاژ ـ ۋاژ قاينايدۇ. شۇ كۈنلەردە بازاردىن توخىتا سۈتىدىن باشقا ھەممە نەرسىنى تېپىش مۇمكىن. ئۇيغۇر خەلقى سەنئەت خۇمارى خەلق. كاۋاپچى بالىلارنىڭ خۇشخۇي ۋە جاراڭلىق توۋلاشلىرى، ناۋاي ـ سامسىپەزلەرنىڭ ئاغىزى ـ ئاغزىغا تەگمەي قىچقىرىشلىرى، راخاپچى ـ دوغاپچى، ماروژنىچىلارنىڭ خىرىدارلارنىڭ دىققىتىنى ئۆزىگە تارتىش ئۈچۈن، قولىدىكى چومۇچلىرىنى داسلىرىنىڭ قىرغاقلىرىغا ھەرخىل ئاۋاز ۋە ھەرخىل ئۇداردا كوڭۇللۇك تاراڭلىتىپ ئۇرۇشلىرىنىڭ ئۆزىلا بىر سەنئەت ...

بۈگۈنكى ھېيت بازىرىغا ئالاھىدە قىزغىنلىق بەخش قىلىۋاتقان مانا بۇ يېقىملىق شوخ قىچقىرىشلارغا ماسلىشىپ، چايخانا، پەۋىخانىلاردىن ياڭراۋاتقان ئۇنئالغۇنىڭ جەزبىلىك سادىسى، خۇشال قىقاس ـ چۇقانلار، ئىسقىرتىشلار، ناغرا ـ سۇنايلار ۋە شوخ شادىيانە ناخشا ـ ئۇسۇللىرى پۈتۈن كوچىنى بېشىغا كىيىپ، ھەممىلا كىشىدە بىر خىل ئۆتتەك قىزغىنلىق تۇيغۇسىنى قالدۇرۇپ ئۆتۈپ كېتىپ بارغان تويچىلار بۇ شەھەرنىڭ جۇشقۇن-قۇۋناق ھاياتىدىن بەلگۈ بېرىدۇ. شۇتاپتا ساڭا ھەممىلا ئادەم تەڭلا كولىۋاتقاندەك بىلىنىدۇ.

مەن تەنھا ئۆزەم ھېيت بازىرىنىڭ پەيزىنى تاماشا قىلىپ كېتىپ بارىمەن. بازار گەرچە بەكلا شاۋقۇنلۇق بولسىمۇ، ئەشۇ شاۋقۇنلار كى-

AltunOq

شىگە بىرخىل خاتىرجەملىك، تېچلىق، ئازادىلىك تۇيغۇسىنى بېغىشلايدۇ. كوز توق، كوڭۇل توق. ئۇنى ـ بۇنى كورۇپ ئايلىنىشمۇ ئۇزگىچە مەناغا ئىگە...

بىردىنلا كوچىنىڭ چېتىگە توكۇپ دوگلاۋەتكەن ئالمىلارغا كوزۇم چۈشتى. يىراقتىن قاردساڭ بۇ ئالمىلار دوگىسى خۇددى رەڭگارەڭ ئېچىلغان گۇلبوستانىغا ئوخشايدۇ. مەن كىچىكىمدىن ئالمىغا ئامراق ئىدىم، ئالمىنى يېسەڭلا ئەمەس، پۇردساڭمۇ بىر لەززەت دىگىنە !

مەن بىر دەسسەپ ـ ئىككى دەسسەپ ھېلىقى ئالما دوگىسىنىڭ يېنىغا كېلىپ قالدىم ـ دە، ئالمىلارغا ھەۋەس بىلەن نەزەر تاشلىدىم.

— غۇلجا ئالمىسى! كورۇپ ئال، پۇراپ ئال خىرىدار...

ئورتا بوي، قارا مۇتۇك كەلگەن، يالاڭباشتاق بىر يىگىت ئاۋازىنىڭ بىرىچە توۋلىماقتا ئىدى. ئۇ كوپ بولسا 25 ـ 24 ياشلاردا ئىدى. ئۇمىنىڭ ئوز ئالمىلىرىغا قىزىقىش بىلەن نەزەر سېلىۋاتقىنىمنى كورۇپ تېخىمۇ ئۇنلۇك توۋلاشقا باشلىدى:

— تولۇن ئايدىن دومىلاق، قىز مەڭزىدىن قىزىلراق، مەرۋايىتتىن سۇزۇكرەك، ئەتىر گۇلدىن خۇشپۇراق، بىرنى يېسەڭ دەرمانىدا، يىمەي كەتسەڭ ئارماندا! غۇلجا ئالمىسى دىگەن شۇ... قېنى كىلىڭ ئاكا، قانچە كىلو تارتىمەن؟...

مەن ئالمىچىنىڭ سوزلىرىگە زوق بىلەن كۇلۇپ جاۋاپ بەردىم. ئۇنىڭ ئالمىلىرى راس دىگەندەك ھەم چوڭ، ھەم سۇزۇك، راساۋايىغا يېتىپ پىشقان ھەقىقى غۇلجا ئالمىسى ئىدى. قىزىرىپ پىشقان ئالمىلار قوياش نۇرىدا چوغدەك تاۋلىناتتى. سۇيى تېشىغا تەپچىرەپ چىقىپ، ياغ بىلەن سىلىغاندەك پاقىراپ تۇرغان تېخى يېڭىلا ئۇزۇلگەن ياش ئالمىلار بىر قاراشتىلا كىشىنىڭ ئاغزىغا سېرىق سۇ كەلتۇرەتتى. ئەسلىدە مەن بىر نەرسە سېتىۋالىمەن دەپ قارارلاپ چىقمىغان بولسامۇ، ئالمىنىڭ ئېسىللىگى مىنى ئىختىيارسىز ئۇزىگە تارتىۋاتاتتى. « كېرەك نەرسە يۇك ئەمەس، ئالسام ئالايچۇ ! » مەن شۇ ئوي بىلەن ھېلىقى بالىغا يېقىنلاشتىم.

— كىلوسى قانچە پۇل؟ ـ دىدىمەن ئالما دوگىسىدىن بىر تال ئالمىنى قولۇمغا ئېلىپ پۇراپ. ئالمىنىڭ خۇش پۇرىغى دىمىغىمنى غىدىغلاپ باشقىچىلا بىرخوشكەيپ بەرگەندەك بولدى.

— كىلىڭ ئاكا، قانچە پۇل دەمسىز؟ ئەۋۋەل قولىڭىزدىكى ئالمىنى بىر چىشلەپ، ئاندىن باھاسىنى سوراڭ، ياردىسا سىزنىڭ، ياردىمىسا مىنىڭ، قېنى قېپ ـ قىزىل ئاناردەك يېرىنى بىر چىشلەڭچۇ ئاكا، ئاۋۇ كۇن تەككەن يېرى »نى...، يىگىت چاقماقتەك سوزلەيتتى. ئۇنىڭ سوزى بىلەن تەڭ نىمە بالا بولدى، بىردىنلا ئاغزىمغا سېرىقسۇ كېلىپ، نەپسىم تاقىلداپ كەتتى.

— قېنى چىشلەڭچۇ ئاكا! بىرەرتال ئالما دىگەنگە ئىنجىقلايدىغان ئوغۇل بالا ئەمەسسىز! ۋاك دىگىدەك يىردىمىز بولسا غۇلجىدەك يەردىن ساي ئاتلاپ بۇ يەرگە چىقمايمىز... قېنى ھە، شۇنداق بىر چىشلىسىڭىز ئاغزىڭىزدا « شۇرردىدا » ئىرىمىسە ھىساپ ئەمەس، ـ ئۇ، مىنىڭ قولۇمدىكى ئالمىنى « گوچچىدە »چىشلەۋىتىشتىن ئۇزەمنى ئارانلا تۇتۇپ تۇرغۇنۇمنى پەملەپ قالسا كېرەك، شۇ گەپلىرى بىلەن مىنىڭ نەپسىمنى تېخىمۇ دەي ـ دەيگە سالماقتا ئىدى.

— ھەر ھالدا باھاسىنى دىيىشىۋىراق يەيلى ئۇكا...ـ ئاران دىيەلىدىم ئۇزەمنى مەھكەم

تۇتۇشقا تىرىشىپ. ئاغزىمدا شۇنداق دىسەممۇ، قولۇمدىكى ئالما بۇرنۇمنىڭ ئۇچىدىن ئاجرىمايتتى. بۇرۇن بىلەن ئېغىزنىڭ ئارىلىغى قانچىلىك دەيسىز! ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۇنىڭ غۇنچىدەك قىزىرىپ پىشقان يېرى لېۋىڭگە تېگىپ تۇرسا... لېكىن مەن مۇنداق سودىگەرلەرنىڭ مىجەزىنى ئازراق بىلەتتىم، ھەر ھالدا ئۇلارغا ئېلىشىپ قالمىغىنىڭ ياخشى.

— ۋاي ـ ۋۇي ئاكا، بىر تال ئالمىغا نىمانچە قىلىسىز؟ قالتىسكەنسىز جۇمۇسىز! قېنى، ئالمىنى بىر چىشلەڭچۇ، ئەگەر ئالما يەمەن دىسىڭىز قولىڭىزدىكى ئالما بىكىر ىڭىزغا...

ئۇنىڭغا سىنىغاندەك قاراپ قويدۇم. ئۇ، كۇلۇمسىرەپ تۇراتتى. چىرايىدىن ئوچۇق كوڭۇللۇك، ئوچۇق قوللۇق بىر يىگىت بولۇپ كورۇندى. مەن قولۇمدىكى ئالمىنى گۇچچىدە قىلىپ بىرنى چىشلىدىم. ئالما شۇنچە چۇرۇك، شۇنچە تەملىك ھەم شۇنچە ياش ئىدىكى يىگىتنىڭ بايىقى سوزلىرىنىڭ راستلىقىغا ئەمدى ئىشەندىم ـ دە، " ھايت ـ ھۇيت » دىگىچە قولۇمدىكى ئالمىنى سوقۇۋەتتىم.

— قانداق، يارىدىمۇ ئاكا؟ بىز ھەرگىزمۇ جاگەپ قىلمايمىز جۇمۇ! پو دىگەننى ئاتىدىغان سورۇن بار، ئاتمايدىغان سورۇن بار، مىلىمىزغا پو كەتمەيدۇ دەگا...!ـ ئۇ مەغرۇر كۇلۇپ قويدى. مەن رازىمەنلىك بىلەن بېشىمنى لىڭشىتتىم .

— جايىدا ـ جايىدا، قېنى ئۇكام، 5 كىلو تارتىۋەتكىنە .

يىگىت قولىدىكى جىڭنى تاراقشىتىپ ماڭا توغرىلىدى. مەن ئالما دۇۋىسى ئىچىدىن ئەڭ چوڭ، ئەڭ رەڭدار، ئەڭ سۇزۇكلىرىنى بىر ـ بىرلەپ خىللاشقا كىرىشتىم ۋە تازا توجۇپىلەپ تاللاپ جىڭغا سالدىم ـ دە، ھەر قاچانقى ئادىتىم بويىچە بازارغا چىقسام ئىھتىيات ئۇچۇن يانچۇغۇمغا سېلىۋالىدىغان تور سومكامنى چىقاردىم. " 10 يىللىق »تا كىرەكنى ئىزدىسەڭ تېپىلمىغاچقا، بازاردا نىمە ئۇچرىشىنى بىلمەيلا تەۋەككۇلىغا سومكىنى كوتۇرۇپ چىقاتتۇق ۋە كاللا ئالماقچى بولساق پاقالچاقنى، پاقالچەك ئالماقچى بولساق كاللىنى سېتىۋېلىپ، تېپىلغىنىغا خۇشال بولۇپ كىلىۋىرەتتۇق. سالغىدەك سومكاڭ تەييار بولمىسا، قاچىلايدىغان نەرسە ئىزدەپ بولغىچە شۇ كاللا بىلەن پاقالچاقتىنمۇ قۇرۇق قالاتتۇق. شۇڭا "ئۇلگىلىك تىياتىر» كورۇشكە ماڭساقمۇ، بىرىدىن سومكىنى ئېلىۋېلىش ماڭا ئادەت بولۇپ كەتكەن ئىكەن. ھازىر جاندىن باشقىسى ئېپىشىپ ـ تېشىپ تۇرسىمۇ، سومكىنى يانچۇققا سېلىۋېلىش ئادىتىمدىن قالمىغان ئىدىم. نىمە چارە دەيسىز، ئادەت ـ ئادەت تە!

— ھەببەللى، مانا 5 كىلو كەتتى دىگەنسىز !ـ دىدى ئالمىچى جىڭدىكى ئالمىنى سومكامغا توكۇپ خۇشخۇيلىق بىلەن.

— قېنى، كىلوسى قانچە پۇلكەن ئۇكا ئالماڭنىڭ؟ ـ دىدىم مەن سومكامنىڭ ئاغزىنى بوغۇۋېتىپ.

— بەك ئەرزان ئاكا! بىر كىلوسى بىر يۇەن يىگىرمە پۇڭ، 5 كىلو دىگىنىمىز ئاران 6 يۇەن، ناھايىتى ئەرزان دەگا!

— نىمە ، نىمە؟ ـ دىدىم ئوز قۇلۇغۇمغا ئىشەنمەي چۇچۇپ كىتىپ، ـ يەنە بىر دىگىنە ؟!

— بىر كىلوسى بىر يۇەن 20 پۇڭ، شۇنچە ئالما ئاران 6 يۇەن. بۇنى ئەرزان دەگا ئاكا بۇنىڭ مۇشۇقىنىنى دىسىڭىز ...ـ ئۇ، تىلىنى چاكىلدىتىپ، ماڭا قاراپ بېشىنى ئىغىناتتى. مەن سومكامدىكى ئالمىغا سىنچىلاپ بىر قاراپ قويدۇم.

— نىمە؟ سەن ماڭا ئالما ساتتىڭمۇ، يا

زەھەر ساتتىڭمۇ؟ ئۇغىدىن قىممەت نىمكىنا
بۇ! تۇزۇگرەك گەپ قىل ئۇكا موي ··· ھازىر
دىگەن ئالما پىششىغى تۇرسا···

— ۋاي ـ ۋۇي ئاكا! ـ دىدى ئالمىچى
قىياپىتىنى بۇزماي تۇرۇپ، ـ ياخشىنىڭ ياخـ
شىسى بار، ئالمىنىڭ ئالمىسى! ئىلىخونىڭ
مەرۋايىتى دەيمىز بۇ ئالمىنى، يىسىڭىز شەر-
بەت ـ قىيام، پۇرىسىڭىز گۇل، كوڭلىڭىزنى
خوش ئېتىپ،نەچچە يىللىق دەردى ـ ئەسىرد-
ڭىزگە داۋا بولىدۇ، دەيمەن ئاكا! مالغا بىپـ
قىپ گەپ قىلىڭ دەمسىز، ياخشى مال ئۇزىنى
ئۇزى ماختايدۇ···

سوزلەر ئالمىچىنىڭ ئاغزىدىن بىرىنىڭ
كەينىدىن بىرى تىزماق مىغىزدەك تىزىلىپ
چىقاتتى. شۇ تاپتا ئۇنى گويا توغۇلشىدىنلا
ئالمىچىلىق قىلىش ئۇچۇن توغۇلغان ئىكەن
دەپ قالىدۇ كىشى.

— ئالماڭغۇ ياخشى ئىكەن، ھەر ھالدا
بازارغا قاراپ بىر نىمە دىگىن ـ دە، سەنمۇ!

— ھەببەللى، ئالمامدا سو يوققۇ ئاكا،
بازارنىڭ ئەھۋالى دەمسىز؟ ھىلىغۇ سىزكەنـ
سىز، ھوكۇمەت ماگىزىنىغا ئوتكۇزسەكمۇ سىزـ
دىن كام بەرمەيدۇ بۇنىڭغا. بىزنىڭ ئالمىلار
ئالمىلارنىڭ سەر خىلى ، ئەڭ ئالى سورتلۇق
ئالمىلار ـ دە!

مەن ئالمىچىنىڭ توگىمەس ماختاشلىرىـ
دىن زىرىكتىم ، ئەگەر شۇ ماختىشىدا ماختاـ
ۋەرسە قولۇڭدىكىنى ئالما ئەمەس، « ئولـ
گەندە تىرىلدۇرۇش ئۇچۇن جەننەتتىن تىبخى
بايىلا كەلتۇرۇلگەن ئاجايىپ خاسىيەتكە ئىگە
باشقىلا بىر نەرسە » دەۋىتىشتىن يانمايدىـ
غاندەك قىلاتتى.

— بولدى ئۇكا، يەتكىچە ماختىدىڭ، گەپـ
نىڭ قىسقىسى 80 فۇڭدىن بىرەمسەن؟ ـ دىدىمـ
مەن چورتتىمدا. ئالمىچى پىگىت مىيىغىني قىـ
شايتىپ كۇلدى.

— سە ··· كىسە···ن فۇڭ؟ ـ ئۇ، زاڭلىق
قىلغاندەك سوزۇپقىنا تەكرارلاپ ،ـ سىز غۇلجىـ
نىڭ ئوزىگە بېرىپ ، ئالما قاچىلىغان مىشكاـ
ۋدىنى يۇدۇشۇپ بەرسىڭىزمۇ سەكسەن فۇڭغا بەرـ
مەيمەن دەڭە!ـ يىگىت بوينىنى سىڭايان قىلىپ
مېنىڭ ئالدىمغا كەلدى،ـ مەن ئوزەم باغۋەنـ
دىن 80 فۇڭدىن ئالا ـ يۇ،شۇنچە ھەلەكچىلىك
تارتىپ بۇ يەرگە ئەكىرىپ سىزگە يەنە 80فۇڭـ
دىن بىرەمدىم؟ ما گەپنى كورۇڭ! ماشىنىنىڭ
كىرا ـ پىراسى بىلەن مىنىڭ تارتقان ھەرەبـ
جىمىنى قويۇپ تۇرايلى، غۇلجىدەك يەردىن
ئالما ئەكىلىپ، بۇ يەردە قۇرۇقتىن ـ قۇرۇق
ئاپتاپقا قاقلىنىپ ئولتۇرۇپ، ئالمىنى ئىمز
پۇلغا بىرىۋىتىپ، ئوزى ئاپتاپ تۇتۇپ يەيـ
دىغان كىملە دىسىدىڭىزمۇ بىزنى!

مەن نىمە دىيىشىمنى بىلمەي قالدىم. ئەمـ
دى مەن ئۇنىڭغا بىر تال ئالما قەرزدار بوـ
لۇپ قالغان ئىدىم. « قايماق ئىچكەن موـ
شۇكنىڭ يۇزى توۋەن » دىگەن گەپ بار. ئاـ
خىرى ئۇنىڭغا ئازراق يان بىرىشكە مەجبۇر
بولدۇم.

— 90 فۇڭدىن بىرەمسەن؟

— ياق.

— ھە بوپتۇ،95 فۇڭدىن بولسۇن ئەمىسە··

— كام بولىدۇ ئاكا.

— بوپتۇ،بىر يۇەن!ـ دەۋەتتىم مەن مەرتـ
لىك بىلەن. ئەمدى ئۇنىڭ بىلەن تالىشۇدـ
رىش پايدىسىز ئىدى،ـ ئەمدىغۇ « جان »دەپ
بىرەسەن؟ ـ مەن ئۇنىڭ جاۋابىنىمۇ كۇتمەي
يانچۇغۇمدىن پۇلنى چىقاردىم.

— بولمايدۇ ئاكا، بىر يۇەن ئونبەش پۇڭـ
دىن ئىلىڭ،ـ دىدى ئۇ تەرسالىق بىلەن. « تاـ
زا پىتىر قالغان ئوقەتچىكەنغۇ بۇ،» مەن ئۇـ
نىڭغا ئاچچىغىم بىلەن ھومايدىم. ئالمىچى

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ماڭا ھېچ ئىپادىسىز قاراپ تۇراتتى. مېنىڭ ئوغام قايناشقا باشلىدى. ئۆزىنىڭ دېگىنىگە ساتمىدىغان ئىشمۇ بارمۇ دۇنيادا، ئۇۋقەت دېگەن سەن سالا، مەن سالا بىلەن ئۇۋقەت بولمامدۇ. ئۆزىنىڭكىدىلا تۇرىۋالسا قانداق دېگەن گەپ بۇ؟!»

مەن ئاخىرى خېرىدارلارنىڭ ئەڭ ئۇنۇملۇك قورالى بولغان جازالاش خاراكتېرىدىكى تەدبىرنى قوللىنىش قارارىغا كەلدىم.

— مانا ئالەۋە سېسىق ئالماڭنى! بولدى ئالمىدىم، تازىمۇ نائىنساپ نېمىكەنسەن ئۇزەڭ! ئۇۋقەت قىلىدىغان ئادەم دېگەن بۇنچىمۇ نائىنساپ بولامدۇ؟ ... — مەن غۇتۇلدىغىنىمچە سومكامنىڭ ئاغزىنى ئېچىپ، ئالمىنى قايتۇرۇپ توكۋېتىشكە تەمشەلدىم.

ئالمىچى بالا ماڭا يېقىن كەلدى ۋە ماڭا قاراپ ئاچچىق كۈلۈمسىرىدى.

—ھېلى يېسگەن ئالمىڭىزغا خاپا بولماي 30 فۇڭ تاراقشىتىۋېتىڭ ئاكا! —ئاندىن ئۇ مېنى مازاق قىلغاندەك بىر كوزىنى قىسىپ قويدى.

مېنىڭ جان - پېنىم چىقىپلا كەتتى - دە، ئۇنىڭغا غەزەپ بىلەن دىۋەندىم:

— نېمە؟ سەن بۇلاڭچىمۇ يا ... يا ... ئوۋقەتچىمۇ؟ بىر تال ئالمىنى 30 فۇڭغا ساتىمەن دېگىچە ئەڭ ياخشىسى بىرىپ يانچۇقچىلىق قىل. ھازىرنىڭ ئۇزىدە سىنى بازار باشقۇرۇشقا ئاپارسام تاناۋىڭنى قىرىق گەز تارتىۋېتىدۇ...— ئاچچىغىمدىن دەيدىغان گېپىمنى تاپالماي قالدىم. مەن شۇچا قىقىچە بۇنداق ھاراماتاماق، مەككار ئوۋقەتچىنى ئۇچرۇتۇپ باقمىغان ئىدىم. شىلاپ يۇرۇپ، قىزىقتۇرۇپ ئالمىسىنى ساڭا يىگۈزىدۇ - دە، سەندىن بىر تال ئالمىسى ئۈچۈن ئىزا تارتماي 30 فۇڭ سورايدۇ. مەن پۇل ئۈچۈن ھەرقانداق ئىشنى قىلىشتىن يانمايدىغان بىر تىجمەل كازاپنىڭ قارمىقىغا ئىلىنىپ قالغىنىمنى ئەمدى رەك چۈشەندىم - دە، غەزەپتىن چىڭقىلىپ يېرىلغۇدەك بولدۇم.

— ھۇ، پەس!— دەۋەتتىم ئاچچىغىمدا پايىلماي ئاخىر.

ئالمىچى دەسلەپتە ھېچا يىغىمىچە ماڭا قاراپ تۇرۇۋەردى، مەن قىزىشىپ بارغانسېرى تېخىمۇ بەك ئەزۋەيلەپ ئاخىرىدا ئۇنى تىللىۋەتكەنىمدىن كېيىن، ئۇ بىردىنلا قىزىرىپ كەتتى - دە، مەندىن كوزىنى ئۇزۇپ، كونىراپ ئاقىرىشقا باشلىغان يەڭلىرىنىڭ قىرغاقلىرى قىرچىلىپ، ياغلىشاڭغۇ ياقىسى يىرتىلىپ، ئىچىدىكى ئاق ئەستىرى چىقىپ قالغان دىكا چاپىنىنىڭ مەيدە يانچۇغىنى كولاشتۇرۇشقا باشلىدى. شۇ ئەسنادا ئىككىمىزنىڭ جىددىلىكە قىزىققان بىر قانچە كىشى كېلىپ بىزنى چۇرىدەپ توختاشتى· ئالمىچى يانچۇغىدىن قانداقتۇ قەغەزلەرنى ئالدى - دە، ماڭا قاراپ قولىدىكى قەغەز بىلەن جۇنىدى. شۇ تاپتا ئالمىچىنىڭ چىرايىمۇ ئاچچىق ئۆزگەن ئىدى.

— ئاكا ئاغزىڭىزغا كەلگەننى بوغىزىڭىزغا يوتمەي تىللاۋەمەڭ كىشىنى! بۇ ئالمىنىڭ سورتى ...

— قويە شۇنداق سورتى - پورتۇڭنى!— مەن زەردە بىلەن ئۇنىڭ گېپىنىڭ شىپىغا ئۇرىۋەتتىم.

— ما... ما گېپىمنى ئاڭلىماسىز ئاكاۋە، ئالما راستىنلا ئەلا سورتلۇق ئالما! بۇنىڭ پارچە سېتىش باھاسىنى باھا كومىتېتى بەلگۈلەپ بەرگەن. مانا ماۋۇ باھا كومىتېتى بىلەن بازار باشقۇرۇشنىڭ، بۇ نەسى بولسا باجخانىنىڭ تالونى. مېنى شۇنچە تىللاپ كەتكىنىڭىز يەتمەي، يەنە بازار باشقۇرۇشقا دەيسىزا! قورقىدىغان گەپ يوق، ئۆزلىرىنىڭ قېتىق ئىچكىسى كېلىپ قالسا خەقنىڭ قېتىقىـ

نى، ئالما يىگۈسى كېلىپ قالسا خەقنىڭ ئالمىسىنى بۇلاپ كېتىدىغان بازار باشقۇرۇش ئەمدى قالمىدى. نەگە دەۋا قىلغۇڭىز كەلسە شۇ يەرگە دەۋا قىلىڭ!

ئالمىچى ئۆز ئەتراپىنى ئورىۋالغان ئادەملەرگە بىر قارىۋەتتى - دە، ئۈنلۈك ئاۋازدا سۆزىنى داۋاملاشتۇردى:

— سىز گەردىن چىنىدەك بىر ئالمىنى يەۋەتتىڭىز، ئۇنى جىڭلايدىغان بولسام 200 گىرام كەلمەمدۇ؟ ئىككى يۈز گىرامى 30 فۇڭدىن، كىلوسى بىر يۈەن 20 فۇڭ. تولا كورۇك - كورۇك قىلماي 30 فۇڭنى چىقىرىڭا ئاكاۋۇي! گەپ قىلمىسا "ھەتتى - پەتتى" دەيدۇ. — ئۇنىڭ كۆزلىرى ئالا - چەكمەن بولۇپ بۇرنىنىڭ توشىگى كېڭەيگەن ئىدى.

شۇ ئەسنادا مېنىڭ ئارقامدىلا كىملەرنىڭدۇر يات تىلدا كالدىرلاشقىنى ئاڭلاندى. مەن ئورۇلۇپ ئارقامغا قارىدىم. ئەر بىلەن ئايالنى ئايرىماي رەڭگا - رەڭ ۋە غەلىتە كىيىنگەن 3 نەپەر چەتئەللىك چوڭ كوچىدىن قايرىلىپ دەل بىزدە تالاش قىلىۋاتقان ئالما دوۋىسىگە قاراپ كالدىرلىشىپ كېلىۋېتىپتۇ. بىر توپ يەرلىك بىكارچىلار ئۇلارنىڭ كەينىگە كىرىۋاپتۇ.

مەن شۇ ھامان ھېلىقى كاززاپ ئالمىچىغا قارىدىم. ئالمىچى ئۆزىگە قاراپ كېلىۋاتقان چەتئەللىكلەرنى كۆرۈپ دەرھال قولىدىكى قەغەز - پەغەزلەرنى يىغىشتۇرۇپ، ئۆزىنى تۈزەشتۇردى - دە، بايا ئىككىمىز بازغىشىپ قالغان چاغدا تاتىرىپ - بوزارغان چىرايىغا كۈلكە يۈگۈرتتى ۋە ئالما سۇرتىدىغان لوڭگىسىنى ئېلىپ بىر تەرەپتىن، ئالما ئۈستىگە قونغان چاڭ - توزاڭلارنى پاقىشتىپ تازىلىغاچ، يەنە بىر تەرەپتىن بايا مېنى قىزدۇقتۇرۇپ چاقىرغاندەك زىل، خۇشخۇي ئەۋازدا تووۋلاشقا باشلىدى:

— قەن ئالما، شېكەر ئالما، ئالما ئال! كۆزۈك بولسىما ئالمىنى تاللىۋال! قارىساڭ كۆزۈڭنىڭ يېغىنى يەيدۇ، يۈرىساڭ يۈرەكنىڭ دېغىنى ئالىدۇ. كەل خېرىدار - كەل! چەتئەللىك مېھمان بولسىمۇ كەلسۇن! ئالمىلىقنىڭ ئالمىسى! ئىلىخونىڭ ئالمىسى!

“چەتئەللىكلەرنىمۇ بىر ئىلەي دىدىڭغۇ كاززاپ! سېنىڭ شۇ ئالمىلىرىڭ ئۈچۈن توزىغىڭغا چۈشمەس بولار! چەتئەللىك دىگەن پۈتۈن جاھاننى كېزىدىپ، جىمى نازۇ - نېمەتلەرنى تويغىچە يەپ كىمكىرىپ، بۇ يەرگە پەقەت ئاشۇ يېگەنلىرىنى سىڭدۈرۈش ئۈچۈنلا كېلىشىدۇ - دە!...”

ئالمىچى پۈتۈن ئاۋازىنى قويۇپ بېرىپ، تېخىمۇ قاتتىقراق تووۋلىماقتا. ئۇ "سەندىن ئالىدىغان 30 پۇڭنى ئۇنتۇپ قالمىدىم جۇمۇ!" دىگەندەك كۆزىنىڭ قۇيرىغىدا ماڭا پات - پات قاراپ قوياتتى.

ھېلىقى چەتئەللىكلەر ئالما دوكىنىنىڭ ئالدىغا كېلىپ توختىدى - دە، قوياش نۇرىدا لەيلى ياقۇتتەك تاۋلىنىپ تۇرغان ئالمىلارغا قاراپ، چىرايلىرىنى ھەر قىسما قىلىپ، خۇددى زادىلا كۆرۈپ باقمىغان بىر موجىزىگە يولۇقۇپ قالغاندەك ھاياجانلىق ۋە قىزغىنلىق ئىچىدە كالدىرلىشىپ كېتىشتى. مەن ئۇلارنىڭ تاۋۇشنى تىلىنىڭ ئۈچىدىلا چىقىرىپ قىلىۋاتقان سۆزلىرىنى چۈشەنمىسەممۇ، ئۇلارنىڭ چىرايلىرىدىن ئالدىدىكى ئالمىلارغا قاراپ، بايا مەن باشتىن كوچۇرگەن تەسىراتنى ھازىر ئۇلارمۇ بېشىدىن كوچۇرۇۋاتقانلىغىنى چۈشىنىپ تۇرۇپتىمەن، ئۇلارنىڭ بەزىلىرى دوكلاغلىق ئالمىلار ئارىسىدىن خىللىرىنى تاللاپ، بىر - بىرىگە كورسۇتۇپ فانىغىدەك پۇراشسا، بەزىلىرى بوينىغا ئېسى-

www.uyghurkitap.com

ۋالغان سۈرەت تارتىش ئاپپاراتلىرىنى توغرىلاپ ئالىملارنى ھەدەپ سۈرەتكە تارتماقتا ئىدى. ”توۋا ماخەقنى! مۇشۇ ئالىملارنى كۆرۈپ ھەيرانۇ — ھەس بولۇپ قېلىۋاتقىنىنى...— دەيمەن ئىچىمدە، — خۇددى پۈتۈن ئۆمرىدە ئالما دېگەننى كۆرۈپ باقمىغاندەك قىلىشىپ كەتتىيا؟ بۇلارنىڭ دۆلىتىدە ئالما يوقمىكىن؟...„

ئالىمچى كاززاپقا ئەمدى بولۇپ بەردى. بۇ چەتئەللىكلەرنىڭ ئۆز ئالىمىغا قىلىۋاتقان خېرىدارلىقى ئۇنىڭغا ياغدەك ياقتى. ئۇ چەتئەللىكلەرنىڭ ئالدىدا كاززاپلىق بىلەن يېڭى — يېڭى ھۈنەرلىرىنى كۆرسەتمەكتە ئىدى. ئۇنىڭ قاش — قاپاقلىرىدىن كۈلكە تۆكۈلەتتى. ئەپچىل قوللىرىدىن ئۆتكەن ئالىملار بىر — بىرى بىلەن بەسلەشكەندەك پاقىراپ نۇرلۇنۇپ كېتەتتى. ئۇ ئالمىنىڭ ياخشىلىرىنى تاللاپ، بىردە قولىدىكى لوڭگا بىلەن، ئالدىراپ كەتسە دىكا چاپىنىنىڭ پېشى بىلەن سۈرتۈپ، چەتئەللىكلەرنىڭ قولىغا بىردىن تۇتقازدى — دە، قول ئىشارىتى بىلەن ئۇلارنى بۇ ئالىملارنى يەپ كۆرۈشكە تەكلىپ قىلدى. چەتئەللىكلەر ئۇنىڭ دېمەكچى بولغىنىنى ناھايىتى ئاسانلا چۈشۈنۈۋېلىشتى — دە، ھېچ تەكەللۇپسىزلا قوللىرىدىكى ئالىملارنى ھەۋەس بىلەن غاجىلاشقا كىرىشىپ كەتتى. ئۇلار ھەقسىز يېيىشكە تەكلىپ قىلىنغاننى ھېچقانداق تەرجىمانىنىڭ ياردىمىسىزمۇ ناھايىتى تېزلا چۈشۈنۈۋالالايدىكەن.

چەتئەللىكلەر قوللىرىدىكى ئالمىغا گويا يېپىشىپ قالغان ئىدى. ئالمىنىڭ لەززىتىدىن ئۇلارنىڭ كۆزلىرى يۇمۇلۇپ، چىرايلىرى يورۇشۇپ كېتىشتى. ئۇلار ئالما يېگەچ تىللىرىنى تامشىتاتتى. باش بارمىقىنى چىقىرىپ بىر نېمىلەرنى دېيىشەتتى. بىردە ھېلىقى مېھمان دوست، سېخى ئالىمچىغا قاراپ باشلىرىنى لىڭشىتىپ، رازىمەنلىكىنى ئىپادىلەيتتى. ئۇلار قوللىرىدىكى ئالمىنى يەپ بولغاندىن كېيىن، ئالىمچىنىڭ جىڭىنى ۋە ئاندىن دوكىلەكلىك ئالمىنى كۆرسىتىپ، ئالىمچىغا ئىشارەت قىلدى. دېمەك، ئۇلار ئالما سېتىۋالماقچى بولغان ئىدى. ئالىمچىنىڭ مەككارلىقى چەتئەللىكلەرنىمۇ ئاخىرى ئازدۇردى. ”ئاخىرى قىلتاققا دەسسىدىڭلار — دە، جانابلار، ھېلى يېگەن ئالمىلار ئۈچۈن ھېچ بولمىغاندا بىردىن ئامېرىكا دوللىرى تۆلەيسىلەرغۇ ئەمدى...„ دېگەن خىيال كۆڭلۈمگە چۈشتى.

ئالىمچى ياپ — ياشلا يىگىت ئىكەن. ئۇ ئۆزىنىڭ شۇنچە ياشلىقىغا قارىماي، قىمارۋازنىڭ ھوشۇغىدەك غالتاك بولۇپ كېتىشكە ئۈلگۈرۈپتۇ. مانا ئۇ ھەدېمەيلا يانچۇقىدا تىللا جىرىڭلايدىغان بۇ بەگزادە ئەجنەبىي جانابلارنىڭ بۇرنىغا چۈلۈك ئۆتكۈزۈۋالدى — يۇ، مەن نىمىتىم!

ئالىمچىنىڭ بايا ماڭا قىلغان كاززاپلىقى ئەمدى ماڭا ھېچ ئەرزىمەس بىر ئىش بولۇپ تۇيۇلۇشقا باشلىدى. چۈنكى مەن شۇ مىنۇتتا بۇ ئالىمچىنىڭ نەيرەڭۋازلىق سەنئىتىگە قول قويغان ئىدىم. مەن بايا مېنى غەزەپلەندۈرگەن نەرسىلەرنى كاللامدىن سىقىپ چىقىرىپ، ئالىمچىنىڭ يېڭى ئويۇنىنى كۆرۈشكە تەييارلاندىم — دە، ئالىمچىغا دىققەت بىلەن تىكىلدىم.

مانا ئۇنىڭغا كىرىگىنمۇ شۇ ئىدى. چەتئەللىكلەر ئىشارەت قىلىپ بىر نىمە دېيىشى ھامان ئالىمچىنىڭ ئاغزى قۇلىقىغا يېتىپ، دەرھال ئۇلارنىڭ سومكىسىنى قوللىرىدىن ئالدى — دە، ”ھايت — ھۇيت„ دېگىچە ئۇلارنىڭ كىچىكرەك بىر سومكىسىنى دانە — دانە خىللانغان ئالىملار بىلەن تولدۇرۇپ قويدى. ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى بىرسى ئايال ئىدى.

بۇ ئايال ئۆزىنىڭ ياشىنىپ قالغىنىغا قارىماي كالپۇكىنى قىپ - قىزىل بوياۋاپتۇ. ئالمىچىنىڭ ئىلتىپاتى بولۇپمۇ ئۇنىڭغا ھەممىدىن بەكرەك يېقىپ كەتكەندەك قىلاتتى. ئەجنەبى ئايال ئالمىچىغا يېقىن كەلدى - دە، زەئىپ ئاۋازدا دانە - دانە قىلىپ:

— دو...شيا ئوۋ...چيان؟ — دېدى تولىمۇ قىيىنلىق بىلەن. ئۇ خەنزۇچە سۆزلىسىمۇ، ئاھاڭى چەتئەل ئاھاڭى ئىدى. مېنى ئىختىيارسىز كۈلكە قىستىدى. قارىغاندا ئۇ خەنزۇ تىلىنى تېخى بايىراقلا ئۆگىنىۋالغان بولسا كېرەك.

— ئالماڭ قانچە پۇل دەپ سوراۋاتىدۇ، — دەپ قوشۇق سالدى ئۆزىنىڭ چوڭلا ۋە خېلى سالاپەتلىك ئىكەنلىكىگە قارىماي، بايا چوڭ يولدىلا چەتئەللىكلەرنىڭ ئارقىسىغا كىرىۋېلىپ بۇ يەرگىچە شۇلارنىڭ كەينىدىن سۈكدىشىپ، كەلگەن بىر كىشى. بۇ ئۈستىگە كونا پوسۇندا تىكىلگەن كاستيۇم كىيگەن، كۆزىگە كۆز ئەينەك تاقىۋالغان، ساقال - بۇرۇتىنى بولۇشىچە غىردىغان بولسا كېرەك، ئىڭەكلىرى قىزىرىپ كەتكەن 45 ياشلاردىكى بىر ئادەم ئىدى. بۇ ئادەم بايىتىندىن بېرى چەتئەللىكلەرنىڭ كىيىم - كېچەكلىرىدىن تارتىپ ئۇلارنىڭ قېشىنىڭ ھەر بىر مىدىرلاشلىرىغىچە بىر خىل ھەۋەس بىلەن كۆزىنى پاقىرىتىپ قاراپ تۇراتتى.

ئۇ گويا چەتئەللىكلەرنى ئەمەس، قانداقتۇر ئايدىن چۈشكەن ئادەملەرنى كۆرۈۋاتقاندەك بىر خىل قىزىقىش ۋە ھاياجانغا چولغانغاندەك قىلاتتى.

مەن ئۇ كىشىدىن نەزىرىمنى ئاغدۇرۇپ يەنە ئالمىچىغا قارىدىم. ئۇنىڭ چىرايىدىكى بايىقى سىپاگەرچىلىك ئەمدى يوقالغان ئىدى. ئۇنىڭ ئورنىنى بىر خىل جىددىيلىك ۋە خاتىرجەمسىزلىك باسقاندەك تۇيۇلدى ماڭا. ئالمىچى سەل ئويلىنىۋالغاندەك قىلدى - دە، ھېلىقى ئايالغا ئۈچ بارمىقىنى چىقىرىپ كۆرسەتتى.

"ئىمە 30 يۈەن؟ 30 يۈەن —ھە؟؟! ياقەي... كىلوسى 30 فۇڭ، يا بولمىسا كىلوسى 3 يۈەن"

مەن ئالمىچىنىڭ نەچچە سورىغانلىقىنى بىلىپ بولالمىدىم.

لېكىن بۇ ئالمىچىنىڭ بايىقى ئەلپازىدىن مەن ئۇنىڭ چەتئەللىكتىن ماڭا قارىغاندا ھەسسىلەپ يۇلۇۋالماقچى بولۇۋاتقانلىقىنى جەزم قىلىپ بولغان ئىدىم. "پورتمالىڭنى شۇنداقلا ئالدىمغا تاشلا دېدىڭغۇ شۇ تاپتا،" دېگەن خىيال كەچتى مېنىڭ كاللامغا.

— تېگى پەس، ھېلىگەر ئوقەتچىلىكىنى بىر كۆرسەتتى - دە، بۇ قاسماق، — دېدى بايىقى كۆزئەينەك تاقىۋالغان يەرلىك ئەپەندى ماڭا يېقىنىراق سۈرۈلۈپ پىچىرلاپ، — شۇ تاپتا بۇ مېھمانلار پورتمانلىرىنى يېغىشتۇرۇپ ئۇنىڭ قوتۇر ئالمىلىرىنى توكۇۋېتىپ كېتىپ قالسا، ھېچنىمىگە قارىماي ئۇنىڭ ئارقىسىدىن دوڭغاسلاپ يۈگرەيتتى قوڭالتاق...... — ئۇ كىشىنىڭ ئاھاڭىدىن چەتئەللىككە ئالمىسىنى بىكارغا سۈڭلاپ بەرمىگەن بۇ ئالمىچىغا نىسبەتەن زەھرى قايناۋاتقانلىقى ئاشكارا بىلىنىپ تۇراتتى. ئۇنىڭ ئالمىچىغا قىلىۋاتقان بۇ قىتۇغۇرلىقى ماڭا ياققاندەك قىلدى - دە، مەن ھىسداشلىق كۆزلىرىم بىلەن ئۇ ئەپەندىگە قارىدىم. ئۇنىڭ كۆزلىرىمۇ بىر خىل غەلىتى پاقىراشتا ماڭا باقتى. دېمەك ئىككىمىزنىڭ ئوتتۇرىسىدا بۇ نەپرەتلىك ئالمىچىغا قارشى خۇپىيانە ھىسسى بىرلىك بارلىققا كەلدى. بىز ئەمدى ئالدىمىزدىكى ئالمىچىغا قارشى ھەر قانداق زەھەرلىك پىتنىنى تەييار-

www.uyghurkitap.com

لاشتا ھېچ ئىككىلەنمەي ھەمكارلىشاتتۇق. بۇ-
لار كوزنى يۇمۇپ ئاچقىچە سادىر بولغان ھا-
دىسە ئىدى.

ھېلىقى ئايال ئەجنەبى ئالىمچىنىڭ كور-
سۇتۇلگەن بارماقلىرىغا قارىدى - دە، سەل
تەمتىرەپ قالدى، ئۇ گويا يادرەم تىلىگەن-
دەك ھېلىقى ئەركەك ئەجنەبىگە قارىدى. ئەر-
كەك ئەجنەبىنىڭ كوزىدە بىر خىل يات ۋە
سوغۇق ئۇچقۇن يانغاندەك بولدى. ئۇ ئايال-
غا بىر نىمىلەرنى دەپ كالدىرلىدى. ئايال
يەنىلا مەڭدەپ قالغاندەك ئۇنىڭغا
قاراپ تۇراتتى. ھېلىقى ئەركەك ئەجنەبى ئۇ-
نىڭغا قاراپ قوپاللىراق ئاھاڭ بىلەن بىر نىمە
دىۋىدى، چەتئەللىك ئايال پورتمانىدىن بىر
تۇتام پۇلنى تەستىرەك چىقاردى. بۇ پۇللار
چەتئەل پۇلىغا تېگىشلىگەن ”مۇھاجىرلار پى-
رووۇت پۇلى“ ئىدى. چەتئەللىك ئايال ئۇ
پۇللارنىڭ ئىچىدىكى بىر يۇەنلىكتىن 30 نى
ساناپ ئالىمچىغا تەڭلىدى - دە، ئالىمچىغا
سوغۇق بىر نەزەردە تىكىلدى. مەككار ئالىمچى-
نىڭ ئەمدى راسا ئامىتى كەلگەن ئىدى. ئۇ
ھازىر بۇ ئەجنەبىلەردىن خالىغىنىنى يۇلۇپ
ئالىدىغان بولدى. كىچىككىنە بىر سومكا ئال-
مىسى ئۇچۇن 30 يۇەن پۇل. پۇل بولغاندىمۇ
قانداق پۇل دىمەمسىز، بەزى يەرلىك ئادەم-
لەر كۇندۇزى كوزىنى يۇمسىمۇ شۇھامان چۇش-
گە كىرىدىغان ”مۇھاجىرلار پۇلى“-دە!

”ھوشۇغۇڭ ئالچۇ كەلدىغۇسىنىڭ“، دەپ
ئويلۇدۇم مەن بىر خىل ئوچلۇك ھىسسىدا.

— ”تاز باشقا يىشىل تەقى“ دىگەن شۇدە،-
دەپ پىچىرلىدى كوزئەينەك تاقىۋالغان بايە-
قى يەرلىك ئەپەندى ئىچى قارىلىق بىلەن.
ئۇنىڭ ئەينەك ئاستىدىكى خۇنۇك كوزلىرى
دەم ھېلىقى ئەجنەبى ئايالنىڭ قولىدىكى پۇل-
غا قادىلاتتى، دەم ھەدىمەيلا ئەشۇ پۇلنىڭ
ئىگەسى بولۇش ئالدىدا تۇرغان ئالىمچىغا
چەكچىيەتتى. پۇلغا قارىغان چاغدا ئۇنىڭ
كوزلىرى خۇددى بويى يەتمەي ئىگىزلىكتە
ئېسىغلىق تۇرغان سىمىز گوشكە قاراپ نەپە-
سى قۇتراپ كىتىۋاتقان چارىسىز ئاچ مۇشۇك-
نىڭ كوزىدەك پاقىراپ كەتتى. ئەشۇ ”تاز
بېشىغا يىشىل تەقى كىيىۋالغان“ ئالىمچىغا نەزە-
رىنى ئاغدۇرغاندا بولسا، چەتئەللىكنىڭ قولىدىكى
پۇل ئالدىدا ئوزىنىڭ ئەسلى ـۋەسلىنى تاما-
مەن ئېسىدىن چىقىرىپ، پۇتۇن جىسمى ھە-
سەتخورلۇق ۋە قىزغىنىش ئوتى بىلەن ئورتى-
نىپ پۇچىلىنىۋاتقان بۇ ئالىپتە كىيىنگەن يا-
سانچۇق جانا پىنىڭ كوزلىرىدە ئاپ - ئاشكا-
را بىچارىلىك ۋە تاقەتسىزلىكنىڭ ئۇچقۇنلى-
رى چاقنايتتى.

مەن بايا چاشقانغا كىپەك ئالدۇرمايدى-
غان بۇ مەككار ئوقەتچىگە نىسبەتەن پەقەت
ئوزەمنىڭ مەنپەتى تۇپەيلىكوڭلۇمدە بىخ ئۇ-
رۇپ چىققان ئوچلۇك ھىسسىنىڭ دەۋىتى ئىلر-
قىسىدىلا بۇ ئەپەندى بىلەن خۇپىيانە تىل بى-
رىكتۇرۇش ئالاقىسىدا بولغان بولسام، ئەم-
دى بۇ جاناپىنىڭ چەتئەللىكنىڭ قولىدىكى ئو-
زى بىلەن ھېچ ئالاقىسى يوق پۇل ئالدىدا
ئوزىنىڭ يۇزىنى ۋە ئەتىۋارىنى بىر تىيىن
قىلىپ ھېچ يوشۇرۇشنىمۇ خالىماي، ئاشكارى-
دىن-ئاشكارا ۋە كىشىنىڭ كوڭلى ئېلىشقىدەك
دەرىجىدە ئىپادىلەۋاتقان ھالىتىدىن چۇچۇپ
يىركەندىم-دە، ئۇنىڭ مۇرىسىگە تېگىشىپ تۇر-
غان مورەمنى دەررۇ ئۇنىڭدىن قاچۇردۇم. شۇچاغ-
دا مەن مورەمنىڭ بايا ئۇنىڭ مۇرىسىگە تېگىپ تۇر-
غان قىسمىنى كويۇپ ئېپچىشقاندەك ھىس قىلدىم.

مەن ئۇنىڭ چىرايىغا يەنە قاراۋىرىشكە تاقەت
قىلالماي نەزىرىمنى ئالىمچىغا ئاغدۇردۇم.

ئالىمچى نىمە ئۇچۇندۇر مەن ئويلىغان-
دەك چەتئەللىك ئايالنىڭ قولىدىكى پۇلغا

دەررۇ يېيىشمىدى. ئۇنىڭ ئەكسىچە، ئۇ چەتئەللىكنىڭ قولىدىكى پۇللارغا گويا ئۇنى ياراتمىغاندەك كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا قاراپ قويۇپ، يەنە 3 بارمىقىنى چىقاردى. دىمەك ئۇ يەنە 30 يۈەن سوراۋاتاتتى.

ئەمدى مېنىڭ كۆزلىرىم چەكچىيىپ كەتتى. ئەتراپىمدىكى ئادەملەرنىڭمۇ دىمى كىسىلگەندەك، ئۇنى ئىچىگە چۈشۈپ كەتتى.

ئالمىچى مەن ئويلىغاندىنمۇ ئارسىزراق ئىكەن. مەن ھازىر پەسلىكنىڭ، ۋىجدانسىزلىقنىڭ، مەككارلىقنىڭ، پۇل ئۇچۇن ئار ۋە نومۇسنى پاك ـ پاكىزە سېتىشنىڭ تىپىك ھازىرغىچە ئۇچرىتىپ باقمىغان ئەڭ يېڭى نۇسخىسىنى كۆرۈۋاتاتتىم. مېنىڭ ئارقامدا تۇرغان كىمدۇ بىرى چىدالماي چىشلىرىنى غۇچۇرلىتىۋەتتى. خالايىقنىڭ غەزەپلىك ۋە نەپرەتلىك كۆزلىرى ئالدىمىزدىكى بۇ مەككار ئەبلەخكە ئوقتەك قادالغان ئىدى.

" — مانا، مانا، 60 نى قومۇردىغان بولدى، 60 نى! چىك... چىك ... چىك...! ھېلىقى كۆزئەينەكلىك ئەپەندى گاھ ئالقانلىرىنى بىر بىرىگە كۈچ بىلەن سۈركىسە، گاھ قوللىرىنى ئۇگىلايتتى.

ئالمىچى ئەتراپىدىكى جامائەتكە قاراپمۇ قويماي، 3 بارمىقىنى كۆرسىتىپ، چەتئەللىككە قارىغانچە تۇرىۋەردى. چەتئەللىكلەر مېيىقىنى قىشايتىپ، كۆزلىرىنى ئالا ـ بۇلا قىلىپ، بىر ـ بىرىگە قاراپ كۆزلىرىنى قىسىپ، ئۆز ـ ئارا بىر نىمىلەرنى دەپ كالدىرلىشىپ كىتىشتى. بىر پەستىن كېيىن، كۆزلىرىنىڭ كوكلىكىدىن يېشىل ئۇچقۇن چاچرىتىپ تۇرىدىغان چەتئەللىك بىر دارازا فاناداقتۇ بىر قارارغا كەلگەندەك دەررۇ يانچۇقىغا قول سالدى ـ دە، پورتمىنىنى چىقىرىپ ئۇنىڭدىن بىر تۇتام خەلق پۇلىنى چىقاردى. ئۇنىڭ چاڭگىلىدىكى بۇ پۇللار پۇرلىشىپ مىجىلىپ، ئالىقاچان پىتىدىن چۈشكەن پۇللار ئىدى. ئۇ پۇلنى چىقىرىپ ئازراق ئويلىۋالدى ـ دە، قولىدىكى پۇللارنىڭ ئارىسىدىكى يىرتىلغان، تىتىلغان پۇرلاشقان بىر يۈەنلىك پۇلدىن 30 نى سانىۋېلىپ ئالمىچىغا تەڭلىدى ۋە مېيىقىنى قىشايتىپ ئالدىدىكى ئالمىچىغا بىر خىل چۈشۈنۈكسىز نەزەردە تىكىلدى.

ئەمدى ئالمىچىغا تارقىشىپ تۇرغان 30 يۈەن مۇھاجىرلار پۇلى، پۇرلىشىپ پىتىدىن چۈشكەن 30 يۈەن خەلق پۇلى تەڭلا سۇنۇلغان ئىدى.

”ھېچ ئىزا تارتماستىن 60 يۈەننى بىرافلا سوقىدىغان بولدۇڭ ـ دە، جازانىخۇر!» دەپ ئويلايتتىم مەن. چۈنكى ئالمىچىنىڭ پۇلغا كەلگەندە ”ئىنساپ» دىگەن سۆزنى ئۆزىنىڭ سۆز لوغىتىدىن ئالىقاچان چىقىرىپ تاشلىغان بىر مەخلۇق ئىكەنلىكىگە كۆزۈم يەتكەن ئىدى.

مەن كاللامدا كىرىۋاتقان ئاشۇ خىياللار بىلەن ئالمىچىغا دىققەت بىلەن تىكىلدىم. مەنلا ئەمەس، مېنىڭ ئەتراپىمدىكى ھەممىلا كىشى، ھەتتا چەتئەللىكلەرمۇ تىكىلگەن ئىدى. مەن چەتئەللىكلەرنىڭ قىياپىتىدىن ئاللىقانداق سوغۇق ۋە چۈشۈنۈكسىز بىر خىل ئىپادىنى ئۇچۇق ھىس قىلىۋاتاتتىم.

ئالمىچى چىرايىدا ھېچقانداق خۇشاللىقنىڭ ئىپادىسىنى كۆرسەتمىگەن بولسىمۇ، ئۇنىڭ ئۇ پۇللارنىڭ ئالدىدا بىردىنلا تەمكىن قىياپەتتە جىم تۇرۇپ قىلىشىدىن، مەن ئۇنى ”خۇشاللىقىدىن نىمە قىلارىنى بىلمەي مەڭدەپ قالدى» دەپ چۈشەندىم.

— ماۋۇ ئايالنىڭ قولىدىكى مۇھاجىرلار پۇلىنى ئال جۇمۇ! ـ دەپ ئالدىراپ ئەقىل كۆرسەتتى بايىقى كۆزئەينەك تاقىۋالغان يەرلىك

www.uyghurkitap.com

ئەپەندى. ئۇنىڭ چەتئەللىك ئايالىنىڭ قولىدىكى پۇلدىن ئۈزەلمەي تۇرغان كۆنسىز كۆزلىرى ئەمدىلىكتە ياغلىشىپ كەتكەن ئىدى.

”خاتالاشمىسىز ئەپەندى!ـ دەپ ئويلايتتىم ئىچىمدە،ـ بۇ قۇۋ، نەپسى تويماس ئالىمچىنى خەلق پۇلى بىلەن مۇھاجىرلار پۇلىنىڭ قايسىسىنى ئېلىشنى بىلەلمەيۋاتىدۇ، دەپ ئويلىمىسىڭىز كېرەك. بۇ پەس ھازىر پۇل تاللاشنىڭ ئەمەس، ”خەلق“ بىلەن ”مۇھاجىر“ نى قوشۇپلا موكلاشنىڭ كويىدا…“

ئالىمچى ھېلىقى ئەپەندىنىڭ سۆزىنى ئاڭلىمىدىمۇ، ئەيتاۋۇر ئۇ تەرەپكە قايغىنى كۆتەرىپ قاراپمۇ قويمىدى ـ دە، قولىنى پۇرلىشىپ كەتكەن خەلق پۇلى تەرەپكە ئۇزاتتى

ــ ھوي! مۇھاجىرلار پۇلىنى ئال دەيمەن ئەخمەق! مۇھاجىرلار پۇلىنى…

ـ دەپ ئۈنلۈك ئاۋازدا ۋاقىرىۋەتتى ھېلىقى تاقىتى چېكىگە يەتكەن ئەپەندى ئۆزىنى تۇتۇپ تۇرالماي.

ئالىمچى خەلق پۇلىنى قولىغا ئالدى.

ــ ھوي ئەخمەق ئاۋۇنى ئالامسەن؟ خەجلەشنى بىلمىسەڭ ماڭا تىڭىشىپ بەر!

كۆز ئەينەكلىك ئەپەندىنىڭ تاقىتى چېكىگە يەتكەن ئىدى. ئالىمچى ئۇنىڭغا لاپپىدە قارىدى. مەن ئۇنىڭ بۇ قارىشىدىن ئۇشتۇمتۇت بىر نەرسىنى باياتتىن مەن بىلەن سودىلاشقاندا خېلى قىزىرىشىپ دېيىشكەن بولسا قىمۇ، مەن ئۇنىڭ كۆزىدە ئۇچراتمىغان ئاچچىق تەنە، ئېيىپلاش، ناھايىتى كۈچلۈك نەپرەت، يىرگىنىش تۇيغۇسىنىڭ تولىمۇ ئۆتكۈر بىردەملىك نۇرىنى غىل ـ پال كۆرۈپ قالدىم. ئۇنىڭ بۇ قارىشىغا ئۇدۇل بېرىپ يۈرەككە سانچىلىدىغان قانداقتۇ بىر نامەلۇم نەرسە يوشۇرۇنغان ئىدى.

ئالىمچى قولىدىكى پۇرلىشىپ كەتكەن خەلق پۇلىنىڭ ئارىسىدىن بىر يۈەنلىكتىن 3 نى تاللىۋالدى ـ دە، قاتلاپ يانچۇقىغا سالدى. ئاندىن قولىدىكى ئاشقان پۇللارنى ھېلىقى چەتئەللىكنىڭ كۆزىچە دىققەت بىلەن رەتلەپ، بىر ـ بىرلەپ سەيلەپ، پۇللارنىڭ پۈكۈلگەن بۇرجەكلىرىنى تۈزلەپ چىقتى ۋە ئۇنى چىرايلىق قاتلاپ، ھېلىقى چەتئەللىككە قايتۇرۇپ بەردى. شۇ چاغدا ئالىمچىنىڭ كۆزى چەتئەللىكنىڭ ئۇنىڭغا پۈتۈن دىققىتى بىلەن تىكىلىپ تۇرغان سىنچى كۆزى بىلەن ئۇچراشتى. ئالىمچى سىزدىلەر ـ سىزدىلمەس كۈلۈمسىرەپ قويدى. ھېلىقى چەتئەللىكنىڭ كۆزى دەسلەپتە ھاڭ ـ تاڭ قېلىش،

ئاخىردا بولسا ئاجايىپ بىر خوشاللىق نۇرى بىلەن چاقناپ كەتتى. ئالىمچى يەرگە ئېڭىشىپ ھېلىقى ئالما قاچىلانغان سومكىلارنى ئۇلارغا سۇندى. چەتئەللىك ئايال قولىدىكى ئېتىۋارسىز قالغان پۇلنى پورتمىنىغا سېلىشنىمۇ

ئېسىدىن چىقىرىپ، ئالمىچىغا ھاڭۋېقىپ قاراپ قالغان ئىدى. ئالمىچى ئۇنىڭ پۇلنى چاڭگاللىغىنىچە ھاۋادا ئېسىلىپ تۇرۇپ قالغان قولىنى ئۇزىدىن سىپايىلىق بىلەن ئىتتىرىپ، ئۇنىڭ قولىغا ئالما قاچىلانغان سومكىنى تۇتقۇزۇپ قويغاندا، ئايالنىڭ چىرايىدا بىردىنلا خوشال كۇلكە پەيدا بولۇپ، ئۇنىڭ كۇلرەڭ كوزلىرى شاتلىق نۇرلىرى بىلەن يالتىراپ كەتتى. ئۇلار بىردىنلا ئۇز ئارا بىر نىمىلەرنى دېيىشىپ كالدىرلىشىپ كېتىشتى. ئۇلار ئالمىچىنى كورسۇتۇپ باش بارمىغىنى چىقىرىپ، باشلىرىنى گىلدىڭشىتاتتى. قوللىرىنى ئۇگىلاپ، چىرايلىرىنى ھەر قىسما قىلىپ، ئۇزلىرىنىڭ ناھايىتى ئاسانلا قوزغۇلۇپ كېتىدىغان ھاياجانلىرىنى ئىپادىلەشكە تىرىشاتتى. ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى سىمىزرەك كەلگەن گەۋدىلىك ئەر كىشى بويىنىغا ئېسىۋالغان ئاپاراتىنى ئۇزلىرىگە قاراپ كۇلۇمسىرەپ تۇرغان ئالمىچىغا توغرىلىدى. بۇلارنىڭ ئۇزىنى سۇرەتكە تارتماقچى بولۇۋاتقانلىقىنى چۇشەنگەن ئالمىچى نىمىشقىدۇ ھېلىقى ئۇزىنى سۇرەتكە تارتماقچى بولۇۋاتقان چەتئەللىككە قاراپ ئالدىراپ قولىنى شىلتىدى. چەتئەللىك ھېچنىمىنى چۇشەنمەي، بىردە ئۇزىنىڭ ھەمرالىرىغا، بىردە ئالمىچىغا قاراپ ئاپاراتىنى چاڭگاللىغىنىچە نىمە قىلارىنى بىلمەي تىكىلىپ تۇرۇپ قالدى. ئالمىچى تاماشا كورۇپ تۇرغان توپنىڭ ئارىسىدىكى بادام دوپپا كىيگەن، ئىگىز بويلۇق بىر كىشىنىڭ ئالدىغا يۇگرەپ كەلدى-دە، ئۇ كىشىگە نىمىنىدۇر بىرنەرسە دەپ، پىچىرلاپ ئۇ كىشىنىڭ جاۋاپ قايتۇرۇشىنىمۇ كۇتمەستىن ئۇنىڭ بېشىدىكى دوپپىسىنى يۇلۇۋېلىپ، ياخشىپ تۇرغان چاچلىرىنى باسۇرۇپ كىيىۋالدى ۋە ئۇز ئالمىلىرىنىڭ يېنىغا بېرىپ، قەددىنى رۇسلاپ، مەيدىسىنى كوچ بىلەن كىرىپ تۇرۇپ بېشىنى لىڭشىتتى. بادام دوپپا ئۇنىڭ چىرايىنى گۇلدەك ئاچقان ئىدى.

مەن پەقەت شۇ چاغدىلا ئۇنىڭ نىمە ئۇچۇن بايا چەتئەللىكنى توختۇتۇپ قويغانلىقىنى چۇشەندىم. ئۇ چەتئەللىك ئالمىچىنىڭ ئەمدى رۇخسەت قىلغانلىقىنى چۇشۇنۇپ، ئۇنىڭغا قاراپ ئاپاراتىنى ئالدىراپ توغرىلىدى.

قۇياش نۇرى ئالمىچىنىڭ كەڭرى پېشانىسىدا ئوينايتتى. ئۇنىڭ بېشىدىكى بادام دوپپىسىنىڭ كوكۇل قويۇپ ئىشلىگەن گۇللىرى ئەشۇ قۇياش نۇرىدا تېخىمۇ يارقىن ۋە كوركەم كورۇنەتتى. ئالمىچىنىڭ ياش چىرايىدا بىر خىل غۇرۇر، ئىشەنچ، پەخىرلىنىش تۇيغۇسى، ئۇنىڭ قاپ قارا، ئىنچىكە بۇرۇتى ئاستىدىكى لەۋلىرىدە بىر خىل خۇشخۇي تەبەسسۇم جىلۋە قىلاتتى......

مەن يېنىمغا — بايىقى كوز ئەينەكلىك ئەپەندىگە قارىدىم. ئۇ ئاغزىنى كامادەك ئاچقان پېتى ئالدىدىكى ئالمىچىغا قاراپ كوزلىرىنى چىمچىقلىتىپ قاراپ قېتىپ قالغان ئىدى.

مەن ئالما دوگىسىگە قارىدىم. بۇ ئالمىلار ماڭا راستىنلا جەننەتنىڭ مىۋىسىدەك كورۇنۇپ كەتتى.

— 10 كىلو ئالايچۇ شۇ ئالمىدىن! — دېدىمەن ئاۋازىمنى چىقىرىپ ئۇز — ئۇزەمگە، مەن ئۇزەممۇ بىلىپ بولمايدىغان ھەمتاتلىق، ھەم ئاچچىق بىر خىل سىزىم ۋۇجۇدۇمنى ئەسىر قىلغان ئىدى.

مەن چەتئەللىكلەرنى يولغا سېلىۋېتىپ، ئۇزىنىڭ بايىقى خۇشخۇي ھەم ياڭراق ئاۋازى بىلەن خېرىدار قىچقىرىۋاتقان ئالمىچىنىڭ ئالدىغا يېقىنراق كەلدىم.

— 10 كىلو تارتە ئۇكام ئالماڭدىن... — دېدىمەن كۇلۇمسىرەپ، ئالمىچى يىگىت گويا

www.uyghurkitap.com

مەن بىلەن ھېچ ئازارلاشمىغاندەك ماڭا فاراپ خۇشخۇيغىنە كۇلدى ـ دە، ئالما دوگىسىغا جىڭنى توغرىلىدى…

بىردىنلا مېنىڭ ئارقا تەرىپىمدىن بىرخىل زەئىپ ئاۋاز بىلەن كىمنىڭدۇر غىڭشىغىنى ئاڭلاندى.

— ھەي ئاخماق!…ھىلىقى مۇھاجىرلار پۇلىنى قولدىن چىقىرىپ قويۇپ…—مەن ئارقامغا ئورۇلۇپ قارىدىم. بۇ ئايىقى كوزئەينەكلىك ئەپەندى ئىكەن. ئالمىچى يىگىت ئۇنىڭ گېپىنى ئاڭلىدىمۇ ياكى ئاڭلىسىمۇ پىسەن قىلمىدىمۇ، ئوزىنىڭ ئەشۇ ياڭراق، يېقىملىق ئاۋازىدا خېرىدار قىچقىرىشنى داۋام قىلىۋەردى.

مەن ھېلىقى جانابنىڭ مەندىن قوللاش كۇتۇپ پاقىراپ تۇرغان كوزلىرىگە ئوقتەك قادالدىم. ئۇ كوزىنى دەرھال مېنىڭ كوزۇمدىن ئېلىپ قېچىپ، خۇددى تاياق يېگەن ئىت قۇيرىغىنى قىسىپ قاچقاندەك "غىپپىدە» تىكىۋەتتى.

مەن ئالمىچىنىڭ پولىنى تولىۋېتىپ، سومكا منى كوتەردىم.

ئالمىچى يىگىتنىڭ ئاۋازى تېخىمۇ ياڭراق جاراڭلاپ، بازار شاۋقۇنىغا قوشۇلۇپ كەتتى:

— ئالمىلىقنىڭ ئالمىسى، ئىلىخونىڭ ئالمىسى! قارىساڭ كوزۇڭگە پايدا، يۇرساڭ يۈرىڭگە پايدا!

ئاپتورنى قىسقىچە تونۇشتۇرۇش

مەھەممەت باغراش ئەدەبى ئىجادىيەت سېپىگە يېڭىدىن كىرىپ كەلگەن ئاپتۇلاردىن بىرى. قارا شەھەر ناھىيىسىدىن. 32 ياش. ئوتتۇرا مەكتەپنى تاماملىغاندىن كېيىن 1965 ـ يىلىدىن 1973 ـ يىلىغىچە ئاقسۇ ۋىلايەتلىك سەنئەت ئومىكىدە ئەرتىس، 1973 ـ يىلىدىن 1982 ـ يىلىغىچە شىنجاڭ قاتناش تىرانسپورت 4 ـ شىركىتىدە شوپۇر ۋە تەشۋىقات خادىمى بولۇپ ئىشلىگەن. ھازىر «شىنجاڭ ئىشچىلىرى» گېزىتىدە مۇھەررىرلىك خىزمىتىنى ئىجرا قىلماقتا.

مەھەممەت باغراشنىڭ ئىجادىيىتى 1980 ـ يىلى يازغان «سەپداش» ناملىق ھىكايىسى بىلەن باشلانغان. 1983 ـ يىلى شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى تەرىپىدىن «ساۋاپ» ناملىق ھىكايىلار توپلىمى نەشىر قىلىندى.

(بېشى 21 ـ بەتتە)

ساقىكام سوزۇمگە چىن كوڭلىدىن قايىل بولدى بولغاي، خۇش تەبەسسۇم بىلەن بېشىنى لىڭشىتىپ، ئارقىدىنلا سوز قىستۇرۇپ سورىدى:

— ئېيتىڭا، سىز ھەممىنى بىزدىن ياخشىراق بىلىسىز، ھازىرقى بۇ مەسئۇلىيەت تۈزۈمى زادى قاچانغىچە داۋاملىشا؟ كادىرلىرىمىزغۇ ئولتۇرساـقوپسا "بۇ تۈزۈم ئۇزاققىچە ئوزگەرمەيدۇ، ھالال ئەمگەك بىلەن باي بولۇش يوللۇق» دەپ كېلىۋاتىدۇ، كىم بىلسۇن كۇنلەرنىڭ بىرىدە "يېڭى باي دىخان»، دېگەن ئالپاقنى كىيىپ قالمەنمۇ يوق؟ مېنىڭ ئەتگەن سىزگە ئاشلىق بىلەن پۇلنى ئەينەن ئېيتما سالغىنىمدىكى بىر سەۋەبمۇ شۇ ئىدى.

بوۋاينىڭ بۇ سەممىمى سوزلىرىنى ئاڭلاپ ئىختىيارسىز كۇلۇپ تاشلىدىم ۋە كەسكىن ئاھاڭدا مۇنداق دېدىم:

— ئەندىشە قىلماڭ، ساقىكا! ئۇ كۇنلەر ئەمدى مەڭگۇ كەلمەسكە كەتتى. سىز ھالال مېھنەت ئەجرىڭىز بىلەن قانچىكى تېز بېيىسىڭىز پارتىيە، دولەت سىزنى شۇنچە قوللايدۇ.

ساقىكامنىڭ چىرايى گۇلدەك ئېچىلىپ، كوزلىرىدە شاتلىق ئۇچقۇنى چاقناپ، لەۋلىرىدە بەخت تەبەسسۇمى جىلۋىلەندى ۋە: "مانا ئەمدى راستىنلا خاتىرجەم بولدۇم،قانداقكەپ سوزلىرىڭىز بولسا تارتىنماي سوراۋېرىڭ»،دېگەندەك بىرخىل مەنا بىلەن ماڭا تىكىلىپ كۇلۇپ كەتتى.

1982 ـ يىل 10 ـ ئاي

ئەندىشە قىلماڭ، ساقى ئاكا

(ھېكايە)

تۇرسۇن نىياز[1]

مېنىڭ گۈلباغ دادۈيگە كەلگىنىمگە ئانچە كۆپ بولمىغان بولسىمۇ، لېكىن بىر قانچە كۈندىن بۇيان بۇ دادۈينىڭ ئومۇمىي ئەھۋالى توغرىسىدا خېلىلا تونۇشلۇق بولۇپ قالغان ئىدىم. تۈنۈگۈن كەچ دادۈيدە ئېچىلغان يىغىندا، ھەر قايسى ئىشلەپچىقىرىش دۈيلىرىدىن كەلگەن كادىرلارنىڭ مەسئۇلىيەت تۈزۈمى ئورنىتىلغاندىن كېيىنكى ئۆزگىرىشلەر ئۈستىدە قىلغان غۇلغۇلىسى مېنى تېخىمۇ يېڭى پاكىت ۋە يېڭى تەسىراتلار بىلەن تەمىنلىدى. مەن شۇڭا يىغىن ئاخىرىدا دادۈي پارتىيە ياچېيكىسىنىڭ سېكرېتارى قاسىمكامدىن:

— ھازىر دادۈيىڭلارنىڭ ئەھۋالى راستىنلا ياخشىكەن، بولغاندا، ھەممىگە تاۋاپ بىرەر بېيىغان ئائىلىنى تونۇشتۇرۇپ بىر نەرسە يازسام قانداق؟ — دەپ سورىدىم.

— مەيلى، — دېدى سېكرېتار كۈلۈپ كېتىپ، — بۇ ئۆزىڭىزنىڭ ئىشى، ئەگەر يازىمەن دېسىڭىز 2 — ئىشلەپچىقىرىش دۈيىدىكى ساقىكام بۇ خىل ئائىلىلەرنىڭ ئەڭ ياخشى تىپى، خالىسىڭىز شۇنى يېزىڭ.

— ساقىكام؟

— ھە، ساقىكام، بەلكى ئېسىڭىزدە بولسا كېرەك، ئاڭلىسام "مەدەنىيەت ئىنقىلابى" دىمۇ بىر قېتىم كېلىپ زىيارەت قىلغان ئىكەنسىز.

— ئېسىمدە، — دېدىم مەن ئون يىل بۇرۇنقى بۇ تونۇش ئىسىمنى دەرھال يادىمغا ئېلىپ، — ھازىرقى ئەھۋالى قانداقراق؟

— مەن بۇنى سىزگە تاماقتىن كېيىن سۆزلەپ بېرەي، قالغان تەرىپىنى ئەتە ئۆزىڭىز بارغاندا كۆرۈپ بېقىڭ.

× × ×

ئەتىسى ئەتىگەن چايدىن كېيىن، سېكرېتار ئىككىمىز سۇۋادان تېرەكلەر ئالتۇن ياپراقلىرىنى تۆكۈپ تۇرغان دادۈي ئالدىدىكى چوڭ يول بىلەن مېڭىپ، 2 — ئىشلەپچىقىرىش دۈيىنىڭ كوچۇم مەھەللىسىگە قاراپ يول ئالدۇق.

ئوكتەبىر قۇياشىنىڭ بۇلۇتسىز ئاسماندىن تارالغان ئىللىق نۇرىدا چۆمگەن يول بويىدىكى تۇتاش كەتكەن كەڭ سالا ئېتىزلاردا

بىر تەرەپتىن قوناق ئورۇۋاتقان، يەنە بىر
تەرەپتىن ماشىنا ـ سېيالكىلاردا بۇغداي تې-
رىۋاتقان، ئەر گۈكشى ئەزالىرى بىلەن كەڭ
پاختىزار ئېتىزلاردا ئالدىراش كۆەزتىرىدۋاتـ
قان قىز-چوكانلارنىڭ جاراڭلىق كۈلكە سادا-
سى بىپايان يېزا ئاسمىنىنى باشقىچە جانلان-
دۇرۇۋەتكەن ئىدى. بىز 2 ـ ئىشلەپچىقىرىش
دۈيىنىڭ ئائىلىلەر بويىچە سالغان قوناق
خامانلىرىنى ئارىلاپ، چوڭ يولنى توغرىسىغا
كېسىپ ئۆتتۇق-تە، يولدىن 60 ـ 50 قەدەم يى-
راقلىقتىكى تاملىرى سۇتتەك ئاقارتىلغان ئازا-
دە بىر ئۆيىنىڭ ئالدىغا كېلىپ توختىدۇق.

ـ مانا بۇ ئـوي ساقىكامنىڭ ئۆيى ـ ،دى-
دى سېكرېتار ئىشىكنى چېكىپ تۇرۇپ، ـ سىز
بۈرۈن كەلگەندە بەلكى ئۇنىڭ كونا ئۆيىگە
كىرگەن بولغىتىڭىز؟

سېكرېتارنىڭ سوزى تۈگە ـ تۈگىمەي
ئىشىك ئېچىلىپ، هويلىدىن چاچ ـ ساقاللىرى-
غا خېلىلا ئاق كىرگەن، بېشىغا يېڭىسارچە قا-
را تۇماق، ئۈستىگە ئاق خەسىدىن ئۇزۇن
كوينەك كىيىپ، بېلىنى كوك بەلۋاغ بىلەن
مەهكەم باغلىۋالغان 60 ياشلار چامىسىدىكى
ساقىكام بىر قولىدا غەلۋىر تۇتقان هالدا كېلىپ
ئىشىك ئاچتى ۋە بىز بىلەن قىزغىن قول ئې-
لىشىپ كورۇشكەندىن كېيىن:

ـ هەي، بۇ بىپەرۋالىقىمنى قاراڭ، مەن
تېخى نەۋرەم ئالمىجانمىكىن، دەپ ئولتۇرۇ-
ۋېرىپتىمەن، قېنى، ئۆيگە كىرەيلى، ئۆيگە، ـ
دېدى.

بىز ساقىكامنىڭ كەينىدىن هويلىنىڭ قاپ
ئوتتۇرىسىدىكى ئاق سەدەپتەك يالتىراپ تۇر-
غان كوممىقوناق دوۋىسىنى ئايلىنىپ ئوتۇپ،
ئۈزۈم تاللىرى سايە تاشلاپ تۇرغان چوڭ
سۇپىغا كېلىپ ئولتۇردۇق. سۇپا ئۈستىگە نە-
فىس گۈللۈك چوڭ شىرداق، شىرداق
ئۈستىگە قىزىل تاۋاردىن قىلىنغان يەكەنداز
كورپە سېلىنغان بولۇپ، ئۈستىدىكى پىشايۋان-
غا ياماشتۇرۇلغان بىدىشتىكى مەي باغلاپ
پىشىپ يېتىلگەن ساپاق ـ ساپاق ئۈزۈملەر
كىشىنىڭ زوقىنى كەلتۈرۈپ جۇلالاپ تۇراتتى.
ساقىكام بىز بىلەن بىر پەس هال ـ مۇڭلاش-
قاندىن كېيىن، ئۆيدىن ئېلىپ چىققان چوڭ
گۈللۈك دوستىخاننى ئالدىمىزغا يېيىپ، لە-
گەندىكى ئاق نان بىلەن تەخسىدىكى ئۈزۈم-
گە تەكلىپ قىلدى.

ـ ساقىكا، بۇ كىشىنى تونۇمىدىڭىزغۇدەي-
مەن، ـ دەپ سوز باشلىدى سېكرېتار قەستەن
گەپنى بۇراپ، ـ مەن ئۇنى يەنە بىر قېتىم
ئۆيىڭىزگە مېهمان بولۇش ئۈچۈن باشلاپ
كەلدىم.

ـ نىمە دىسەم بولار، ـ دىدى بوۋاي ئېت-
ىنىڭ ماڭا بۇرۇلۇپ، ـ قېرىغاندا ئادەمنىڭ
ئەقلى ـ هۇشى جايىدا بولمايدىكەن، تونۇ-
دۇم دەي دىسەم، دەرهال ئىسمىگە ئالالمايۋا-
تىمەن، تونۇمىدۇم دەي دىسەم بۇرۇن بىر
جايدا كورگەندەكلا قىلىمەن.

ـ 1972 ـ يىلى هويلىڭىزدا ئوتكۈزۈلگەن
«سىنىپى تەربىيە كورگەزمىسى» ئېسىڭىزدە باردۇ؟
ئۇ، شۇ چاغدا سىزنى تونۇشتۇرۇپ گېزىتكە
خەۋەر يازغان مۇخبىر يولداش ئادىلجان
ئەمەسمۇ؟ بۇ قېتىم ئۇ يەنە سىزنى زىيارەت
قىلىپ، گېزىتكە خەۋەر يېزىش خىيالى بىلەن
ئۆيىڭىزگە كەلدى.

ـ بۇ ئەقلىمنى قاراڭ! ـ دىدى ساقىكام بىر-
دىنلا قويۇق قاشلىرىنى يىمىرىپ، ـ مەن راس-
تىنلا سىزنى تونۇماي قاپتىمەن، ئېيتىمىسىمۇ
ئۇ ئىشلارغا ئون نەچچە يىلدىن ئېشىپ قالدى
ئەمەسمۇ.

بوۋاي شۇ سوزدىن كېيىن نىمە ئۈچۈندۇر
بىر خىل ئېچىنىشلىق خاتىرە ئېسىگە چۈش-

كەندەك بىر پەس جىمىپ قالدى - يۇ، كېيىن ئۆزىنى ئوڭشاپ، يېقىنقى بىر - ئىككى يىلدىن بۇيانقى يېڭى ئۆزگىرىشلەر ئۈستىدە قىزغىن پاراڭغا چۈشۈپ كەتتى. سېكرېتارمۇ چايدىن كېيىن بىز ئىككىمىزنى ئوڭچە قالدۇرۇپ، 2 - ئىشلەپچىقىرىش دۈيىنىڭ خامىنىغا كېتىپ قالدى...

ساقىكام بىلەن بولغان سوھبەت يېرىم سائەتتىن كۆپرەك داۋاملاشتى، ئۇ، بۇ جەريانىدا يېڭى مەسئۇلىيەت تۈزۈمى يولغا قويۇلغان 2 يىلدىن بۇيان دۈيدىن بېرىلگەن ھوددە يېرىنى قانداق قىلىپ ياخشى باشقۇرۇپ كىلىۋاتقانلىقىنى ۋە ئائىلە قوشۇمچە كەسىپنى راۋاجلاندۇرۇشتا يەنە نىمە ئىشلارنى قىلغانلىقىنى تەپسىلى سوزلەپ بەردى. بىراق مەن ئۇچۇن يەنىلا بىر نەرسە كەملىك قىلاتتى، ئۇ بولسىمۇ ساقىكامنىڭ ئائىلە تۇرمۇشىدىكى يېڭى ئۆزگىرىشلەرنى روشەن دەلىللەپ بېرىدىغان سالىق پاكىتلار ئىدى. مەن شۇڭا ئۇنىڭدىن قايتا سورىدىم:

— ساقىكا، ئېيتىپ بېقىڭا بۇ يىل سىزنىڭ خامانىدىن ئالغان ئومۇمى ئاشلىقىڭىز ۋە ئائىلە بويىچە قىلغان ئومۇمى كىرىمىڭىز قانچىگە يەتكەندۇ؟

— ھەي، بۇنى سوراپ نىمىمۇ قىلارسىز، گېزىتكە يازغىدەكمۇ ھېچ نەرسە يوق، - دىدى بوۋاي گويا بىر نەرسىدىن چۆچۈگەندەك قولۇمدىكى خاتىرە دەپتەر بىلەن رەسىم ئاپپاراتىغا قاراپ، - بۇغدايدىن ئالغىنىم ئاران 4 - 5 يۈز جىڭ، قوناق بىلەن قوشقاندا 800 جىڭغا يېتىشى مۇمكىن.

— ئومۇمى كىرىمچۇ؟

— بۇمۇ 200 يۈەندىن ئاشمىسا كېرەك.

— ئۇنداق بولسا، ئۆيىڭىزدىكى بۇ يىل يېڭىدىن سېتىۋالغان زىلچا - گىلەم، ئۈن ئالغۇ، رادىيو، كىيىم تىكىش ماشىنىسى قاتارلىق نەرسە-كېرەكلەرنى ...

سوزۇمنىڭ ئاخىرى توگە - تۈگمەي ساقىكام بىردىنلا ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى - دە، گويا سۆزۈك ئاسماندا "لەپپىدە" پەيدا بولغان قارا بۇلۇت سايىسىدەك رەڭگىنى ئۆزگەرتىپ، گەپ - سوزسىز ئالدىمىدىكى دوسقاننى يىغىشتۇرۇشقا باشلىدى. خوشلۇشۇش ئالدىدا ئېھتىمال مېھماندلىقھورمىتىمنى قىلدى بولغاي، قەستەن زورغا كۈلكە يۇگۈرتۈپ: "سىز ئېيتقاندەك، ئۆيىمىزدە نەدىمۇ گىلەم - پىلەم، رادىيو-پادىيو بولسۇن، باشقىلار ئەتەي مېنى شاڭخو قىلىپ، سىزگە شۇنداق تونۇشتۇرۇپ قويغان ئوخشايدۇ"- دەپ قوشۇپ قويدى. مەنمۇ ئورۇنسىز سوئال سوراپ ئۇنى رەنجىتىپ قويغۇنۇمغا خىجىل بولغان ھالدا دادۈي ئىشخانىسىغا قايتىپ كەلدىم.

چۈشلۈك دەم ئېلىش ۋاقتىدا كوزۈمگە زادىلا ئۇيقۇ كەلمىدى، ئۇيان ئورۇلۇپ، بۇيان ئورۇلۇپ كاللامدا مۇنداق بىر چىگىش سوئال تۇغۇلدى:"نىمە ئۇچۇن دۈي كادىرلىرىنىڭ ساقىكام ھەققىدىكى تونۇگۇنكى تونۇشتۇرۇشى بىلەن بۈگۈن ئۇنىڭ ئوز ئاغزى بىلەن سوزلەپ بەرگىنى ئوخشىمايدۇ؟ ساقىكامنىڭ بۇ يىل «تاڭشەن» بۇغدىيىدىن8 مىڭ جىڭدىن كۆپرەك مەھسۇلات ئالغانلىقىنى، دولەتكە سېتىپ بەرگەن 4 مىڭ جىڭ بۇغداي پۇلى بىلەن ئۆزىنىڭ باغ، ئورمان، چارۋىچىلىقتىن كىرىم قىلغان 2 مىڭ يۈەن پۇلىنى قوشۇپ بۇ پۇلنىڭ بىر قىسمىغا يۇقۇرىدا مەن ساناپ ئوتكەن ئۆي - سەرەمجانلىرىنى سېتىۋالغانلىقىنى دادۈي سېكرېتارى ئوز ئاغزى بىلەن سوزلەپ بەرگەنغۇ؟ تېخى، دادۈي، گۇڭشې بويىچە ئېچىلغان ئالدىن بېيىغان ئا-

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئىللەرنى مۇكاپاتلاش ۋە تەقدىرلەش يىغىنىدا مۇكاپات ئالغان بىر قوي، بىر دانە ۋېلىسىپىتمۇ بار. ئەمدى گەپ زادى قەيەردە؟ دادۈي كادىرلىرىدىمۇ ياكى ساقكامدىمۇ؟!»

مەن مۇشۇلارنى ئويلاۋېتىپ، خىيال يىپلىرىم بىردىنلا ھېلىقى ئونيىل بۇرۇنقى «سىنىپىي تەربىيە كورگەزمىسى» گە بېرىپ چېتىلدى: بۇ 1972 ـ يىلىنىڭ 4 ـ ئاي مەزگىلى بولۇپ، كىشىلەر ئالدىراش ئەتىيازلىق تېرىلغۇ بىلەن مەشغۇل بولۇۋاتاتتى. مەن بۇ دادۈيگە كېلىپ 2 ـ كۈنى ئەتىگەن كادىرلاردىن بىرى ئاستا ياتىقىمغا كىرىپ كەلدىدە، بۈگۈن چۈشتىن بۇرۇن 2 ـ ئىشلەپچىقىرىش دۈيىدىكى بىر گۈڭشې ئەزاسىنىڭ ئائىلىسىدە «ئۆتمۈشنى ئەسلەش ـ ھازىرقى بەخت ـ سائادەتنىڭ قەدرى ـ قىممىتىگە يېتىش» مەزمۇن قىلىنغان بىر سىنىپىي تەربىيە كورگەزمىسى ئېچىلىدىغانلىقىنى، مۇمكىن بولغاندا مېنىڭمۇ قاتنىشىپ بېرىشىمنى تەكلىپ قىلدى. مەن بۇ تەكلىپنى خوشاللىق بىلەن قوبۇل قىلىپ، ھايال بولمايلا 2 ـ ئىشلەپچىقىرىش دۈيىگە يېتىپ كەلدىم. يىغىن ئورنى راستىنلا دادۈي ئىشخانىسىدىن ئانچە يىراق بولمىغان بىر دېھقاننىڭ ھويلىسىغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان ئىكەن. ھويلىنىڭ توت تېمى ھېلىلا يېقىلىپ چۈشكىدەك چاك ـ چېكىدىن بوسۇلۇپ بىر تەرەپكە قىڭغىيىپ قاپتۇ، ھويلىنىڭ ئوتتۇرىسىدا يۈزگە يېقىن ئەر ـ ئايال گۈڭشې ئەزاسى ۋە ئۇششاق باللار چىراي ۋە كىيىم ـ كېچەكلىرىدىن توپا ئورلەپ تۇرسىمۇ، لېكىن قانداقتۇر بىر خىل چۈشۈنۈپ بولمايدىغان جەڭگىۋار ـ جۇشقۇن قىياپەتتە قوللىرىدا بايراق تۇتۇپ، رەتلىك تىزىلىپ ئولتۇراتتى. ھويلا تېمىنىڭ ھەممە يېرىگە سىنىپىي كۆرەشكە ئائىت ھەر خىل يوغان خەتلىك شوئارلار چاپلانغان، ئويگە كىرىدىغان تار كوچىنىڭ ئىككى يېنىدىكى چوڭ سۇپا بىر ـ بىرىگە مۇتلەق ئوخشىمايدىغان 2 خىل تۇرمۇش بويۇملىرى بىلەن سەرەمجانلاشتۇرۇلغان ئىدى. ئوڭ تەرەپتىكى سۇپا تېمىغا لوڭقا گۈللۈك چوڭ بىر دانە خوتەن گىلىمى تارتىلغان بولۇپ، گىلەمگە تاقاپ قويۇلغان كارۋاتقا ھەر خىل تاۋاردىن تىكىلگەن يېپ ـ يېڭى يوتقان ـ كورپە ۋە گۈللۈك ياستۇقلار رەتلىك تىزىپ قويۇلغان. سۇپىدا يەنە 4 ـ 3 تاغارغا پەۋەس قاچىلانغان يىرىك ئاشلىقمۇ ئالاھىدە كوزگە تاشلىنىپ تۇراتتى. سول تەرەپتىكى سۇپىغا بولسا بۇنىڭ ئەكسىچە، يەتمىش يېرىگە ياماق چۈشكەن بىر ئەسكى يوتقان، بىر پېشى يوق جۇۋا، بىر دانە پۇچۇق قازان بىلەن يېرىم خالتا كېپەك قاتارلىق نەرسە ـ كېرەكلەر تىزىپ قويۇلغان ئىدى.

يىغىن باشلىنىپ ھايال ئوتمەي، سەھنىدە يېشى 50 لەردىن ئاشقان، بۇغداي ئوڭلۇك، چاساقال، تەمبەل كەلگەن بىر كىشى پەيدا بولدى ـ دە، كوز چاناقلىرىدىن توكۇلگەن ئاچچىق يېشىنى قول ياغلىقى بىلەن سۈرتۈپ، ئوزىنىڭ ئۆتمۈش كونا جەمىيەتتە تارتقان ئازاپ ـ ئوقۇبەتلىرى ئۈستىدىن ئۇزۇنغىچە شىكايەت قىلدى. شىكايەت داۋامىدا ئۇ، ئاتىسىدىن قالغان ھېلىقى بىر دانە پۇچۇق قازاننىڭ تارىخى توغرىسىدا خېلى تەپسىلىي توختالغان بولسىمۇ، لېكىن نىمىشقىدۇر بۈگۈنكى بەخت ـ سائادەتلىك يېڭى تۇرمۇشىدىن ئېغىز ئاچقاندا، سۇپىغا تىزىپ قويۇلغان ھېلىقى زىلچا ـ گىلەم ۋە يوتقان ـ كورپىلەر توغرىسىدا بىرەر ئېغىزمۇ سوز قىستۇرۇپ قويماي ئوتۇپ كەتتى، پەقەت سوزىنىڭ ئاخىرىدىلا:

"بۈگۈن ئەمدى تۇرمۇشۇم باياشات، كۈنلىرىم خۇشال ئۆتمەكتە، كىيىم - كېچەك، ئاش-ناندىن غېمىم يوق، تۇرمۇشتا قىينالسام پارتىيە ئىگە» دېگەن بىر جۈملە سۆزنى قوشۇپ قويدى.

ئەتىسى مەن شۇ مەيداندىن تارتىلغان بىر پارچە سۈرەت ۋە بۇ كىشىنىڭ سۆز خاتىرىسىگە ئاساسەن رەتلەپ چىققان "بۈگۈنكى تۇرمۇش ھەسەلدىن تاتلىق» دېگەن ماۋزۇدىكى زىيارەت خاتىرەمنى گېزىتخانىغا ئېۋەتتىم، خاتىرەمۇ ئۇزۇن ئۆتمەي سۈرەت بىلەن بىرلىكتە گېزىتكە بېسىلدى. بۇ كىشى - مەن بۈگۈن ھازىرلا ئۆيىدە زىيارەت قىلىپ قايتقان ئەشۇ ساقكامنىڭ دەل ئۆزى ئىدى.

"ئون يىل بۇرۇن ئۆز ئائىلىسىدە سىنىپىي تەربىيە كۆرگەزمىسى ئېچىپ، كىشىلەرنى سىنىپىي زۇلۇم ئۈستىدە چوڭقۇر تەربىيىگە ئىگە قىلغان بۇ ئاقكۆڭۈل ئادەم، بۈگۈن ئەمدى نېمە ئۈچۈن ھازىرقى باياشات تۇرمۇش ئەھۋالىنى سۆزلەپ بېرىشتىن باش تارتىدۇ؟ ياكى بىرەر ئەندىشىسى بارمۇ-يە؟» خىيالىم يەنە شۇ چىگىش سوئالغا جەم بولدى. ئويلاۋېرىپ ئېنىق بىر نەتىجىگە كېلەلمىگەندىن كېيىن، كەچلىك تامىقىمنى يەپ، سېكرېتار قاسىمكامنى ئىزدەپ تېپىش قارارىغا كەلدىم.

2- ئىشلەپچىقىرىش دۈيىگە كەلگىنىمدە خېلى كەچ كىرىپ قالغان بولۇپ، يولدا كېتىۋاتقان كىشىلەرنىمۇ بىر قاراپلا پەرق ئەتكىلى بولمايتتى. يولدىن خامانغا قايرىلىپ 5 ـ 6 قەدەم مېڭىشىمغا تونۇش بىر ئاۋاز قۇلۇقۇمغا ئاڭلاندى. ئارقامغا بۇرۇلۇپ يول بويىدىكى ئېرىق بېشىدا ماڭا قاراپ تۇرغان ساقكامنى كۆرۈپ ھەيران قالدىم.

— بەللى، سىز ئىكەنسىزغۇ، — دېدى ئۇ كۈلۈمسىرىگەن ھالدا ماڭا يېقىنلىشىپ، — ناتونۇش يۇرتتا ئىزدەپ يۈرمەك يەنە؟

— يوقسۇ، ساقكا، — دېدىمەن ئۇنىڭغا جاۋابەن چاقچاق ئارىلاش، — سىزگە ئوخشاش تونۇش-بىلىشلەر تۇرغان يەردە ئېزىپ قالسام بولماس، سېكرېتارنى ئىزلەپ خامانغا كېلىۋىدىم.

— يۈرۈڭ ئۆيگە كىرەيلى، ئەتىگەن ئۆيدە ئادەم يوق، ئالدىراپلا كېتىپ قالدىڭىز، ئۇنىڭ ئۈستىگە كۆڭلىڭىزنىمۇ ئازراق چىگىپ قويدۇم، سېكرېتار بىلەن ئەتە كۆرۈشەرسىز.

ئۇ شۇ گەپنى ئېيتىپ، مېنىڭ جاۋاب بېرىشىمنى كۈتمەيلا ئۆيگە قاراپ ماڭدى. مەنمۇ ئەتىگەندىن بېرى كاللامدا يېشىلمەي كەلگەن بۇ سىرلىق " تېپىشماق» نىڭ بىرەر يىپ ئۇچىنى تېپىۋالسام ئەجەب ئەمەس، دېگەن ئوينى كۆڭلۈمگە پۈكۈپ، ئارقىسىدىن ئەگەشتىم. ھويلىنىڭ ئالدىغا كېلىشىمىز بىلەن ئۆي ئىچىدىن ئاڭلانغان رادىيودىكى جاراڭلىق ناخشا ئاۋازى بىردىنلا خىيالىمنى بۆلىۋەتتى، مەن ھەم ئەجەبلىنىش، ھەم قىزىقىش ھېسسىياتىم بىلەن ساقكامغا تىكىلدىم، ساقكامۇ كۆڭلۈمدىكىنى ئاللاقاچان سېزىپ بولغاندەك، ئىتتىك ماڭا بۇرالدى - دە:

— "كېسەلنى يوشۇرساڭ، ئۆلۈمى ئاشكارا» دېگەننىڭ ئۆزى مانا شۇ دە، ئەتىگەن سىزدىن شۇنچە يوشۇرساممۇ، ئەمدى بەرىبىر ئاشكارا بولۇپ قالدى، — دەپ ئىختىيارسىز كۈلۈپ تاشلىدى.

— ئۇنداق بولسا، ئەتىگەن نېمىشكە راستىنى ئېيتمىدىڭىز؟

— سەۋەبىنى كېيىن سۆزلەپ بېرەي، ئەۋۋەل ئۆيگە كىرەيلى.

بىز ئۆيگە كىرگەندە ساقكامنىڭ ئايالى مەريەم ئاچا ئوغلى پولاتجان ۋە ئىككى

ئوغۇل نەۋرىسى رادىيو ئالدىدا ئولتۇرۇپ بىخارامان تاماق يەۋاتقان ئىكەن. ئۇلار مېنى كورۇپ دەرھال توردىن ئورۇن بوشۇتۇپ قىزغىن كوتۇۋالدى ۋە ئونۇمىغىنىمغا قارىماي، تاماققا تەكلىپ قىلدى.

ئوي ئىچى راستىنلا يېڭىدىن بېيىغان ئائىلىلەرگە خاس جاھازلار بىلەن سەرەمجانلاشتۇرۇلغان بولۇپ، مەن ئەتىگەن بوۋايدىن سوراپ كوڭلىنى چىگىپ قويغان ھىلىقى نەرسە ـ كېرەكلەرنىڭ ھەممىسى ”مانا مەن“ دەپ، كوزگە تاشلىنىپ تۇراتتى. تاماق يېيىلىپ، دوستىخان يىغىلغان پۇرسەتنى غەنىمەت بىلىپ، ساقىكامدىن قايتىدىن سورۇدۇم:

— ساقىكا، ئەتىگەن كوڭلۇڭىزنى بىر ئاز چىگىپ قويدۇمغۇ دەيمەن؟

— ياقەي، — دىدى بوۋاي خىجىل بولغان ھالدا ساقىلىنى سىلاپ، — ئەسلىدە مەن ھەممىنى سىزگە سوزلەپ بىرىشىم كېرەك ئىدى، لېكىن 1972ـ يىلى ئەتىيازدا، سىز كېلىپ گېزىتتە خەۋەر قىلغان ئەشۇ بىر قېتىملىق ”سىنىپىي تەربىيە كورگەزمىسى“ دىن كېيىن، مۇخبىر دىسە قاچىدىغان بولۇپ قالدىم. بۇگۇن ئەتىگەنمۇ شۇ چاغدىكى بەزى ئىشلار كوز ئالدىمغا كېلىۋېلىپ، سىزنىمۇ، ئوزۇمنىمۇ رەنجىتىپ قويدۇم، كېيىن قىلغان ئىشىمنىڭ تازا ياخشى بولمىغانلىقىنى ئويلاپ، سىزنى ئىزلەپ باراي دەپ تورۇشۇمغا، ئوزىڭىز كېلىپ قالدىڭىز.

— ئېيتىڭا، ئۇ قايسى ئىش؟

— شۇ قېتىمقى ”سىنىپىي تەربىيە كورگەزمىسى“ئېچىلىشتىن بىر كۇن ئىلگىرى، — دەپ سوز باشلىدى ساقىكام بىر ھازا گەپ ـ سوزسىز ئولتۇرۇپ كېتىپ، — شۇ چاغدىكى داۋۇيىمىزنىڭ چوڭ ھوقۇقىنى تارتىۋالغان بىر داۋۇيجاڭ كوتىمىگەندىلا ئويىمىزگە كىرىپ كەلدى ۋە گەپ ئارىسىدا داۋۇيىمىزگە يۇقۇرىدىن بىر مۇخبىر كەلگەنلىكىنى، ئۇنىڭ بۇ داۋۇينىڭ سىنىپىي كورەش، ئىشلەپچىقىرىش ئەھۋالىدىن خەۋەر يازماقچى بولۇۋاتقانلىقىنى، شۇڭا داۋۇينىڭ مۇشۇ ئىشقا ئولگۇرتۇپ مېنىڭ ئائىلەمدە بىر نوۋەت ”سىنىپىي تەربىيە كورگەزمىسى“ ئېچىشنى قارار قىلغانلىقىنى ئېيتتى. مەن بۇ ئىشتىن تولىمۇ ھەيران بولۇپ، لام ـ جىم دىمەي تۇرۇپلا قالدىم ۋە ئۇنىڭدىن: ”ئوتمۇش كونا جەمىيەتتە تارتقان ئازاپ ـ ئوقۇبەتلىرىمنىڭغۇ سوزلەپ بىرەرمەن، لېكىن كورگەزمىگە قويىدىغان نەرسە ـ كېرەكلەرنى قانداق قىلىمەن؟» دەپ سورودۇم. داۋۇيجاڭ دەرھال سوزۇمنى بولۇپ:” ئويىڭىزدىكى ھازىرقى بار يوتقان ـ كورپە، كىيىم ـ كېچەكلەرنى بىر ياققا تىزسىڭىز، قالغان ئىشلارغا بولسا ئوزىمىز مەسئۇل، بۇنىڭدىن خاتىرجەم بولۇڭ، ھە، راست بىر خالتىدا ئازراق كېپەك تەييارلاپ قويۇشنىمۇ ئونتۇپ قالماڭ. بۇ، ئوتمۇش كونا جەمىيەتنى ئەسلەپ، بۇگۇنكى بەختسائادەتنىڭ قەدرى-قىممىتىگە يېتىشتە تېخىمۇ پايدىلىق،» دىدى-دە، ئويدىن چىقىپ كەتتى.

شۇ كۇنى كەچقۇرۇن ئەل ياتقاندا ئوشتۇمتۇت ئويىمىزنىڭ ئالدىغا بىر ئات ھارۋىسى كېلىپ توختىدى، قارىسام، ھارۋىدا كەلگىنى داۋۇينىڭ ھارۋىكىشى قاسىمجان بىلەن داۋۇيجاڭ بارات ئىكەن. ئۇلار سىز كورگەن خوتەن گېلىمى، 3ـ4 تاغار ئاش ۋە بىر قانچە پارچە يوتقان-كورپىلەرنى ھارۋىدىن ئېلىپ ھويلىغا توشۇشقا باشلىدى، مەن بۇ ئىشتىن تېخىمۇ ھەيران بولۇپ:” بۇ نىمە ئىش دۇيجاڭ؟ » دەپ سورۇدۇم، ئۇ ماڭا غەلىتە بىر ھىجىيىپ: ”ئامەت كەلسە قوش كەپـ

تۇ، دەپتىكەن ساقىنكا، بۇ سىزگە دادۇيىمىز-
نىڭ غەمخورلىغى، سىزنى «5تەكاپالە تلەنگۈچى
ئائىلە»دەپ قاراپ، ئۇزۇندىن بىرى دادۇيدە
يىغىلىپ قالغان بىر قىسىم قوتىقۇزۇش پۇلى-
غا بۇ نەرسە - كېرەكلەرنى ئېلىپ كەلدۇق،
ئەتە سىز بولارنى كۆپچىلىككە
كۆرسىتىپ تۇرۇپ، پارتىيە ۋە ماۋجۇشىنىڭ
مېھرى - شەپقىتىدىن تېخىمۇ ياخشى سوزلەڭ»
دەپ ئۇيىدىن چىقىپ كەتتى. مەن ئۇلارنىڭ
بۇ خىل تاسادىپى غەمخورلۇغىغا دەسلەپتە بىر-
دىنلا ئىشىنىپ كىتەلمىگەن بولسامۇ، لېكىن
پارتىيە، خەلق ھوكۇمىتىنىڭ ئەزەلدىن مەنـ
دەك «5تەكاپالەتلەنگۈچى ئائىلە»نى يولەپكە-
لىۋاتقانلىغىنى ئويلاپ، كوزۇمگە ئىختىيارسىز
ياش ئالدىم، ئەتىسى كورگەزمىدىن كېيىن،
بۇ نەرسىلەرنى ئوز قولۇم بىلەن ئويگە تو-
شۇۋېتىپ تېخىمۇ خوشال بولدۇم. لېكىن......
— ھە، ئاندىن نىمە بولدى؟
بوۋاي يەنە بىر ئاز توختۇۋېلىپ سوزىنى
داۋاملاشتۇردى:
— نىمە بولاتتى، ھەپتە ئوتۇپ
ھېلىقى ھارۋا بىر كېچىدە يەنە ئويىـ
مىزنىڭ ئالدىدا پەيدا بولۇپ قالدى، بۇ قېـ
تىم ھارۋىدا كەلگىنى دادۇيجاڭ بارات، مىنبىڭ
لېيەنىنىڭ لېيەنجاڭى مامۇت ۋە بىر نەچچە
مىنبىڭ ئىكەن. مەن ئۇلارنى ئويۇمـ
گە مېھمان بولۇپ كەلدى بولغاي دەپ ئويـ
لاپ، ئالدىغا چىقىپ ئويگە تەكلىپ قىلدىم.
ئۇلار ئويگە كىرىپ، بىردەم ئۇيان- بۇياندىن
قۇرۇق پاراڭ سوقتاندىن كېيىن، بىردىنلا گەپـ
نى بۇراپ، ئوزلىرىنىڭ ئوتكەندە كورگەزمىگە
قويۇلغان گىلەم، ئاشلىق ۋە يوتقان-كورپىلەر-
نى قايتۇرۇپ كىتىشكە كەلگەنلىگىنى ئېيتىشـ
تى. كۇتمىگەندە ئېيتىلغان بۇ غەلىتە سوز -
دىن كېيىن، بېشىمغا گويا بىر چېلەك سوغاق
سۇ قۇيىۋەتكەندەك تەنلىرىم جۇغۇلداپ تىتـ
رەپ كەتتى - دە، ھۇشۇمنى يوقۇتۇپ قويۇشـ
قا ئازلا قالدىم، شۇ ھامان قەھرى - غەزىـ
ۋىمگە پايلىمايلا: « ھەي ئالدامچىلار، ئىشـ
نىڭ تېگى مۇنداقكەن - دە؟ سىلەرنى قانداقـ
مۇ پارتىيە، خەلقنىڭ كادىرى دىگىلى بولـ
سۇن! بۇ، پارتىيە، خەلقنى ئالدىغانلىق ئەمەسـ
مۇ؟ مەن ئەمدى قايسى يۈز، ۋىجدانىم بىلەن
كوپچىلىك ئالدىدا باش كوتۇرۇپ يۇرەلەيـ
مەن؟ خەپ، توختاپ تۇرۇش! ئەتىلا ئالدامـ
چىلىقلىرىڭنى ئامما ئالدىدا يېيىۋەتمىسەم! »
دەپ قاتتىق ۋاقىردۇەتتىم. كەينىدىن ئويۇمگە
تىزىپ قويۇلغان ھېلىقى نەرسە - كېرەكلەر-
نى بىر - بىرلەپ ئۇلارنىڭ ئالدىغا قارىتىپ
ئاتتىم. گېپىمگە چىدالماي ئىچى ئورتەنگەن
دادۇيجاڭ دەرھال ئالدىمغا يۇگۇرۇپ
كېلىپ: « ھە، دادۇينىڭ نەرسە - كېرەكلىرىگە
پۇل ساناپ بېرىپمىدىڭ؟» دىگىنىچە ئاغزىمـ
/غا مۇش بىلەن كېلىشتۇرۇپ بىرنى سالدى.
ئاغزىمدىن شۇ ھامان قان كېلىپ، بىر چىشىم
قولۇمغا چۇشتى. ئۇلار بۇنىڭغا قىلچە پىسەنت
قىلماي، بىر دەمدىلا ئويدىكى نەرسە - كېرەكـ
لەرنى يىغىشتۇرۇپ، ھارۋىغا بېسىپ كوزدىن غاـ
يىپ بولدى.
— ئىش تېخى بۇنىڭ بىلەنلا تۇگىمىدى، -دەپ
داۋاملاشتۇردى ساقىكام، -ئەـ
تىسى ئەتىگەن بارات دۇيجاڭ يەنە بىر كاـ
دىرنى ئويۇمگە ئەۋەتىپ، بۇ ئىشلارنى
مىنىڭ كوپچىلىك ئالدىدا قايتا سوزلەپ
ئاشكارىلاپ قويماسلىغىم لازىملىغىـ
نى، ئەگەر سوز - چوچەك قىلىپ دادۇيىمىز-
نىڭ ئىناۋىتىگە تەسىر يەتسە، يۈز-كوزۇمگە
قارا سۇركەپ، خەلقى - ئالەم ئالدىدا سازاـ
يى قىلىدىغانلىغىنى ئەيتىپ تەھدىت سالدى، مەنمۇ
بۇ ھېلىگەر ھازازۇلنىڭ قىلمەن، دىگەن ھەر

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

قانداق يامان ئىشنى قىلىش قولىدىن كېلىدىغانلىقىنى ئويلاپ، ئۇنىڭ دېگىنى بويىچە تىلىمدىن بىر پارچە ھوججەت يېزىپ بېرىپ قۇتۇلدۇم. شۇندىن ئېتىۋارەن بېشىمنى ئىچىمگە تىقىپ، تا "4 كىشىلىك گۇرۇھ" يوقالغىچە ئۆز دەردىمنى ئۆزۈم بىلىپ يۈرۈۋەردىم .

- راستىن جاپا چېكىپسىز ساقىكا، - دېدىمەن ئۇنىڭغا چوڭقۇر ھېسسىداشلىق قىلىپ، - ئىش شۇنىڭ بىلەن تۈگىدىمۇ ؟

- نەدىكىنى دەيسىز، - دېدى بوۋاي تىترەك ئاۋاز بىلەن كوز چاناقلىرىدا پەيدا بولغان ئىككى تامچە ياشنى چاندۇرماي سۈرتىۋېتىپ، - ئارىدىن بىر ئاي ئۆتكەندىن كېيىن، دادۇيىمىزدىكى كوپلىگەن كىشىلەرنىڭ ئۆزۈۋلۇق ئاشلىقى تۈگەپ كەتتى، ئائىلىمىزدىكى 5 جان ئادەمنىڭ يېيىشىگىمۇ بىر نەچچە جىڭ تېرىقتىن باشقا بىر نەرسە قالماي، ئىنتايىن قىينالدۇق. بىر كۈنى ئاخشام دادۈيگە بېرىپ ئامبارچىنى تېپىپ، ئازراق ئاشلىق قەرز بېرىشنى ئۆتۈندۈم، ئامبارچى يىگىت: "توختاڭ ساقىكا، سىزدەك ئاشلىقى تۈگىگەن ئائىلىلەر دادۈيىمىزدە خېلى كوپ، ئەتە دۈيدە يىغىن ئېچىپ، ئاممىنىڭ باھالىشىدىن ئۆتكۈزۈپ بىر تەرەپ قىلايلى، ھازىرچە كېتىپ تۇرۇڭ" دەپ يولغا سالدى. ئەتىسى دۈيدە راستىنلا يىغىن ئېچىلىپ، ئۆزۈۋلۇق ئاشلىقى تۈگىگەن بىر قىسىم ئائىلىلەرگە ئاز - تولا ئاشلىق قەرز بېرىشنى مۇزاكىرە قىلىشتى، لېكىن مېنىڭ ئىسمىم كورسۇتۇلگەندە گۇڭشېدىن كەلگەن بىر يولداش ئىشنىڭ تېگى - تەكتىنى بىلمەيلا: "ساقىكا، ئوتكەندە كورگەزمىگە قويۇلغان ئاشلىقىڭىز تېخى تۈگىمىگەندۇ، ئۇنى ھەتتا رەسىم بىلەن گېزىتكىمۇ بېرىشتى، بولغاندا شۇ ئېشىڭىزنى يەپ تۇرسىڭىز قانداق؟" دەپلا ئاغزىمنى تۇۋاقلاپ قويدى، كوپچىلىكمۇ ھەقىقى ئەھۋالنى چۈشەنمىگەنلىكتىن، ئۇنىڭ پىكرىگە قوشۇلۇشقا مەجبۇر بولدى. كېيىنكى كۈنلەردە بىر قانچە قېتىم دادۈيگە يىغلاپ كىلىپ ھال - ئەھۋال ئېيتساممۇ ھېلىقى دادۈيجاڭ ئاممىنىڭ باھالىشىدىن ئوتمىسە بولمايدىغانلىقىنى ئېيتىپ، بىرەر جىڭمۇ ئاشلىق قەرز بېرىشكە ئۇنىمىدى. نەتىجىدە يوقسۇزلۇق ئازاۋىدىن چوڭ ئوغلۇم پولاتجان بىر كىچىدىلا يۇرتتىن ئايرىلىپ، تاكى ئوتكەن يىلى باھارغىچە ئاياغ شەھەردە مۇساپىر بولۇپ يۈردى. كىچىك ئوغلۇم ئادىلجان ئانىسى بىلەن خوشنا يېزىدىكى بىر تۇققان قىرىنداشىمىزنىڭ ئويىدە 2 ئايدەك تىرىكچىلىك قىلىپ، بۇغداي يېغا ئوغاق تەككەندە قايتىپ كەلدى. مېنىڭ ئەتىگەن سىزنى كورۇپ ئېسىمگە چۈشكەن ئىشلار ئەنە شۇ.

- كەچۈرۈڭ قارىغاندا مېنىڭ سىزگە كەلتۈرگەن جاپايىمىزمۇ ئاز بولماپتۇ - دە، - دېدىمەن خىجىل بولغان ھالدا خاتىرەمنى سومكامغا سېلىۋېتىپ، - ئىشنىڭ مۇنداق بولۇشىنى مەنمۇ ئويلاپ باقمىغان ئىكەنمەن.

- ھەي، نەدىكى گەپلەرنى قىلىۋاتىسىز، بۇ ئىشلارنى قانداقمۇ سىزدىن ياكى بىرەر شەخسىدىن كورگىلى بولسۇن، - دېدى ئۇ خۇرسىنىش ئىچىدە ئېتىك ماڭا بۇرۇلۇپ، - ھازىر ئويلاپ كورسەم، بۇ دەل شۇ چاغدىكى خاتا سىياسەت بىلەن مۇناسىۋەتلىك ئىش ئىكەن.

- شۇنداق، - دېدىمەن ئۇنىڭ سوزىنى تەستىقلاپ، - ئۇ، راستىن شۇ چاغدىكى 10 يىللىق ئىچكى قالايمىقانچىلىقنىڭ خەلققە كەلتۈرگەن بالايى - ئاپىتى، شەكلىۋازلىق، يالغانچىلىق قاتارلىق يامان ئىللەتلەرنىڭ ئاقىۋىتى.

ئاخىرى 13 - بەتتە

ئانا

(ھېكايە)

دىلبەر قەييۇم

ئاھ ··· بالام، كوز نۇرۇم، باغرىم، گوھەر-
دەك بالام ··· جان ئاناڭ سېنى يەنە بىر كو-
رەلمەي ئۇ دۇنياغا سەپەر قىلمىدىغان بولدى.
خۇدا، شۇ ناتاۋان بەندەڭنىڭ ئىلتىجاسىنى
مەخپۇل كورۇپ، ئەزىز ئوغلۇم بىلەن دىدار
كورۇشتۇرگەن بولساڭ··· ئاھ··· بالام······ ئا-
ناڭ سېنىڭ يولۇڭغا تەلمۇرمەكتە··· قېنى سەن
يۇرەك پارەم······

× × ×

ئوپالنىڭ پامىر بويلاپ ماڭىدىغان چوڭ
يولىنىڭ ئۇستىدە پىغانلىق نالىلەر قىلىپ، گاھ
ئىككى يېنىغا دەلدۇگۇنۇپ، گاھ ئالدىغا مۇ-
دۇرۇپ، گاھ كەينىگە سەنتۇرۇلۇپ كېتىۋاتقان
ياشانغان ئانا چوڭ يولدىن ھالقىپ، تاغ باغ-
رىدىكى كىچىك چىغىر يولغا ئوتۇشى بىلەنلا،
ئالدىغا بىر مۇدۇردى - دە، ئوز تەگىپۇڭلىغى-
نى يوقۇتۇپ، ئېرىق بويىدىكى تەكشى ئوس-
كەن ياۋا يالپۇزلار ئۇستىگە گۇپپىدە يىقىلدى.

ئانا شۇ تەرىقىدە بىر پەس ئارام ئالغان-
دەك ياتتى-يۇ، كۇچسىز بارماقلىرى بىلەن يۇم-
ران يالپۇز شاخلىرىنى قامالىغان ھالدا
تەستە ئورنىدىن تۇردى. ئانىنىڭ ئاستا مى-
دىرلاشلىرىدىن سىلكىنگەن يالپۇزلار ئوزىگە
خاس بولغان ھىدى بىلەن ئانىنىڭ پۇراش
سېزىمچانلىقىنى ئويغاتتى بولغاي، ئۇنىڭ قې-
رىلىقىغا مۇناسىپ كەلمىگەن دەرىجىدىكى نۇر-
لۇق كوزلىرى ئايىغى ئاستىدىكى ياپ - يې-
شىل يالپۇزلارغا تىكىلدى.

ئانا مۇكچەيگەن گەۋدىسىنى ئاۋايلاپ ئې-
گىپ، تىترىگەن قوللىرىدا يەرنى دىيەپ، گوشى
قاچقان ئۇرۇق ئۇستىخىنىنى ئېھتىيات بى-
لەن يەرگە قويدى. ئارىدەك ئورۇق، ئۇزۇن
بارماقلىرىنى توختىماي ھەركەتلەندۇرۇپ يال-
پۇزلارنى سىلاپ ئولتۇرۇپ:

—رەھىمتى بىر چاغلاردا ھەر دائىم:
ئوستەڭ بويىدا يالپۇز،

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى www.uyghurkitap.com

يالپۇزنىڭ شېخى يالغۇز؛
مېنى يالغۇز دېمىگىن.

ئاللامۇ ئۆزى يالغۇز، — دېگەن ناخشىنى ئاڭلاشقا بەكمۇ خۇشتار ئىدى. دۇرۇس، ئادەملەر ھامان يالغۇز ئىكەن-دە، پانى ئالەمگە يالغۇز كېلىپ، باقى ئالەمگىمۇ يالغۇز كېتىدىكەن. بىر مەھەل جۈپ بولۇپ ياشىسىمۇ، بۇ پەقەت ئۆتكۈنچى ئىشلار ئىكەن. ئاخىر مەنمۇ يالغۇز قالدىمغۇ؟ — دېگەنلەرنى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزدى-دە، ئېغىر بىر تىنىۋېلىپ، ئۆز-ئۆزىگە سۆزلىگەندەك ئاستا پىچىرلىدى:

— بالامنى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆرۈۋېلىشنى، ئۇنىڭ ئۆز ئەجرىدىن رازى بولۇپ كۈلگەن گۈلگۈن چىرايىنى كۆرۈۋېلىشنى نەقەدەر ئارزۇ قىلاتتىم. بىراق ئەزرائىل يېقىنلاپ كېلىۋاتىدۇ. شۇنداقتىمۇ ھاياتتىن ئۈمىت ئۈزگىنىم يوق. چۈنكى ئۈمىتسىزلىك شەيتاننىڭ ئىشى.

دەل شۇ ئاندا ئۇچۇما بولغان بالىسىنى ئەگەشتۈرۈپ كەلگەن تومۇر تۇمشۇق ئېرىق بويىدىكى نان جىگدە شېخىغا قونغان بالىسىغا قانداقتۇ ئۆز تىلى بىلەن بىر نىمىلەرنى دەپ ۋىچىرلاپ، جىگدە تېنىسىنىڭ يېرىلىپ قوۋزاقلاشقان جايلىرىنى چوقۇلاپ بىر نەرسىلەرنى ئىزلەشكە باشلىدى. ئانىسىنىڭ بۇ ھەركەتلىرىگە ھوشيارلىق بىلەن قاراپ ئولتۇرغان بالا قۇش دەرھال ئانىسىنى دوراشقا كىرىشتى.

"دېمەك ئانا قۇش ئۆز نەسلىگە دەرەخلەر ئۈچۈن زىيانلىق بولغان تۈرلۈك ھاشاراتلارنى ئۆتكۈر تومۇر تۇمشۇقى بىلەن يوقۇتۇش قەدىمدىن تارتىپ ئەجدادىنىڭ كەسپى ئىكەنلىكىنى سىڭدۈرۈۋېتىپتۇ، ئۇ ئانا ئىكەن-دە... مەن ئەشۇ تومۇر تۇمشۇقچىلىك بولالىغاندىمەنمۇ؟ ئانىلىق قەرزىمنى ئادا قىلالىغاندىمەنمۇ؟ ئانىنىڭ بالا ئالدىدىكى مەسئۇلىيىتى نىمە دېگەن ئېغىر-ھە! شۇ تاپتا ئەگەر ئون-يىگىرمە ياش ئارقىغا يانالىسام ئىدىم، تومۇر تۇمشۇقنى ئۇستاز تۇتقان بولاتتىم. بىزدە: "ياش يۈزگە يەتمەيدۇ، يۈزگە يەتسە كۆزگە يەتمەيدۇ، دېگەن گەپ بار ئىدى. بەرھەق ئىكەن، مانا ھازىر كۆزگە يەتمەيۋاتىدۇ."

قۇشلارنىڭ ھەركىتىنى جىمغىنە كۆزىتىپ ئولتۇرغان ئانا ئۆزىنى خۇددى چۈش كۆرۈۋاتقاندەك ھېس قىلدى-دە، چۆچۈپ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى ۋە ئىككى قولىنى غەرپ تەرەپكە سوزۇپ، زەيىپ، ئەمما كەسكىن ئاۋاز بىلەن توۋلىدى:

— بالام... جېنىم بالام... ئاناڭ ساڭا قەرزدار، ئاناڭ ئارماندا كېتىدىغان بولدى. ئاتاڭ ۋە ئاناڭ قىلالمىغان ئۇلۇغ ئىشلار ساڭا قالدى، — دەرمانسىزلانغان ئانا لەسسىدە ئولتۇرۇپ قالدى. ئۇنىڭ كۆزلىرى غەرپ تامان سوزۇلۇپ ياتقان مۇقەددەس تاغلارغا چۈشكەندە، تاغنىڭ بارا-بارا يىراقلىشىشقا ئەگىشىپ خىيال قۇشلىرى كىندىك قېنى تۆكۈلگەن بوك-باراقسانلىق چىمەنزار ھويلىسىغا ئۇچۇپ كەتتى.

× × ×

ئانىسىدىن كىچىك قالغان بۇرابىيە ئاق كۆڭۈل، مۇلايىم، ئەمگەكچان ئاتىسىنىڭ كۆيۈنۈپ تەربىيىلىشى ئارقىسىدا ئەقىل-پاراسەتلىك، ئىشچان قىز بولۇپ ئۆستى.

ئۇنىڭ تەڭتۇشلىرىدىن ئۆزگە خاراكتېرى ئاتىسىنى ھەم خۇشال قىلاتتى، ھەم ھەيران قالدۇراتتى. ئۇ ئاتىسىنىڭ بىر قانچە قېتىم: "قىزىم بويىڭغا يېتىپ قالدىڭ، ئەمدى موللامنىڭ ئالدىغا بېرىپ دەرس ئېلىشنى توختاتساڭ ياخشى بولارمىكىن" دېگەن گېپىگە ناھايىتى سىلىق قىلىپ: "ئاتا: دۇنيادا ئۆز پەرزەنتىنىڭ قەلبىـ

نى ھېچ كىم ئاتا ـ ئانىدەك ياخشى چۈشەنمەيـ
كېرەك. بولۇپمۇ يالغۇز قىزلىرىنىڭ نىمىلەرـ
نى ئويلايدىغانلىقى ئۇزلىرىگە تېخىمۇ ئايانـ
دۇر. شۇڭا دەرس ئېلىشىمغا چەكلىمە قويمىـ
غايلا» دىگەنگە ئوخشاش جاۋاپلىرى ئاتىنىڭ
بېشىنى قاتۇراتتى.

بۇرابىيەنىڭ كۈندىلىك ئادەتلىرىدىن بىـ
رى ـ دەرس ئېلىپ قايتىپ كېلىپ، ئوي ئىشلىـ
رىنى تۈگۈتۈپ بولغاندىن كېيىن، تەڭتۇش
دوستلىرىنى ھويلىسىغا يىغىۋېلىپ، مەكتەپكە
بارمايدىغان دوستلىرىغا ئۆزى ئۆگەنگەن دەرسـ
لەرنى ئۆگىتەتتى، تۈرلۈك كىتاپلارنى
مۇتالىئە قىلاتتى. قىزلار ئۆزلىرى توقىغان ۋە
باشقىلاردىن ئاڭلىغان قوشاقلارنى ئوقۇپ
كۆڭۈل ئاچاتتى. يېڭىدىن ـ يېڭى قوشاقلار
ۋە پەر بېيىتلار قىزلارنىڭ كۈندىلىك تۇرمۇـ
شىغا يېڭى مەزمۇن قوشاتتى.

بىر كۈنى بۇرابىيەنىڭ دوستى بۇسارەئىنـ
تايىن مۇڭلۇق ئاۋاز بىلەن مۇنداق دەپ ناخـ
شا ئېيتتى:

ئۇستەڭدىكى سۇزۇك تاش،
يارىم ئوتتى كوزى ياش.
مېنى يولغا قاراتماي،
راس گېپىڭنى بەر ئاداش.

ئۆزلىرى تالىپ كىشى،
مۇڭداشقىلى بولمايدىكەن.
ئويلىرى يىراق ئىكەن،
كورۇشكىلى بولمايدىكەن.

قىز ناخشىنى ئېيتىپ بولۇپ چوڭقۇر بىر
تىنىدى ـ دە، كوزىگە لىققىدە ياش ئالدى.

دوستىنىڭ دەرتلىك قەلبىنى چۈشەنگەن بۇراـ
بىيە ئۇنىڭ مىسكىن چىرايىغا تىكىلىپ تۇرۇپ.

ـــ توپ تېرەكنىڭ ① بېشىدا،
توپ ئوينىغان قارا قاش.
مېھرىبان يار كەلدى دەپ،
مەش ئوينىغان قارا قاش.

زىرىمەنۇ ـ زىرىمەن،
خاڭدەن ـــ تاۋارنىڭ بىرىمەن.
مەدرىستە ئوقۇغان،
تالىپ يىگىتنىڭ خىلىمەن، ـ دىگەن

ناخشىنى ئېيتى ۋە ئارقىدىنلا:

ـــ قانداق دوستۇم، مەدرىستە ئوقۇۋاتقان
تالىپ يىگىتكە كوڭلۇڭ چۈشۈپ قالغانغا پۇـ
شايمان قىلىۋاتامسەن ؟ ـــ دەپ سورىدى.

ئۇزىنىڭ نىمە دىيىشىنى بىلەلمەي قالغان
بۇسارە لىققىدە ياش غىلدىرلاپ تۇرغان قاراـ
كوزلىرىنى دوستىغا تىكتى ـ دە، تاراملاپ ئېقىپ
كەتتى. ئۇ ئوكسۇپ ـ ئوكسۇپ يىغلىۋالغانـ
دىن كېيىن، ئاران ئاڭلانغىدەك پەس ئاۋاز
بىلەن ئېيتتى:

ـــ ئۇ مەدرىستە يەنە قانچە يىل دەرس
ئالاركىن؟ ـــ ئۇنىڭ سۇلغۇن چىرايىدىن ئۇمىتـ
سىزلىك چىقىپ تۇراتتى.

ـــ قانچە كوپ ئوقۇسا، شۇنچە ياخشى ئەـ
مەسمۇ؟ ـــ دىدى بۇرابىيە كۈلۈپ تۇرۇپ، سەنـ
مۇ ۋاقتىنى چىڭ تۇتۇپ مەن بىلەن بىرگە
موللامنىڭ ئالدىغا بېرىپ دەرس ئالغىن. ئىـ
لىم ئىگەللىگەچ ئۇنى كۈتكىن. قانداق؟

ئۇ دوستىنىڭ مۇرىسىگە ئېسىلىپ تۇرۇپ
ئۇنى ئۆزىگە قاراتتى ۋە تەمكىنلىك بىلەن ئېيتتى:

ـــ ئىلىم ئادەم قەلبىنىڭ چىرىغى، قەلبىـ
گە ئەنە شۇ چىراق نۇر چېچىپ تۇرغان كىـ
شى ھەر قاچان خۇش چاغ بولۇر، ئىلىملىك
كىشىنىڭ ئادەملەر ئالدىدا قىممىتى بولغاي.
ئۇ ئىككىلا دۇنيادا خار بولماس. شۇڭا ئىلىم

① توپ تېرەك ـــ ئوپالدىكى بىر جاي ئىسمى.

تەھسىل قىلىۋاتقان كىشىنى ھورمەت قىلىش لازىمدۇر، دوستۇم.

بۇ گەپلەرنى ئاڭلىغان بۇسارە خۇددى بىر خاتا ئىش قىلىپ قويغاندەك بېشىنى يەردىن ئالماي تۇرۇپ دېدى:

— بولىدۇ، ئەتىدىن باشلاپ دەرس ئالغىلى سەن بىلەن بىرگە باراي. مەنمۇ ئۇنىڭ بىلەن بەسلىشەي!

— شۇنداق قىل دوستۇم!—دېدى بۇرابىيە دوستىنى قۇچاقلاپ،—بىز ئوقۇيلى، ھەممىمىز ئوقۇيلى!

مانا شۇنىڭدىن كېيىن بۇرابىيەنىڭ تەڭ-تۇش دوستلىرى ئىچىدە ئۇنىڭغا ئەگىشىپ كىتاپ ئوقۇيدىغانلار، بېيىت ئېيتىدىغانلار كۆپەيۈشكە باشلىدى.

بۇسارىنىڭ قايغۇلۇق چىرايىنىڭ ئورنىنى جۇشقۇن، قىزغىن كەيپىيات ئىگەللىدى. ئۇ جاراڭلىق ئاۋازى بىلەن:

— يارىڭىز قانداق كىشى؟
مەگزى قىزىل موللا كىشى.
مەگزىنىڭ قىزىللىغى،
باغدىكى ئانارچە بار.
ئىلمىنىڭ كاتتىلىغى،

گۈل ئورالغان تاغچە بار دەپ بېيىت ئوقۇسا، قىزلار ئۇنىڭغا ئۇلاپلا:

—ئەقلى بولسا گۈلنى ئۈزسۇن،
پەمى بولسا غۇنچىنى،—
بىر كۈنى باشلاپ كېلەرمىز،
چولدە قالغان نوچىنى.
دەپ ياندۇرىدىغان بولدى.

× × ×

كوز كۈنلىرىنىڭ بىرىدە پېشايۋان ئالدىدىكى كىچىككىنە باغچا قىتىن ئانار كېسىۋاتقان بۇرابىيە ھويلا ئىشىگىدە پەيدا بولغان بىر يات ئەر كىشىنىڭ قارىسىنى كۆرۈش بىلەن تەڭ ئۆزىنى ئانار شاخلىرىنىڭ دالدىسىغا ئالدى.

ئىشىكنىڭ چېكىلىشىگە جاۋابەن ئۆيىدىن چىققان ياشانغان ئاتا مېھمانىنى ئىززەت-ئىكرام بىلەن قارشى ئالدى.

شاھزادىلارچە كىيىنگەن بۇ ياش مېھمان ئۆز مۇددىئاسىدىن خەۋەر بېرىپ: شىكاردىن قايتىپ كېلىۋېتىپ بۇ مەھەللىدىن ئۆتكەنلىگىنى، ئادەتتىن تاشقىرى چاڭقاش ئۆزىنى بۇ ئىشىك ئالدىغا ئېلىپ كەلگەنلىگىنى ئېيتتى-دە، ئۆي ئىگىسى بوۋاينىڭ شۇنچە كوپ تەكەللۇپ بىلەن ئۆيگە تەكلىپ قىلغىنىغا ھورمەت بىلدۇرۇپ، ئەدەپ بىلەن ئىككى قەدەم ئارقىغا ياندى. بىراق شاھزادە كوزىنى كىچىككىنە ئانارلىق باغدىن زادىلا ئۈزەلمەي قالدى.

بىر سوۋەت ئانارنى كوتىرىپ ئاتىسىنىڭ كەينىدىن ئۆيگە كىرگەن بۇرابىيە ئەپچىللىك بىلەن بىر جۈپ ئانارنى سىقىپ پىيالىنى ئاتىسىغا ئۇزاتتى.

— ئاتا، سۇ سورىغان مېھمانغا مۇنۇ ئانار شەرۋىتىنى بەرگەيلا. ئانار كېسىۋاتقاندا كەلگەن مېھماننىڭ ئەلۋەتتە بۇ ئانارلاردا رىسقى بار. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئانار كېسىۋېتىپ مېھمانغا سوغۇق سۇ بېرىش ئادىمگەرچىلىك بولماس.

قىزىنىڭ ئەقلىدىن سۆيۈنگەن ئاتا ئانار شەرۋىتىنى كوتۈرۈپ چىقىپ خوشاللىق بىلەن مېھمانغا سۇندى.

بىر پىيالە شەرۋەتنى تىنماي سۈمۈرۈپ بولغان مېھمان رەخمەت ئېيتىش ئۈچۈن ھېچ بىر گەپ تاپالمىغاندەك، شېخىنى كوتۈرەلمەي قالغان چوڭ-چوڭ ئانارلارغا قاراپ تۇرۇپ:

— بۇ يىل ئانار تازا ئوخشاپتۇ-دە،—دەپ

قويدى ۋە پىيالىنى بوۋايغا سۇنۇۋېتىپ ، ـ
ـ يەنە بىرەر پىيالە بېرىشكە مۇمكىن بو-
لارمۇ؟ دەپ سورىدى.
ـ خوش،ـئوبدان دىگىنىچە كەينىگە ياندى بوۋاي.
ـ بوۋاينىڭ مۈكچەيگەن گەۋدىسىگە قاراپ قالغان شاھزادە:
” بۇ ئادەم خېلى مېھماندوست ئىكەن. سۇ سورىسام ئانار شەرۋىتى بەردى. ئەمما شەربەتنى قىزى ئېلىپ چىقماي، ئاتىسى ئېلىپ چىققىنى يامان بولدى... بۇ قېتىم قىز ئېلىپ چىقىپ قالسا ئەجەپ ئەمەس... ئەگەر ئانارشەربىتى مۇشۇنداق شىرىن بولىدىغان بولسا، بۇنىدىن كېيىن ئوردا كىشىلىرى ئۇسسۇزلۇق ئۈچۈن ئانار شەرۋىتى ئىچسەك نىمە دىگەن ياخشى...“ دىگەنلەرنى كوڭلىدىن ئوتكۈزدى.
مېھماننىڭ قايتا تەلەۋى بۇرابىيەنىڭ كوڭلىگە: ” شاھتىن ئىنساپ قاچقاندا ، ئەلدىن بەركەت قاچىدۇ “ دىگەن گەپنى كەلتۇردى ۋە مېھماننىڭ ئانار شەربىتىنى قايتا تەلەپ قىلىشى ياخشىلىقتىن دېرەك بەرمەيدۇ. كىشى ئوز رىسقى ـ نىسىۋىسىگە شۇكرى ـ قانائەت قىلىشى لازىم ئىدى، دىگەنلەرنى ئويلىدى.
ئۇ ئاتىسىنىڭ قولىدىكى پىيالىغا يەنە بىر جۈپ ئانارنى سىقىۋېتىپ ئېيىتتى:
ـ ھورمەتلىك ئاتا، مېھمانغا يەتكۈزگەيلا، نىيەتنىڭ بۇزۇلۇشى ئادەم رىسقىدىن بەركەتنىڭ كوتۈرۈلىشى دىمەكتۇر. كىشىنىڭ رىسقىغا قارا ساناش ئەڭ يامان ئاپەتتۇر. بىزدە: ” ئاز يىگەن كوپ يەر، كوپ يىگەن نىمە يەر “ دىگەن گەپ بار. ئەل ئوغلى بولغان كىشىنىڭ ئەل غېمىنى يىيىشى زورۇردۇر...
قىزنىڭ بۇ گەپلىرىنى ئاڭلىغان شاھزادە ئوزىنى قانداقتۇر بىر ئوڭايسىز ئەھۋالغا چۈشۈپ قالغاندەك ھېس قىلدى ـ دە،كوزى قىيىغان ھالدا بۇ چىمەنزارلىق گۈزەل مەھەللىدىن ئايرىلدى.

× × ×

شاھ ھوزۇرىدىن كەلگەن ئەلچىدىن ئوزلايىغىنىڭ ئوتكەن كۈنى ئانار شەرۋىتى ئىچىپ كەتكەن شاھزادە ئىكەنلىكىدىن خەۋەر تاپقان بۇرابىيە ئەلچىدىن:
ـ ئۇ يىگىت ئىلىم تەھسىل قىلغانمىكىن؟ قانداق ھۈنەرلەرنى بىلىدىكەن؟ ـ دەپ سوراتقۇزدى.
ئەلچى ئېلىپ كەلگەن بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغان شاھى ئىھرەم ئوغلىنىڭ بىر ئالى پەزىلەتلىك قىزنى ئۇچراتقانلىغىدىن تولىمۇ مەمنۇن بولدى ۋە كەلگۈسىدىكى مىراسخورى ئوغلىنىڭ بولغۇسى رەپىقىسىدىن تولۇق رازى بولدى ھەمدە ئوغلىنى قىزنىڭ ئارزۇسى بويىچە ھۈنەرۋەن كاسىپ قىلىپ چىقىشقا ئەھد قىلدى.
ئاتىسىنىڭ بۇيرۇغى، قىزنىڭ شەرتىگە ئاساسەن، شاھزادىمۇ ئازلا كۈندە رەقەملەردىن جۇملە تۈزۈشتىن ئىبارەت مۇرەككەپ ئىلىم بىلەن دەستىگاھلىق ھۈنىرىنى تولۇق ئىگەللىدى.
ياندۇرقى يىلى كۈزنىڭ سېخى كۈنلىرىدىنىڭ بىرىدە شاھزادە بىلەن بۇرابىيەنىڭ تويى بولۇپ ئوتتى.
ئويلاپ مۇشۇ يەرگە كەلگەندە ئانىنىڭنۇرسىز كوزلىرىدە ئاجايىپ شاتلىق ئۇچقۇنى چاقناپ كەتتى. چۈنكى شۇ تاپ ئۇنىڭ كوز ئالدىدا شاھزادىنىڭ كېلىشكەن قامىتى، ئوزىنىڭ گۈزەل رۇخسارى گەۋدىلەنگەن ئىدى. بىر ياقتىن مەرىكە شاتلىغىغا چومگەن ئەليۇرتنىڭ خوشال كۈلكە سادالىرى ئاڭلانغاندەك بولاتتى. دوستلىرىنىڭ ئۇنى مۇبارەكلەپ ئوقۇغان بېيىتلىرىچۇ تېخى!

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئانا شۇلارنى ئويلاۋاتقاندا ھېلىلا تومۇر تۇمشۇق قونغان جىگدە شېخىغا قونۇپ تۇر- غان بىر جۈپ تۆتى قۇش باشما لتاقتەك كى- چىككىنە باشلىرىنى سىڭايان قىلىپ، خۇددى قارا مارجاننى پاتۇرۇپ قويغاندەك چىراي- لىق كۆزلىرىنى مەختەك تىكىپ ئانىغا قارا- ۋاتاتتى. ئۇلارشۇقارىشى ئارقىلىق گويا ئانى- نىڭ قالىغاچ قانتىدەك قايرىلما قاشلى- رىدىن جۇدەڭگۈ يۈزىدىكى ئىلىپتەك بۇرنىدىن، ئىنچىچا مخىنە كەلگەن چىشسىز ئاغزىنىڭ نىپىز لەۋلىرىدىن ئۇنىڭ ياشلىقتىكى گۈزەللىكىنى كورۈۋاتقاندەك قىلاتتى.

ئانا ئۇستىدىكى ئاقپىچىنىڭ ئاستىغا با- سۇرۇلۇپ قالغان قىسمىنى تارتىش ئۈچۈن سەل قوزغالغان ئىدى، قۇشلار "پۇر» قىلىپ ئۇچۇپ كەتتى.

قۇشلارنىڭ كەينىدىن قاراپ قالغان ئانا- ئۇز - ئۆزىگە سوزلىگەندەك ئاستا پىچىرلى- دى:

- سىلەرمۇ ئاتا - ئانا بولىسلەر، بەلكى بولغانسىلەر، ئەمما بالىلىرىڭلارنى قانداق تەربىيلەشنى ئويلۇشۇپ كورۇدىڭلارمۇ؟ ئاتا-ئانا ئۇستىدىكى ئەڭ ئېغىر مەجبۇرىيەت ھەقىقى ئاتا - ئانا بولۇش... بىراق مەنمۇ ئۆز مەجبۇرىيتىمنى تولۇق بىجا كەلتۈرەل- مىگەن ئانىمەن ...بالام ... ئاھ بالام...

ئانا چورىلىرى ئۇششاق قورۇقلار بىلەن تولغان مېھرىلىك كۆزلىرىنى غەرپ تەرەپكە قايتىدىن تىكتىدە يەنە ئاستا پىچىرلىدى:

- بالام قانداق بولۇپ قالدىكىنە؟ چىراي شەكلى مەن كورگەندەك تۇرغانمىدۇ؟ يا ئوز- گەرگەنمىدۇ؟

ئانا شۇلارنى ئويلاۋتىپ جان - جىگەر ئوغلىنىڭ بالىلىق چاغلىرىنى كوز ئالدىغا كەلتۈردى - دە، ھېلىلا توختاپ قالغان ئۇچ- قۇر خىيالىنى قوغلاپ كەتتى.

× × ×

بۇرا بىيە ۋشاھزادە بىلەن ئويلۇك بولۇپ ئانچە ئۇزۇن ئوتمەي پاقلاندەك بىر ئوغۇل تۇغدى.

ئۇزنەسلىدىن بىر ئوغۇل پەرزەندىنىڭ دۇنى- ياغا كوز ئاچقانلىقىغا چەكسىز سويۈنگەن شاھى ئېھرەم پۈتۈن يۇرتتىكى ئولىما - مۇ- نەججىملەرنى ئوردىغا يىغىپ:

- ئۇلۇغ ئاللا بىزگە ئىلتىپات ئەيلەپ، شانۇ - شەۋكىتىمىزگە بىر ئوغۇل پەرزەنت ئاتا قىلدى،- دېدى ئىنتايىن مەمنۇنىيەت بىلەن،- - پەرزەنتىمىزگە مەزمۇنلۇق ، خاسىيەت- لىك بولغان بىر ئىسىم قويۇش ئۈچۈن ھەر قايسىلىرىڭىز ھوزۇرىمىغا تەكلىپ قىلدىم . قېنى ... مۇۋاپىق ئىسىم تاللاپ كورسەڭ.

مۇنەججىملەر چوڭقۇر سۈكۈتكە چوكتى . ئۇلارنىڭ ھەر بىرى ئۆز كوڭلىدە ئويلىغان ئىسىمنىڭ شاھى ئېھرەمگە يارىشى - يارد- ماسلىقىنى ئويستىدە باش قاتۇراتتى. ئولتۇرغانلار ئىچىدىن بىرىنچى بولۇپ سوز ئالغان كىشى ئوردا مەسلىھەتچىسى بولدى :

- ھورمەتلىك شاھىم،- دېدى مەسلىھەتچى تازىم بىجا كەلتۈرگەندىن كېيىن ،- بالىغا ئىسىم تاللاشتا بالىنىڭ ئانى- سىنىڭ بىزگە سىڭدۈرگەن تەسىرىنىمۇ ئىنت-

ۋارغا ئالساق ، دەيمەن . چۈنكى ئۇ ھەر قاچان ئۇردا ئەمىرلىرىدىن : شۈكرى ـ قا ـ نائەتچان بولۇشنى ، ئىلىم ، ھۈنەر ئىگەل ـ لەشنى تەۋسىيە قىلىپ كەلدى . شۇ ۋەجىدىن بالىنىڭ ئاتىسىمۇ ئىلىم ، ھۈنەردە كامالەت ـ كە يەتكەنلەردىن بولۇپ قالدى.

مەسلىھەتچى شاھقا قاراپ بىر پەس تۇرۇ ـ ۋېلىپ داۋام قىلدى:

ــ شۇڭا بالىنىڭ ئىسمىدا ئاتا ـ ئانى ـ سىنىڭ ئالى پەزىلەتلىرى مۇجەسسەملەشكەن بولسا .

ــ توغرا ئېيتتىڭىز ،ـ دېدى شاھ كۈلۈم ـ سىرەپ، ـئاق سۈت بەرگۈچىنىڭمۇ ھۆرمىتى بولسۇن ـ دە، ئەلۋەتتە.

شۇنىڭ بىلەن ئولتۇرغانلار كەينى ـ كەي ـ نىدىن ئۆز مۇتالىئەلىرىنى ئوتتۇرىغا قو ـ يۇشقا باشلىدى.

ــ م (مىم) ـ مەمنۇنىيەت دېگەن بولى ـ دۇ . بۇ شاھىمىزنىڭ مەمنۇن بولغانلىقىغا قارىتىلغان بولسۇن.

ــ ھ ـ ھەمدۇ ـ سەنا ــ (شۈكرى قىلىش) مەنىسىدە ، بۇ بالىنىڭ ئىنساۋىغا قارىتىلغان بولسۇن.

ــ م (مىم) ـ ماھارەتلىك مەنىسىدە ، بۇ بالىنىڭ ئېقىل ـ ئىدرىكىگە قارىتىلغان بولسۇن.

ــ و (ۋاۋ) ـ ۋارىسلىق (ئاتىمىنىڭ ۋارىسى) مەنىسىدە ، بۇ ئاتا ـ ئانىسىنىڭ ئىلمىغا ۋارىسلىق قىلىشىغا قارىتىلغان بولسۇن.

ــ د (دال) ـ ئىلىم ـ بىلىم ، ھۈنەر ـ ماھارەت بىلەن تونۇلغۇچى مەنىسىدە ، بۇ ئىلىمدە ئەڭ يۇقۇرى كامالەتكە يېتىدىغان ـ لىقىغا قارىتىلغان بولسۇن،ـ دېيىشتى.

بۇ گەپلەر شاھنىڭ كۆڭلىگە بەكمۇ ياقتى.

شۇنداق قىلىپ بالىغا مەھمۇد (محمود) دېگەن ئىسىم ئەزان چىلاپ قويۇلدى .

شاھى ئىرەم چوڭ زىياپەتلەر بېرىپ بۇ ئىسىم قويۇش مۇراسىمىنى ئاياقلاشتۇردى.

كېچە ـ كۈندۈز ئۆز قەۋمىنىڭ غېمىنى يەيدىغان ، ئەل شاتلىقىنى زور بەخت ھې ـ ساپلايدىغان بۇ ئانا دېڭىزدەك كەڭ ، قۇ ـ ياشتەك ئىللىق ئانىلىق مېھرىنى ئوغلىغا بېغىشلىدى.

رەپىقىسى بۇرابىيەنىڭ ئاقىلانە مەسلىھە ـ تى بويىچە ئىلىم ـ ھۈنەردە خېلى ۋايىغا يې ـ تىپ قالغان شاھزادىمۇ ئوغلىنى قانداق تەر ـ بىيىلەش ئۈستىدە كۆپ باش قاتۇراتتى .

× × ×

بىر كۈنى شاھ شىكاردىن قايتىپ كېلىپ ئۇردا ھويلىسىنىڭ ئوتتۇرىسىدىن ئېقىپ ئو ـ تىدىغان ئېرىق بويىدا،3 ياشلىق نەۋرىسىنىڭ كىچىككىنە بۇدرۇق قوللىرىنى لاي قىلىپ، بىر نېمىلەرنى قىلىپ يۈرگىنىگە كۆزى چۈشتى ۋە يېقىن كېلىپ ئۈنىڭدىن سورىدى:

ــ مەھمۇد ، نېمە قىلىپ يۈرىسەن ، ئوغلۇم ؟

ــ بوۋا مەن ئۆيۈك تېيىمەن.

ــ نېمە دېدىڭ ؟ ـ ياندۇرۇپ سورىدى شاھ ھەيران بولۇپ.

بوۋىسىنىڭ ھەيران بولغانلىقىنى چۈشەن ـ

گەندەك بالىمۇ قايتۇرۇپ جاۋاپ بەردى:

— ئۇيۇك تېپىمەن.

— ھەي، — دېدى شاھ ئاچچىقلىنىپ، — بالىنى ئىنىڭ ئانىسىنىڭ تەربىيىسىگە تاپشۇرايلى دېسەم بۇرابىيە ئۇنىمايدۇ، مانا، كىچىك بالا خالىغانچە ئويناپ قوللىرىنى لاي قىلىپ ......

— ياق بوۋا، — دېدى بالا زىل قوڭغۇراقتەك جاراڭلىق ئاۋازى بىلەن، — مەن ئويۇن ئوينىمىدىم، مەن ئەمگەك قىلىۋاتىمەن. ئۇيۇك تېپىپ، مىۋە ئالىمەن.

بالىنىڭ بۇ جاۋابى شاھنىڭ سەل دىققىتىنى قوزغىدى بولغاي، سورىدى:

— ئوغلۇم، باغدا شۇنچە كوپ ئۈرۈك بارغۇ، شۇنى يېسىڭىز بولمامدۇ؟

بالا نۇر چاقناپ تۇرغان قارا كوزلىرىنى بوۋىسىغا تىكىپ تۇرۇپ:

— بوۋا، ئانام ماڭا:

ئىلىم ھۈنەي بىلەندۇي،
ئادەم قىممىتى.
ئەمگەك بىلەن كېلىدۇ،
ئەلنىڭ نېمىتى، — دەپ ئۆگەتكەن

ئىدى. ھەم يەنە ئانام ئىشچان بالا ياخشى بالا بولىدۇ، دېگەن. مەن ئانامنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ، ياخشى بالا بولىمەن. ئۆزەم ئۇيۇك تېپىپ ئۆزەم يەيمەن.

شاھ بالىنى يەردىن، دەس كوتۈرۈپ ئېلىپ پىشانىسىدىن سويۈپ قويدى. شاھنىڭ ئەتراپىدىكى نەۋكەرلەرمۇ بىر - بىرىگە مەنىلىك قاراپ قويۇشتى.

پەقەتلا شاھنىڭ ئەڭ ھورمەتلىك كىشىسى بولغان ئوردا مەسلىھەتچىسى ئىچىدە نىمىلەرنىدۇر پىچىرلاپ، كېيىن ئېڭىشىپ تۇرۇپ بالىنىڭ ئۈستى - بېشىغا "سۇۋ" دېگەندىن كېيىن، بېشىنى كوتۈرۈپ شاھى ئىرەمگە قاراپ:

— "ئادەم كىچىكىدىن، تېرىق قۇلىقىدىن" دېگەن گەپ بار، شاھىم. بۇ بالىدىكى خاسىيەتنى ياراتقان ئىگىسى بىلگىسىدۇر. ئەلھەمدۇلىللا، لېكىن پەقىر شۇنداق قارايدۇكى، بالىنىڭ ئانىسىمۇ ئاددى ئانىلاردىن ئەمەستۇر، — دېدى.

شاھى ئىرەم بۇ گەپكە قوشۇلغانلىق مەنىسىدە باش لىڭشىتىپ قويدى.

× × ×

بالا 4 ياشقا تولغان يىلى شاھى ئىرەم نەۋرىسىنىڭ مەكتەپ يېشىغا تولغانلىغىنى مۇبارەكلەپ ئەل-يۇرتقا چوڭ نەزىر - چىراق بەرمەكچى بولدى ۋە ئەڭ موتىۋەر دەپ قارالغان كىشىلەردىن ئوردا ئۇستازلىقىغا تەكلىپ قىلماقچى بولدى.

ئۇزۇندىن بۇيان كوڭلىگە پۈكۈپ كەلگەن ئارزۇنى ئوتتۇرىغا چىقىرىشىنىڭ ئەپلىك پۇرسىتى كەلگەنلىگىنى ھېس قىلغان بۇرابىيە شاھزادە بىلەن ئوبدان كېلىشىۋالغاندىن كېيىن، شاھى ئىرەمنىڭ خاس خانىسىگە كىرىپ كەلدى.

شاھنىڭ رۇخسىتىنى ئالغاندىن كېيىن، بۇرابىيە تەمكىنلىك بىلەن سوز باشلىدى:

— ھورمەتلىك ئاتا، پەرزەنتىمىزنىڭ غېمىنى يەپ ئوقۇتماقچى بولۇۋاتىلا، ھىممەتلىرىگە يۈز مىڭ تەشەككۈر. بىراق تەۋەيىمىزدىكى نۇرغۇن پۇخرالارنىڭ ئوقۇش يېشىدىكى پەرزەنتلىرى كوز ئالدىمىزدا تۇرۇپتۇ. پەرزەنتلەرنىڭ ئوقۇشىمىز قېلىشى ئەل-يۇرتنىڭ جاھالەتكە يۈزلىنىشى دېمەكتۇر. ھازىر يۇرتىمىزدا بىرەرمۇ مەكتەپ يوق. ئانچە - مۇنچە بالىلار پەقەتلا موللا - ئولىمالارنىڭ ئۆيىگە بېرىپ دەرس ئېلىۋاتىدۇ. پەي-

شەنبىلىك ئېلىپ بېرىشقا ماجالى يەتمىگەن-
لەر بولسا، ئوقۇشسىز قىلىۋاتىدۇ. بۇ ھەر بى-
رىمىزنىڭ كوڭۇل بولۇشىغە تېگىشلىك بولغان
زور ئىشدۇر.

بۇرابىيە يەر ئاستىدىن شاھى ئىرەمغا بىر
قاراپ قويۇپ داۋام قىلدى:

— ئەگەر ئوزلىرىگە مالال كەلمىسە ئەشۇ
زىيا پەت ئۇچۇن كېرەكلىك بولغان پۇل -مال-
نى چىقىم قىلىپ، بىر مەكتەپ سالساق، ئو-
قۇش يېشىدىكى مەھەللە بالىلىرى،جۈملىدىن
بىزنىڭ بالىمىزمۇ مەكتەپتە ئوقۇسا، بىز
تاپماقچى بولغان ئۇستازمۇ بىرلا بىزنىڭ با-
لىمىز ئەمەس، كوپلىگەن بالىلارنى بىللە ئو-
قۇتقان بولسا، ئوزلىرى ئۇچۇنمۇ كاتتا ساۋاپ-
لىق ئىش بولغان بولاتتى.

— ھىم...، — دىدى شاھى ئىرەم ئورنىدىن
سەل قوزغۇلۇپ قويۇپ، -بىردە قەدىمدىن تار-
تىپ:

ئوزەگىنى بىل، ئوزگىنى قوي،

ئوبدان يىگىت، ئوينا توي، -دىگەن گەپ
بار، قىزىم: باشقىلارمۇ ئوز پېشانىسىگە پۇ-
تۇلگەن قىسمەتىنى كورسۇن، بىزمۇ بالىمىزنى
ئويامىنىمىزدەك قىلىۋېرەيلى. چۈنكى مەن
تەختىمنى ۋە ئوز نەسلىمنى ئويلاۋاتىمەن.
ئوغلۇم ھۆسەيىن بولسا سىزنىڭ ئاقىلانە تە-
لىۋىڭىز بىلەن خۇدا خالىسا ھەم بىلىملىك،
ھەم ھۈنەرۋەن ئادەم بولۇپ قالدى. شۇڭا
تەختىمنىڭ ۋارىسىدىن كوڭلۇم ئىمىن تاپتى.
ئەمدى نەۋرىمىزگە كەلسەك، بۇ بالا تولىمۇ
ئېقىللىق بالا بولدى. بۇ بالىنىڭ ئاتىسىدىن
زىيادىرەك ئادەم بولۇشىدا شەك يوق. شۇ
سەۋەپ بالىنى ئايرىم تەربىيىلىمەك زورۇردۇر،-
شاھى ئىرەم بىر تىنىۋېلىپ داۋام قىلدى،-
خوش، بۇ گېپىمگە قارشى ئەمەستۇرسىز؟

— يوخسۇ، جانابىلىرىنىڭ ھوكمىگە قار-
شى تۇرۇش پەقىرنىڭ ھەددى ئەمەس. شۇن-
داقتىمۇ ئاجىزەلىرى توۋەنچىلىك بىلەن ئىل-
تىماس قىلىۋدۇركى، ئالدى بىلەن بىر مەك-
تەپ سېلىش ھەممىدىن زورۇردۇر، -
بۇرابىيە بېشىنى يەردىن كوتەرمەي تۇرۇپ
قوشۇپ قويدى، -ئەل - يۇرتنىڭ گۈللىنىشى
ئىلىم - مەرىپەت بىلەندۇر، شاھ تەختىنىڭ
گۈللىنىشى ئەلنىڭ رازى - رىزالىغى بىلەن-
دۇر.

ئاتىسى شاھ ئىرەم بىلەن ئايالى بۇرابى-
يەنىڭ يۇقارقى سوزلىرىگە جىمغىنە قۇلاق
سېلىپ ئولتۇرغان ھۈسەيىن ئاتىسىنىڭ روخ-
سىتىنى ئالغاندىن كېيىن ،ھورمەت بىلەن ئور-
نىدىن تۇرۇپ سوز باشلىدى:

— ئوزلىرى يۇرت ئاتىسى. يۇرتىمىزدىكى
پۇخرالارنىڭ ھەممىسى ئوزلىرىنىڭ ھوكمى بى-
لەن ئىش ئېلىپ بېرىۋاتىدۇ. ئۇلار ئوزلىرى-
نى ھورمەت قىلغان ئىكەن، ئوزلىرىنىڭمۇ ئۇ-
لارنى ئىززەت قىلىپ، پۇخرالارنىڭ جەمىكى
پەرزەنتلىرىنى ئوز نەبىرىدەك كورۇشلىرى
ئوزلىرى ئۇچۇن پەرز ۋە قەرزدۇر...

شاھزادە ئەدەپ بىلەن ئارقىغا چېكىنىپ ئوز
ئورنىغا ئولتۇردى.

بۇ ئورۇنلۇق گەپلەردىن تەسىرلەنگەن شا-
ھى ئىرەم مەكتەپ سېلىش تەكلىۋىنى قوبۇل
قىلدى ۋە غەزىنىچىنى چاقىرىپ يېتەرلىك مەب-
لەغ ئاجرىتىپ بېرىشنى بۇيرۇدى.

شاھى ئىرەمنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن
ئەھلى يۇرت ئەتىسىدىن باشلاپ داغدۇغىلىق
ئىشقا چۇشۇپ كەتتى.

مەكتەپ پۇتكەن كۈنى شاھى ئىرەم يەنە
ئوردا ئۇستازلىقىغا ئالاھىدە تەكلىپ قىلىنغان
كىشىنى مەكتەپكە مۇدەررىس قىلىپ تەيىنلە-
دى.

بۇگۇن بالىلارنىڭ مەكتەپكە بارىدىغان

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

كۈنى — بۇرا بىيەنىڭ ئەڭ شاتلانغان كۈنى ئىدى. چۈنكى ئۇنىڭ مەكتەپ سېلىش ئارزۇسى ئەمەلگە ئاشتى — دە!

ئۇ ئوغلىنى رەتلىك كىيىندۇرۇپ، بوينىغا جىلت ئېسىپ، يۈز — كۆزلىرىنى سىلاپ تۇرۇپ ئېيتتى:

— ئوغلۇم، بۈگۈندىن باشلاپ مەكتەپكە بارىسەن، ئۇستازىڭدىن دەرس ئالىسەن. ئۆيگە قايتقاندىن كېيىن، مەندىن ئەدەپ — ئەخلاق ھەققىدە تەلىم ئالىسەن. مەكتەپتەھەرگىز ئۆزۈڭنى مەن ”شاھزادە“ دەپ قارىمىغىن، ھەممە بالىلار بىلەن ئوخشاش ئوقۇغۇچىسەن. ئۇستازىڭنى ھۆرمەت قىل، بىلدىڭمۇ؟

— ئانا مەن سېنىڭ گېپىڭنى ئاڭلايمەن. ياخشى ئوقۇيمەن، سەن ئۆگەتكەندەك كۆچەت تىكىپ مېۋە ئالىمەن، — دېدى بالا ئانىسىنىڭ مۈرىسىگە بېشىنى قويۇپ.

ئانا چوڭقۇر مېھرى بىلەن ئوغلىنى باغرىغا باستى:

— بالام ... قوزام!

ئانىنىڭ خىيال يىپلىرىنى غەرپ تەرەپتىن ئۇچۇپ كېلىۋاتقان بىر توپ باھار قالىغاچلىرىنىڭ چۇقىراشلىرى ئۈزۈۋەتتى.

ئانا بېشىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ غۇبارسىز كۆكتە ئەركىن پەرۋاز قىلىۋاتقان قالىغاچلارغا قارىدى.

— باھار... باھار، — دېدى ئانا ئاران ئاڭلانغىدەك بوش ئاۋاز بىلەن پىچىرلاپ ۋەباش ئۈستىدىن ئۇچۇپ كېتىۋاتقان قالىغاچلار توپىغا قاراپ خۇددى ئۇلارغا سوزلەۋاتقاندەك:

باھار كەلدى جاھانغا،
گۈلزار ئەيلەرمىش.
خوش ئۇيقۇچى بەندىلەر،
بىدار ئەيلەرمىش —

دېگەن بېيىتنى ئوقۇدى.

ئانا باھار كەلگەنلىكىنى ئەمدىلا سەزگەندەك، پۈتۈن ئەتراپقا شۇنداق كۆز تاشلىدىكى، ئۇنىڭ چىرايىدىكى سۆيۈنۈش جىلۋىلىنىپ تۇرغان كۆلكىسىدىن باھارمەنزىرىسىدىن چەكسىز ھوزۇرلىنىۋاتقانلىقىنى بىلگىلى بولاتتى، ئۇنىڭ كۆزلىرى بارا — بارا يىراقلاپ كېتىۋاتقان قالىغاچلار توپىغا تىكىلگەندە ئېچىنىشلىق بىر ئاۋاز بىلەن ۋاقىرىدى:

— قالىغاچلار، مېنىڭ ئوغلۇمنى كۆرمىدىڭلارمۇ؟ ئوغلۇم نەمىشقا سىلەر بىلەن بىللە كەلمىدى؟ بىزنىڭ بۇيەردىمۇ باھار بولدىغۇ!

ئانا بىردىنلا ئورنىدىن دەس تۇرۇپ كەتتى. ئۇنىڭ غەزەپ ئۇچقۇنلىرى چاچراۋاتقان بىر جۈپ كۆزى توت ئەتراپى ئۈژمە دەرەخلىرى بىلەن ئورالغان «سۇلتان باغ» تەرەپكە تىكىلگەن ئىدى. شۇ چاغ ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن 1058 — يىلى ئوردىدا يۈز بەرگەن دەھشەتلىك قىرغىنچىلىق، ناھەق قان تۆكۈشلەر، ھەق — ئادالەتنى ئۆزىگە مىزان قىلغان ۋاپادار قەدىناسى ھۈسەيىننىڭ پاجىئەلىك ئۆلۈمى، بۈيۈك ئارزۇ — ئارمانلىرى قەلبىگە پۈككەن يالغۇز ئوغلى مەھمۇتنىڭ ئىلىم — مەرىپەت ئىشقىدا ئانىسىدىن دۇئا ئېلىپ ”مۇق يولى“ ئاتلىنىشى، مانا مۇشۇ يول بىلەن تاغۇ — داۋانلاردىن ئېشىپ، دەريالار كېچىپ، چۆللەرنى كېزىپ كېتىۋاتقان كورۇنىشى بىر — بىرلەپ ئۆتۈپ كەتتى.

— ۋاپاسىز پەلەك!... — دېدى ئانا چوڭقۇر بىر تىنىۋېلىپ، — ھەممە ئادەمنى مۇشۇنداق قاقشىتىپ ئاخىردا ئۆزەڭ نىممۇ تاپارسەن؟!

ئانا غەرپ تەرەپكە ئاخىرقى قېتىم يەنە بىر قارىغان ئىدى، چىرايىدىن نۇر يېغىپ تۇرغان قىران ئوغلى مەھمۇد قولىدىكى «دىۋان» نى

ئىككى قوللاپ كوتىرىپ ئانىسىغا يېقىنلاپ كەلدى.

كۈتۈلمىگەن بۇ بەختتىن ھوشىنى يوقىتىپ قويغىلى تاسلا قالغان ئانا ھاياجان بىلەن ۋاقىرىۋەتتى:

— بالام، ... جېنىم بالام!...

ئانىنىڭ ئوغلىنى قۇچاقلاش ئۈچۈن كەرگەن غۇلاچلىرى جىم - جىت ھاۋا بوشلۇقىدا لەيلەپ قالدى.

بىر تىنىق ئارىلىقىدا شۇ ھالەتتە تۇرغان ئانا يۇمشاق يالپۇزلار ئۈستىگە يەڭگىلغىنا يىقىلدى.

ئۇردىدىكى ئادالەتسىزلىك، پىتنە - پاسات يۈرىگىنى تىلىپ، قەدىناسىنىڭ ھىجران ئوتىدا پۇچىلىنىپ، يالغۇز ئوغلىنى سېغىنىش پىراقىدا كويۇپ، ئازغىنا كۈندە مومايسىياقىغا كىرىپ قالغان بۇ ئۇلۇغ ئانىنىڭ ئەڭ ئاخىرقى يۈرەك سوقۇشى كىچە - كۈندۈز زارىقىپ ئوغلىنى كۈتكەن ئانا مۇشۇ يول ئۈستىدە توختىدى.

ھېلىلا ئانىنىڭ باش ئۈستىدە ئايلىنىپ يىراقلاپ كەتكەن قالغاچلار بىردىنلا يېنىپ يەنە ئايلىنىشقا باشلىدى.

ئۇلار قاناتلىرى چاڭگا تىزلىۋاتقاندەك تۇمشۇقلىرىدا بىر نەرسىلەرنى ئېلىپ كېلىپ ئانىنىڭ ئۈستىگە تاشلىشاتتى.

بىر پەس داۋام قىلغان بۇ ھەركەتتىن كېيىن ئانىنىڭ ئۈستى بىر قەۋەت يۇلغۇن چېچەكلىرىدىن قىلىنغان يوپۇقبىلەن پۈركەندى.

شۇنىڭدىن كېيىنلا قالغاچلار نىمىلەرنىدۇر دەپ ۋىچىرلىشىپ كېتىشتى. ئۇلار شۇ ھالدا خۇددى ئانىغا ئوغلىنىڭ سالامىنى يەتكۈزۈۋاتقاندەك قىلاتتى.

كۈننىڭ ئاستا - ئاستا ئولتۇرۇشىغا ئەگىشىپ قىزىل يۇلغۇن چېچەكلىرى تېخىمۇ جۇلالاپ كەتتى. قالغاچلارنىڭ ماتەم ياشلىرى بولسا يۇلغۇن چېچەكلىرى بەرگلىرىدە خۇددى شەبنەم تامچىلىرىدەك پارقىرايتتى.

ئاپتورنى قىسقىچە تونۇشتۇرۇش.

دىلبەر قېيۇم ئەدەبىيات سېپىگە يېڭىدىن كىرىپ كەلگەن ئاپتورلاردىن بىرى. 26 ياش. قەشقەر شەھىرىدىن. 1973 - يىلى تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن، 1980 - يىلغىچە قەدەر مائارىپ ساھەسىدە ئىشلىگەن. ھازىر «قەشقەر ئەدەبىياتى» ژورنىلىنىڭ مۇھەررىرلىك خىزمىتىنى بېجىرمەكتە

دىلبەر قېيۇمنىڭ ئىجادىيىتى 1979-يىلىدىن باشلانغان. «تامچە» ناملىق شېئىرلار توپلىمى قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى تەرىپىدىن نەشرگە بېرىلدى. «ئانا» - ئاپتورنىڭ ھازىرغا قەدەر مەتبۇئاتتا ئېلان قىلىنغان 2 - ھېكايىسى.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

تۇققان يوقلاش

(ھىكايە)

ھۆسەيىن تالىپ

تاشخان ئۇستام تېلى يۇمشاق، دىلى مۇلايىم، قولى كەڭ مېھماندوست ئادەم ئىدى. ئۇنىڭ يېشى بۇ يىل 50 كە يېقىنلىشىپ قالدى، بېلى سەل ئېگىلدى، چېكە چاچلىرى ئاقاردى. لېكىن ئۇ يەنىلا قامەتلىك خوشكۆكۈل ئىدى.

ئۇ ئەل ئۆمرىدە خاپىلىق كۆرمىگەن ئىدى. ئەتىگەنلىك چېيىنى ئىچىپ دۇككىنىغا كىلەتتى، كەچلىكى كۈن بىلەن تەڭ ئۆيىگە قايتاتتى. بۇ چاغدا خاسىيەت خېنىم تاماق تەييارلاپ قويغان بولاتتى. ئۇستام تاماقتىن كېيىن ئارام ئالاتتى. خاسىيەت خېنىم مىس چەينەكتە چاي دەملەپ، قولى بوشىغاندىن كېيىن، ئۇستامغا يېقىن ئولتۇرۇپ ئارام ئېلىشقا ھەمدەم بولاتتى.

ئۇن يىللاپ بىر خىل ئۆتكەن خاتىرجەم تۇرمۇش ئادەتتى ئەر - خوتۇنلارنىڭ قانلىرىغا سىڭىپ كەتكەن ئىدى. مۇنداق بىر تەرتىپمۇ بار ئىدىكى، خاسىيەت خېنىم تاشخان ئۇستامغا ھەمدەم بولغىنىدا سوز بىلەن ئىپادىلەش قىيىن بولغان شوخلۇقلارنى قىلاتتى. ئۇ، " تۇغماس " ئىدى.

يىللار ئۆتتى، تاشخان ئۇستام 51 ياشقا كىرىپ قالدى، ئويلىمىغان يەردىن ئۇستامنىڭ بېشىغىمۇ خاپىلىق كەلدى. بىر ھەپتە ئىلگىرى ئاكىسى ۋە تاغىسى قازا تاپتى، ئۇستام تىكىر تۇتۇپ يىتىپ قالدى. شەھەرنىڭ تۇت يول دوقمۇشىدىكى ماشىنچىلىق دۇككىنى تاقىلىپ قالدى.

— خاسىيەت خېنىم، —دەيتتى تاشخان ئۇستام، ياستۇقتىن بېشىنى ئاستا كوتۇرۇپ، — ئىنىم ساۋۇتخان ئۇستامغا خەۋەر قىلىپ قويسىلا، يېنىمغا بىر كىلىپ كەتسۇن.

— مەن يېزىغا قانداق خەۋەر قىلاي، ئالدى بىلەن ساقىيىپ قويسىلا، ئاندىن بىر گەپ بولار...

تاشخان ئۇستام شۇندىن ئىتتىۋارەن كوز ئاچماي ياتتى. يىتىپ تۇرۇپ، بەزى - بەزىدە ئىنىسىدۇر پىچىرلايتتى

2

تاشخان ئۇستام 35 كۈندە تالا - تۈزگە چىققىدەك بولدى. ھىلىمۇ چىرايى سۇنۇقسا-غۇچ ئىدى.

— ساۋۇتخانغا خەۋەر قىلماي يامان بولدى!...

— قارىغۇنى تار يەردە قىستىغانىدەك گەپنى قىلىۋېرىدىكەنلا، خەۋەر قىلىپ - قىلماي نىمە بوپتىكەن؟

— ئىككىمىز بىر قوساقتا ياتقان ئاكا - ئۇكا ئەمەسمۇ، ئۇنىڭدىن باشقا ئۇرۇق - تۇققان ئاتىلىق كىم بار؟ سىلىنىڭ تېخى يوق.

— بۇ ئالەمدە تۇققانسىز ئوتۇپ كەتسەك كېتەيلى، يېزىدىكى تۇققاننى ئېغىزغا ئالمايلى.

تاشخان ئۇستام تالا - تۇزنى ئايلىنىپ، كونگەيلىك پىشايۋان ئاستىغا كىلىپ ئولتاردى. خاسىيەت خېنىم ئۇستامنىڭ ئالدىغا دوسقان سالدى. چىنە بىلەن ئاش ئەكىلىپ توختاتتى . ئۇستام قىزمىلىق ئۇگرىنى ئىچىۋېتىپ سورىدى:

گوشنى بېرەرسى ئەكىلىپ بەردىمۇ؟

— ھە، راست سىلىگە دىمەكچى ئىدىم، ئۇنتۇپ قاپتىمەن . تۇنۇگۇن ساۋۇتخان بىر پۇت گوش ئەۋەتىپتىكەن.

— ئۇزى كەلمەپتىمۇ؟

— ياق...

تاشخان ئۇستام ئىچىۋاتقان ئېشىنى قويدى، قولىغا دىيىنىپ ئورنىدىن تۇردى.

— نىمە بوللا؟ ئاشلىرىنى قىزىدىق - قىزدىق ئىچىپ تەرلەنسىلە، پايدا قىلىدۇ.

تاشخان ئۇستامنىڭ گوشىسىز يۇزىدە بىئارامىلىق جىلۋىلەندى. پىشايۋان ئاستىدىن ھويلىنىڭ ئوتتۇرىسىغا كىلىپ توختىدى.

— بىر تۇققان ئىنىم بىلەن 10 يىللاپ باردى - كەلدى قىلىشماي تاشلىۋېتىش نىمە دىگەن زور ئازاپ - ھە؟

— بۇ تەقدىر، ئۇنداق - مۇنداق دىگىلى بولمايدۇ. پىشانىمىزگە نىمە پۇتۇلگەن بولسا، شۇنى كورمەي ئىلاجىمىز يوق.

— بۇ گەپلىرى ئەندى قۇلاققا ياقمايدۇ. ئىنىم ساۋۇتخاندىن باشقا نىمەم بار، ئالدى - ئارقىمىزدا بىرەر بالىمىزمۇ يوق. بۇ نىمە بولغىنى؟

— يىراقتىكى تۇققاندىن، يىقىندىكى خوشنا ئەلا، دىگەن گەپ بار. يىراقتىكى تۇققاننىڭ گېپىنى قىلمىسىلا. قارىسىلا، مەن سىلىگە دەپ قوياي، پۇل بولسا، جاڭگالدا شورپا دەپتىكەن، پۇلنىڭ ئوزى تۇققان!

— بولدى، گەپ قىلمىسىلا! ...

تاشخان ئۇستامنىڭ ئۇچلۇق ئىڭىكىدىكى بىر تۇتام ساقىلى لىكىلداپ، كوزى چانىقىدىن چىقىپ كەتكۇدەك بولدى. ھويلىنى بىر ئايلانغاندىن كېيىن، مېھمانخانا ئوي تەرەپكە ماڭدى.

ئۇ ياستۇققا يولۇنۇپ يانباشلىدى، ئوينىڭ كۇن چىقىش تەرىپىدىكى رامغا ئېلىنغان سۇرەتكە كوزى چۇشتى. ئۇنىڭ لەۋلىرى بىلەربىلىنمەس مىدىرلايتتى، رامدىكى سۇرەتكە گەپ قىلىۋاتقاندەك قىياپەتتە ئىدى.

ئاكا - ئۇكىلار ئوخشاش ئۇستىلار ئىدى. ساۋۇتخان ئۇستام ئاكىسىدىن 2 يىل كېيىن چولپان ئىسىملىك مەڭزى ئاناردەك يېزىلىق قىزغا ئويلەندى. كېيىنكى يىلى چولپانخان بىر ئوغۇل تۇغدى. شۇ يىلى ساۋۇتخان ئۇستام چولپانخاننىڭ يېزىسىغا شالاڭلاشتۇرۇلۇپ، دۇكاننى تاقاپ چىقىپ كەتتى. ماشىنچىلىق يېزىدا ئاقىدى. ساۋۇتخان ئۇستامنىڭ بالىسى كوپەيدى. ئەر - خوتۇن ئىككىسى پۇلغا ئالغىدەك نەرسىلىرىنى سېتىپ بالا باقتى. تۇغۇلۇپ ئوسكەن شەھەرگە قايتىپ كېلىش يولىنى ماڭدى - يۇ، قايتىپ كېلەلمىدى.

تاشخان شەھەردە، ساۋۇتخان يېزىدا قىلىۋەردى. ئاردىن 8 يىل ئوتتى. ئۇستام خاسىيەت خېنىمنى ئېلىپ ساۋۇتخاننى يوقلاپ يېزى-

غا باردى. بۇ چاغ ساۋۇتخان ئۇستامنىڭ قولى تازا ئۇزۇك ۋاقىتلىرى ئىدى. خاسىيەت خېنىم تۇققان يوقلاپ چىققىنىغا پۇشايمان قىلىپ، شەھەرگە قايتىپ كېتىشكە ئالدىرىدى ۋە شۇ كۇنىلا شەھەرگە قايتىپ كېلىۋالدى. ئاكا ـ ئۇكا ئىككەيلەننىڭ باردى ـ كەلدىسى ئۇزۇلدى.

خاسىيەت خېنىمنىڭ مېھمانخانىغا كىرىپ كېلىشى بىلەن تاشخان ئۇستامنىڭ خىيال يىپى ئۇزۇلدى.

ــ كورسىلە يانا شۇ سۇرەت، ئۇزلىرىنى بىھۇدە ئەۋارە قىلىلا، ئارام ئېلىپ تىزراق ماغدۇرلىرىغا كېلىشنى ئويىسىلا يامان بولارمىدى؟!

كەچ كىردى. مېھمانخانىنىڭ چىرىغى يېقىلدى. خاسىيەت خېنىم ئۇستامنىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتاردى.

ــ خاسىيەت خېنىم، ئەتە ئوبدان تەييارلىق قىلىسىلا، يېزىغا تۇققان يوقلاشقا چىقىمىز.

خاسىيەت خېنىم توك سوققۇۋەتكەندەك سىلكىنىپ كەتتى:

ــ يېزىغا چىقمىشىمىز، شۇ يېزىنى ئۇنتۇپ قالىمۇ؟ بۇنى قۇلىغىمىزغىچە تويۇپ قېچىپ كەلمىدۇقمۇ؟ يەنە يېزا ـ يېزا دەيدىكەنلا، ئالاغورا، خام زاغرا يېگىلىرى كەلدىمۇ؟

ــ خوتۇن، گېپىمگە ماقۇل دىسىلە، تۇققان يوقلاشقا چىقىمىز، تۇققان يوقلاشقا! سەيلى، توي ـ تاماشىگە چىقمايمىز!

ــ يېزىدىن تويغانمەن. يېزا دىگەننى ئاڭلىسام بەدەنلىرىم تىكەنلىشىپ، كوزلىرىم ئېلىشىپ كېتىدۇ. تووا دەي، تووا.

ــ مەن جان ـ جىگەر ئىنىمنى تاشلىيالمايمەن.

ــ بىر كوزىمىز بىلەن كورگەنىغۇ، جان ـ جىگەر ئىنىلىرىنىڭ ھالى خاراپ، بۇنى بىلەملا، ئۇ ئايدىن ـ بۇ ئايغىچە خالتىنى ئۇششىسىگە ئارتىپ دۇنيانىڭ ئاشلىق ئامبىرى ئالـ

دىدىن، ئاش، ئاش دەپ كېتەلمەيدىغان ئادەمنىڭ ئويىگە يانا نىمە دەپ چىقىمىز؟ ئەندى بولدى قىلىسىلا، ـ خاسىيەت خېنىم ئورنىدىن تۇرۇپ، تاشخان ئۇستامنىڭ ئوڭ تەرىپىگە ئوتتى. ئۇ، ئوز كوڭلىدە «قايىل قىلدىم» دەپ ئويلايتتى.

ــ ياق، بۇگۇنكى يېزا بۇرۇنقى يېزىلارغا ئوخشىمايدۇ، ـ تاشخان ئۇستامنىڭ ئەۋازى بىردىنلا كۇچايدى، ـ دىخانلار، جۇملىدىن ساۋۇتخانمۇ ھازىر نامرات ئەمەس. كويۇپ ـ پىشىپ، تەر ئاققۇزۇپ ئىشلەپ چىرايلىرىغا قان يۇگەردى.

ــ شۇنداقمۇ دەيلا، يانىلا «مولىلا ھوشۇنىڭ بىرى شۇ»!

تاشخان ئۇستام خاسىيەت خېنىمنى تۇققان يوقلاشقا كوندۇرەلمىدى، ئۇلار بىر ـ بىرىنى ماقۇل دىگۇزەلمەي تۇننىڭ يېرىمىنى ئوتكۇزۋەتتى.

3

ئەتىسى تاشخان ئۇستام بىلەن خاسىيەت خېنىم بىرگە ئولتۇرۇپ چاي ئىچتى. ئەمما ئىككى ئاچا بىر ئويگە كىرىپ قالغاندەك بىر-بىرىگە سوز قىلىشمىدى.

تاشخان ئۇستام جىمجىتلىقنى بۇزغان موتوسىكلىتنىڭ ئەۋازىنى ئاڭلاپ ھويلىغا چىقتى. موتوسىكلىتنىڭ ئەۋازى جىمىپ، ھويلا ئىشكى قېقىلدى.

ــ ھارماڭ تاشخان دادا! ــ 15ـ16 ياشلاردا بىر يىگىت ئەدەپ بىلەن تاشخان ئۇستام بىلەن كورۇشتى.

ــ سەن كىم بولىسەن؟ ـ تاشخان ئۇستام يىگىتنىڭ باش ـ ئايىغىغا سەپ سېلىپ سورىدى.

ــ مەن ئىزىز.

ــ بەللى يىگىت، شۇنچە تېز چوڭ بولۇپ كەتتىڭمۇ؟

تاشخان ئۇستام ئېرىزنى باغرىغا باستى، يەپپى ئۆزۈلگەن ماجاندەك كوزلىرىدىن ياش توكۇلدى.

ئېرىز شەھەر بالىسىدەك كىيىنگەن ئىدى. ئۇنىڭ قاش كوزلىرى ـ گوشلۈك لەۋلىرى، ئەندىلا خەت تارتقان بۇرۇتى ساۋۇتخان ئۇستامنىڭ يىگىتلىكىنى ئەسلىتەتتى.

ـ داداڭ ساقمۇ، ئۇكىلىرىڭچۇ؟

ـ ساق، سالام ئېيتتى.

تاشخان ئۇستام ئېرىزنى مېھمانخانىغا باشلىدى. ئىشىكنىڭ لىم ياغىچىغا يولۇنۇپ تۇرغان خاسىيەت خېنىم " بۇ كىم؟» دېگەندەك ئېرىزغا تىكىلدى.

ـ ھارمىسىلا خاسىيەت ئانا. ساق ـ سالامەت تۇرلىمۇ؟

" ئانا » سوزى خاسىيەت خېنىمنىڭ يۈرەك تارىسىنى تىترىتىۋەتتى. ئۇ، ئوز ئويىدە مۇنداق يېقىملىق سوزنى ئاڭلاپ باقمىغان ئىدى.

ـ ساۋۇتخاننىڭ چوڭ ئوغلى ئېرىز، چوپ ـ چوڭ يىگىت بولۇپ قاپتۇ.

خاسىيەت خېنىم ئاغزىنى ئاچقان پېتى ئېرىزدىن كوز ئۈزمەي ھاڭ ـ تاڭ بولۇپ تۇرۇپ قالدى.

ـ ساۋۇتخان ئاكام، چولپانخانلار تېچلىقمۇ؟

ـ تېچلىق، سالام ئېيتتى...

ـ ئىنشائاللا، بالام، نېمە كوي تۇتۇپ يۈردۈڭلار؟ ـ سورىدى خاسىيەت خېنىم.

ـ مەن ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈردۈم. ئانام بىلەن دادام ماشىنچىلىق دۇكىنى ئاچتى. دىخانچىلىقمۇ قىلىدۇ.

ـ كۆنۈكلار ئوبدان ئوخشىمامدۇ؟

ـ ھەر ئىككى تەرەپتىن كىرىم قىلىپ ئوبدان بولۇپ قالدۇق. خامانىمۇ ئوتكەن ھەپتە ئېلىپ قولدىن چىقاردۇق. بۇگۈن دولەتكە يېڭى ئاشلىقمۇ سېتىپ بەردۇق. دادام سىلەرنى ئوز قولى بىلەن تېرىغان بۇغدايدىن يەپ باقسۇن دەپ، بىر تاغار ئەۋەتتى.

ـ ئاشلىقىڭلار يېتەمدۇ؟

ـ يېتىپ ئاشىدۇ. ئوتكەن يىلقى كونا بۇغدايدىنمۇ تېخى بار. بۇ يىل يانا ياخشى ھوسۇل ئالدۇق. يىل بويى بۇغداي يېسەكمۇ كېلەر يىلقى ئومىدىن ئاشىدۇ.

ـ راست شۇنداقمۇ ـ بالام؟ خاسىيەت خېنىم ئىشەنمىگەندەك سورىدى.

ـ يېقىندا موتوتسىكلىت سېتىۋالدۇق. كالا ـ قويىمۇ 10 تۇياقتا يەتتى. ماشىنچىلىق بىلەن ئېيىغا 3 ـ 2 يۈز يۈەن كىرىم قىلىۋاتىمىز.

ـ ياخشى، روناق تېپىڭلار بالىلىرىم.

ـ ئۇكام، يول ئۇستىدە بۇغدايغا قاراپ قالغان ئىدى. بۇغداينى ئويگە ئېلىپ كېلەي ـ دەپ ئېرىز ھويلىدىن چىقتى.

ـ بىزگە... ئەۋارە بوپسىلەر، ئوزەڭلەر يېسەڭلەر بولمامدۇ؟ ـ دەپ تاشخان ئۇستام ئېرىزنىڭ ئارقىسىدىن قاراپ قالدى.

ئېرىزنىڭ تاشخان ئۇستام ئۇچۈن بۇغداي ئېلىپ كېلىشى ئۈزۈلۈپ قالغان كەلدى ـ باردىنى ئۇلىدى. ئېرىز ئۇستامنىڭ ئويىگە پات ـ پات كېلىپ تۇراتتى، ئۇ موتوتسىكلىت بىلەن كېلەتتى، ئىنىسى ئابلىمىت ئىشەك ھارۋىسىغا قوغۇن ـ تاۋۇز قاچىلاپ كېلەتتى.

ـ ئەمدى تۇققان يوقلاشقا چىقمىزمۇ؟ ـ دەيدى تاشخان ئۇستام، خاسىيەت خېنىمغا، ـ يېزىدىن قورقىدىغان ۋاقىت ئوتۇپ كەتتى، بۇگۈنكى يېزىنى ئوز كوزىمىز بىلەن كوروپ كېلىمىز.

خاسىيەت خېنىم ئالدىراپ تەييارلىق قىلدى، تونۇرغا ئوت سالدى، ھەممەك ـ توقاچ ياقتى، " يېزىمۇ تەرەققى قىپتۇ، ئوبدان تەيـ

(ئاخىرى 98 ـ بەتتە)

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com
AltunQ

ئېخ، ھايات!

(نەسر)

زۇلپىقار

باھارنىڭ ئىللىق ئاپتىۋى يەر يۈزىنى ئىللىتىپ، يان بېغىرلاردىن ئەگىز ئېقىپ، جان-جانىۋارلار ئۇچەكتىن چىقىشقا باشلىغىنىدەك، سارىخان موماينۇ ھاسىسىغا تايىنىپ ھويلىغا چىقتى.

ھويلا باھار ئاپتىۋىغا چۆمگەن، كىشىگە راھەت بەخش-ھوزۇر بېرەتتى. موماينىڭ كۆڭلى يايراپ، راھەتلىنىپ ئەسنىدى، ئەسنەش بىلەن ئۆزىنى يەڭگىللەپ قالغاندەك ھىس قىلدى.

ئېخ، ھايات!

ئەمدى ئايدىڭ ئاخشاملىرى ھويلىدا - پىشايۋاندا يېتىش مۇمكىن. بۇنداق ئاخشاملاردا چېكەتكىنىڭ بىر خىل چىرىلدىشى، پاقىلارنىڭ كۇكىرىشى، سۇچىلارنىڭ يېقىملىق ناخشىسىغا قۇلاق سېلىپ يېتىش قانداق راھەت!

ئەمدى يەر يۈزى ھايات قىزغىنلىقى بىلەن تولىدۇ! چۈمۈلىلەر ئۇۋىسىنى تېخىمۇ مۇكەممەلراق ياسىۋېلىش ئۈچۈن ئالدىرايدۇ، ئۇ ھاياتنى نەقەدەر قىزغىن سويىدۇ - ھە! ئەنە ئۇ ئۆزىدىن نەچچە ھەسسە يوغان تۇخۇم شاكىلىنى سورەپ كېتىۋاتىدۇ... ھەرىلەرنىڭ غوڭۇلداشلىرى كىشىگە ھايات قىزغىنلىقىنى بېغىشلايدۇ... باھاردا ھەممە نەرسە يېڭىچە، يېقىملىق تۇيۇلىدۇ.

يەرنىڭ پوستى دومبىيىپ چىققان، بۇ يەرنىڭ ئاستىدا دۇنياغا كۆز ئېچىۋاتقان بىخ بار. ئۇ تۇپراقنى ئەنە شۇنداق يېرىپ چىقىپ تەبىئەتنى ئۆزىنىڭ رەڭگى بىلەن تولۇقلايدۇ. ئەنە ھويلا تېمى ئۈستىگە ۋە بىخ چىقىرىشقا باشلىغان دەرەخلەر شېخىغا قونىۋالغان قۇشلار ھايات ناخشىسىنى ئېيتماقتا.

موماينىڭ يۈرىگى ھاياجان بىلەن تېپىشكە باشلىدى. ئۇ گويا سەبى بالىدەك ئەتراپتىكى بارلىققا ئاچكۆزلۈك بىلەن قارايتتى. ھايات نەقەدەر قىزىق!

موماي ھويلىدىكى ھەر يىلى سۈپۈرگىلەر ئۆسۈپ باغجانلاپ كېتىدىغان قېرىمىغا قارىدى. بۇ يەردىن ھەر يىلى 40 — 50 دانە سۈپۈرگە باغلاشقا بولاتتى. ھازىر ئۇ يەردە ئاندا-ساندا سۈپۈرگىلەر ئۆسۈپ چىقىشقا باشلىغان بولۇپ، باغرى ئىللىغان تۇپراقتىن بىلىنەر-بىلىنمەس ھور كۆتۈرۈلمەكتە ئىدى.

موماي ئورنىدىن تۇردى. ئوزدنى خېلى ماغدۇر كىرىپ قالغاندەك ھىس قىلدى. ھويلىدىن ئوتىغۇچنى تېپىۋېلىپ، قىرىمىنىڭ قاشلىرىنى چانـاپ يۇمشىتىشقا باشلىدى. ئۇ يەردە ئۈنۈپ چىقـقان يۇمران سۇپۇرگىلەرنى يۇلۇپ تاشلىماقچى بولىدىيۇ، يەنە ئىككىلىنىپ قالدى. پەقەت سـۇپۇرگـىلەر ئارىلىقىنى يۇمشاتتى. ئۇنىڭ ھەركىتى شۇنچىلىك ئاستا ئىدىكى، ئۇنىڭ ھەركىتىگە قاراپ تۇرۇش كىشىنى زېرىكتۈرەتتى. ئەمما ئاللىقانداق ھىس - تۇيغىدىن كۈچ ئېلىۋاتقان موماي زېرىكمەستىن ئاستا - ئاستا چانايتتى. ھاسىراشتىن گېلى خېرىلداپ تۇرىۋاتسىمۇ، ئوزدنى ھارغاندەك ھىس قىلمايتتى.

شۇ چاغدا ھويلىغا بىر يىگىت كىرىپ كەلدى. ئۇنىڭ خۇشخۇي يۈزىگە سىم بۇرۇتى ئاجايىپ ياراشقان، يوغان كوزلىرىدە ياشلىقنىڭ ھاياتى كۈچى ئۇرغۇپ تۇراتتى، ئۇ مومايىنىڭ يېنىغا كەلدى. ئوز ئىشىغا پۈتۈن ئىشتىياقى بىلەن كىرىشكەن موماي يىگىتنىڭ كەلگىنىنى تۇيمىدى.

يىگىت مومايىنىڭ زادى نىمە قىلماقچى ئىكەنلىگىنى بىلمەكچى بولۇپ بىر ھازا قاراپ تۇرغان بولسىمۇ ، زادىلا پەرەز قىلالمىدى. ئەمما مـومايىنىڭ پۈكۈلۈپ، ئىنجىقلاپ، ھاسىراپ ھەركـەت قىلىشىغا قاراپ تۇرۇپ، يۈرىگى سىقىلدى. مومايىنىڭ نىمە قىلىۋاتقىنىنى سوراپ بىلىپ ، ئۇنىڭ ئۈچۈن ئوزى قىلىۋەتمەكچى، مومايىنى بۇ جاپالىق مېھنەتتىن ئازات قىلماقچى بولدى.

— چوڭ ئانا ، نىمە كويىدا ئاۋارىسەن ؟ - سورىدى ئۇ.

موماي چۆچۈپ كەتتى . ئەمما يىگىتكە قاراپ پىسسىگىدە كۈلۈپ ئوز ئىشـىـغـا بەنـت بـولـدى، كۈلگەنىدە تولاشقان قوغۇندەك قورۇقتا تولغان يۈزى ئاجايىپ مېھرىۋان تۈس ئالدى.

— سۇپۇرگىلەرگە پەرۋىش قىلىۋاتقان ئوخشايسەن - دە ؟

— سۇپۇرگىگە ؟ ياق ، بالام - دىدى موماي . ئۇ سوپۇرگىلەرنى يۇلۇپ تاشلاشقا قىيمىغىنى ئۈچۈن ئوڭايسىزلىنىپ دەرھال يۇلۇشقا كىرىشتى . شۇنداق بولسىمۇ قىرىمىنىڭ ئىككـى بېشىدا بىر نەچچە تۈپ سۇپۇرگىنى قالدۇرۇپ قويدى.

— يۇلۇپ تاشلىدىڭىزغۇ ؟ - دىدى ھەيران بولغان يىگىت.

— گۈل تېرىيمەن ! - دىدى موماي ، يىگىتنىڭ كوزىگە " قەلبىمنى چۈشەندىڭمۇ قانـداق " دىگەندەك قاراپ.

— ئاۋارە بولماڭلا قوي، مەنلا تېرىۋېتەي.

بۇ سوز مومايغا ياقمىدى . ھەي ، ياشلار ، ھايات بىلەن خوشلىشىش ئالدىدا تۇرغان قېرىـ لارنـى چۈشەنمەيدىكـەن - دە ، ئۇ،مومايىنى ئاسىرىماقچى ، لېكىن بۇ ، مومايىنىڭ ئاخىرقى خاھىشى.

موماي يىگىتكە نارازى ئەلپازدا قارىدى.

تېخىچە ھىچنەرسىنى چۈشەنمـەيۋاتقـان يىگىت مومايغا ھەيـران بولغان ھالدا قاراپ قالغان ئىدى . يىگىتنىڭ يۇلۇپ تاشلانغان يۇمران سۇپۇرگىلەرگە تىكىلىپ قاراپ قالغىنىغا كوزى چۈشۈپ:

— ئىچ ئاغرىتىۋاتامسەن ؟ - دەپ كۈلدى موماي، — قوي، ساقالدىكـى ئاشتا قوساق تويـمايدۇ ، گۈل تېرىساق قانداق ياخشى ...

يىگىت مومايىنىڭ قەلبىنى ئەمدى چۈشەنگەندەك بولدى . باھاردىكـى ھايات قىزغىنلىغى مو - مايىنى قۇچىغىغا ئالغان ئوخشايدۇ . ئەنە ھەممە جاندارلار ھايات نەغمىسىنى باشلىۋەتكەن . بەلكـى ئەتە - ئوگۈن موماي تېرىغان شۇ گۈللەر ئۈستىدە رەڭگا - رەڭ كېپىنەكلەر قانات قېقىپ ئوينىشار. موماي پىشايۋاندىكى كارۋاتتا يانپاشلاپ يېتىپ ، گۈللەرگە قاراپ ھوزۇرلىنىپ كۈلەر...

ئېخ ھايات! ...

ۋەتىنىم - بەختىم

(نەسىر)

مەتتوختى ئىسمائىل

ۋەتىنىمنىڭ بىپايان تۈپرىقىدا تۇغۇلۇپ ئۆسكەن ، ساپ ھاۋاسىدىن ئەركىن نەپەس ئېلىپ ،
شات - خورام ياشاۋاتقان ھەر بىر كىشى ۋەتەن ھەققىدە گەپ ئېچىلسىلا ، ئۇنىڭ ئېزىز تۇپرىقىـ
نى،پۈتمەس - تۈگىمەس مول بايلىقلىرىنى ، پۈتكۈل دۇنيادىكى چەكسىز ئىززەت-ھۆرمىتىنى قىز -
غىن مەدھىيلىمەي تۇرالمايدۇ ، شۇ سەۋەپتىن مەنمۇ ۋەتەن ھەققىدە بىر نەچچە جۈملە گەپ - سوز
قىلىشنى لايىق تاپتىم .

ئېخ ۋەتىنىم جۇڭگو ! مەن سېنىڭ بىر قانچە يىللار ئىلگىرىكى ھالىڭنى تېخى ئۇنتۇتـ
مىدىم . سەن ئۇ چاغلاردا يېرىم مۇستەملىكە ، يېرىم فېئودال دولەت ئىدىڭ ، چەتئەللىكلەر
سېنىڭ ئۈستۈڭدە خالىغانچە زاۋۇت - فابرىكىلار ، سەيلە - ساياھەت باغچىلىرى قۇرۇپ ، ئۇنىڭ
ئىشىكلىرىگە : "جۇڭگولۇق ئىتلارنىڭ كىرىشىگە روخسەت يوق» دىگەن خەتلەرنى يېزىپ قو -
ياتتى . سېنىڭ قوينۇڭدا تۇغۇلۇپ ئۆسكەن بىر ئوچۇم زىيانداش قۇرتلار ، جىن - شاياتۇنلارـ
مۇ جاھانگىرلارغا ماسلىشىپ خەلقىڭ قېنىنى شورايتتى . بىز دائىم خەلقىڭ تەقدىرى ، جۇڭخۇا
مىللەتلىرىنىڭ كەلگۈسى ئىستىقبالى قانداق بولار ؟ دەپ ئويلايتتۇق . ۋەتەن ئۈچۈن ، خەلق
ئۈچۈن ئىسسىق قېنى توكۈلگەن نۇرغۇنلىغان ئىنقىلاۋىي قۇربانلار ھەر مىللەت ئوغۇل قىزلىرىغا:
سىلەر ئۈمىتسىزلەنمەڭلار ، قورقۇپ بوشاشماڭلار ، كۈرەش قىلىڭلار ، ئۈزۈن مۇددەت جاپاغا
چىداپ كۈرەش قىلىڭلار ، ئۆزەڭلارنىڭ بارلىق ئېقىل - پاراسەت ۋە تالانتىڭلارنى جۇڭخۇا مىل -
لەتلىرىنى قۇتقۇزۇشقا بېغىشلاڭلار، بىز ئۇلۇغ جۇڭگونى ھەرگىز جاھانگىرلىكنىڭ قولىغا
چۈشۈرۈپ قويمايمىز ، جۇڭگونىڭ قىياپىتىنى چوقۇم يېڭى تۈسكە كىرگۈزىمىز ، بارچە كەمبىغەلـ
لىكلەر ، ئاپەتلەر ، قالايمىقانچىلىقلار ، ئاغرىق - سىلاقلار ، خۇراپاتلىقلارنىڭ ھەممىسى تۈگەيـ
دۇ . ھەممە يەردە شوخلۇق ، شاتخوراملىق يېڭى مەنزىرە يارىتىلىدۇ ، دىيىشكەن ئىدۇق.

ئېخ ۋەتەن ! مانا پۈتۈن دۇنيا خەلقى كورۇپ تۇرۇپتۇ ، ئىنقىلاۋىي قۇربانلارنىڭ ئارزۇ -
تىلەكلىرى كۈرەش ئارقىلىق رېئاللىققا ئايلاندى . زامان ئۆزگەرگەن، خەلق ئوز ھوقۇقىنى ئوز-
قولىغا ئېلىپ ، ئىلىم - پەن ئارقىلىق تىلسىماتىنى بويسۇندۇرىۋاتقان ، سوتسىيالىستىك 4 نى
زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشى بىلەن كەڭ شوغۇللىنىۋاتقان بۈگۈنكى كۈندە، سېنىڭ پۈتكۈل يەر-
زىمىنىڭنى ، تاغ - دەريالىرىڭنى يىپ - يېڭى بىر مەنزىرە قاپلىدى . سەندىكى دات-پەريات ،
قايغۇ - ھەسرەتلىك كۈنلەر شاتلىق سادالىرى بىلەن ، نامراتلىق، ئاچ-يالاڭغاچلىق بايلىق بىلەن،

ئاغرىقچانلىق ساغلاملىق بىلەن، نادانلىق پاراسەتلىك بىلەن، ئۆلۈم ھازىسى شاتلىق بىلەن، چۆللەر باغۇ - بوستانلىق بىلەن ئالماشتى. جۇڭخۇا مىللەتلىرى پۈتۈن يەر شارىدا ئۆزىنىڭ ئىززەت - ئابرويىنى تاپتى، ھەققانى ئىنسانىيەت قاتارىدا قەدكۆتەردى.

ئېيخ ۋەتىنىم جۇڭگو! مەن سېنىڭ بەختىيار پەرزەنتىڭ، ئۆمۈرۋايەت سېنى قوغداش، سېنى گۈللەندۈرۈش مېنىڭ يۈكسەك بۇرچۇم. مەن سېنىڭ ئىللىق باغرىڭدا ئۆسۈپ چوڭ بولغانلىغىم ئۈچۈن، ئۆزەمنى تولىمۇ شات - خۇرام، بەختىيار ھېس قىلىمەن. سەندىن چەكسىز ئىپتىخارلىنىمەن، ئۆمۈر بويى سېنىڭدەك ئۇلۇغ دىيارنىڭ ئاشىق كۈيچىسى بولۇشنى ئارزۇ قىلىمەن.

ئېيخ، ۋەتەن! سېنىڭ سان - ساناقسىز بايلىقلىرىڭ كىشىنى تولىمۇ مەمنۇن قىلىدۇ، سېنىڭ نۇرغۇنلىغان يەر ئاستى ۋە يەر ئۈستى بايلىقلىرىڭ دۇنياغا مەشھۇر، كوممۇنىستىك پارتىيىنىڭ رەھبەرلىگىدە، ھەر مىللەت خەلقى زىچ ئىتتىپاقلىشىپ، تەر ئاققۇزۇپ، سېنى گۈللەندۈرمەكتە. پۈتۈن دونيا خەلقى ساڭا كوز تىكمەكتە، سېنى مەدھىلىمەكتە؛ ئېيخ ۋەتىنىمنىڭ تاغ - دەريالىرى، ئوتمۇش كۈنا جەممىيەتتە ئاسمىنىڭدا قۇش قانتى، توپاڭدا ئەرتاپىنى كويدىغان تومۇزنىڭ پىژ قىردىم ئىسسىق كۈنلىرىدە سۇدىن بولەك ھەمرايىڭ، ھەممە يەرنى ئاق قار، كوك مۇز قاپلىغان قەھرىتان قىش كۈنلىرىدە تاشتىن بولەك ھەمرايىڭنىڭ يوقلىغىدىن ھەتتا ئەتراپىڭدا ئۇچار قۇشلارنىڭمۇ تۇرمايدىغانلىغىدىن قاتتىق زارلىناتتىڭ. مانا پۈتۈن خەلقىمىز شاتلىققا تولغان بۈگۈنكى كۈندە سېنى ئەسىرلەر بويى تەگلىكتە قويغان سۇ ئىلاھىنىڭ تاناۋىنى ئوز قولۇڭدا تۇتۇپ، ئۇنى ئوز ئىختىيارىڭچە ئاققۇزۇۋاتقانلىغىڭ، ئۇنىڭ بىلەن ئاخشىمى ئايدەك، كۈندۈزى كۈمۈشتەك پاقىراپ تۇرغان سان - ساناقسىز مەرۋايىتلارنى چاقنىتالىغانلىغىڭ ئۈچۈن كۈلۈۋاتىدىغانسەن، يەنە يوغان - يوغان لوم تومۇرلەرنى مىنوت ئىچىدە ئەينەكتەك تەكشىلەيدىغان پولات بازغانلارغا، ئاپپاق پاختىلاردىن توز قانتىدەك رەڭدار رەختلەرنى توقۇيدىغان فابرىكىلار، توننىلاپ - توننىلاپ بۇغدايلارنى كوز يۇمۇپ ئاچقىچە ئۇپىدەك ئۇنغا، ساپ - سېرىق شال ئۈنچىلىرىنى ئاپپاق مەرۋايىتتەك گۈرۈچقا ئايلاندۇرىدىغان زاۋۇتلارنىڭ سېنىڭ باغرىڭدىن ئېقىپ بارغان نۇر دەرياسىنىڭ كۈچى بىلەن ھەركەتلىنىۋاتقانلىغىدىن ھوزۇرلىنىپ كۈلۈۋاتىدىغانسەن!

ئېيخ ۋەتىنىمنىڭ گۈزەل تاغ-دەريالىرى! سەن كۈلۈشكە پۈتۈنلەي ھەقلىقسەن. سېنىڭ كۈلكەڭ ھەممىلا يەردە پولات سۈيى قىپ - قىزىل دەريا بولۇپ ئاقىدىغان دومنا پېچلەردە، ئالى دەرىجىلىك ھەر خىل رەخ توقۇيدىغان سېخلاردا، بەگۋاش سۇلارنى ئاپتوماتىك باشقۇرىدىغان توما - تاقاقلاردا، ئويىمىزدە ئولتۇرۇپ پۈتۈن ئالەمنى سەيلە - ساياھەت قىلىدىغان جاھاننامە ئەينىگىدە ياڭرىماقتا.

ئېيخ، ئۇلۇغ ۋەتەن! سېنىڭ تۇپرىغىڭ گويا بىر قامۇس، ئۇنىڭدا سېنى گۈللەندۈرگەن خەلقىمىزنىڭ ئىسىل، شانلىق تارىخى يېزىلغان. مەن ئەشۇ قامۇسنىڭ ھەر بىر ئالتۇن ۋارىغىنى كورگۈنۈمدە، ئۇنىڭدىن مىڭ كىتاپلىق دەرس ئالىمەن. سەن ئۈچۈن يېڭى - يېڭى بىر قامۇس ياراتقىدەك كۈچ - قۇۋۋەتكە ئىگە بولىمەن.

ئېيخ ۋەتەن! سېنىڭ قوينۇڭدا قاندا قىلا جايغا بارسام ئوزەمنى بىر گۈللۈك باغچىدا ساياھەت قىلىۋاتقاندەك، ئەتراپىمدا خۇشپۇراقلىق گۈللەر ئېچىلىۋاتقان، بۇلبۇللار سايراۋاتقاندەك سېزىمەن. نەگىلا بارسام ئوز يۇرتۇم، ئوز سەپداشلىرىم بار.

www.uyghurkitap.com

مەيلى بېيجىڭ، شاڭخەي، مەيلى تاڭشەن، تەيخاڭشەن بولسۇن ، مەيلى ئۈرۈمچى ، خوتەن ، ئىلى ، چوچەك بولسۇن ، ھەممىسى ئوخشاش ، ھەممىلا جايدا مېنىڭ دوستلىرىم بار ، ئۇلار سېنىڭ قوينۇڭدا ئەجداتلارنىڭ ئىزىنى بېسىپ قەھرىمانلارچە ئالغا باسماقتا .

سېنىڭ تارىخىڭغا نەزەر سالسام ، سېنىڭ قوينۇڭدا ئازاتلىق ـ ئەرك ئۈچۈن ئۈچمەس تۆھپىلەرنى قوشقان قەھرىمانلارنى ئەسلىمەي تۇرالمايمەن ، ئۇلار ھەققەتەن ئاز ئەمەس ، مەن ئۇلارنى ئەسلىگەندە،ئىلى خەلق باغچىسىدا چۈشكەن بىر پارچە سۈرەت ، يېزىۋالغان خاتىرىلىرىم ھەر ۋاقىت ئېسىمگە كېلىدۇ.

مەن 1980 ـ يىلى كۈز ، دولەت بايرىمى ھارپىسىدا « شىنجاڭ گېزىتى » ۋە باشقا گېزىت ـ ژۇرناللاردىكى 10 نەچچە يولداش بىلەن بىرلىكتە يولداش ئەخمەتجان قاسىمى قاتارلىق بىر قانچە ئىنقىلاۋىي قۇربانلارنىڭ قەۋرىسىنى زىيارەت قىلدىم . 3 ۋىلايەت ئىنقىلاۋىدا شانلىق خىزمەت كۆرسەتكەن بۇ قەھرىمانلارنىڭ خاتىرە مۇنارىسىغا يېزىلغان ئەسلىمىلەر مېنى ۋە يولداشلارنى چوڭقۇر ئويغا سالدى ، تەسىرلەندۈردى . بىز خاتىرە مۇنارىسى ئالدىدا ئۇزاققىچە كوز يېشى قىلىشتۇق ، مەڭگۈلۈك يادلاما سۈپىتىدە رەسىمگە چۈشتۇق . مەن ھازىرغا قەدەر خاتىرەمنى ۋا ـ راقلاپ كورگەندە يولداش ماۋزېدۇڭنىڭ تۆۋەندىكى جۈملىلىرىنى يىنىشلاپ ئوقۇيمەن : ”...... شىنجاڭ خەلقىنىڭ جۇڭگو خەلق سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشى مەجلىسىگە قاتنىشىدىغان بىرىنچى تۈركۈم ۋەكىللىرى شىنجاڭ ئۆلكىلىك ھوكۇمەت مۇئاۋىن رەئىسى يولداش ئەخمەتجان ، ئىلى ، تارباغتاي ، ئالتاي ـ 3 ۋىلايەت مىللى ئارمىيە باش قوماندانى يولداش ئىسھاقبەگ ، شىنجاڭدا تېچلىق ۋە خەلقچىللىقنى ھىمايە قىلىش مەركىزى كېڭەش ئەزاسى يولداش ئابدىكىرىم ، مىللى ئارمىيە مۇئاۋىن باش قوماندانى دەلىلقان سۈگۈر بايوپ ۋە شىنجاڭدىكى جۇڭگو ـ سوۋېت مەدەنىي ئالاقە جەمىيىتى خىزمەتچىسى لۈزىلار 1949 ـ يىلى 8 ـ ئايدا بېيجىڭغا كېتىۋاتقاندا ئايروپىلان خەتەرلىكىدە ئۇچراپ قۇربان بولدى ، بۇ شىنجاڭ خەلقى ۋە جۇڭگو خەلقى ئۈچۈن چوڭ بىر يوقۇتۇشتۇر “ ، ” ...... ئەخمەتجان باشلىق 5 نەپەر يولداشنىڭ ھايات ۋاقتىدا شىنجاڭ خەلقىنىڭ ئازاتلىق ئىشىدا قەھرىمانانە كۈرەش قىلىپ ، ئەڭ ئاخىرىدا جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنى قۇرۇش خىزمىتىدە قۇربان بولغانلىقى پۈتۈن جۇڭگو خەلقىنىڭ ئەبەدى خاتىرىلىشىگە ئەرزىيدۇ . يولداش ئەخمەتجان ، يولداش ئىسھاقبەگ ، يولداش ئابدىكىرىم ، يولداش دەلىلقان سۈگۈر بايوپ ، يولداش لۈزىلارنىڭ روھى ئەبەدى ياشايدۇ . “ مانا ئەشۇ خىل ئۇلۇغ ـ ۋار سوزلەر بىزنىڭ قەلبىمىزدە قۇياشتەك نۇر چېچىپ تۇرىدۇ . بىزنى مەڭگۈ قەھرىمانلارنىڭ ئىزىنى بېسىپ ئالغا ئىلگىرىلەشكە ئىلھاملاندۇرىدۇ ، بىزگە پۈتمەس ـ تۈگىمەس كۈچ ـ قۇۋۋەت بېغىشلايدۇ .

ئېىخ ۋەتىنىم جۇڭگو ! مەن سېنىڭ قوينۇڭدا دۇنياغا كوز ئاچتىم ، يەنە سېنىڭ قوينۇڭدا كوزۇم يۇمۇلىدۇ . سېنىڭ بەختىڭ ـ مېنىڭ بەختىم ، سېنىڭ شاتلىقىڭ ـ مېنىڭ شاتلىقىم ، سې ـ نىڭ بۈگۈنكى ئىللىق قوينۇڭدا بەختىيار ياشاپ تۇرغىنىمدا بۇ قىممەتلىك كۈنلەرنىڭ ئاسان قولغا كەلمىگەنلىكىنىمۇ چۈشىنىمەن ...... سېنى تېخىمۇ قۇدرەتلىك ، گۈللەنگەن ، زامانىۋىلاش ـ قان ئەل قىلىپ قۇرۇپ چىقىش يولىدا بارلىقىمنى تەقدىم قىلىش-مېنىڭ ئالى بۇرچۇم!

ئېىخ ۋەتىنىم ! سېنىڭ كەلگۈسى ئىستىقبالىڭ نىمە دىگەن گۈزەل،پارلاق ـ ھە!

ناخشا

(نەسىر)

ئەنەيتۇللا قۇربان

مەن ئۇنىڭ مەيىن دولقۇنلاپ ئېقىشىنى باھار كۈنلىرىنىڭ سەلكىن شامالLىرىغا ئوخشىتىمەن. تېنىمنى ئۇزىنىڭ يېقىملىق قوينىغا بېسىپ ئەللىلىتقىنىدا، مەن ئۇنى ئوتلۇق قۇياشنىڭ ئالتۇن نۇرلىرىغا ئوخشىتىمەن. مۆڭلۈق تۈنلەر قوينىدا نەلەردىندۇ ئۇچقۇندەك چاراسلىغان ئەنە شۇ ناخشىنىڭ يېقىملىق ئاھاڭلىرىنى يۈرۈكۈم بىلەن تىڭشىغىنىمدا، مېھرىبان ئانامنىڭ كوكسىدىن تەپچىۋاتقان ئاق سۈتلەر قېنىم بىلەن قوشۇلۇپ دولقۇنلاۋاتقاندەك سىزىمەن. ئېخ، ئۇ ھەر قېتىم يۈرەككە ئۇرۇلغاندا تەنلىرىم ئوت بولۇپ كويىدۇ. ئۇ ھەر قېتىم مېنى ئۇزىنىڭ ئىللىق قوينىغا ئالغىنىدا، گويا ئانام مېنى قۇچاغلاپ سويىدۇ.

ناخشا، ئېخ ناخشا! سەن مېنىڭ مەڭگۈلۈك مەنىۋى ئانام!...

ناخشا!... مەن ھەر قېتىم بۇ يېقىملىق سوزنى يادلىغىنىمدا، گويا لەۋلىرىم ياپراقتەك تىترەپ، يۈرۈكۈم ھاياجان ئىلكىدە تىنىماي دولقۇنلايدۇ. تېنىمسىز ئۇرغۇپ چىقىۋاتقان قىپ-قىزىل قانلىرىم، چاڭقىغان لەۋلەرگە كەۋسەر تامغاندەك، ئىنتىزار يۈرەكلەرنى شاتلاندۇرىدىغان ئەشۇ ناخشىنىڭ ھەر خىل ئاھاڭلىرى بىلەن قوشۇلۇپ، تومۇرلىرىمدا تىپچەكلەپ ئاقىدۇ. ئەنە شۇ ناخشا مېنىڭ تەنلىرىمگە، مېنىڭ ئوتلۇق ھىسسىياتىمنىڭ شام چىراقلىرىغا ئۇزىنىڭ سېھىرلىك قولىدا ئوچمەس يالقۇنلارنى ياقىدۇ. ئېخ، ئۇ ئۇزىنىڭ شىپالىق قولىدا مىليونلار دىلىغا ئوت يېقىپ، ھايات مەنزىرىسىنى تېخىمۇ يورۇتقان ئەمەسمۇ؟! يېتىملار يېشىنى، مەزلۇملارنىڭ يۈرەك دېغىنى، يوقسۇللارنىڭ ئازاپ-ئوقۇبىتىنى ئۇ ئەنە شۇ قولىدا يوق قىلغان ھەم قۇرۇتقان ئەمەسمۇ»!

مەن ناخشىنى سۆيىمەن. ناخشا! مەن سېنى سۆيىمەن، سۆيۈپ ئېيتىمەن. ئالتۇن قۇياش ئۇزىنىڭ سېخى نۇرلىرىنى يەر يۈزىگە چاچقان گۈزەل تاڭلاردا ھەم ئالەم ئۇز گۈمبىزىگە سانسىزلىغان ئەختەر-چىراقلارنى ياققان جىم-جىت تۈنلەردە سەن ماڭا ھەمرا. گويا، يىراق-يىراقتا سوزۇلغان ئېرىقلار، ئويغاق ھەم قايناق تاغ سۈيى بىلەن شاۋقۇنلۇق مەنزىرىگە چومۇلگەندەك؛ چوغدەك قىزىرىپ ئېچىلغان گۈللەرنىڭ مەدھىيە گۈللىرى بىلەن شاتلىنىپ كۈلگەندەك، مېنىڭ يۈرىكىممۇ پەقەت سەن بىلەن ئويغاق دولقۇنلايدۇ. مېنىڭ سويگۈم، مېنىڭ ئېتىقاتىم، مېنىڭ ئارزۇ-ئۇمىدىم سېنىڭدەك ۋاپادار نىگاردىن ئەبەدى ئايرىلالمايدۇ. چۈنكى سەن ئۇلارنىڭ غەبلەت ئۇيقۇسىنى ياڭراق ئۈنۈڭ بىلەن ئويغاتتىڭ؛ ئۇلارنىڭ

www.uyghurkitap.com

سەپەرىدىكى توسقۇن ـ خەتەرنى چاقماقتەك كۆيدۈردۇق؛ نىشان كۆرسۈتۈپ يېقىلغان مەشئەل بولدۇق... شۇڭا بىز ئىككىمىزنى ھەر قانداق كۈچمۇ ئايرىۋېتەلمەيدۇ. مەن سېنى يۈرەك قېتىمدا ساقلايمەن. سەن بىپايان دالالاردا، بۇلۇتسىز سامادا خوشال ئايلىنىپ يۈرگەندىمۇ، مېنىڭ سادىق يۈرۈكۈم ھامان سەن بىلەن بىللە...

ئەي ناخشا، سېنىڭ يۇمشاق لەۋلىرىڭنى ئەركىلىتىپ، چەكسىز ھاۋا بوشلۇغىدا جاراڭلىغىنىڭنى ئاڭلاپ، ساڭا تەلپۈنۈپ تۇرغان يۈرىكىمنىڭ، تەنلىرىمدىن يۇلقۇنۇپ، سېنىڭ بىلەن بىللە يىراق-يىراقلارنى كورۈش ئۈچۈن كىتىۋاتقىنىنى بىلگىنىڭدە، ئەنە شۇ ساڭا ھامىلدار يۈرەكنىڭ ئارزۇ-تىلەكلىرى ئۈچۈن يەنىمۇ كۈچلۈك، يەنىمۇ يېقىملىغىراق جاراڭلىماي تۇرالارسەنمۇ؟ ئاڭلا، ئېيخ ناخشا! ئەشۇ يۈرەك سېنىڭ مەڭگۈلۈك ئاناڭ. ئۇ سېنى تۇققان ئانا، ئۇ سىنى ئاققۇزغان بۇلاق، ئۇ سەن بىلەن بىللە بولىدۇ ھەممەۋاق! ئۇ سېنى ئالەم ئارا ياڭراتتى. سەن ئۇنىڭ شوھرىتىنى جاھانغا تاراتتىڭ؛ مانا شۇنىڭ بىلەن سەن تورەلگەن بۇ تۇپراق داڭلىق «ناخشا-ئۇسۇل ماكانى» بولۇپ قالدى. سېنى ياڭراتقان ئەنە شۇ بۇلبۇل كەبى خەلقنىڭ گۈلۈستان بېغى بولدى. بۇ باغ مەڭگۈ خازان بولمايدۇ. چۈنكى سەن ئۇنى پەرۋىشلەپ، ياشنىتىپ تۇرىسەن.

ئېيخ ناخشا! مەن سېنى ھەر قاچان، ھەر جايدا ئۇچرۇتۇپ تۇرىمەن. سېنىڭ بىلەن مۇڭدىشىش، سېنىڭ بىلەن ئۇچرىشىپ تۇرۇش — بۇ مېنىڭ ئالى تىلىگىم. مەن ھەممىدىن كىچىمەنكى، سېنىڭدىن ئايرىلالمايمەن. چۈنكى سەنباش پاناسىز قالغىنىمدا ماڭا يول باشلىدىڭ؛ يوقسۇزلۇق دەردىدە قىسىلغىنىمدا، ماڭا روھى ئوزۇق بولدۇڭ؛ مەن ئېغىر كۈنلەر دەستىدىن ئوقۇشسىز قالغىنىمدا، ياتسىراتماي مەن بىلەن ھەمنەپەس بولدۇڭ. سەن سويگۈ ئىشقىدا دولقۇنلىغان دىلىمنىڭ ئەلچىسى بولۇپ، كىندىك قېنىم سىڭگەن دىيارغا بولغان مەڭگۈلۈك مۇھەببىتىمنى ياڭراتتىڭ. شەھلا كوزۇمدىن يالىنچىغان نۇر بولۇپ، گۈزەل ۋەتىنىمنىڭ ھەر تەرەپلىرىگە تويماي باققىنىمدا، ۋەتەن دەپ يارالغان غەزەلخان تىلىمنى مەدھىيە كۈيلىرىگە سايراتتىڭ. ئەي دىلدىشىم ناخشا، شۇڭا مەن سېنى قانداقمۇ سويمەي تۇرالايمەن. ئېيتقىنا، سېنى بىرەر قېتىم ياڭراتمىغان، سېنى بىرەر قېتىم ئۇچراتمىغان كونۈمنى ھاياتساردىمغا بىر تىزىلغان خىش دەپ ھىساپلىيالايمەنمۇ؟!

لېكىن ھەممە جايدا تەتۈر قۇيۇن ھۇۋلىغان ئەشۇ جۇدۇنلۇق كۈنلەردە، بىر قىسىم ھازازۇللار ئىككىمىز ئارىسىغا سېپىل سوقۇپ، سېنى ھەر دائىم يادلاپ تۇرىدىغان تىلىمنى بوغۇشقا ئۇرۇندى. ھەتتا، غەزەلخان تىلىمنى كەسمەكچى بولدى. ئەمما مەن، سېنى يادلىماي تۇرالمايدىغان ئادەم، سېنى ئېيتماي تۇرالايمەنمۇ؟! مەيلى ئۇلار تىلىمنى كەسسىمۇ كەسسۇن، سېنى دىلىمدا، يۈرىكىمنىڭ چوڭقۇر قاتلاملىرىدا يادلايمەن؛ سېنىڭ رىتىمىڭغا تەڭكەش بولۇپ، تىترەپ تۇرغان ھەربىر بارماقلىرىمدىن سېنى سېزىمەن؛ سېنىڭ دوستلارغا مۇھەببەت، رەقىپلەرگە نەشتەر قامىتىڭنى كوزۇم ئارقىلىق، كوزۇمدىكى نۇرلار ئارقىلىق ھەر تەرەپكە چاچىمەن! دىدىم. مانا بۇ مېنىڭ شۇ چاغدىكى ئەقىدەم ۋە ئىرادەم ئىدى. شۇڭا مەن ئۇلاردىن قورقۇپ قالمىدىم. مەن سېنى ئېيتتىم، قاراڭغۇ، زەي كەمىلەردە؛ تومۇر تاقاقلىق پەنجىرىلەر ئالدىدا، سويۈملۈك دالاغا، نۇرلۇق قۇياشقا تەلمۈرۈپ سېنى ياڭراتتىم. سېنى خەنجەر قىلىپ قاراڭغۇ تۈننىڭ كوكرىگىنى تىلدىم. سېنى قورال قىلىپ، ئەشۇ ھازازۇل، يالماۋۇزلارنىڭ يۈرىكىنى خۇن قىلدىم.

ئاھ ناخشا، ئەنە ئەشۇ چاغلاردا، سېنىڭ گۈزەل ھوسنۈڭنى ”سېرىق“ دېيىشكەنلىرىدە، مەن نەقەدەر
ئازاپلاندىم، نەقەدەر غەزەپلەندىم - ھە، بىلەمسەن؟! مېنىڭ تىلىم سېنىڭ يېقىملىق گەۋدەڭنى سېرىق
دېيىشكە قانداقمۇ چىدىسۇن، قانداقمۇ بارسۇن؟! چۈنكى سەن مېنىڭ چوغدەك يۈرۈگۈمدىن بـالـ
قىپ چىقىپ، يۇمران لەۋلىرىمنى تىترىتىپ، گۈزەل ۋەتىنىمنىڭ بىپايان ۋادىلىرىغا تارالـغان تۇر-
ساڭ؛ ئېلىمىزنىڭ چىمەنزار ھوسنىغا تەلمۈرۈپ تۇرغان ئەشۇ يۈرەكنىڭ چوڭقۇر قاتلاملىرىدا يارال-
غان تۇرساڭ، تومۇر سايان ئاققان قىپ - قىزىل قانلار بىلەن تەڭكەش بولۇپ، مېنىڭ زەئىپ تې-
نىمنى، مىسكىن چېھرىمنى چەكسىز خوشاللىق ئىلكىدە ئوينىتقان تۇرساڭ يەنە مەن سېنى قانداق-
مۇ ” سېرىق » دەي، قانداقمۇ...بىزراق، بەزى نەزىرى تارشەخسى مەنپەئەتپەرەس كىشىلەر ئالا-تا-
غىل توۋلۇشۇپ، ئۆزلىرىنىڭ قەبىھ ئارزۇ-ھەۋەسلىرىنى سەن ئارقىلىق قاندۇرۇشقا ئۇرۇنۇپ، سې-
نىڭ پاك ھوسنۈڭگە داغ تەككۈزدى. لېكىن مەن، قانداقمۇ ئۇ خىل كىشىلەرنىڭ پەسكەش ئاغزى-
دىن ئېتىلىپ چىققان بۇ سۆزنى سېنىڭ پاك ھوسنۈڭ، تاغ سۇيىدەك جاراڭلىق كۈيىڭ بىلەن تەڭلەش-
تۈرەي؟

سۆيۈملۈك ناخشا، ۋەتەن يۈزى ئاجايىپ جۇلالانغان باھار كۈنلىرىدە، مەن سېنى تېخىمـۇ
سۆيۈپ ئېيتىدىغان بولدۇم. مىليۇنلىغان ناخشىۋاز خەلقىنىڭ ھايات ھەم كۈرەش قايناملىرىدىمۇ سې-
نىڭ يېقىملىق ياڭراۋاتقانلىقىڭنى ھەر دائىم ئاڭلايدىغان بولدۇم. ئەنە، بىپايان ئالتۇن دېڭىزدا
يەلكەن بولۇپ ئۈزگەن ئىشچان قىز - يىگىتنىڭ قامەتلىك تېنىدىن سىماپ تەر بولۇپ، بەركـەت-
لىك يەرگە تېمىپ تۇرغانلىقىڭنى كۆرۈۋاتىمەن. پاختىكار قىزلارنىڭ خۇمار كۆزلىرىدىن كۈمۈشتەك
پاختىلارغا تەلمۈرۈپ قاراۋاتقانلىقىڭنى كۆرىۋاتىمەن. ئەنە چوپاننىڭ قەلبىدىن ئۇرغۇپ، مـەخ-
مەلدەك يايلاقتا غەزەلخان قۇشلار بىلەن بەسلەشكىنىڭنى؛ قارلىق چوققىلاردا، پولات مىلتىقنى چىڭ
قاماللاپ، ۋەتەن چېگرىسىنى يات قۇزغۇنلاردىن ساقلاپ تۇرىۋاتقان جەڭچىگە گۈزەل ۋەتـەنـنـى،
ۋەتەن خەلقىنى كۈرسەتكىنىڭنى؛ گۈرۈلدەپ كۆيۈۋاتقان يالقۇنلار ئالدىدا، قايناق ئەمگەك قوينىدا
كۈرەش قىلىۋاتقان ئىشچىغا؛ ئۆزىنىڭ شامۇ - سەھەرىنى ئىلمىي تەتقىقات بىلـەن ئۆتكۈزىۋاتقـان
زىيالىغا ۋەتىنىنىڭ كەلگۈسىنى ئەسلەتكىنىڭنى كۆرۈۋاتىمەن. ئېھ ناخشا، ھەر قاچـان، ھەر جـايدا
جاراڭلىغىنىڭدا مەن سېنى سۆيۈپ ئاڭلايمەن؛ سېنىڭ بىلەن خوشال ئۇچرۇشـۇپ تۇرىمەن.

ئۇلۇغۋار ۋەتىنىنىڭ بۈزىدىكى قان داغلىرى شىپالىق يامغۇرلارنىڭ سىماپتەك سۈزۈك تامچـ
لىرىدا يۇيۇلۇپ، ئۇنىڭ كىشىنى مەھلىيا قىلارلىق ھوسنى تېخىمۇ گۈزەللەشكەندە؛ تاڭ بىلەن تەڭ
گۈرۈلدەپ چىقىۋاتقان باھار شاماللىرى ۋەتەن ئاسمىنىدىن قارا بۇلۇتـلارنى سـۈپۈرۈپ قوغـلاپ،
زەڭگەر ئاسماندا ئۆزىنىڭ سېخى نۇرلىرىنى ھەريانغا چېچىپ تۇرغان ئالتۇن قۇياش قار ئاستىدا
كۆمۈلۈپ ياتقان گۈلنىڭ روخسارىـنى كۆلدۈرگەندە، ئەي دىلكەشىم ناخشا، سەنمۇ شۇ چـاغ ئۇلۇغ
ۋەتىنىمىنىڭ گۈزەللىكىگە، تۈتىنى زامانىۋىلاشتۇرۇشقا قەدەم قويغان بۇ ئالتۇن زامانىمىنىڭ ئەۋزەلـ
لىكىگە تېخىمۇ جاراڭلىق، جەڭگىۋار كۈيلىرىڭنى ياڭراتماي تۇرالارسەنمۇ؟!...

ياڭرا! ئەي يېقىملىق ناخشا، يەنىمۇ قاتتىقراق ياڭرا! قېنى، ھەيۋەت دولقۇنلار، ئاجـايىپ
گۈلدۈرمامىلار سېنىڭ يېڭى سەپەر قوينىدىكى جاراڭلىق سادالىرىڭغا تەڭ كېلەلەمدىكىن!؟ ياڭرات!
كۈرەشچان كۈيىڭنى ياڭرات! قېنى، تۈندەك قارا بۇلۇتلارنىڭ باغرىنى تىلغان ئالتۇن بىسلىق چاق-
ماق سېنىڭ تىل ئىزھارى يەتكۈسىز ئۆتكۈر بىسلىرىڭ بىـلەن تەڭلىشەلـەمدىكىن؟! ياڭرا، سېـنىڭ
مەڭگۈ جاراڭلايدىغان باھار پەسلىڭ ئالدىغا چاپ يېتىپ كەلدى.

www.uyghurkitap.com

مەسەللەر

مۇھەممەت ئىمىن

جىغان بىلەن كىرپىچجان

ــ ھەي كىرپىچجان، بۇ ياققا كەلسەڭچۇ! ـ
دىدى جىغان ئۇزىنىڭ يىنىدىن يانداپ ئۇتۇپ
كەتمەكچى بولۇۋاتقان كىرپىچجاننى كورۇپ، ـ
يالغۇزچىلىقنىڭ دەردىنى كوپ تارتىپ كەت ـ
تىم. قوينۇمدىن ماكان تۇتۇپ ماڭا ھەمرا بو ـ
لۇپ قالساڭ بىللە ئوبناپ كۇلەتتۇق. ئىچە ـ
مىزمۇ پۇشمايتتى!
ــ قىزىقكەنسەن، ـ دىدى كىرپىچجان جى ـ
ئاننىڭ بىشىدىن ـ ئايىغىغىچە قاراپ چىققان ـ
دىن كىيىن ئاغزىنى ئۇشلاپ، ـ ھەر ئىككىمىز ـ
نىڭ ئۇستىۋىشى غۇچچىدە تىكەن تۇرسا، قان ـ
داقمۇ بىر بىرىمىزگە يىقىنلىشالايمىز؟!

ئاچكوز چورتان

، ئاچكوز چورتان بىلىق تەگتۇشلىرىنىڭ :
” ئۇ دىگەن قارماقتىكى يەم، يىقىن بارما! “
دىگەن گەپلىرىنى ” قىزغىنىۋاتىدۇ “ دەپ ئويـ
لاپ، تاقىلداۋاتقان نەپىسنى باسالماي سا ـ
زاڭنى كاپ قىلىپ چىشلىۋىدى، نىمە ئىش بول ـ
غانلىغىنى ئاڭقىرىپ بولغىچە پىلتىڭگىدە قىر ـ
غاققا چورۇپ تاشلاندى. چوغدەك قىزىق ئاپ ـ
تاپتا دىمى قىسىلىپ ئولۇم گىرداۋىغا يىقىن ـ
لاشقان بىچارە چورتان بىلىق ئاڭلىنار ـ ئاڭ ـ
لانماس پىچىرلىدى:
ــ مەندىن ئىبرەت ئىلىڭلار خالايىق ! ھەر
قانداق ئاچكوز جانۋار ئاخىرى بۇرنىدىن ئى ـ
لىنماي قالمايدىكەن!

قىزىل ئالما بىلەن سۇۋادان تېرەك

شاخلىرىنى كوتىرەلمەي قالغان قىزىل ئالـ
ما باغ تېمىدىكى ئاسمان پەلەك بوي تارتىپ
ئۆسكەن سۇۋادان تېرەككە دىدى:

ــ هەي ئۇزۇنتۇرا، ئېيتقىنا، سەندەسولەتـ
تىن باشقا نىمە بار؟ مىۋەڭ يوق دىگەندىمۇ،
كارغا كەلگىدەك بىرەر نىمەڭ بولسىچۇ، كاشـ
كى! خۇدا ساڭا بەرگەن شۇ بويىنى ماڭا بەرـ
سىچۇ، ئىسىت!

ــ هەر نەرسىنىڭ ئۆزلايىغىدا بولغىنى
ياخشى،ــدىدى قاشا بويلۇتۇپ تىكىلگەن جىگـ
دىلەردىن بىرى سۇۋادان تېرەكنىڭ لامـ
جىم دىمەي تۇرغانلىغىنى كورۇپ، ـ سىزنىڭ
بويىڭىزمۇ سۇۋادان تېرەكتەك بولغان بولسا،
ئېهتىمال، كىشىلەر ئاغزى ـ ئاغزىغا تەگمەي
ماختىشىپ يەيدىغان مىۋىڭىز بولمىغان بولار
ئىدى...

ــ سەن نىمىنى بىلىسەن! ـ دىدى قىزىل
ئالما ئېغىزىنى پۇرۇشتۇرۇپ مەگسىتمىگەن هالـ
دا، ـ ئەگەر مېنىڭ بويۇم ئۇنىڭچىلىك بولـ
سىچۇ، مىۋىلىرىم ئالەمگە سىغماي " يەمىسە ــ
ياق» بولۇپ كەتكەن بولاتتى!

سۇۋادان تېرەكنىڭ مېيىغىدا كۇلۇپ قويـ
غانلىغىنى كورگەن قىزىل ئالما ئۆزىنى باـ
سالماي قايناپ كەتتى:

ــبىر نان تاپساداپ چالىدىغان ئادەملەرگە
ئوخشاش غۇر ـ غۇر شامال چىقا ـ چىقمايلا
تەڭگەڭنى جىرىڭلىتىشتىن باشقىنى بىلمەيدىـ
غان هالىڭغا نىمانچە گىدىيسەن؟ " هالىڭغا بېـ
قىپ هال تات،خالتاڭغا بېقىپ ئۇن » دىگەن
گەپ بار، ئاغىنە! نىمەڭگە كۇلىسەن؟

قىزىل ئالمىنىڭ بارغانسېرى ئۆزىنى بىلـ
مەي هەدىدىن ئېشىپ كېتىۋاتقانلىغىغا ئوغىـ
سى قايناغان بايىقى جىگدە زەردە بىلەن دىـ
دى:

ــ سىز ئىنسانلارغا هەر يىلى لەززەتلىك
مىۋىڭىزنى بېرىسىز، بۇ مەدهىيىلەشكە تىگىشلىك،
ئەلۋەتتە! لېكىن بۇنىڭغا كەمتەرلىك بىلەن
توغرا مۇئامىلە قىلماي، مەدهىيە ساداسىدىن
خۇدىڭىزنى يوقۇتۇپ، هېچكىمنى كوزگە ئىلـ

ماس بولىۋالىسىڭىز قانداق بولغىنى ؟ ! بايا سۈۋادان تېرەك ئاكىنى تىيىنغا ئەرزىمەس قىلىپ كورسەتتىڭىز، ئۇنداق بولسا ئۆزىڭىز ئۈنىڭ ئورنىغا ئوي ـ ئىمارەتلەرگە تىۋۋرۈك ، خا بولۇپ بېقىڭا قېنى، قوۋۇرغىڭىز ئوشتۇلۇپ كەتمىگىنىنى كورەي!...

بۇ يەرلەرنى ئويلاپ كورمىگەن قىزىل ئالما خىجىللىق ئىلكىدە يەرگە قارىۋالدى.

قانىتى بوغۇچلانغان كەپتەر

كەپتەرۋاز كەپتىرىنىڭ قانىتىنى بوقۇچلاۋىتىپ دېدى:

ـ ئەي مېنىڭ جېنىمدىن ئەتىۋا كەپتىرىم، قارىغىنا، ئاسمان نەقەدەر بىپايان، نەقەدەر سۈزۈك ـ هە! بۇگۈندىن ئېتىۋارەن مەن ساڭا تولۇق ئەركىنلىك بەردىم، ئەشۇ زۇمرەتتەك كوكتە خالىغىنىڭچە پەرۋاز قىل، ئەمدى ئەركىنلىگىڭگە هېچقانداق چەكلىمە قويمايمەن!

كوزلىرىدىن ئاچچىق ئەلەم يېشى تامچىلاۋاتقان كەپتەر مىسكىن ئاۋازدا ئېيتتى:

ـ ئەي ئەقىل ـ پاراسەتتە كامالەتكە يەتكەن " شاپائەتلىك» ئىگەم، هىممىتىڭگە رەخمەت ! ئەماشۇنى ئويلاپ باقمىدىڭكى، قانىتى بوقۇچلانغان كەپتەرگە ئۇنداق " ئەركىنلىك » نىڭ نىمە هاجىتى؟!

ئانا كىرپە بىلەن بوز تورغاي

بالىسىنىڭ تاۋۇزچى كولاپ قويغان ئورىغا چۈشۈپ كەتكەنلىكىدىن خەۋەر تېپىپ يېتىپ كەلگەن ئانا كىرپە كوزيېشىنى يامغۇردەك توكۈپ نالە ـ پەريات قىلدى:

ـ ۋاي ئىسسىت بالام، يۇمشاق بالام، قەندەك بالام، ئوقۇشۇڭنى ئوقۇماي بۇ يەرگەنمە ئىش قىلغىلى كەلگەن بولغىدىڭ؟

ـ بۇنى ئۆزىڭىزدىن سوراڭ، ـ دېدى كوكتە لەرزان سايراۋاتقان بوز تورغاي توۋەنگە قاراپ، ـ بالىڭىز دەسلەپتە يولدىن تېپىۋالغان بىر تال تاۋۇز ئۇرۇغىنى كوتۈرۈپ كىرگەندە، ئۇنىڭ بېشىنى سىلاپ تۇرۇپ ئەقىللىقلىغىنى ماختىغانتىڭىزغۇ ، بۇنىڭدىن روهلانغان كىرپىچاق پات ـ پات ئۇنى ـ بۇنى ئوۋۇسىغا توشۇيدىغان بولىۋالدى. سىزمۇ بۇ نەرسىلەرنىڭ نەدىن كەلگەنلىكىنى سۈرۈشتۈرۈپمۇ قويماي پىشانىسىگە سويۈۋەردىڭىز، ئاخىرى ئۇنىڭ يۈرىكى يوغۇناپ، تاۋۇز ئوغۇرلايمەن دەپ ئۆزىنى هالاك قىلدى!

— ھە؟... — ئانا كىرپىنىڭ پۇت - قولىدا
مادار قالماي لاسىدە ئولتۇرۇپ قالدى، —
ئەسلىدە ھەممە سەۋەنلىك ئوزەمدە ئىكەن-دە!
نېمىشقا بالدۇرراق سەزمىگەندىمەن؟
— " ئەخمەقنىڭ ئەقلى چۈشتىن كېيىن "
دېگەندەك، ئەمدى پۇشايمان قىلغاننىڭ نېمە
پايدىسى؟ — دېدى بوز تورغاي مەسخىرە قى-
لىپ.
— سىزمۇ — زە، — ئانا كىرپە كوز يېشىنى
سۈرتۈپ بوز تورغايغا ئالايدى، — " ئولگەن-
دىن كېيىن ياسىن ئوقۇغىچە " بۇرۇنراق ئا-
گاھلاندۇرۇش بەرسىڭىز بولماسمىدى؟!

قىزىل گۈل بىلەن كېپىنەك

— قانداق، ئۇسۇلۇم كوڭلىڭىزگە ياقتىمۇ؟ —
گۈلزارلىقتا ئۇياندىن بۇيانغا پىلدىرلاپ ئۇ-
چۇپ يۈرۈپ ھېرىپ قالغان كېپىنەك ھۈپپىدە
ئېچىلىپ كەتكەن قىزىلگۈل بەرگىگە قوناۋې-
تىپ سورىدى.
— ياقتى، — دېدى قىزىلگۈل تەبەسسۇم بى-
لەن كۈلۈمسىرەپ.
— ئۇنداق بولسا، مېنى ياخشى كورەمسىز
ياكى غۇنچۇلداشتىن باشقىنى بىلمەيدىغان ھە-
سەل ھەرىسىنىمۇ؟
— ھەسەل ھەرىسىنى.
— ھەسەل ھەرىسىنى؟ — ھەيران قالغان كې-
پىنەك كوزلىرىنى يوغان ئاچتى، — ئۇ سىزنىڭ
گۈزەل رۇخسارىڭىزنى تەپ تارتماي كۈندە پې-

ئىغلاپ، قۇۋۇەتلىك شىرنىلىرىڭىزنى يىغىۋېلىۋاتسا، يەنە ئۇنى ياخشى كورگىنىڭىز قانداق گەپ؟

— ھەر نەرسىنىڭ قىممىتى باشقىلار ئۇچۇن ئۆزىنىڭ مەنپەئەتىنى قۇربان قىلالىشىدا كورىلىدۇ، — دېدى قىزىل گۇل بىر ئاز ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن، — مەن ئۆزەمنىڭ شىرنىلىرىمنى ھەسەل ھەرىسىگە تەقدىم قىلالىغانلىقىمدىن خۇشال. ھەسەل ھەرىسى بولسا جاپالىق ئەمگىكى ئارقىلىق ئۇنىڭدىن شىرىن ھەسەل ياساپ ئىنسانلارغا تەقدىم قىلالىغىنىدىن خۇشال. ئەگەر سىزمۇ ئەتىدىن كەچكىچە ئۆز كوڭلىڭىزنى خوش قىلىش بىلەنلا بولۇپ كەتمەي، ئاز-تولا ۋاقتىڭىزنى قۇربان قىلىپ، ھالال ئەمگىكىڭىز بىلەن باشقىلارغا پايدا-مەنپەئەت يەتكۈزگەن بولسىڭىز، مەنمۇ سىزنى خۇددى ھەسەل ھەرىسىنى ياخشى كورگەندەك ياخشى كورگەن بولاتتىم!

سوقۇشقاق چوجە خورازنىڭ ئاقىۋىتى

مىكيانىڭ: " بىر-بىرىڭلار بىلەن ئىناق ئوتۇڭلار، بالىلىرىم، ئىتتىپاق قىلىق — كۇچ!..." دەپ نەسىھەت قىلىپ تۇرغىنىغا قارىماي، چوجىلەرنىڭ ئىچىدىن بىرسى سوقۇشقاق چىقىپ قالدى. ئۇ بىردەم ئاكىسىنى پەشۋالىسا، بىردەم ئىنىسىنى چوقىلايتتى، سىڭىللىرىنى بوزەك ئىتىپ ئارام بەرمەيتتى. ھەرقانچە قىلىپ ئۇنى ھېچ ئەيۋەشكە كەلتۇرەلمىگەن مىكىيانىڭ بېشى بەكمۇ قاتتى.

بىر كۇنى سوقۇشقاق چوجە خوراز ئادىتى بويىچە ئۆزىنىڭ قۇۋۇمى — قېرىنداشلىرىنى پۇخادىن چىققىچە قاخشىتىپ بولغاندىن كېيىن، يەنە بىر قېتىم نوچىلىق قىلىپ ئۆزىنى كورسۇتۇپ قويۇش ئۇچۇن قانات قېقىپ پاكار تام ئۇستىگە چىقىۋالدى:

— قېنى قايسىڭ مەن بىلەن تەڭ كېلەلەيسەن؟ يامان بولساڭ مەيدانغا چۇش! ئاكاڭ قارىغاي...

ئۇنىڭ سوزى تۇگە — تۇگمەستىنلا قاياقتىندۇر بىر سا ئوقتەك ئېتىلىپ كېلىپ، ئوز توپىدىن ئايرىلىپ غادىيىپ تۇرغان سوقۇشقاق چوجە خورازنى قامالىدى — دە، ئاستا كوككە كوتىرىلدى.

سانىڭ ئامبۇردەك چاڭگىلىدا دىمى سىقىلىپ كېتىۋاتقان بىچارە چوجە خوراز ئوزدنىڭ قىلىقىغا پۇشايمان قىلىپ، " مەندىن ئىبرەت ئېلىڭلار! " دىمەكچى بولدى — يۇ، لېكىن ئاۋازىنى چىقىرىشقا مادارى يەتمەي قالدى.

(قىستۇرما رەسىملەرنى ئىلىھاشىم سىزغان)

شېئىرىيەت گۈلزارى

شېئىرلار

ئۈچقۇن

شەپقەت سىماسى

(يولداش ماۋزېدۇڭ تۇغۇلغانلىقىنىڭ 90 يىللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن)

قارا قىش ،
جىڭگىلىشەن باغرىدا كوك مۇز،
ھۇۋۇلايتى شىۋىرغان ، قۇترايتى جۇدۇن.
جەڭچىلەر راستلىغان گەمە ئۆيلەردىن
ئاسمانغا تولغۇنۇپ ئۆرلەيتى تۈتۈن .

ئەل ياتقۇ ،
ھەممە جان ئۇيقىغا كەتكەن ،
چۈشمەكتە لەپىلدەپ ئاق كومۇچ چېچەك .
ئەندىكى ياپ ـ يېشىل كاككۇك گۈللىرى ،
كوز يۇمۇپ ئاچقىچە كەيدى ئاق يەكتەك .

بىر چەتتە گەمە ئۆي ،
سۇنۇق پەنجىرە ،
ھەر ئاخشام پىلىلداپ ياناتتى چىراق .
ئوت كويگەن بولسىمۇ لوڭزىدا شۇدەم ،
ئۆي ئىدى ئىللىمان ، ئىسسىماس بىراق .

تۇراتتى بىر ئەپلىك سۇپا يېنىدا ،
بامبۇكتىن ياسالغان يېزىق شىرەسى .
گىگانت بىر ئادەم كورەر خەرىتە ...
يۇق قەلەم ، دوۋىتى ئۇنىڭ ھەمراسى .

كوز قىرى بەتلەردىن ـ بەتلەرگە كوچەر ،
ئۆي ـ پىكىر ، خىيالى ئاگا مۇجەسسەم .
ئېيتقىنا شۇ كىشى تونىماس نېمىشكە ؟
نېمىشكە ئۇخلىماس بولسىمۇ نى كەم؟

تەپەككۇر كېمىسى ئۈزەتتى ئۇزاق ،
ئۈزەتتى ئىس ـ تۈتەك قاپلىغان تاغدا .
ئۈزەتتى خەتەرلىك قىيالار ئارا ،
ئۈزەتتى ئۈمىتنىڭ بوستانى ـ باغدا .

ئۈزەتتى ھۇجۇمچى قوشۇننى باشلاپ ،
ئۈزەتتى يامغۇردەك ئوقلار ئىچىدە.
كوز ئاچتى ھەل قىلغۇچ جەڭنىڭ پىلانى ،
ئۈچقۇنى يانغىنداپ ئەشۇ كېچىدە...

توساتتىن " غىچچىدە " ئېچىلدى ئىشىك،
تالادىن بىر بالا كىردى گەمىگە.
تۇراتتى قولىدا ئەپچىل بىر سوۋەت،
يەتمەكچى بولغاندەك كىشى دەردىگە.

بېشىنى كوتەردى شۇ گىگانت ئادەم:
" بۇ كىمدۇ ؟ قانداقچە بولغانىكىن پەيدا؟ "

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

—ماۋۋېيۇەن، مەن سىزگە ئەپكەلدىم كومۇر،—
پاھ! بۇندىن ئارتۇقچە مۇھەببەت قايدا؟

ھاياجان ئۇركەشلەپ نۇرلۇق قەلبىدە،
گىگانىت ئادەمنىڭ تىترىدى لېۋى.
بىردىنلا كوز تاشلاپ بالىغا شۇ چاغ:
— شا كىچىك، كىيىمىڭ بىلىگكەن، —دېدى.

ئويلىدى بىر ئىشنى چاقماق تېزلىكى،
ئۇستەلدىن چاپانىنى ئالدى قولىغا.
كەيگۈزدى،
چېھرىدە ئاتىلىق مېھرى،
— ياخشى!
دەپ زوق بىلەن ئۇردى دولىغا.

” رەخمەت “ تىمن باشقىغا كەلمىدى تىلى،
قۇچقاندا بالىنى ئوتلۇق ھارارەت،
شاتلىقى پەرۋاز قىپ قىيان ياسىدى،
ۋەتەنىنىڭ بەختىدىن سەزگەچ بىشارەت…

” ماۋۋېيۇەن پاختىلىق كىيىم بېرىپتۇ!“
بىردەمدە خەۋەرنى ئەپقاچتى شامال.
ئەپقاچتى ئاق لىباس كەيگەن دالا — تۈز،
ئەپقاچتى ئاق توشقان، بۇغا ھەم مارال…

ئويلىدى شا كىچىك: ” بىزنىڭ ماۋۋېيۇەن،
نەقەدەر كويۇمچان، شەپقەتلى چوكقۇر.
دېمەككى، ئۇممىت بار قىزىلباييراقتا “
چولغىدى قەلبىنى ئالەمچە غۇرۇر.

شۇڭا، ئادەم دېمە

ئانىجان، كوز ئاچقاندا سۇبھى ئېچرە،
قوينۇڭدا توكۇلدى ساپ كىندىك قېنىم.
(تاشلارمۇ چۇشكەن يەردە ئېزىز ئىكەن)
” ئانا “ دەپ تۇنجى قېتىم چىقتى تىلىم.
ئوز يۇرتىنى ئۇنۇتقانىنى ئادەم دېمە،
ئۇنىڭكى ھايۋاندىن ھە ، پەرقى نېمە؟

بوۋامۇ ئامراق ئىدى گۈل — چىمەنگە،
دادامۇ ئۈژمە تىكىپ، ئەنجۇر قويغان.
يىگىندە جىلۋىلەنسە چىمەن دوپپا،
بەلچىدە تام — تورۇسقا نەقىش ئويغان.
گۈزەللىك رەقىبىنى ئادەم دېمە،
ئۇنىڭكى ھايۋاندىن ھە، پەرقى نېمە؟

ھىجراندا پەرھاتلىرىم مەڭگۈ ئويغاق.
مۇھەببەت قوزغىنىنى ئادەم دېمە،
ئۇنىڭكى ھايۋاندىن ھە، پەرقى نېمە؟

ياش ئىدىم، ئېقىل تاپتىم، بولدۇم رۇستەم،
ۋە لېكىن، دەيمەن ھەممە باپ — باراۋەر.
مىللەت — ياخشى — يامانغا ئەمەس بەلگە،
ئىززەتكە ئەجرى كوپلەر ھەق، سازاۋەر.
غۇرۇرسىز، كۆشەندىنى ئادەم دېمە،
ئۇنىڭكى ھايۋاندىن ھە، پەرقى نېمە؟

جانانىم تاغلاردىكى بەرگى قىياق،
بايلىقىم، چاقناپ تۇرغان ئالتۇن تاۋاق.
خۇمارى ئەجداتىمنىڭ بۇلبۇلگويا،

ھاياتلىق — دولقۇنلۇنۇپ ئاققان دەريا،
بەختىنىڭ مەنسىدۇر تىلەك قىيالار.
كىمىكى شۇڭغۇپ يۇرۇپ دۇررى قازسا،
خوش بولۇر ئوتكەن ئەجدات، ئەۋلىيالار.
ھوقۇقتا تاماخورنى ئادەم دېمە،
ئۇنىڭكى ھايۋاندىن ھە، پەرقى نېمە؟

بەزىلە ئەمەلنى دەپ يالار تاپان،
سوكسوكنى ئەترە دەيدۇ يىپپىپ چاپان.
چاك كەتتى قانچىلاپ رەت قاداق تەخسەك،
ئۈچ قىرلىق، ئىككى بىسلىق، تىكەن ـ ئازغان.
ئەقىدە بۇلغۇغاننى ئادەم دىمە،
ئۇنىڭكى ھايۋاندىن ھە، پەرقى نىمە؟

دۇنيادا چىرايلىق ئات ـ نامۇ كوپتۇر،
كورگەن بىز ئەلمىساقتىن جىق مىسالنى.
مەرۋايىت بولالمايدۇ بىلىق كوزى،
چىنارىكەن دەيدۇ كىممۇ چوپ ـ پاخالنى؟
خىسلىتى ۋابالارنى ئادەم دىمە،
ئۇنىڭكى ھايۋاندىن ھە، پەرقى نىمە؟

ھوپۇپمۇ قارىماققا ئوز، چىراي قۇش،
ۋە لېكىن، ئاڭا ھىچكىم قىلماس ھەۋەس.
تىلى بىلەن دىلى ئەگرى ناكەسلەردىن،
ھەزەر ئەيلە، ئوز ئىشىڭدا بولغىن پەخەس.
كۆيچىمەن ـ دەپ نىقاپلانسا ئادەم دىمە،
ئۇنىڭكى ھايۋاندىن ھە، پەرقى نىمە؟

ئانارغا باقسام

ئالتۇن كۈز، تاڭ سەھەر بىغىم ئارىلاپ،
ساپ، پاكىز ھاۋادىن ئالىمەن نەپەس.
ئوتكەن يىل ئوستۇرگەن ئانار دەرىخى،
قوزغىتار قەلبىمدە ئالەمچە ھەۋەس.

شاخلىرى باراقسان، ئىگىلگەن يەرگە،
چوغ كەبى تاۋلىنار گۈلى ـ چىچەكى.
دىماقنى يارغىدەك گۇپۇلدەپ مىزدىلىك،
پۇرايدۇ بورنۇمغا باغنىڭ ئىتمىگى.

شاخ ـ شاختا ئانارلار تۇرغان ساڭگىلاپ،
كوردۇمكى ياپراقتىن ئانىرى تولا.
قىپ ـ قىزىل ياقۇتتەك ھەر بىر دانىسى،
مەن، ـ دەيدۇ، ـ بىردىن ـ بىر پۇرەككەداۋا.

تەپەككۇرلاچىنىم قىلدۇ پەرۋاز،
بىغىمدا ئوخشىغان ئانارغا باقسام.
جان خەلقىم ئوستۇرگەچ مىنى ئانارىدەك،
تويمايمەن يېنىشلاپ مەكزىمنى ياقسام.

ئەل بىلەن چوللەرنى قىلدىم گۈل ـ چىمەن،
ئەل بىلەن تاپتىم مەن ئىقبال ـ پاراسەت.
چاڭقىسام، ئەل بەرگەچ تەشنالىق سۇيى،
يىلتىزىم چوڭقۇرلاپ باردى داۋامەت.

بەرق ئۇرۇپ، چىچەكلەپ ئوسۇۋاتىمەن،
ۋە لېكىن، بەرگىنىم تېخى ئاز مىۋە.
ئوخشايمەن پوستىنى يارغان ئانارغا،
ئەل بىلەن ئەزەلدىن ھوزۇرىم بىللە.

مەن شېىر ـ نەزمەمنى پۇتىمەن تىنماي،
ئانارمۇ ئاز كۈندە يىتەر ۋايىغا.
ئانارنىڭ پىشقاندا "يېرىلىش روھى"،
تالىقتۇر ئەل سۇيگەن باتۇر بالىغا.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

خەلقىم ئەسلەيدۇ

(مۇسەللەس)

ــ ئاتاقلىق مۇقامشۇناس تۇردى ئاخۇن ئاكىغا بېغىشلايمەن

ئەي مۇقامچى تۇردى ئاخۇن نەغمىمىزدە سەن ئۇزەڭ،
گۈللىنىشنىڭ ھەر قەددىمى ــ پەللىمىزدە سەن ئۇزەڭ،
سېغىنىپ يازساق شېرلار قەلبىمىزدە سەن ئۇزەڭ.

ئۇتتى ئۆمرۈڭ ساز ــ مۇقامغا بىر ئۆمۈر مەپتۇن بولۇپ،
ۋە لېكىن، قوزغۇن ساڭا باسماق قۇرۇپ سالدى قۇلۇپ،
تارىسىدا ياش دېگى ــ نەم، دەرددىمىزدە سەن ئۇزەڭ.

تاڭ نۇرىنىڭ ئاپتۇدىن بولغىنىڭدا بەھرىمەن،
ساز ــ مۇقامىڭ كۈيلىرىدىن ياپرىدى دىل، گۈل ــ چىمەن،
بىللە بولدۇڭ جەۋرىمىز ھەم بەختىمىزدە سەن ئۇزەڭ.

كەلدى ئوغلۇڭ ئىجتىھاتىڭ كەڭ يولىدا ئىز بېسىپ،
سەن چىلىپ ئوتكەن ساتارغا بولدى تەككەش داپ چېلىپ،
تىكلىدىڭ تاغدەك نەمۇنە، دەۋرىمىزدە سەن ئۇزەڭ.

سەن ئېلىپ كەلدىڭ مۇقامنى پارتىيەمىنىڭ ۋاقتىغا،
سەن بىلەن يارقىن مۇقام ئېلىندى سىمغا ــ لىنتىغا،
قىممىتىنى ئولچىسە ئەل، ۋەزنىمىزدە سەن ئۇزەڭ.

ئۇستى شۇندىن يەر ــ جاھاندا بۇ مۇقامنىڭ ئىززىتى،
پەن ــ ھۈنەر، سەنئەت بىخەمنىڭ چىقتى نامۇ ــ شوھرىتى،
مىللىتىمنىڭ تاجو ــ تەختى، خەزنىمىزدە سەن ئۇزەڭ.

قول تۇتۇپ كەلدىڭ ئۇزۇندىن بىت خۇۋبىن، نىيىتى ئىر بىلەن،
شۇل سەۋەپ پاك مېھنىتىڭدىن ماختىنار غالىپ ۋەتەن،
پاقىرا يىسەن خۇددى ھۆكەر، غەلبىمىزدە سەن ئۇزەڭ.

شوخ مۇقامىنىڭ نامى بىلەن باغلىنىشلىق نام ـ ئېتىڭ،
دىل قېتىگە چىڭ چېكىلدى ئەلگە قىلغان خىزمىتىڭ،
مەڭگۇ ئولمەيسەن، نامايان قەترىمىزدە سەن ئۈزەڭ.

يانغان „تـەقدىر،،

" ئىسىيانچى» ئاۋازى يوقالدى بىردىن،
كورمۇدۇم، خىلىلا بولدى ئۇزۇن كۈن.
ئويدە ئازاپتىن يىتىپ قاپتۇ ئۇ،
" كويدۇرگە » كېسەلكەن ئۇقسام مەن بۇگۇن.

ئۇ، ئاپەت يىللىرى چايان سۇپەتلىك،
چىقارغان مۇش بىلەن شۇم، تەتۇر قۇيۇن.

نەچچىلەپ بىگۇناھ قېرىنداشلىرىم،
بولغانتى ئۇنىڭغا بىر تەپكۈچ ـ ئويۇن.

" تووۋا!» دەپ ياقامنى تۇتتۇم قولۇمدا،
" تەقدىر»نىڭ بۇ نىسىپ ـ كارامىتىگە.
كىمىكى "كويدۇرگە » بولسا ئۇزگىگە،
قالاركەن " كويدۇرگە » ـ كاساپىتىگە.

شېرلار

جېلىلى

دەۋرانىم گۈزەل

(مۇخەممەس)

ئانىجان جۇڭخۇا ئېلىمىنىڭ بەختى ــ دەۋرانىم گۈزەل،
شۇ بەخت نۇرىغا چومگەن باغۇ ـ بوستانىم گۈزەل،
باغ ئارا بولبۇل سۇپەت خۇش كۈلكە ـ خەندانىم گۈزەل.
نەۋقىران بۇركۇت مىسالى كوكتە جەۋلانىم گۈزەل،
ئاشۇ جەۋلان بىرلە ئېيتقان ناخشا ـ داستانىم گۈزەل.

شۇم بۇلۇت تارقاپ، ۋەتەن يەتتى باھارنىڭ ۋەسلىگە،
نۇر چېچىپ تەقدىر، ھوقۇق ئوتتى پۇرولېتار نەسلىگە،
ياخشى ئىستىل، ئەنئەنە كەلدى بولەكتىن ئەسلىگە،
ۋەتىنىم قويدى قەدەم نۇرانە گۈللەش پەسلىگە،
پارتىيەم گۈللەشكە بەرگەن بارچە ئىمكانىم گۈزەل.

خۇشپۇراق چاچتى مائارىپ گۇللىرى دىلغا بۇگۇن،
كىردى پەننىڭ قۇدرىتىدىن تىلسىمات تىلغا بۇگۇن،
مەدەنىيەت گۇلشىنىدىن كەلدى شان قولغا بۇگۇن،
ئاپىرىن ئېيتتۇق قۇياشتەك پارلىغان يولغا بۇگۇن،
نۇر ـ چىراق ياققان شۇ يولغا ئىلمۇ ـ ئىرپانىم گۈزەل.

ھەق ئۇچۇن قىلدۇق كۈرەشلەر لەنىتى ئۇك، "سول" بىلەن،
ئۇچرۇشۇپ تاپتى مۇرات بۇلبۇل چىمەندە گۇل بىلەن،
بەيگىگە چۇشتى تۇمەن كادىر ئەنە دۇلدۇل بىلەن،
تېخىمۇ مەزمۇت قەدەم باستۇق پولاتتەك ھۇل بىلەن،
جەڭ ئارا كۆكرەك كېرىپ ماڭغان قوماندانىم گۈزەل.

ئارمىيەم چامداپ يېڭى يولغا كامال تاپماق ئۇچۇن،
تاۋلىدى سادىق قەلب غالىپ، قىزىل بايراق ئۇچۇن،
تىكتى جان چېگرا ، شەھەر ، گۇلشەن يېزا ـ يايلاق ئۇچۇن،
ۋەتىنىمگە كوز ئالايتقان ياۋنى گۇم قىلماق ئۇچۇن،
مىسلىسىز قۇدرەتكە تولغان جەڭچى ـ پەلۋانىم گۈزەل.

كۆچۈيۈپ قانۇن ـ تۇزۇم ، پۇتكۇل جەمىيەت بولدى تېچ،
بىرلىشىپ تۇزدۇق بۇيۇك سەپ ھەممە مىللەت خەلقى زىچ،
تاۋلىنىپ بولدۇق گويا كى بىسسى قايرىلماس قىلىچ،
نى جاپا ـ مۇشكۇل ، خەتەرلەر قورقىتالماس بىزنى ھىچ،
شۇ جاپا ـ مۇشكۇلنى يەڭگەن مەردۇ ـ مەيدانىم گۈزەل.

يۇكسىلىش تاپتى سانائەت ، گۇللىنىپ سەنئەت ـ ھۇنەر،
خاڭدا ئىشچى ، تاغدا كانچى تەر توكۇپ قازدى گوھەر،
كۇنۇ ـ تۇن سايراپ ئىستانوك ، فابرىكا قۇچتى زەپەر،
دەممۇ ـ دەم ياڭراپ گۇدۇكلەر بەردى ئەلگە خوشخەۋەر،
ھور ۋەتەنگە توھپە قوشقان ئىشچى ـ كارۋانىم گۈزەل .

چېقىلىپ خەلقىمنى قاخشاتقان ئازازۇل ـ "داشقازان"،
چاچتى نۇر ئادىل سىياسەت ، بولدى دىللار شادىمان ،
جۇش ئۇرۇپ تەندە جاسارەت ، ئاقتى ئىش خۇيمۇ راۋان ،
تولدى كات ئاشلىققا ، پۇل چۇنتەككە ، مالLارغا قوتان،
ھاللىنىپ ياغ چاپىنغان ئەمگەكچى دىخانىم گۈزەل.

ياخشىدۇر ئۇتكەنكى ھەر قانداق دەۋردىن دەۋرىمىز ،
زەپمۇ شىردىن مىۋە بەردى بىباھا تەر ـ ئەجرىمىز ،
بىزگە بەخش ئەتتى پاراغەت جەڭدە چەككەن جەۋرىمىز،
كۆنسېرى ئۇستى جاھاندا نامۇ ـ ئابروي ، قەدرىمىز،
جەننەتۇلمەئۋا ئېلىمدە سەيلى ـ سەيلانىم گۈزەل.

بىزدە ئەسلا يوق قانائەت ، باسىمىز ئالغا ھامان ،
توسىيالماس ئالدىمىزنى نى ئېگىز تاغۇ ـ داۋان،
بولغۇسى جۇڭخۇا ئېلىم جەڭ بىرلە باي ، ئاۋات ماكان،
جان پىدا قىلغىن جېلىلى ، سەن بۇ يولدا ھەر زامان،
ئارمىنىم مەنزىلگە يەتمەك ، ئۇشبۇ ئارمانىم گۈزەل .

گۈللىنىپ

(غەزەل)

يېزىمىز ئالدى يېڭى ، كوركەم قىياپەت ، گۈللىنىپ،
تىلىگى ئاچتى چېچەك ، تاپتى سائادەت ، گۈللىنىپ.

ئەسلىسەم ، بەش يىل بۇرۇن نامرات ، كورۇمسىز جاي ئىدى،
چاچتى نۇر ئورلەش ئۇچۇن شانلىق سىياسەت ، گۈللىنىپ .

قەددىنى رۇسلاپ دىخان ، دەس تۇردى ئورنىدىن بۇگۇن،
ئىشلىرى تاپتى راۋاج بولغاچ كاپالەت ، گۈللىنىپ .

رەتكە چۇشتى يول ، ئېتىز ، ئوستەڭ ـ ئېرىقلار باشقىدىن،
باغ ـ ۋاران ، ئورمانلىرى كوتەردى قامەت ، گۈللىنىپ .

بەردى نەپ ئىلمى ئۇسۇل ، قوللارغا كەلدى مول ھوسۇل ،
يىلمۇ ـ يىل رىكورت بۇزۇپ ئاشتى دارامەت ، گۈللىنىپ .

توخۇدىن مەھرۇم دىخان باقتى مانا قوي ، ئات ، كالا...
سۇت ـ قېتىق ، گوش ـ ياغ سېتىپ قىلدى تاپاۋەت ، گوللىنىپ .

ئىشلىدى كاسىپ راسا ، بوش ۋاختىدا قىلدى ھۇنەر،
مالغا لىق تولدى بازار يەرلىك سانائەت گۈللىنىپ .

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

قەد كۆتەردى يېزىدا يېڭى مەھەللە رەتمۇ ـ رەت ،
ھەركىشى دەۋرانىغا باپ سالدى ئىمارەت ، گۈللىنىپ.

شۇ يېڭى ئۆيدە خوشال تويلار ياساپ ، بەزمە قۇرۇپ،
بەختىيارلىق ئىلكىدە كوردى پاراغەت، گۈللىنىپ.

بىخ سۈرۈپ ئاچتى پورەك ئەمگەكچى دىخان قەلبىدە ،
كوممۇنىستىك ئىدىيە ، ئەخلاق ـ دىيانەت ، گۈللىنىپ .

تېخى ئورلەر يېزىمىز تىنماي يەنە ئىقبال تامان ،
بەختى ـ ئامەت يۈزلىنىپ تاپقاي كامالەت ، گۈللىنىپ .

نۇر ئاكام

(غەزەل)

ئالدى نۇركام هوددە يەردىن ئىككى قاتلاپ مەھسۇلات ،
مۇڭلەر ئوخشاپ بېغىدا ، كەلدى ئامەت قاتمۇ ـ قات .

بەردى ئاشلىقنى سېتىپ دولەتكە چەكتىن ئاشۇرۇپ،
ئەجرىدىن رازى بولۇپ ئۇ ، چايىندى ياغ ھەم ناۋات .

بانكىدا قويغان پۇلى ئۆچ مىڭ يۈەندىن كام ئەمەس،
ئالدى ئوغلاق تارتقىلى ئاۋات بازاردىن ئىككى ئات.

بىرسىگە نۇر كام ئۆزى مىندى گويا باليۈەچىدەك،
بىرسىگە مىندى ئەنە ئىشچان يىگىت ـ ئوغلى پۇلات.

بۇ خوشاللىقتىن ئۇنىڭ يەتتى قۇلاققا ئېغىزى،
چومدى چەكسىز ئىپتىخارغا يېڭىدىن تاپقاچ ھايات .

دەيدۇ ئۇ: "كومپارتىيە ھوربەختىمىزگە مىڭ ياشا !"
قەلبىدىن ئۇرغۇپ بۇلاقتەك سۈپ ـ سۈزۈك، چىن ھىسسىيات.

ئىككى گەپنىڭ بىرسىدە نۇركامنى ماختاپ دەيدۇ خەق :
"باي بولۇشمۇ تەس ئەمەسكەن، قىلسا مېھنەت، ئىجتىهات!..."

مۇھەببىتىم ئۇچمەس

يازنىڭ سالقىن ئاخشىمى ئۆيدە،
ئولتۇراتتىم تەۋرىتىپ قەلەم .
ھىسسياتىم ئۇنچىلىرىنى
ئاق قەغەزگە توكەتتىم شۇدەم.

كىرىپ كەلدى دوستۇم ئۇشتۇمتۇت،
قول ئېلىشىپ كورۇشتۇق قىزغىن.
قاراپ قويۇپ يازغانلىرىمغا،
ئۇ، سوزىنى باشلىدى بىردىن:

”سېنى ئىزدەپ كەلدىم ئالدىراش،
نىمە ئىش بۇ، ياﺋاللا، ئاداش؟
قاچان كەلسەم كورىمەن سېنى،
خىيال بىلەن شۇ قەدەر سىرداش.

قانچە يىلنى تاشلىدىڭ ئارتقا،
ئۇزۇلمىدى رىشتىڭ بۇ ئىشتىن.
تۇننى تاڭغا ئۇلىدىڭ ھامان،
خالى بولۇپ چارچاش ـ ھىرىشتىن.

دۇرلار قېزىپ ئىجات كانىدىن،
قىلدىڭ ئىشچان خەلقىمگە تارتۇق.
كوردۇڭ ئۇنى ئارزۇلاپ سۆيگەن،
ساھىپجامال قىزدىنمۇ ئارتۇق.

ئارتۇق كورسەڭ ـ كورگىن ۋە لېكىن
يىراقلاشما ئۆيۈن ـ بەزمىدىن.
ھىچگەپ ئەمەس ئۆينىساڭ تانىسا،
بىرەر قېتىم كېچىپ نەزمىدىن... “

دىدىم: ”تولا ئاۋارە قىلما،
تانىسىغا ھىچ مەيلىم يوق مېنىڭ.
ئىجات قىلسام ۋاقىتنى ئۇچلاپ،
بولۇر كوڭلۇم خوشال، توق مېنىڭ.

بىلسەڭ دوستۇم، ۋەتەن ۋە خەلقتىن
ئۇلۇغ نەرسە يوقتۇر جاھاندا.
كىمكى ئەگەر سۆيمىسە ئۇنى،
ئومرى ئوتەر ھەسرەت ـ پىغاندا.

ۋەتەن، خەلق ـ ئانا ۋە ئاتا،
بارچە سۆيگۈ ئۇندا مۇجەسسەم.
ئۇ بولغاچقا ھايات چىنارىم
يەلتىز تارتىپ ئوستى مۇستەھكەم.

ئۇلۇغ ۋەتەن، باتۇر خەلقىمنى،
ئومرۇم بويى سويۇمەن ئەبەت.
ئاڭا بولغان پاك مۇھەببىتىم،
يالقۇنلايدۇ، ئۇچمەيدۇ پەقەت.

شۇ سەۋەپتىن ھەر كۈنى كەچتە
قەلىمىمنى ئىشقا سالىمەن.
ۋەتەن، خەلقىم بەرگەن ئىلھامدىن،
ئىجادىمغا ئوزۇق ئالىمەن... “

بىر قەلەمكەشنىڭ بايانى

ئەي قەلەم، ھەمرا بولۇپ ئون يىل ماڭا،
تەۋرىدىڭ قەغەزنى كەڭ مەيدان قىلىپ.
قارىغا ئالماي تۇرۇپ نىشاننى مەن،
مەنىسىز ئاتتىم سېنى پەيكان قىلىپ.

ئۇ ـ ساپال تەشتەكتىكى گۈل تۇۋىدىن،
ئىزدىدىم ئىلھام قىزىنى ئاقتۇرۇپ.
گۈل مېنىڭ قەلبىمگە چاچسا خۇشپۇراق،
باشقىسى يوقتەكلا، قالدىم ياقتۇرۇپ.

www.uyghurkitap.com

شۇ ئۇچۇن قايناق ھاياتتىن چەتنىدىم،
چورگىلەپ بىر ئىزدا تۈگمەن تېشىدەك.
گۈلنىلا يازدىم ھەممىشە زورۇقۇپ،
جەمىيەتتىن ھېچ خەۋەرسىز كىشىدەك.

ئۇچمۇ - ئۇچ رىداكسىيەگە يوللىدۇم،
چىچىمنى تاراپ، ياساپ - جابدۇندۇرۇپ.
ھەم مۇھەررىردىن ساخاۋەت تىلىدىم،
قانچە بەتنى سوز - ئىزاھقا تولدۇرۇپ.

ئۇ - لېرىك شېئىرلىرىمدىن بىرسىمۇ،
چىقمىدى ژورنال ۋە يا گېزىتكىمۇ.
ئۆلمىدىم، كوردۇم ئۆلۈمدىن چوڭىنى،
(بەك ئېغىر كەلدى بۇ ھال ” يىگىت « كىمۇ.)

بەزىدە كەلدى جاۋاپ: ” ئىشلەتمىدۇق ،
ھىسسىياتسىز، تىلى خام بولغاچ شېئىر.
تىتىرىتەلمىدۇ يۈرەكنىڭ تارىنى،
كونا گەپ - ئىبارىغا تولغاچ شېئىر... «

بەزىدە كەلدى پىكىر: ” كامدۇر پۇراق،
ئۇگىنىڭ تۇرمۇشنى سەپكە قېتىلىپ.
ئەل بىلەن سىرداش بولۇڭ، دىلداش بولۇڭ،
جەڭ - كۇرەش قوينىغا شىردەك ئېتىلىپ... «

بۇ جاۋاپ — پىكىر ماڭا چىڭ تەگدى بەك،
ئاغرىنىپ يۈردۇم مۇھەررىردىن ئۇزاق،
ۋايىسىدىم: ”قالتىس ئىدى يازغانلىرىم،
ئۇقمىدى، بولغاچ مۇھەررىر تار قوساق،،،«

ئاغرىنىش-ۋايساش ماڭا بولدى تۇزاق،
ئويلىسام، ئالداپتىمەن ئۆزۈمنى مەن.
ۋاي، ئىست! ... بۇخەلقى - ئالەم ئالدىدا،
كوتۇرۇپ قانداق يۈرەي يۈزۈمنى مەن ؟!

كۆنلىرىم ئوتتۇپتۇ لاي سۇدەك ئېقىپ،
شاتۇتى يەڭلىغ ھامان دوراش بىلەن.
بىر مەھەل جىنلار بىلەن سىرداش بولۇپ،
بوپتىمەن مەشغۇل شوئار توۋلاش بىلەن.

چوڭ ساۋاق بەردى ماڭا باسقان يولۇم،
تەلتوكۇس ئەمدى ئۆزۈمنىڭدىن قول ئۈزەي.
يۈزلىنىپ تەشتەك توۋىدىن سىرتقا مەن،
بىپايان- كەڭرى زېمىندا گۈل تۈزەي.

چۈشۈنۈپ خەلقنىڭ غۇبارسىز كوڭلىنى،
قاچىلاي قەلبىمگە ساغلام ھىسسىيات.
تىرىلىپ ئولگەن ئىجادىم كەپتىرى،
كوكسىرى قاقسۇن جەسۇر، جۇشقۇن قانات.

ئەل غېمى — دولەتنى قۇدرەت تاپقۇزۇش،
تائەبەت ھەممەدەم بولاي خەلقىم بىلەن.
بۇ مۇھەببەت ھەممىدىن ئەلا ماڭا،
قەدىرلەي ئۇنى پۈتۈن قەلبىم بىلەن.

ئىشىق ئوتى ئاتتى ۋۇجۇدۇمدا لاۋا ،
كۆيۈمەن تاكى نەپەستىن قالغىچە.
خەلق ئىشى چاقناپ ئىجادىم كوكىدە،
كۆيلىرىم نۇرغا چومۇلسۇن قانغىچە !...

شېئىرلار

ۋاھىتجان غوپۇر

گۈللىدى

كەلدى كۈتكەن نەۋ باھار، باغۇ ـ بوستان گۈللىدى،
گۈل ئىپاردەك جۇلالاپ، دىلدا داستان گۈللىدى.
ئېشىپ بۈگۈن ئەمەلگە، ئارزۇ ـ ئارمان گۈللىدى،
قېنىپ ئەلۋەك سۇلارغا چول ـ باياۋان گۈللىدى.
ھور-سائادەت گۈلزارى بوك-باراقسان گۈللىدى،

زامان مېھرى ـ جىلۋىسى بەردى ئىلھام يۈرەككە،
كەتتى ئىشلار يۈرۈشۈپ، تولدى قۇدرەت بىلەككە،
چومدى ئېتىز ـ ۋادىلار سولماس لالە ـ چېچەككە،
بەختى كۈلگەن دىخنىم يەتتى ئارزۇ ـ تىلەككە،
كورۈڭ، بۈگۈن ئادالەت چىنار سايان گۈللىدى.

ئوت يۈرەك مەرت ئىشچىلار توكۈپ كومۈش تەرلەرنى،
ئەجرى بىلەن ياشناتتى بۇ بەختىيار كۈنلەرنى.
ئىجات قىلىپ، ھارماستىن تاڭغا ئـۇلاپ تۈنلەرنى،
ئېچىلدۇردى سانائەت ساھەسىدە گۈللەرنى،
تېخنىكا ھەم يېڭىلىق ئەمدى چەندان گۈللىدى.

ۋەتەن ئۈچۈن تاپتى كان، سۆزدى گوھەر ئالىملار،
تەتقىق قىلىپ ئىزدىنىپ يازدى ئەسەر ئالىملار،
تەرەققىيات كوكسىگە تىزدى جەۋھەر ئالىملار.
ئەجرىدىن ئەل قەلبىگە توكتى كەۋسەر ئالىملار...
كوكلەپ ھەيۋەت چىناردەك ئىلمۇ ـ ئىرپان گۈللىدى.

باغدا يۈمران نوتىلار باغۋەنلەرنىڭ مېھرىدىن
ئوستى ساغلام يېتىلىپ (نۇر تامدۇ چېھرىدىن.)

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

يۈكسەك غايە تىكلىدى ئۇلار ئوتلۇق قەلبىدىن،
تېپىپ ئەقىل مەنىۋى كۈللۈنۈشنىڭ بەھرىدىن،
ئىز باسار ياش بوغۇنلار شادۇ ـ خەندان كۈللىدى.

سۆزلۈك سۆزنىڭ تېگىدە ياتقان مارجان ـ ئۈنچىدەك،
ياكى چىۋەر قول توقۇپ چىققان رەڭدار زىلچىدەك،
نۇر چاقنىتار شاتلىقتا كۈلگەن ۋەتەن شۆنچە بەك،
ئەل ئۈمىدى قىلماقتا جىلۋە كۈلگەن غۇنچىدەك،
نەۋ باھاردا ـ ھەر دىلدا ياشناپ رەيھان كۈللىدى.

راۋانلاشتى يول شۇنداق، بولغاچ مۇقىم سىياسەت،
بەردى دانا پارتىيە يۈكسۈلۈشكە كاپالەت،
ئەمگەكدە ھەر كىمنىڭ بولدى تاغدەك بەرىكەت،
كوپ ئىشلىگەن كوپ چىشلەپ كوردى ھوزۇر ـ ھالاۋەت...
قاراڭ يېزا ـ قىشلاقتا، ئالتۇن خامان كۈللىدى.

بولدى چارۋا باققانلار ئۈنىڭ تولۇق ئىگىسى،
تەر توكۇپ باغ قىلغانغا بولدى مەنسۇپ مىۋىسى،
گىلەمچىگە خاس بولدى توقۇپ چىققان زىلچىسى،
بۇ ئادالەت تۈزۈمگە تاشتى دىلنىڭ ھەۋىسى،
خۇددى چوغدەك تاۋلىنىپ ئەنە ھەريان كۈللىدى.

تولغاچ دەريا زەمزەمگە، ئېرىقلاردا بال ئاقتى،
قۇدرەتلەندى مەملىكەت، شەخسىمۇ روناق تاپتى،
سوز ئەمەلدە، خەلقىمىزنىڭ ئازۇلىرى گۈل ئاچتى،
زامانىۋى ئەل قۇرۇش كوكۇللەرگە زەپ ياقتى،
تولۇپ ئايدەك ھوسنىگە ئانا ماكان كۈللىدى.

پۈرستى كەڭ گۈل دەۋران بەردى قۇدرەت، پاراسەت.
"تورتلىنىش" نىڭ سەپىرى ئېلىپ كەلدى سائادەت،
ئۆرگۈپ تاشتى ھەر تەندە تاغ يارغىدەك جاسارەت،
ئىزھار ۋەتەن بەستىدە غەيىۇر سۇبات، مەتانەت...
شاتلاندۇرۇپ دىللارنى بۇ ھورزامان كۈللىدى.

تاڭ سەھەر

ناخشا ئېيتسام جۇر بولۇپ ياڭرايدۇ سازىم تاڭ سەھەر،
قالدۇرار بۇلبۇلنى ھەيران شات ئاۋازىم تاڭ سەھەر.

كۆيلىسەم زوققا تولۇپ دەۋرىمنى ئوتلۇق دىل بىلەن،
خۇش كۈلۈپ گۈللەر ماڭا ئەيلەيدۇ تازىم، تاڭ سەھەر.

ئەلمۇ شات، قەلبىممۇ شات، ئوتمەكتە قوۋناق بۇ ئومۇر،
قوينىدىن بەردى ماڭا نوۋەتنى يازىم ، تاڭ سەھەر.

لالىرەڭ گۈلگۈن شەپەقتەك بەختۇ ـ ئىقبالىم گۈزەل،
مەھلىيا ئومرۇمگە بۇلبۇل ـ ئىشقىۋازىم، تاڭ سەھەر.

تەنگە سىغماسمەن ئازات دەۋرىمنى كۆيلەپ ـشاتلىنىپ،
شۇڭا ياڭرايدۇ گۈزەل گۈلباغدا سازىم تاڭ سەھەر.

خەلقىم

خىجىلدۇر ئاي جامالىڭدىن سۆيۈملۈك جانىجان خەلقىم،
ياغار ئاپتاپ چىرايىڭدىن كويۇملۇك جانىجان خەلقىم.

قەدىم تارىختا نامىڭ بار، كومۇلمەس توھپە ـشانىڭ بار.
شۇڭا مېھرىڭگە قانمايمەن كويۇملۇك جانىجان خەلقىم.

بويۇك كارۋان يولى بويلاپ، ئىلىم ـ پەن توينى تويلاپ،
يارىتتىڭ كەشپىياتلارنى ئۇنۇملۇك، جانىجان خەلقىم.

بۈگۈن دەۋىرىدە كەڭ ئىمكان ساڭا يۈز ئاچتىلەر ھەر ئان،
شۇڭا گۈللەرگە پۈركەندىڭ ئومۇرلۇك، جانىجان خەلقىم.

كامال تاپ، يەنىمۇ ئورلە، چىمەندە بەرق ئۇرۇپ گۈللە،
ۋەتەنىنىڭ قوينىدا ياشناپ سويۇملۇك جانىجان خەلقىم.

سايراپ تۇرار دۇتتارىم

يۈرىگىمنىڭ ئۇزۇلمەس يارقىن رىشتىدىن،
سالدىم گۈزەل نەقىشلىك دۇتارىمغا تار.
پەرۋاز ئەيلەپ ئاۋازىم نۇرلىسە كوككە،
دولقۇن ياسار قەلبىمدە شاتلىق، ئىپتىخار.

ھەر ئاھاڭىم ھور چېچەك، سوزۇم گويا گۈل،
جۇشقۇن ئىلھام بېغىدا لەززەت سۇرىمەن.
بەختىم ـ ئارزۇم كۈيلەنگەن ناخشا ئەۋجىدە،
سوتسىيالىستىك دەۋرىمنىڭ مېھرىن كورىمەن.

سۆزۈك، راۋان ئاۋازىم تالمايدۇ مېنىڭ،
ئايدىن گۈزەل كەلگۈسى بەرگەچ كۈچ، مادار.
سالسام شۇئا كوزۇمنى پارلاق ئىقبالغا،
نامايان ئالدىمدا كوچمەس گۈلباھار.

سايراپ تۇرار دۇتارىم، دايىم شات، قوۋناق،
مۇھەببىتىم زامانغا ئۇرغۇپ ئاقىدۇ.

كەلگۈسىگە تەلپۈنگەن ئوتلۇق يۈرىكىم،
پارتىيىنىڭ مېھرىگە كۆلۈپ باقىدۇ.

مەن كۈيلەيمەن ئۇلۇغۋار سائادىتىمنى،
ياڭرىتىمەن ناخشامنى خوشال، بەقارار.
شادىيانە ئاھاڭلار ئەۋجىدە ئۇزۇپ،
تىڭشاڭ دوستلار،سايرايدۇ قولۇمدا دۇتار!

قەۋرىڭىزنىڭ ئالدىدا

1982 - يىل 20 - ئاپرېل كۈنى ياپ - يېشىل سۇۋادان تېرەكلەر بىلەن ئورالغان « ھەزرىتى موللام تېغى »غا بېرىپ، ئۇلۇغ ئالىم مەھمۇت قەشقەرىنىڭ مۇبارەك قەۋرىسىنى زىيارەت قىلدىم. قەلبىم بۈيۈك ئالىمغا بولغان سەممىي ھۆرمەت-مۇھەببەتنىڭ ئوتلۇق ئىلھامىغا تولدى.

ئاچتى يۈز كوكلەم گۈلۈستان قەۋرىڭىزنىڭ ئالدىدا،
شوخ بۇلاق چاچراتتى مارجان قەۋرىڭىزنىڭ ئالدىدا،
تۇردى ھورمەت بىرلە ھەر جان قەۋرىڭىزنىڭ ئالدىدا،
ياندى ئوتلۇق ھىس ھاياجان، قەۋرىڭىزنىڭ ئالدىدا.
چەۋرىڭىز ياڭراتتى داستان قەۋرىڭىزنىڭ ئالدىدا.

ئەسسالام! مەھمۇت بوۋا، سىزگە سالاملار بەرگىلى،
قەۋرىڭىزگە پاك مېھىر بىرلە چېچەكلەر تەرگىلى،
تەلپۈنۈپ كەلدىم يىراقتىن لالە - گۈل ئۈندۈرگىلى،
سىز ياشاپ ئوتكەن تاۋاپگاھنى سويۈپ بىر كەزگىلى،
دىلدا ئىخلاس بولدى فونتان قەۋرىڭىزنىڭ ئالدىدا.

نۇرلۇنۇپ ئوتتۇرا ئەسىرنىڭ مەرىپەت دۇنياسىدا،
بولدىڭىز قەيسەر كاراپسىز ئىلمۇ-پەن دەرياسىدا،
بولدى كوپ پاك ئەجرىڭىز ئەلنىڭ ئىجات-بەرپاسىدا،
كەشپىياتىڭىز مۇۋزارلىق باغ - ۋاران ئەھياسىدا...
چۈشتى ئەسكە ئەشۇ جەريان قەۋرىڭىزنىڭ ئالدىدا.

يۇرت كېزىپ، ئىزلەپ ئىلىم،ھىكمەت،بېرىپ باغدا تقىچە،
ئۇگۇنۇپ ئەيلەپ ئىجات، كۈندۈز-كېچە تاڭ ئاتقىچە،

يازدىڭىز ئۇلمەس « دىۋان »[1] نى تاغ-داۋانلار ئاشقىچە،
(كەلدى شۇ قامۇس يېتىپ هازىرقى ياش ئەۋلاتقىچە)،
ئېيتتۇق تەھسىن سىزگە چەندان قەۋرىڭىزنىڭ ئالدىدا.

ئاملىڭىز دەرياچە مەھمۇت قەشقەرى— ئالىم بوۋا،
ئاڭا ئالەمنى قايىل ئەتكەن «دىۋان» جانلىق گۇۋا،
(شۇ كىتاپ قوزغاتتى كۆرمىڭ دىلدا زور ئاتەش- لاۋا،)
ئىلمۇ-پەن دۇنياسى بىلدى توھپىڭىزنى بىباھا،
شۇڭا كۆلدى لالە - رەيھان قەۋرىڭىزنىڭ ئالدىدا.

مەيلى بونىن، مەيلى توكيو، دانىيە ئالىملىرى،
سىز ئىجات ئەتكەن « دىۋان» غا بولدى ئاشىق مۇشتىرى،
خىلمۇ-خىل تىلدا قىلىپ تەتقىق، باھالاپ ھەر بىرى،
دىدى: ” مەھمۇت قەشقەرىدۇر تۈركشۇناسلىقنىڭ پىرى“
بولدى قەدرىم خۇددى ئاسمان قەۋرىڭىزنىڭ ئالدىدا.

ھە بۈگۈن كومپارتىيەم سىزگە بېرىپ زور ئەھمىيەت،
توھپىڭىزنى ئەل ئارا تەشۋىق قىلىبان رەتمۇ - رەت،
ئەيلىدى خەلقىنىڭ ئىلىم-پەن ئىشىغا يۈكسەك مەدەت،
(ئۇشبۇ قۇتلۇق ۋەزىيەتتىن رازىدۇر دىللار ئەبەت)
بولدى دەۋرىم ئىشقى گۈلخان قەۋرىڭىزنىڭ ئالدىدا.

مەرىپەتلىك خەلق سۈيەرنىڭ نامى ھىچ ئۆچمەيدىكەن،
كوچىسىمۇ تاغ، ئىختىراسى، توھپىسى كوچمەيدىكەن،
تەرىپى ئەۋلات تىلىدىن تا ئەبەت چۈشمەيدىكەن،
بەلكى مەزمۇت قارىغايدەك تاش يېرىپ كوكلەيدىكەن،
شۇ ھەقىقەت قىلدى جەۋلان، قەۋرىڭىزنىڭ ئالدىدا.

سىزكەبى ئالىمنى ئۈستۈرگەن ئۇپال - گۈلگۈن دىيار.
توھپىڭىزدىن ھە، مانا قىلماقتا ھىس زور ئىپتىخار،
ئەندى تىل چىققان بوۋاقمۇ سىزنى يادلاپ ھەر ناھار،
ئېيتمىدۇ: ” مەھمۇت بوۋام بار مۇندا… “ دەپ شات، بەختىيار،
ئۇكسۇمەس ئەل مېھرى ھەرئان قەۋرىڭىزنىڭ ئالدىدا.

---

[1] « دىۋان » تۈركى تىللار دىۋانى

www.uyghurkitap.com

تېچ يېتىمەك مەھمۇت بوۋا، سىز بىز بىلەن بىللە ھامان،
بولىمىز ۋارىس تىرىشچان روھىڭىزغا ھەرقاچان،
ئۇگۇنۇپ سىزدەك ئىلىم، ئەل قەلبىنى ئەيلەپ مىزان،
گۈللۈتۈشچۈن ھورۋەتەننى باسىمىز ئالغا راۋان،
ياگىرىسۇن بۇ ئەھدۇ ـ پەيمان قەۋرىڭىزنىڭ ئالدىدا.

قاينام

بويلاپ ماڭدىم ئەزىم دەريا قىرغىقىنى،
ئاقار ئىدى دولقۇنلۇنۇپ باھار سۈيى.
سالدىم ئاڭا تەپەككۇرنىڭ قۇلۇقىنى،
جاراڭلىدى تىلدا ياڭراق ئالقىش كۈيى.

دەريا ئىچرە كېتىۋېتىپ تۇرۇپ قالدىم،
بۇلدۇقلىغان قاينامنى مەن كورگۈنۈمدە.
ئاڭا چوڭقۇر قىزىقىشتا نەزەر سالدىم،
تەپەككۇرنىڭ كېمىسىدە ئۈزگۈنۈمدە.

ئايلىناتتى چاچرىتىپ ئاق بۇژغۇن قاينام،
يوگەپ قىيان سۈنى گويا چەمبەر بولۇپ.
بىر تەسىرات مەندە پەيدا بولۇپ شۇئان،
سوئال قويدۇم قايناMغا دەل ئۇدۇل تۇرۇپ:

ـــ بۇلدۇقلايسەن مەركەز بولۇپ چەكسىز سۇغا،
تارتىسەن زەپ كىشىلەرنىڭ دىققىتىنى.
تەققاسلايمىز ھالىتىڭگە ئالىملارنىڭ،
باتۇرلارنىڭ ئۇرغۇپ تۇرغان غەيرىتىنى.

سىمۇۋۇل ئۇزۇك ئەل تىلىدا ئۇلۇغلۇقتا،
جاۋاپ بەرچۇ، بار سىينىڭدە قانداقچە سىر؟ـ
دىگىنىمدە قاينام ئۇرغۇپ تولۇپ زوقتا،
بەردى جاۋاپ، قىلىپ ئىزھار "سىر"نى بىرـبىر:

ـــ يوق مەندە ھىچ غارايىپ "سىر" يۇرتداش، ئاڭلا،
مەن بولىمەن پەيدا كوپىنىڭ ئەجرى بىلەن.
يىغىلغاندا ھەر تەرەپتىن كەلگەن سۇلار،
چاچرىتىپ ئاق بۇژغۇن تازا بۇلدۇقلايمەن.

مىليونلىغان تامچى سۇلار بىرىكمىسە،
تۇرالمايمەن دەريا ئىچرە قاينام بولۇپ.
بەلكىم بۇرۇن كورگەندۇرسەن، سۇ پەسلىسە،
قالغانتىمغۇ مەنمۇ نەچچە مەرتەم قۇرۇپ؟!...

ئاڭلاپ قاينام جاۋابىنى ھوزۇرلاندىم،
سەزدىم ئۇنىڭ سوزىدىن بىر ھەقىقەتنى.
مۇنداق پەيزى ئوخشۇتۇشتا يەكۇنلىدىم،
چوڭقۇر مەنا تولۇپ تاشقان بۇ سوھبەتنى:

تىنىم تاپماي بولدۇقلىغان شۇ قايناملىك،
ئىجاتكارى بۇلغىنىدەك بىپايان سۇ.
مەرىپەتنىڭ، زېرەكلىكنىڭ، كۈچ، چىدامنىڭ،
داناللىقىنىڭ ئىجاتكارى خەلقتۇر مەڭگۇ!

ئۇركەشلىنىپ ئاقسا چەكسىز سۇ دەريادا،
مەۋجۇتلۇققا ئىگە بولار قاينام جەزمەن.
قاينام كەبى بولدۇقلايدۇ ئىختىرادا،
تالانتنىڭ ئاساسىنى خەلق بىلگەن!

١

مەرىپەت مۇھەببىتى

(چاتما شېئىر)

بۇلاق

سۈپ ـ سۈزۈك بۇلاقتىن ئۇرغۇپ چىققان سۇ،
بېرىدۇ چاڭقىغان مايسىغا دەرمان.
بۇلاقنىڭ سۈيىگە قېنىپ ـ ياشىرىپ،
گۈللەيدۇ كوكىرىپ بوي سوزۇپ ئورمان.

خەلقىمىز ياراتقان بىلىم بايلىقى،
خۇددى شۇ بۇلاقتۇر ئۈزۈلمەي ئاققان.
ئىجاتكار ئەۋلاتلار ئىختىراسىنىڭ،
كوچىتى تېنىگە بال كەبى ياققان.

تامچىلاپ تېمىپ شۇ بۇلاق سۈيىنى،
تېخىمۇ ئۇلغايتىش يۈكسەك بۇرچىمىز.
كەل دوستۇم، شۇ بۈيۈك مەقسەت يولىدا،
كورسەتسۇن موجىزە، ئەقىل ـ كۈچىمىز!

كوۋرۈك

دولقۇنى ھەيۋەتلىك ئەزىم دەريادىن،
بولمىسا كوۋرۈك گەر ئوتۇش بەك قىيىن.
كوۋرۈكسىز دەرياغا دۇچ كەلگەن كارۋان،
مەنزىلگە يېتەلمەي قالىدۇ كېيىن.

گويا شۇ كوۋرۈكتۇر ــ ھارماي تىرىشىش،
بىلىمگە ئىنتىلگەن ھەر بىر ئىنسانغا.
خەلق ئۈچۈن ھېكمەتتىن گوھەر سۈزۈشنى،
بەختىم دەپ ھېس قىلغان ئوتلۇق ۋىجدانغا.

”تىرىشىش“ ئىسىملىك مەزمۇت كوۋرۈككە،
تەر توكۈپ ئىرىشسە ھەر كىشى ئەگەر؛
ئوتۈپ نى مۇشكۇللەر دەرياسىدىن تېچ،
مەرىپەت كوكىدە قۇچىدۇ زەپەر!

ئاچقۇچ

ئىلىم-پەن بولسا لىق ئالتۇنغا تولغان
قۇلۇپلاپ قويۇلغان پۈتمەس خەزىنە؛
ھەر كۈنلۈك تەكراردۇر ئۇنىڭ ئاچقۇچى،
(بۇنىڭسىز قۇلۇپنى ئاچىمەن دېمە.)

”تەكرار“ دىن ئىبارەت ئالتۇن ئاچقۇچنى
ئەيلىسەڭ ئوزەڭگە ئومۇربات جانان؛
بىلىمنىڭ شۇ پۈتمەس خەزىنىسىگە،
شۈبھىسىز بولۇسەن مۇيەسسەر ھامان.

ئاخىرقى سوز

«ياشىغان دەۋرىڭنى ئىلىم ـ پەن بىلەن
زىننەتلە» دەپ ئېيتقان يۈسۈپ خاس ھاجىپ.
ئاشايلى دوستلار پەن ئۆتكەللىرىدىن،
ئالىمنىڭ سوزىگە چىن ئەمەل قىلىپ.

ئۈگەنگەن ئىلمىمىز بىلەن گۈللەيلى،
بۇ ئۇلۇغ دەۋرىمىز سىماسىنى بىز.
قۇرايلى مەرىپەت تازا يۈكسەلگەن
بەختلىك ھاياتنىڭ دۇنياسىنى بىز!

قەشقەر مۇھەببىتى

(چاتما شېئىر)

ئەنۋەر ئابدۇرېھىم

ئانا قەشقەر

تەپەككۇر ئاسمىنىنىڭ لاچىنلىرى،
بولغاندا ئانا قەشقەر قوينۇڭغا جەم؛
تەلپىم كېلىپ ئۆگدىن، ھورمەت بىلەن
مۇبارەك تۇپرىقىڭغا قويدۇم قەدەم.

مۇقاملار شەربىتىنى تۇتقىنىڭدا،
دىل ئىشقىم گۈزەللىككە قۇچاق ئاچتى.
غورۇرۇم بويى تالىشىپ چوققىلاردىن،
ئىلھامىم گۈلى خۇشبۇي پۇراق چاچتى.

دانىشمەن مەھمۇت بوۋام ياتقان بوشۇك،
بىلەمسەن دۇنيادىكى قىممىتىڭنى ؟!
تارىخنىڭ بەتلىرىگە ئۆچمەس قىلىپ،
ئەمەسمۇ يازغان ئۆزەڭ مىللىتىمنى؟!

تۈرىدۇھېيتكا مەغرۇر كىرىپ كوكرەك،
يېقىملىق چىرايىڭغا بېرىپ زىننەت.
كوكسۈمگە ئېلىپ قولنى بەردىم سالام،
سەنئەتنىڭ سىماسىغا بۈيۈك، قىممەت.

سەن ـ سەنئەت بۆلىكى، بىر تامچىسىنى
ئالتۇنىنىڭ دۆۋىسىگە بەرمەيدىغان .
بىۋاپا بىلمەس ئۇنىڭ قىممىتىنى،
ۋىجدانىنى پۇلغا سېتىپ خەجلەيدىغان.

ئۇ ـ گۈۋا ئەجدادىمىز توھپىسىگە،
ئەسىرلەر قۇمى بۇندا بېسىپ ياتقان.
ئۇ ـ گۈۋا ئەمگەكچىنىڭ قۇدرىتىگە،
كەشپىيات قامۇسىغا ھوسن قاتقان.

كوزۇمگە سۇرتەي تۇمەن بويلۇرۇڭنى،
بوۋىلار تېرى سىڭگەن تۇمەن يىللار.
كۇلۇپتۇ بۇگۈن ئىككى قاسىنىغىڭدا،
يوقسوزلۇق ئەسىر قىلغان سۇنۇق دىللار.

بېشىدا ياڭاق چاققان نادانلىقنىڭ،
تارتىپتۇ تاناۋىنى بۇگۈن ياشلار.
قۇرۇپتۇ ئەرك ئىزلەپ غازان بولغان
مۇھەببەت كوزلىرىدىن قىزىق ياشلار.

جىنىسىگمۇكىلىپ قاپتۇ تۇمشۇغىڭغا،
مىللەتنى مىيىپ قىلغان خۇراپاتلىق.
مەرىپەت قۇياش كەبى توكۇپ ئاپتاپ،
بىر دېپتۇ قەشقەر ساڭا باياشاتلىق.

تەر سىڭگەن بىلەن دېخان كوينىگىگە،
زەررەچاك قونماپتۇ پاك يۇرىگىگە.
يىغىپتۇ گۆزەللىكنى ھالال ئەمگەك،
پايانسىز يېزىلارنىڭ تېتىگىگە.

سويۇندۇم مۇھەببەتنىڭ قولۇنىدا،
گۇللىرىڭ دېڭىزىدا ئۈزگەندە مەن.
تەككەندە ئىپخىز شېرىن مىۋىلەرگە،
باغلىرىڭ قۇچىغىدا ياپرىدى تەن.

كورگەچكە قەشقەر گۇلدەك جامالىڭنى،
شاتلىغىم كوك قەھرىدە قاقتى قانات!
بەختىيار ئەۋلادىمىز گۇلشىنىڭدە،
قۇرىدۇ بۇنىڭدىنمۇ يېڭى ھايات!

مېھماندوست، مېھرى ئىللىق ئادەملىرىڭ،
پەزىلەت نۇرى بىلەن يۇيۇنغانمۇ؟!
ئۇلارنىڭ پاك قەلبىگە خەلقىمىزنىڭ،
مەنىۋى خىسلەتلىرى قۇيۇلغانمۇ؟!

بوۋىلار قان ـ تەر توكۇپ بوستىنىڭدا،
ياراتقان ئىسىل ئەخلاق مىزان بىزگە.
قولۇڭدا تەييار ئىكەن مىسران قىلىچ،
گەر سوزسا نەشتىرىنى يىلان بىزگە.

كولىڭگە بېقىپ شىرىن خىيال سۇردۇم،
قولۇاقلار ئۈزگىنىدە كۇلكە تولغان.
ئېيتقىنا قەشقەر، زۇمرەت سۇلىرىڭغا،
قايسى چاغ بۇگۇنكىدەك بەخت قونغان؟!

گۇللىنىش قول سىلكىدى ساڭا قەشقەر،
يېنىغا بارغىن ئۇنىڭ ئانا قەشقەر.
"كۇلىدۇ مەھمۇد بوۋاڭ روھى" دېدى،
ئارمىنىم يۇلتۇزلىرى ماڭا، قەشقەر.

شىمالنىڭ تاغلىرىدىن ئېلىپ كەلدىم،
يازۇ ـ قىش سولمايدىغان ئارچا ساڭا.
مىۋىزار باغلىرىڭغا تىكىپ ئۇنى،
ئوغلۇڭنى سېغىنغاندا سويگىن، ئانا!

قەۋرەك ئالدىدا

ئالەمگە مەشھۇر بىر ئۇلۇغ ئالىم،
ياتىدۇ جىمجىت يېزا قوينىدا.
ئوزگىلەردىن نام، ئالتۇن تالاشماي،
ئۇتۇپتۇ ئومرى ئەلنىڭ كويىدا.

جاھاننى كىزىپ تەنها پىيادە،
ئىنسان ئەقلىدىن يىغىپ ئۇ شىرنە؛
يېشى توقساندىن ئاشقان چاغدىمۇ،
پەرۋانە بىلەن كويۇپتۇ بىللە.

ئوتتۇپتۇ بۇندا تالاي خان ـ ۋەزىر،
سالدۇرۇپ كوككە تاقاشقان قەسىر.
قالماپتۇ لېكىن زېمىندە ئىزى،
ئالىمنى تاغدا ساقلاپتۇ ئەسىر.

تۇرۇپتۇ مەزمۇت ئۇنىڭ قەۋرىسى،
بولغاچقا قالقان باتۇر نەۋرىسى.
چىقىپ كەتمىسۇن ئېسىڭدىن تارىخ،
مەھمۇد بوۋامنىڭ ئۇلمەس ئەجرىسى.

چومۇلۇپ بۈگۈن باھار نۇرىغا،
تۇرىمەن ئالىم قەۋرەڭ ئالدىدا.
جىسمىڭ ئوپالغا كومۇلگەن بىلەن،
ساقلايدۇ سېنى جاھان يادىدا.

قەشقەر قىزى

مەي قۇيدۇڭ دىل جامىغا،
ناخشاڭنىڭ قولى بىلەن.
كۆلدى ئىلھام غۇنچىسى،
مېھرىڭنىڭ نۇرى بىلەن.

تۇغۇلدۇڭمۇ پەرزىلەت
ئانىسىدىن گۈزەل قىز؟!
(ۋىجدانىغا زەررىچە،
كىر قونمىغان، كوڭلى تۈز.)

ئوت قويۇپتۇ نادانلىق
ئۆگىسىغا جۇر ئىتىڭ.
باشقىلاردىن كەم ئەمەس،
شۇڭا نامىڭ، ھورمىتىڭ.

قۇچىغىدا قەشقەرنىڭ،
بەختىڭ بۈگۈن كۈلۈپتۇ.
گۈزەل ئارمان باغلىرىڭ،
خۇشپۇراققا تولۇپتۇ.

ئىگىز ئالتاي تېغىدا
ئوسكەن يېشىل قارىغاي؛
ئەشۇ باغنىڭ گۈلىگە،
تۇرالامدۇ قارىماي؟!

سۆزۈك قاناسكولىنىڭ،
ئۆزى تۇرسا پاكلىغىڭ؛
نېچۈن قانات قاقمىسۇن
تىياتىشاندا شاتلىغىم!

بىلسەڭ سىڭلىم ئىككىمىز،
بىر ئانىدىن تۇغۇلغان.
ئەجدادىمىز توھپىسى،
ئالەم ئارا تونۇلغان.

ئۇرىغىنى ئىلىمنىڭ،
چاچقان بوۋاڭ جاھانغا.
ئۇنىڭ ياققان مەشئىلى،
مىراس قالغان داداڭغا.

ئەمما بىر چاغ باغلىنىپ،
ئىككىمىزنىڭ تىلىمىز،
تەلپۈنەتتى زىنداندا،
مەرىپەتكە دىلىمىز.

يۇرتىمىزغا قايتىدىن،
باھار يېنىپ كەلگەندە؛
كۆرەش، ئەمگەك مېۋىسى،
تەنگە مادار بەرگەندە؛

كورۇپ سىنى مەردىپەت،
بۇلىغىنىڭ بويىدا ؛
كورۇپ نۇرلۇق، پايانسىز
كەشپىياتنىڭ يولىدا؛

بولدۇم گويا كورگەندەك ،
بەختى كۈلگەن ئۈمىتنى.
يولاتىمغىن نەۋباھار،
شۇ ئۈمىتكە بۇلۇتنى.

1983 - يىل 20 - ئاۋغۇست. قەشقەر

شېئىرلار

ئابدۇسەمەت خېلىل

ئاق چېچەك

دوستۇم، مېنى " قىرىپسەن » دىدىڭ،
قىراۋ كەبى چېچىمغا قاراپ.
ياقماي كېپىلىڭ، بولدۇم غۇزژىدە،
رەنجىش ھىسسى تېنىمگە تاراپ.

بىلسەڭ، چېچىم ئاقلىغى— ئۆمرۈم-
دەرىخىدىن ئېچىلغان چېچەك.
شىردىن مىۋە تۇتىمەن ئەلگە،
بۇ — مەن ئۈچۈن چېن بەخت دىمەك.

كىتاپ

كىتاپ گوھەردىن قىممەتلىك ماڭا،
سويدۇممەن ئۇنى دىلدىن ئېزدىلاپ.
ۋاراقلىغاندا ھەر بىر بېتىنى،
خوشلۇقتىن دىلىم كېتىدۇ ياپراپ.

كىتاپ ئوقۇسام، تەپەككۇر قۇشۇم
خۇددى لاچىندەك قاقىدۇ قانات.
نامايان بولۇپ گۈزەل كېلىچەك،
كۈلۈپ باقىدۇ بەختىيار ھايات.

كىتاپ ئەقلىمنىڭ ئوچمەس چىرىغى،
بېغىشلىغانمەن ئىشقى - مېھرىمنى.

ئۇ بىلىم بەرگەن بايلىغىم - كانىم،
ئۈزمەيمەن ھەرگىز سويگۈ رىشتىمنى.

كىتاپ چول كەبى تەشنالىغىمنى،
قاندۇرار دائىم بولۇپ بىر بۇلاق.
ئۇندىن ئايرىلسام سىزىمەن ئوزۇم -
سۇدىن ئايرىلغان بېلىقتەك چاڭقاق،

كىتاپ يورۇتار قەلبىمنى رۇشەن،
گويا نۇرىنى چاچقاندەك چىراق.
ئاشۇ چىراقنىڭ پەرۋانىسىمەن،
كوڭلۇمدە ئاڭا يانار ئىشتىياق.

ئۇيغۇر كىتاب تورىكتابى www.uyghurkitap.com

كىتاپتىن ئېلىپ قەلبىمگە ئوزۇق،
ئايلانسام ئۇلۇغ بىلىم ئەھلىگە.
يېتەتتىم شۇ چاغ ئارمانلىرىمغا،
پەرھات يەتكەندەك شىرىن ۋەسلىگە.

پارچىلار

تەكەببۇر بولمىغىن زىنھار، تەكەببۇرلۇق يامان ئىللەت،
كىشىنى ئىلمىساڭ كوزگە، ياغار جەزمەن ساڭا نەپرەت.
« ئاكاڭ قارىغاي بىرىنچى » دەپ ئۆزەڭنى چاغلىساڭ ئۈستۈن،
سېنى كىممۇ قەدىرلەپ چىن، قىلۇر ھەر دائىما ئىززەت؟

× ×

تەمەننا ئىلكىدە يۈرمەي ھېمىشە ئەلگە قىل خىزمەت.
كېلۇر شۇ تەرزۇ ئەجرىڭدىن ۋەتەن ـ خەلقىڭگە شان ـ شوھرەت.
بېشىڭ گەر يەتسىمۇ كوككە ئۆزەڭنى كەمتەرىن تۇتقىن،
ئۇلۇغلۇق كەمتەرىنلىكتە، كورەڭلىكتىن كېلۇر ھەسرەت.

× ×

ئىناقسىزلىق ئەڭ ناچار ئىللەت،
كەلتۈرەر ئۇ، خارلىق ۋە كۈلپەت.
گەر بولمىساق ئۆيۈلتاش كەبى،
قانداق راۋاج تاپار ئەل ـ مىللەت؟!

× ×

« مەنسىۋەم بار، ئابرويلۇقمەن » دەپ،
كىرىلىپ بەك، كورەڭلىمىگىن.
سىنىلىدۇ ئابروي ـ ھورمىتىڭ،
مەنسىۋىڭدىن چوشكەندىن كېيىن.

× ×

باشلىق بولماق نەپ ئۇچۇن ئەمەس،
ئەل بىلەن بول دائىم ھەمنەپەس.
چېقىلسىمۇ ئالتۇن تاۋۇقىڭ،
ئاۋام سېنى ھەرگىز يەكلىمەس.

× ×

ئەجىر قىلىپ ئۇستۇرسەڭ كوچەت،
ھوزۇر بېرەر ئۇنىڭ مىۋىسى.
رەھمەت ئوقۇپ يادلار نامىڭنى،
بەھرىلەنسە ئەۋلات كەلگۈسى.

× ×

ھايالىقتا ياخشى ـ يامانلىق،
بىر ـ بىرىگە قارمۇ ـ قارشى يول.
يامانلىقنى زاۋال تاپقۇزۇپ،
ياخشىلىقتىن ئالغىن مول ھوسۇل.

× ×

قارنى تويار نەپسى يامانىڭ،
لېكىن كوزى تويماس ئەبەدتە.
تويىمسا كوزى تىرىك چېغىدا،
تويارمىكىن تاڭ كىرسە لەھەتكە.

ئىككى غەزەل

يالقۇنجان ئىسلام

1

بوۋام مەخمۇت ياشاپ ئۆتكەن گۈزەل قەشقەر دىيارى بۇ،
گۈزەللىك ئىشقىدا كويگەن كوڭۇلنىڭ ئىنتىزارى بۇ.
"بىلىك"نامىدا چاقنايدۇ شەرقنىڭ شوھرىتى، شانى،
ۋەتەننىڭ باشىغا زەر تاج، گويا ئالتۇن مۇنارى بۇ①
ئوتتۇنچى كەپىسى بولدى مۇقامنىڭ چەشمىسى ئويناق،
ئۇچۇن ناخشا-ئۇسۇل، سەنئەت كى شۇنچە دىل خۇمارى بۇ.
بىلەن گۇمنام سوزى ئېيتسام "نەھاجەت ھەججى ئەكبەر كىم"②
زىيارەت ئىزدىگەنلەرنىڭ بۇيۇك بەيتۇل،مازارى بۇ.
جۇدالىق دەردىدە يىغلاپ نازارى ئاھ ئۇرۇپ ئۆتتى،
مۇھەببەت ئەھلىگە ۋىجدان، ۋاپانىڭ تىل تۇمارى بۇ.
بىلەن نۇرلۇق تىگى ئەلنىڭ ياشاردى گۈللىدى يۇرتۇم،
باھار بوستانىنىڭ سولماس، كېلىشكەن بىر چىنارى بۇ.
دىلىمدا ئىپتىخار چەكسىز، شۇ يۇرتنىڭ ئوغلى بولغانغا،
ئۇچۇن يالقۇن ئومۇرۋايەت سويۇملۇك دىلفىگارى بۇ.

2

يوقتۇر جاھاندا سەن كەبى بىر يار قەدىردان ئىزدىسەم،
مانەندە ئى بولبۇل بولۇپ گۈل ئىچرە رەيھان ئىزدىسەم.
ئامرىغىم، چىرايلىغىم سويگەن نىگارىم سەن مېنىڭ،
بىرلە پەرھات ئىشتىياقى ئوزۇمگە جانان ئىزدىسەم.
بارمىدۇ ئالەمدە سەندەك ئۇز، كېلىشكەن مەھلىقا.
شانۇ شەۋكەت تەختىدە بولماقنى سۇلتان ئىزدىسەم.
باغلىرىڭ پىرداۋسى جەننەت ئىھ! نازى نىممەت كانى بۇ،
سەيلىگاھىم يوق سېنىڭدىن ئوزگە رىزۋان ئىزدىسەم،
نەقىلاي جەمشىت سۇلايمان خەزىنىسىنى ئاختۇرۇپ،

---

① ئالتۇن مۇنار، مىسىردىكى ئەل ئەھرام كوزدە تۇتۇلىدۇ
② گۇمنام غەزەللىرىدىن پارچە

تاغ ـ تاشلىرىڭنىڭ ئالدىدا زەر ، دۇررى مارجان ئىزدىسەم
ساپ هاۋا،زۇمرەت سۇيۇڭ ئاچار كوڭۇللەر بەھرىنى،
لۇقمان ماڭا لازىم ئەمەس ، دەردىمگە دەرمان ئىزدىسەم.
خەلقىم مېنىڭ ئەمگە كىسۇيەر ، باتۇر ئېقىللىق ، قەھرىمان،
شۇھرىتى تىللاردا داستان ئول شاھى مەردان ئىزدىسەم .
بولغىنىم ئوغلۇڭ سېنىڭ قەشقەر ئۇلۇغ بەختىم مېنىڭ،
چېكىمەن سەنچۇن جاپا كۈلمەكنى خەندان ئىزدىسەم.
يالقۇن ئۇچۇن بولماس راۋا ، ئەتسە ھەرەمگە ھەج ـ سەپەر،
قىلىمەن تاۋاپ سېنى گەر بەيتى ، بۇرھان ئىزدىسەم.

ئىككى غەزەل

ئابدىراخمان ناۋايى

1

قەدىناسىم ساڭا مەندەك ۋاپادار ئاشىنا ياخشى ،
ماڭا ھەم سەن كەبى دىلكەش كويۇمچان دىل رابا ياخشى.

نەھاجەت سەن تۇرۇپ گۇلناز، يانا غەيرىنى سويگەندىن،
قەسەم " بىللا " ئولەي شۇدەم، ياتارغا گور-مازار ياخشى.

مىنى دەپ بەزىدە دىلبەر يولۇقسام جەبرى كۈلپەتكە،
مالال بولماس دىلىم ھەرگىز، ماڭا جەبرۇ- جاپا ياخشى.

كوڭۇل مۇلكىم ساڭا كەڭرى، لىكىن ياتقا ئورۇن يوقتۇر،
بۇ مەرتلىك بابىدىن يانسام، قەبى پۇتمەس بالا ياخشى.

چۇشەنگەچ ئېتقادىمنى دىلىڭدىن چىن ئورۇن بەردىڭ ،
ئۇنۇتسام گەرقارا يۇزمەن، ماڭا قەھرى جازا ياخشى.

سىنىڭ بەختىڭ ـ مىنىڭ بەختىم، سىنىڭسىز شۇم قارا بەختىم،
دىلىمدىن چىن قارارىم شۇ، ماڭا ئەھدى ۋاپا ياخشى.

2

كويدۇم دەپ كويۈۋەرمەڭ، كويەكنىڭ دارىسى يوقتۇر،
كوچا ـ كـويدا داۋا ئىزدەپ تىپىشنىڭ چارىسى يوقتۇر.

نىگارنىڭ رەنجىشىدىن كىم دىلىدا سەزسە زار قايغۇ،
ئۇنى ئەل دىمىگەي ئەركەك، ۋاپاسىز نامۇسى يوقتۇر.

بۇ ئىشنى سەن ئۇزە چاغلاپ، كـوڭۈلنىڭ كەينىگە كىرسەڭ،
مالامەتتە ئۇتەر ئۇمرۈڭ ھاياتنىڭ راھتى يوقتۇر.

ئىنايەت ئەيلىسە دەۋران تىپىپ كويسەڭ ۋاپادارغا،
كوڭۈل ئۇسكەيكى شەمشاتتەك، يۈرەكنىڭ نالىسى يوقتۇر.

كەبى زۆھرايى، شىرىندەك يولۇقساڭ يارى جانانغا،
يولىدا جان بىرىپ ئولسەڭ ئۇنىڭدىن شاتلىغى يوقتۇر.

ناۋايى ئازمىغىن كويگەن، ئۇزەڭ سويگەن شۇيارىڭدىن،
ئەگەر سەن قەدرىگە يەتسەڭ بۇنىڭدىن تاتلىغى يوقتۇر.

مۇخەممەس

مۇكەررەم ئەبەيدۇللا

يېتىشتۇردى دىيارىم قانچە مەرتنى پاسىبان ئەيلەپ،
چىنارەدەك بەرگى سۇلماس گاڭ سۇپەت ساھىپقىران ئەيلەپ.
گۇلۇستانغا چىتىپ رىشتىنى، ئايرىلماس ماكان ئەيلەپ.
ۋەتەن ئىشقىنى كۇيلەشكە، يەنە شىرىن زابان ئەيلەپ،
بۇلاقتەك دىلدا مېھرىنى، ئاقار دەريا قىيان ئەيلەپ.

تۇغۇلدى قاش ئىقىندۇر دانىسىدىن بىر ئىسىل گوھەر،
قارا تۇن باغرىدا ياندى، يورۇقلۇق يۇلتۇزى ئەختەر،
ۋۇجۇدىدا مۇجەسسەمدۇر، ئەقىل ئىدراكى ئەنگۇشتەر،
زەبەردەست قامىتى قارىغاي، جۇدۇندا تەۋرىمەس قەيسەر،
يىگىتلەر سەر خىلى، بەلكى سۇلتانى جاھان ئەيلەپ.

سۈيۈپ مەسلى بولۇپ تاھىر، ئانا تۇپراق دىيارىنى،
كى، زوھرادەك چىمەنگاھى، ئالاتتى ئىختىيارىنى،
كورۇپ تولغاندى يارىنىڭ، ئەلەملىك گۈل ئۇزارىنى،
زۇلۇم ئىسكەنجىدىن بىزار، يورۇقلۇق ئىنتىزارىنى،
بوزەك تاپقان زوراۋانلار، ئەشۇنداق ناتىۋان ئەيلەپ.

قەلەم تۇلپارىغا مىندى، چېپىپ جەڭگاھقا چۈشمەككە،
ئېچىپ مەككار شۇ مەلئۇنىنىڭ، نىجىس سىرىنى يەشمەككە،
ئەجەللىك ئوق بىلەن چەنلەپ، ئېتىپ تەككۇزدى كوكرەككە،
جاھالەت تەختىنى گۇمران قىلىپ، مەڭگۇگە كوممەككە،
دىلىدامىڭ قەسەم بىلەن، يىشىلمەس چىڭ پىلان ئەيلەپ.

چىچاڭلاپ قۇتىردى دۇشمەن، يېغىرغا تۇزنى سەپكەندە،
"يوقال كەلمەسكە يۇتكىن » دەپ، غەزەپتە بەلگە تەپكەندە،
يېنىپ نەپرەت ئوتى، گۇلخان بولۇپ پەلەككە يەتكەندە،
ئادالەتنىڭ ئۇنى ياڭراپ، پۈتۈن ئەلەمگە كەتكەندە،
غۇچۇرلاتتى بىلەپ چىشنى، رەقىپ پەيلىنى يامان ئەيلەپ.

پەسەنت قىلماي توساق ـ دامغا، ئېقىپ ئوركەشلىدى قاينام،
مەدەتكار بولدى جانانىنىڭ، ۋىسالىدىن قۇيۇلغان جام،
بوسۇلدى چاك ـ چىكى ئاجراپ، زۇلۇم بىلەن سوقۇلغان تام،
جېنى كەپ قالدى بوغزىغا، بولۇپ بەربات خىيالى خام،
نىقاپتىن چىقتى، ئەپتىنى زەھەر يۇتقان چايان ئەيلەپ.

يىراقتا پالىدى مەرتنى، ئېلىپ ئاخىر نەزەر بەنتكە،
قىزتتى جەڭنى ئۇ شۇندا، يېقىپ يالقۇن يېڭى سەپكە،
تېپىرلاپ قالمىدى ھالى، قېلىپ دۇشمەن ئەلەم-دەرتكە،
ئەجەل ئىلاھىنى چىللاپ، بېسىپ تامغا سۈيىقەستكە،
يوقاتماق بولدى غۇنچىنىڭ، باھارىنى خازان ئەيلەپ.

كېشەن بىلەن توسۇپ بولماس، نىشانغا ئاتىلغان پۇتنى،
سېلىپ كويزا بوغۇپ بولماس، يۇرەكتىن ئوخچىغان ئوتنى،
كومۇش تۇبرا قتا مۇمكىنمۇ، نۇرەپشان لەئلى ـ ياقۇتنى،
ئىچۇك يەڭسۇن خۇنۇك قۇزغۇن پەلەك قەھرىدە بۇركۇتنى،
سېلىپ دەھشەت ئۇنىڭ روھى، رەقىپ باغرىنى قان ئەيلەپ.

قىلىچ ئالدىدا مەڭستمەي، ئولۇم تەھدىدىنى ئەسلى،
كورۇندى يالتىراپ جادۇ بىرسىدا يارىنىڭ ۋەسلى،
ئىدى ئۇ مەڭگۇ ئوچمەس نۇر، غەيۇر ئەجدادىنىڭ نەسلى،
چىچەكلەپ خۇش پۇراق چاچقان، ئەبەتكە ھەم باھار پەسلى،
ۋەتەن سويمەكنى ئەۋلاتقا، جاكاسىدا ئايان ئەيلەپ.

تىزىلغان بىھىساپ گۇللەر، يۇرەكنىڭ ئىپتىخارىدىن،
يىپىلغان گۇل ھىدى كەتمەس، ئومۇرۋات قەۋرىگاھىدىن،
تۇمەن بۇلبۇل ناۋاسىدا، ئىتەريات ئىھتىرامىدىن،
مۇتەللىپ نامى ئوچمەيدۇ، پۇتۇلگەن تىل تۇمارىدىن،
غۇبارسىز پاك جامالىنى، جاھانغا داستان ئەيلەپ.

XXXXXX°•°°•°°•°XXXXXX

قەرز قالغان توي ھەققىدە قىسسە

تۇرغان شاۋۇدۇن

ھەجەپ ئوبدان زامان بولدى،
كوڭۇللەر شادىمان بولدى.
ئازات ئەمگەك ماكانى يۇرت،
بەخت ـ راھەتكە كان بولدى.

توكۇپ تەر ئىشلىگەن دىخان،
كوتەردى قەد، تىپىپ زور شان.
ئىلىپ نەپ ئەجرىدىن ھەر كىم،
خوشال يايرايدىغان بولدى.

يىمەك ـ كىيمەك غېمى يوقتۇر،
كوڭۇل كەلگۇسىدىن توقتۇر.
كۇنى ـ تۇن قىلىسمۇ ئەمگەك،
بىلەك تالمايدىغان بولدى.

توكۇپ تەر ئىشلىسەك قانچە،
سۇرەرسەن پەيزىنى شۇنچە.
چىۋەر ئەمگەكچىگە بايلىق
تەبىئى ئونىۋان بولدى.

دىسەك: تارتماي جاپا ھەرگىز،
جاپالىق ئىشلە، پۇكمەي تىز.
جاپالىق ئوتكىلى ئىشنىڭ،
راھەتكە ئىمتىھان بولدى.

شۇ شاتلىق پەيزىدە يايراپ،
ھامان ھىسسىياتلىرىم قايناپ.
جىدى كەچمىشلىرىم شۇ دەم،
كوز ئالدىمدا ئايان بولدى.

× ×

ئىدىم مەن ئەسلىدىن دىخان،
ئىش ـ ئەمگەك قوينىدا پىشقان.
ئەزەلدىن يەڭ تۇرۇپ ئىشقا،
بولۇپ كەلدىم جەسۇر ـ پەلۋان.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

نىشانىم ئەلنى گۈللەشتى،
شۇ سايان ئالغا ئورلەشتى،
مۇناسىپ ئارزۇ ـ ئەھدىمگە،
ئىدى زور تەندىمۇ دەرمان.

دىمەستىم چارچىدىم ـ تالدىم،
دىمەستىم يالىڭاچ قالدىم،
باراتتىم ئالدىدا ھەر چاغ،
بىرىلسە نىمە دەپ پەرمان.

لېكىن بىلمەپتىمەن باشتا،
ئۇنۇم يوق قىلچىمۇ ئىشتا،
خىجىللىق ئارتتى تۇرمۇشتا،
مىنى بەك قالدۇرۇپ ھەيران.

ئىشەنچ ـ ئەقىدىمىز تۇققا،
بولۇپ ئالۋاستىغا تۇتقا،
قىلىپ لاي سۇپ ـ سۈزۈك سۇنى،
بىلىق تۇتماقتىكەن شەيتان.

بىراق تەستۇر ئۇنى ئېيتماق،
كىم ئېيتسا سېلىنار سىرتماق،
سىقىلدى دىمى ھەر كىمنىڭ،
ئەلەمدىن قەلبى بوپ گۇلخان.

ئاقالدى يولى تۇرمۇشنىڭ،
سورىدىن شۇ تۇمۇر مۇشنىڭ،
دىخاننى قۇچتى قاشاقلىق،
بولۇپ زور ئىگىلىك ۋەيران.

مۇناسىپ ئەھلى ئىنسانغا،
ياشاش يات بولدى دىخانغا،
نىمە پۇل؟ كورمىدى يىللاپ،
تويۇپمۇ يىمىدى ئاش ـ نان.

× ×

« ئىككەككە يولۇقار دوقاق »
دىگەنىدەك ماڭا نەق شۇ چاغ،
كېلىپ دۆچ سالدى تەڭلىككە،
بالامنىڭ تويىنى قىلماق.

قېتىپ باشنىڭ ئىچى ـ تېشى،
دىمەمنى قىستى ئەندىشى،
كۆن ئالماق شۇنچە تەس تۇرسا،
ئاسانمۇ يۇرتقا چاي قويماق.

لېكىن ئاسان ئەمەس ئاندىن،
قېچىپ ئوتمەكلىكىم ياندىن،
ئاتالىق قەرزىدۇر ئەسلى،
يىگىت چوڭ بولسا توي قىلماق.

ئادا بولسا ئاتا قەرزى،
خوشال كۆلمەمدىغان قەلبى،
شۇڭا توينىڭ غېمى شاتلىق ـ
بىلەن دائىم بولۇر ئورتاق.

شۇڭا قىلماق ئۈچۈن توينى،
پۈكۈپ كوڭلۈمگە بىر ئوينى،
قەدەم قويدۇم قۇدام ياققا،
بولۇپ يېڭىچە شەرت قويماق.

دىدىم مەن: ئەي قۇدا ئاڭلاڭ،
بۇ قاتقان باشنى تېز ئوڭلاڭ،
قولۇمدىن كەلسە بۇ تويغا،
كېرەكتى نەچچە قوي سويماق.

قولۇم قىسقا، تولا دەردىم،
چېچىمدىن تولا ھەم قەرزىم،
بىرەلمەسمەن شۇڭا ۋەدە،
قىلىشقا توي چېلىپ دۇمباق.

ئادا قىلماققا بۇرچۇمنى،
بىرەيمەن سىزگە ئوغلۇمنى،

ئۇنىڭسىز تەس ئىكەن ھازىر،
ئۇلارنىڭ بېشىنى قوشماق.

قۇدام ئالدى كوزىگە ياش،
قىلىپ دەرتمەن دىلىنى پاش،
دىدى: بىزگە ئامال قانچە،
بوغۇپ تۇرسا زامان شۇنداق.

ئىجازەت شۇ بوغاي بىزدىن،
ئېلىپ خەتنى ئۇلار تىزدىن،
تۇتۇپ بىر ئوينى جىمجىتلا،
ھاياتنى باشلىسا قانداق؟!

قۇدامنىڭ سوزىنى ئاڭلاپ،
يۇرەك ئوركەشلىدى يايراپ،
دىگەندەك بولدى بۇ خۇددى،
„ قاراپ يوتقانغا پۇت سۇنماق»

بىراق شۇ چاغدىكى شاتلىق،
بولۇپتۇ ئەسلى ۋاقتلىق،
ھامان بولمايدىكەن ئىشلار،
قارشىلىقسىز، ئاسان ئۇنداق.

× ×

قۇدام كەلدى شۇ كۇن كەچتە،
چىرايى زەپىران ــ خەستە،
توكۇپ ياش كوزىدىن ئۇزمەي،
دىدى شۇ سوزنى مىڭ تەستە:

كەچۇر دوستۇم، يامان ئەھۋال!
ئايال ئاڭلاپ، قىلىپ جاڭجال،
ياقامغا قول سېلىپ تىللاپ،
بوۋامنى كورسەتتى بىر پەستە.

دىدى: ”يوق خارلىققا قالغان قىز،
باقالماي ئارلىقتا قالغان قىز،
ئۇ قىممەت مەن ئۇچۇن جاندىن
ۋە جاننى باغلىغان رىشتە.

ئەگەر چىقسا ئاڭا لايىق،
بولۇپ ئەنئەنىگە سادىق،
قىلىپ توي داغ ــ دۇغا قىلسۇن،
ھامان ساقلانغىدەك ئەستە ...»

قويا يلى شۇڭا بۇ ئىشنى،
بېسىپ مەھكەم يۇرەك چىشنى،
كۇتەيلى ياخشى كۇنلەرنى،
كېتەر بۇ كۇنمۇ كەلمەسكە...

× ×

كېلىپ شۇ ئىش ماڭا بەك ھار،
تۇيۇلدى بۇ جاھان ھەم تار،
ئېغىركەن بەكمۇ يوقسۇللۇق،
ئىكەن يوقسۇلمۇ خەستىن خار.

بېرىپ تەقدىرگە تەن ئاخىر،
قىلالماي دەرتنى ھەم زاھىر،
ئويۇمدە مۇكۇنۇپ ياتتىم،
بولۇپ غەم تېغىدىن بىمار.

ئىدىم مەن رازى شۇ دەمدە،
پېتىپ ياتقۇنچە دەرت ــ غەمگە،
يۇمۇلسا ــ يۇ كوزۇم دەرھال،
يېنىپ كوز ئاچمىسام زىنھار.

تۇگەپ پۇتمەپتىكەن لېكىن،
مېنىڭ تارتار ئەلەم، غېمىم،
قېچىپ ئوغلۇم شۇ قىز بىلەن،
قوشۇلدى دەرتكە دەرت بىسيار.

كېلىپ قىز ئانىسى دەرھال،
چىقاردى بەكمۇ چوڭ جاڭجال،
دىدى: يوشۇرمىغىن قىزنى،
تېپىپ بەر ماڭا ئەي مەككار!

www.uyghurkitap.com

بولۇپ دىل غەش، يۈرەك پارە،
تاپالماي ئۆزگىچە چارە،
تىپىپ كەلمەككە بالىلارنى،
سەپەرگە باغلىدىم زۇننار.

ئۇلارنى تاپقىچە ھەيھات!
دىدىم مەن نەچچە رەت ۋاي دات!
لېكىن ئاندىنمۇ كۆپ بولدى،
بېرىپ تاپقاندىكى ئازار.

قىلىپ بىر ئىككىسى گەپنى،
ئېلىپ پىنھانە توي خەتنى،
قېچىشقانكەن قوشۇشقا باش،
قىلىپ بىر كولبىنى تەييار.

بۇ ئىش تۇغدۇرسىمۇ غەشلىك،
نەھاجەت ئۆزنى سوكمەكلىك،
قىلار بۇ بىمئامال خەقنىڭ
ئەلەم، ئەسىيانىنى ئىزھار.

ئېشىپ ھىسدا شىلىغىم چەكسىز،
ئۇلارنى قوللۇدۇم شەكسىز،
ئىناقلىق ھەممىدىن قىممەت،
ئۆنۇكسىز نىمە شاتلىق بار!

دىدىم: قوغلاپ غەمۇ ـ ئۆيىنى،
تۇتۇڭلار بەخۇدەك ئۆينى،
ھامان كەلگۈسىدە چوڭ توي
قىلىپ بەرمەككە مەن تەييار.

قەرز قالسۇن شۇڭا بۇ توي،
كۈلەر ئىقبال ئاخىر خۇشخۇي،
بۇ ئالەم قىسمىتى شۇنداق:
ئېرىپ قار، يەر يۈزى ياشنار.

× ×

ئېرىپ قار، يەر يۈزى ياشناپ،
مانا ھەر ياندا گۈل چاقناپ،
ئېلىپ كەلدى باھار يۈرتقا،
يېڭىچە خۇش ھاۋا باشلاپ.

چۈشۈپ ئارامىغا كۆڭلى،
يېڭى مەنا تېپىپ ئۆمرى،
كىرىشتى بارچە خەق ئىشقا،
يېڭىچە چوڭ قەدەم تاشلاپ.

ئېلىپ ئۆز ئىلكىگە يەرنى،
ئاياىماستىن توكۈپ تەرنى،
ھوسۇلنى مول ئاۋۇتقاننىڭ
كېلىشتى ئامتى قوشلاپ.

كۈلۈپ ھەممە خوشال شادىمان،
دېيىشتى: كەلدى ھور دەۋران،
قىلالىلى تېخىمۇ غەيرەت،
روناق تاپماق ئۈچۈن ياشناپ.

× ×

بەرىكەت ياغسا دەۋراندىن،
كېلەر ئامەتمۇ ھەرياندىن،
تېپىپ پۇل مەنمۇ رۇسلاندىم،
ئېلىپ نەپ بارچە ئىمكاندىن.

قىلىپ دولەت ئۈچۈن تارتۇق،
سېتىپ ئاش نورمىدىن ئارتۇق،
يەنە كوپلەپ كىرىم قىلدىم،
بېغىمدىن ـ سەي ۋە ئورماندىن.

تۇغۇپ ھەر بىرى جۈپ ـ جۈپتىن،
قويۇمۇ ئاشتى ئون توتتىن.
يېپىشكە يوق ئېغىز ئەمدى،
ئۈزۈلمەس ئويمۇ گوش، ناندىن.

شۇئان ئەسكە ئېلىپ توينى،
يېتەكلەپ ئىككى ـ ئۈچ قوينى،
قۇدامنىڭ ئويىگە باردىم،
قىلارغا مەسلىھەت ئالدىن.

كۈلۈپ ئايال قۇدام شادىمان،
يېيىپ ئالدىمغا مول داسقان.
دىدى: "ئۇ چاغ نادانكەنمەن،
ئىكەنمەن ھەم تادان ئاندىن.

ئەمەسكەن بىز ئۇچۈن مەنسۇپ،
شۇ چاغ قىلغان سوزۇم كوپچۇپ،
دىسەم ھەزدەم: "خاتا قىلدىم"
دىلىم كويەر پۇشايماندىن.

ئامال يوق، ئوتتى ئوتكەن ئىش،
سالالماس بىزگە ئۇ تەشۋىش.
قارايلى ئالدىغا ئەمدى،
ئىلىپ كۈچ يېڭى پەرماندىن.

پۇكۇپ دىلغا سىياسەتنى،
قويايلى كوپ ھەشەمەتنى،
ھەشەمەت بولمىغاي ئولچەم،
ئوتەرگە چارە تۇققاندىن.

دىسەك خەجلەيلى ئازدۇر - كوپ،
بېرەيلى ئويىنى جابدۇپ،
ئۇلارلا شات - خورام ئوتسە،
چىقارمىز بىزمۇ ئارماندىن..."
× ×

قۇدامنىڭ سوزىنى ئاڭلاپ،
ھاياجاندىن يۇرەك يايراپ،
تۇرۇپ قالدىم قىلالماي گەپ،
قۇدامغا نىمە دەي شۇ تاپ؟!

كىرىپ قەلبىمدە بىرلا ئوي،
دىدىم: بۇ زادى قانداق روي.
قۇدامنى نىمە ئوزگەرتتى،
سوزى ساز، مەنىلىك ھەم باپ.

ئاخىر تاپتىم ئۇنى ئويلاپ،
ۋەتەن ماڭغاچ زەپەر بويلاپ،
بىيىپ مەنىۋى ياقتىنمۇ،
روناق تاپتى خەلق قوشلاپ.

شۇڭا ئىسىل ئەدەپ - ئەخلاق،
بولۇپ ئەلگە ئۇدەم ھەر ۋاق،
يېتەكلەپ ماڭدى ھەركىمنى،
يېڭىچە غايىگە باشلاپ.

باسالماي شۇڭا قەلبىمنى،
خوشال كۈيلەپ بۇ دەۋرىمنى،
قۇدامغا ياغدۇرۇپ ئالقىش،
دىدىم: رەخمەت، ياشاڭ-ياشناپ!

ئىككى شېئىر

ئەيسا سايىم

ئورگىلەي

گۈل يېزام، دەۋرىمدە تاپقان قۇدرىتىڭدىن ئورگىلەي،
باغدىكى ئەنجۈر - ئانارىڭ - شەرۋىتىڭدىن ئورگىلەي،
شۇنچىلا تېز قەد كوتەرگەن سۇرئىتىڭدىن ئورگىلەي،
توز قاناتىدەك ياسانغان زىننىتىڭدىن ئورگىلەي،
باشتىن-ئاخىر داڭ چىقارغان شوھرىتىڭدىن ئورگىلەي.

تۇغرا تەدبىردىن دىخانىنىڭ دىللىرى شات ياينىدى،
بولدى جەڭ مەيدانى باغرىڭ ئۇندا ئەمگەك قاينىدى،
باغدا بۇلبۇللار قاقاھلاپ خۇشناۋادا سايرىدى،
ئىشلىگەنلەر ئەمگىگىدىن گوش بىلەن ياغ چاينىدى،
شۇ قەدەر تاپقان كامالەت قۇربىتىڭدىن ئۆرگىلەي.

تەر بىلەن بولدى گۈلۈستان قۇملىغىڭ ـ بارخانلىرىڭ،
زەپمۇ كوركەم قەد كوتەردى ياپ ـ يېشىل ئورمانلىرىڭ،
پاختا، ئاش، مايلىققا تولدى قوينى كەڭ خامانلىرىڭ،
ئەجرىدىن تاپتى سائادەت گاڭ بىلەك دىخانلىرىڭ،
شۇ ھالال تەردىن ياسالغان جەننىتىڭدىن ئۆرگىلەي.

بولدى تاغ چەشلەر مۇنارى، توخشىدى بۇغداي، قوناق،
ئىشلىگەن ئالدى دارامەت، ئەجرىدىن تاپتى روناق،
چومدى شاتلىق قاينىمىغا ياش ـ قېرى، ئوسمۇر ـ بوۋاق،
قولنى ـ قولغا چىڭ تۇتۇشتى بارچە مىللەت ئوم ـ ئىناق،
جەڭدە ـ ئەمگەكتە ياراتقان بەركىتىڭدىن ئۆرگىلەي.

ئەي يېزام ھوسنىڭگە ئاقسام بەخش ئىتەر دىلغا ھوزۇر،
ئەجرى قىلغانىڭ بۇگۈنكى بايلىغى تاغدىنمۇ زور،
يەرلىرىڭ بەرقۇت مىسالى شۇنچە ئۈز، كوركەم ـ پۇزۇر،
سىنچىلاپ كورسەم ئىشىڭدىن سەزمىدىم ھىچبىر قۇسۇر،
مول ھوسۇلدىن ئەلگە بەرگەن رىغبىتىڭدىن ئۆرگىلەي.

دوستۇمغا

پەندىن ئوزگە بولسا يارىڭ، ئومۇرلۇك يارىم دىمە،
بەرمىسەڭ كوڭلۇڭنى پەنگە «تەندە بارجانىم»دىمە.

شوھرىتىڭ ھەر قانچە ئۇستۇن بولسىمۇ ئالەم ئارا،
پەنگە يات شوھرەتنى ھەرگىز چوڭ شەرەپ ـ شانىم دىمە.

قانغىدەك ئىچسەڭ شارابىنى ئىلمۇ ـ پەننىڭ جامىدىن،
دىل غەزىنەڭ لىق تولار بايلىققا، يوق مالىم، دىمە.

بولبۇلى شەيدا بولۇپ سايرا ئىلىم ـ پەن باغىدا.
ئۇندىن ئوزگە باغنى ئەسلا گۈل ـ گۈلۈستانىم دىمە.

تۇت گۈزەل جەننەت قۇرۇشچۇن پەننى ئۇچقۇر ئات قىلىپ،
ئۇگىنىپ قىلغىن ئىجات، بۇ يولدا سەن ھاردىم دىمە.

AltunOq

ئىككى شېئىر

مەتتوختى ئەخمەت

ئانا قەدرى

قايسى ئانا پەرزەنت ئۈتىدا،
پەرۋانىدەك كويمەيدۇ دەيسەن؟
قايسى ھەتتا مېيىپ بالىسىن،
جان قوزام دەپ سۆيمەيدۇ دەيسەن؟

قارغا: ”بالام ئاپپاق» كىرپىمۇ:
”بالام يۇمشاق »دەيدۇ نىمىچۈن؟
ئانا شۇنداق پەرزەنت غېمىگە
بېغىشلايدۇ ئۆمرىنى پۈتۈن.

ئاچچىق تولغاق ھىساۋىن قىلىپ،
پەرزەنتىدىن ئۈچ ئالماس ئانا.
تا ئۆلگىچە پەرزەنتىنىڭ غېمى،
رودۇپايدەك يۆكلىنەر ئاڭا.

ئويلا دەسلاپ (تۇغۇلغان چېغىڭ)،
ئەشۇ بويۇك بارمىدى سېنىڭ؟
ئانا ئايرىپ قېنىدىن ئاق سۈت،
بەرگەن ئۈچۈن ياشارغان جېنىڭ.

سەن بىلمەيسەن، كېچە ـ كېچىلەپ،
كىرپىك قاقماي چىققان شۇ ئانا.
سەن ئۇخلىغان باغرىدا ئۈنىڭ،
ئۇ راھەتنى ئۇتتۇنگەن ساڭا.

چۇشۇرمەيدۇ قولىدىن كۈندۈز،
ئەللەي ئېتىپ بەزلەر سېنى تۈن.

ئادالايدۇ زاكاڭنى مېھرى،
ئاڭا ئارام يوقتۇر كۈنۈ ـ تۈن.

” جان تورەلدى ـ جېنىم تورەلدى»
دەپ شاتلىنار، سۆيۈنەر ئانا...
بوي تارتىسەن ـ چوڭمۇ بولىسەن،
ئويلىمايسەن بۇ ئىشنى مانا.

سەكپارە بوپ سېنىڭ دەردىڭدە،
تارتقان جاپا ساڭا بىلىنمەس.
نەزىردىڭدە شۇنداق تۇغۇلدۇڭ،
غادىيىسەن، كەۋدەڭ ئىگىلمەس.

ئوغۇلسەنكى، راسا بەد قىلىق،
كەيپى ـ ساپا ھۇنىرىڭ بولدى.
بىھورمەتلىك قىلىسەن ئاڭا،
ئانا قەلبى زەرداپقا تولدى.

گەر قىز بولساڭ، ئۇمىتكە نا باپ ـ
غەيرى قىلىق چىقاردىڭ، تووۋە.
دەيدۇ ھەركىم: ”ئەي كوزۇم ئەشۇ
قىزنىڭ ئوسال پەيلىنى كورمە.»

سەن تۆپەيلى ئەل ـ يۇرت ئارادا،
يۈزى تووۋەن بولغاندا ئۇنىڭ؛
كوتىرەمدۇ ۋىجدانىڭ، تاڭەي،
ھېچ ھىساۋى بولمامدۇ بۇنىڭ؟

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

خاتالىقتىن تولۇپ پەيمانەڭ،
سوت ئالدىدا تۇرساڭ مۆكچىيىپ؛
نىمە بولۇپ كېتەر شۇ ئانا ،
يۈرەك ـ قەلبى دەرتتە مۇجۇلـۇپ؟

ئەگەر چىقساڭ شان ـ شەرەپ بىلەن،
ئەل كوزىدە يۈكسەك سەھنىگە ؛
كوكسۇڭدىكى شەرەپ گـۈلىدىن ،
نۇر ئۇتمەمدۇ ئانا قەلبىگە ؟!

سېنى ياخشى دىسە ئەل ئەگەر ،
تەنگە سىغماس ئانىنىڭ قەلبى .
"پەرزەنتىمدىن قالار ياخشى نام"
دەپ ئويلايدۇ ئاناڭمۇ ئـەمدى .

ئېيخ ، نىمانچە ئۇلۇغ بۇ ئارمان ،
ئېيخ ، نىمانچە يۈكسەك بۇ تۇيغۇ ؟
بۇنىڭچىلىك بولامدىكىن تاڭ،
ھاياتتىكى ھەر قانداق سۈيگۈ .

ئانا قەدرى ھەققىدە يازسا،
پۈتەر قانچە قەسىدە ، داستان.
شۇ مېھرىۋان ئانا قەدرىگە،
يەتمەك ئانچە بولمايدۇ ئاسان .

ئانا مېھرى ئالدىدا پەرزەنت،
قانچىلىك كوپ بېرەلەر جاۋاپ؟
ئادا بولماس ئانا قەرزى ھىچ ،
ئومرۈڭ بويى قىلساڭمۇ تاۋاپ .

"ئولگەن چاغدا رەھمەتلىك» دىگەن ـ
سوزنىڭ تەكتى ئويلاشقا لايىق.
ئاناڭ ئولۇپ ، ... پۇشمان قىلغۇچە،
ھايات چاغدا بولغۇلۇق سادىق.

سۆيۈۋ نىمەمدۇ ئانىنىڭ دىلى ،
پەرزەنت ئاڭا بىلدۈرسە ھورمەت.
ئۇيات ساڭا ، قاخشىتىپ ئۇنى،
ئىگە بولغان "ئالەمچە شوھرەت".

ئانا ـ ئۇلۇغ ، ئانا ـ مۇقەددەس،
ئۇنى سۈيگىن رازى ئېتەرلىك.
ئانا قەرزى پەرزەنتى ئۈچۈن،
بىر ئومۈرگە تولۇق يېتەرلىك.

بىر تاڭجاڭغا

(ساتىرا)

" سىز ئۈچۈن خىزمەت قىلۇرمىز " دەپ ئېيسلىغان تاختىڭىز،
ئۇ ئىكەن ئەسلى ئەمەلسىز، گەپتە ئاتقان پاختىڭىز.
تاختىڭغا چۈشكەندە كوز، ئىللىق سىزىم سەزدىم، بىراق،
ئاشخانا سۇرۇن ـ نىچۇندۇ ئەلگە سالقىن باقتىڭىز.
ھىچ مۇناسىپ كەلمىدى پوزىتسىيە ئۇ تاختىڭغا،
(ئىرىمەي باھار سۈيىدە، يەككە مۇزدەك ئاقتىڭىز).
بەردى تالۇن بىر بوۋاي (لەغمەن ئۈچۈن پۇل تولىگەن)،
زەڭ سېلىپمۇ قاردىماي، شىرەگە موما ئاتتىڭىز.
" يازغىنى لەغمەن ئىدى تالۇنغا " (ئەسكەرتسە بوۋاي)،

ھىچ خىجىل بولماي، غوتۇلداپ ساغرىڭىزنى چاقتىڭىز.
گاڭگىراپ ئېيتتى بوۋاي: " قىزىم كۆتەيمۇ ئازغىنا؟ "
دومسۈيۈپ، تەتۈر قاراپ بىڭگورغا ئوخشاش قاتتىڭىز.
دەممۇ ـ دەم كەلدى خېرىدارلار (قولىدا تالۇنى)،
سىزچۇ؟ پەرۋا ئەيلىمەي، پۈكەيگە دۈملا ياتتىڭىز.
" ئاش " دىدى، " سو مەن "، " پولو " ··· بولدى خېرىدارلار بىزار،
ئەلگە ياقماي قالدىڭىز، بەلكىم پۈكەيگە " ياقتى " ڭىز.
" كىم ئۈچۈن خىزمەت قىلۇرسىز؟ ئېيتىڭا تاڭجاڭ! " دىسە،
" خىلق " دىدىڭىز ـ چىقتى " گۈمبەز "، بۇرنىڭىزنى تارتتىڭىز.
مەن دىلىمدا ئويلۇدۇم: نەلەردە قالغان بەندىسىز؟
ھىچ ئەمەل قىلماي تۇرۇپ تاختىنى نىچۈن ئاستىڭىز؟
مومىڭىز شۇنداق سوغاقتۇر، ئوزىڭىز ئاندىن سوغاق،
بىر يولى مۇز توڭلىتىشقا، مەيلىدىغۇ، قاچىسڭىز.
ئەل ئۈچۈن ئىخلاس بىلەن خىزمەت قىلىشنىڭ ۋاقتى بۇ،
كوزىڭىز رۇشەن بولاتتى توت تەرەپكە باقسىڭىز.
ياخشىراق ئويلاپ بېقىڭ، كىم سىزنى تاڭجاڭ ئەيلىگەن،
مەيلىمۇ ئەلنى بىزار قىپ ئوتسە ھەر كۈن ـ ۋاقتىڭىز؟
بار گىراۋدان ئىشلىمەكتە ئەل ئۈچۈن جان كويدۇرۇپ،
سىز يىگانە قالدىڭىز، ئاقماس ئۈزاقتا ساختىڭىز.
تاختىڭىزغا چىن ئەمەل قىپ ئەل ئۈچۈن ئىشلەڭ قېنى،
شۇندىلا ئەل رازى بۇپ دەيدۇ " كوڭۈلگە ياقتىڭىز ".

زامانىم قىزلىرىغا

(چاتما شېئىر)

تۇرسۇن ئىبراھىم

ناخشىچى قىزغا

ئاسمان دىسەم سەھنىنى،
چىقتىڭ بولۇپ ئاي ئوزۇڭ.
نە ئاي، بەلكى جۇپ قۇياش ـ
ئىكەن سېنىڭ جۇپ كوزۇڭ.

ياڭرىغاندا ئاۋازىڭ
سازلارغا بولۇپ تەڭكەش؛
ئاقتى شۇئان دىللاردا،
چىن ھورمەت ياساپ ئوركەش.

شىرىن گويا پەرھاتقا،
بال شارابى سۇنغانىدەك؛
ۋە يا بۇلبۇل ھەركىمنىڭ،
دىل بېغىغا قونغانىدەك؛

گۇلزار ۋەتەن، يۇرت ـ ئېلىڭ،
ئىشقىدا بۇلبۇل بولۇپ؛
سايرىغىن ھارماي يەنە،
بىر ئۆمۈر خەندان ئۇرۇپ.

ئۇمىدى ھەم كۆتكىنى،
شۇ ھەر زامان، خەلقىڭنىڭ.
بولسۇن مەڭگۈ ھەر ئىشتا،
مىزانى ئۇ قەلبىڭنىڭ.

ئۇسسۇلچى قىزغا

ھەر بىر دىلنىڭ زوقىنى تارتىپ،
سەھنە شۇنچە كوركەم بېزەلگەن.
تەمبۇر، غىجەك، راۋاپ...ھەممە داپ،
تەڭكەش قىلىپ ياڭراق تۈزەلگەن.

ئەشۇ ياڭراق سادا ئىچىدە،
ئۇسسۇلچى قىز چىققىنىڭ سەھنىگە.
ھورمىتىڭگە كۆلۈپتا شۇئان،
كوتىرىلدى ئالقىش ئەۋجىگە.

ئالقىش ئىچرە باشلىدىڭ ئۇسسۇل،
ھەر تەرەپكە نازلىنىپ بېقىپ.
يۈز باھاردەك ئىللىق بىر سىزىم،
كەردى مىليون دىللارغا ئېقىپ.

ساناقسىز كۆز تىكىلگەن ساڭا،
ھەممە كىرپىك قاقماي قارايدۇ.
كوكتە يۇلتۇز ۋە ئايمۇ ھەتتا،
بىر كۆرسەم دەپ تىنماي مارايدۇ.

چۈنكى ئۇسسۇل ئۇستازىدۇرسەن،
چەۋەر، ماھىر، ئەي ئۇسسۇلچى قىز.
گەرخالىساڭ پەرىمۇ سەندىن،
ئېلىش ئىستەر ئۆزىگە ئەندىز.

رىتىملىق ھەر ئالغان قەدىمىڭ،
ئەمما ئاڭا شامال يېتەلمەس.
شوخ، نەپىسلىك بابىدا سەندىن،
پەرىزاتمۇ ئېشىپ كىتەلمەس.

ئەسلىتىدۇ ھەر بىر ھەركىتىڭ،
كوكتە ئۇچقان ئەركىن تورنىنى.
گويا كورۇش ئۇچۇنلا سېنى،
ئاقار يۇلتۇز ئۇنتۇپ ئورنىنى.

ئەنە، كوركەم سەھنە ئۈستىدە،
قىلماقتا سەن بەئەينى پەرۋاز.
تالا سوغاق، لېكىن زال ئىچى
بولغان سوزسىز ئىللىق باھار ـ ياز.

پارلار گۈزەل چىھرىڭدە سېنىڭ،
شۇ باھارنىڭ نۇرى ـ جىلۋىسى،
بولغاچ چۈنكى سەن ھەم باھارنىڭ،
مەڭگۈ سولماس گۈلى ـ غۇنچىسى.

تەرىپىڭگە يەتمەيدىكەن سوز،
كامالەتمۇ تەسلىم ئالدىڭدا.
ئىگەللەپسەن شۇنداق ماھارەت،
دەپ "قىزارماي تەسلىم ئالدىدا."

جاھان ئىچرە نامى ـ داڭقىڭ بار،
خەلقىم ئېيتار ئاپىرىن ساڭا.
ئەمما يىراق بوپ قانائەتتىن،
ئىزدەن، ئۆگەن، تىرىشقىن يانا.

www.uyghurkitap.com

شائىرە قىزغا

شېئىرلىرىڭىز يالقۇن چاچىدۇ،
قەلبىڭىز ئاتەش كانىمۇ سىزنىڭ؟
ۋە ياكى بىرەر سېھرى كۈچ بارمۇ،
يازغان شېئىرىڭىزدا شائىرە قىزنىڭ؟!

ئەشۇ يالقۇنلۇق شېئىرىڭىز بىلەن،
قەلبىم جامىغا كەۋسەر قۇيۇلدى.
ھەر كۇبلېت، ھەر مىسراسى ئۈنىڭ،
يۈرەككە نەقىش بولۇپ ئويۇلدى.

ئاپىرىن سىزگە، ئەي شائىرە قىز،
مەڭگۈلۈك ئولمەس ئەسەر يېزىپسىز.
قەلب دېڭىزى تەكتىدىن گويا،
مىسلىسىز قىممەت گـوھەر قېزىپسىز.

كۈتىدۇ خەلقىم،
شائىرە،
سىزدىن،
يەنىمۇ يۈكسەك بۈيۈك ئۈمىتلەر.
ئەل ئۈمىدىنى يەردە قويمىغان،
شۇ ئەل ئۆمرىدەك بىر ئۆمۈر كۆكلەر!

سېستىرا قىزغا

... كورگۈنۈم، كوزۈمنى ئېچىپ تۇنجى رەت،
كارۋىتىم يېنىدا تۇرغان سەن ئىدىڭ.
تەپچىدى تەبەسسۇم چىرايىڭغا تېز،
ئانامغا "كەلدى ئۇ ھوشىغا" دېدىڭ.

كەيگىنىڭ قەلبىڭگە رەڭداش ئاق خالات،
قولۇڭدا شپىرىس — ئوكۇل تۇراتتى.
رازى بوپ سېنىڭدىن دېدى ئانامۇ:
"كېچىنى كوز يۇمماي شۇنداق ئوزاتتى..."

شۇنىڭدىن كېيىن ھەر كۈنى نەچچە رەت،
يوقلۇدۇڭ قەرەللىك كىرىپ يېنىمغا.
شىپالىق قولۇڭدىن ئوتكەن شۇ تالاي —
دورا ھەم ئوكۇللار سىڭدى قېنىمغا.

شۈكرىمۇ قايتىدىن ياشىرىپ يۈرەك،
كېسەللىك ئازاۋى يىراق قوغلاندى.
مەيۈسلىك سايىلار تاشلىغان دىلدا،
باشقىدىن ھاياتلىق ئىشقى چوغلاندى...

يالغۇزلا مەن ئەمەس شىپالىق تاپقان،
ساقايدى بىماردىن قانچە — قانچىسى.
چۈشەندىم شىپىدىن تومۇرغا تىنماي —
ئاققىنى مېھرىڭنىڭ ئىكەن تامچىسى.

توختىماس ئۇ تامچە ئەبەدى، چـۈنكى
مېھرىڭنىڭ بولىغى ئىكەن پاك قەلبىڭ.
ئاقلىغىن يەنىمۇ ئەل ئۈمىدىنى،
سەندىن چوڭ ئۈمىتلەر كۈتىدۇ خەلقىڭ!

دىخان قىزغا

ئەقىدەم كوپ ساڭا سىڭلىم، شۇڭا يۇرتىنىڭ گۈلى دەيمەن،
كىشىكىم كوپ دىسە گۈلنى، سېنى مەن سەرخىلى دەيمەن.

يېشىل بوستان ئېتىز قوينى ئارا خەندان ئۆرۈپ ھەردەم،
خوشال ناخشاڭنى ياڭراتساڭ، نازاكەت بۇلبۇلى دەيمەن.

ئەگەردە سەن تۇرۇپ يەڭنى، راسا قىزىتىپ ئىش ـ جەڭنى،
كاراپىتەك سول يېرىپ ماڭساڭ، چېلىشىنىڭ دۇلدۇلى دەيمەن.

جاپا ـ مۇشكۇل ئىگەلمەس شۇ پولاتتەك جىسمۇ ـ قەددىڭنى،
چىدام ـ غەيرەت، جاسارەتنىڭ ھەقىقى سىمۇۋۇلى دەيمەن.

سېخى داسقان كۆلۈپ تۇتسا لەزىز نازو ـ نېمەتلەرنى،
ئۇنى ھەم تەرو ـ ئەجرىڭنىڭ قەدىرلىك مەھسۇلى دەيمەن.

ساڭا قايىل يۈرەك ـ قەلبىم، كۆيۈم ئۆرغۈيدۇ شەنىڭگە،
شۇڭا كوكسىدە تورسوننىڭ ئەبەتكە جۈپ قولى دەيمەن.

شېئىرلار

ناسىرجان مۇھەممىدى

ھەشقى پىچەكلەرگە

" تووۋە » دەيمەن ياقامنى چىشلەپ،
بەزىلەرنىڭ مۇھەببىتىگە.
نەۋ باھاردا ئېچىلماي تۇرۇپ،
توزىۋاتقان چېچەك ـ گۈلىگە.

بىر كورۇپلا " ئاھۇ ـ ۋاھ» چېكىپ
مۇنداق قەسەم ئىچىشەر دائىم:

"باشقىسىنى سۆيمەيمەن سەندىن،
گۆۋا بولسۇن ئاڭا خۇدايىم. »

قالۇر قەسەم ۋاقتى كەلگەندە،
ئاللا قانداق يەرگە تاشلىنىپ.
"گۆۋاچى»مۇ قالۇر بۇ يەردە،
مەھبۇبىنىڭ كوزى ياشلىنىپ.

بىر ـ بىرىگە ئۇچراشتۇرماستىن،
بىرنى سۈيەر قەدىرلىگىم دەپ.
بىرنى دىسە ھاياتىم شامى،
بىرنى سۈيەر: يۈرەك باغرىم دەپ.

نەمۇھەببەت بولىدۇ بۇ ئىش،
پەقەت ساقتا، ئالدامچىلىقتۇر.
سەھەر كۈلۈپ، چۈشتە قۇرارغا،
ئەينى ئۆزى ھەشىقى پىچەكتۇر.

تەسىرات ئۇچقۇنلىرى

چاپماقتا مەنزىلگە ئېتىم يۈگۈرەپ،
ئېگىز ـ پەس يوللارنى تاشلاپ كەينىگە.
قىلمايمەن ئەندىشە تاشلار قايان دەپ،
چولۋىرى قولۇمدا، چاپسىمۇ قانچە.

كورىمەن قەرەلگاھ يىراق ـ يىراقتىن،
ئېتىمنىڭ ئۈستىدە قاراپ ھەرباقتىن.
ئاڭلايمەن يول بويى يېقىملىق ناخشا،
زاۋۇتتىن، ئېتىزدىن، خاڭدىن، ياپلاقتىن.

كورىمەن ئېتىزدا قىز ۋە يىگىتنىڭ،
تېنىدىن سەل بولۇپ ئاققان تەرىنى.
پۈرايمەن قانچە، مېھنىتى بىلەن ـ
پەرۋىش قىپ كۆلدۈرگەن سەرخىل گۈلىنى.

كورىمەن چىمەندە شۇنچە ئالدىراش،
جاپاكەش ھەرىنىڭ يۈرگەنلىگىنى؛

ھەرگۈلنىڭ شىرنىسىن ـ شەربىتىن يىغىپ،
ھاياتنىڭ پەيزىنى سۈرگەنلىگىنى.

ئىلىم ـ پەن باغچىسى ـ مەكتەپ قوينىدا،
كورىمەن مەرىپەت ئۇچقۇر ئېتىنى.
بىلىمدىن چىقىرىپ تالماس گالڭ قانات،
تىلسىمات سىرىنى ئېچىشلىرىنى.

كورىمەن بىر يېڭى خىسلەت گۈلىنىڭ
ئىنسانغا شات ـ ھوزۇر بەرگەنلىگىنى.
(ئەدەپلىك، ئەخلاقلىق ئوسكەن ياشلارنىڭ،
غورۇرلۇق ھىسلىتى، قىلغان ئىشىنى.)
....

چاپماقتا مەنزىلگە ئېتىم يۈگۈرەپ،
ئېگىز ـ پەس يوللارنى تاشلاپ كەينىگە.
كورىمەن زوق بىلەن سانسىز يېڭىلىق،
ھاياجان دولقۇنى ئۇركەش تېنىمدە.

كارۋان

ئېگىز ـ پەس ئۇزۇن يولدا،
ئىلگىرلەپ ماڭار كارۋان.
چەكسىمۇ رىيازەت ئۇ،
ماڭماقنى كەسىپ قىلغان.

ئىتلارمۇ چىقار پات ـ پات،
ئۇنىڭ ئالدىغا ھاپشىپ.

يولىغا ماڭار كارۋان،
لالما قالىدۇ كاپشىپ.

ئىلگىرلەر ھامان كارۋان،
قۇملۇقتا ـ باياۋاندا.
ئوچمەس ئىز قالۇر ئۇندىن،
ئۇ ماڭغان ئۇزۇن يولدا.

ئىككى شېئىر

پەرھات مەھەممەت

ئىشچان يىگىت

ئەل ئىشىغا كۈيگەن يىگىت ،
ئەلنى دىلدىن سۆيگەن يىگىت،
كېچە ـ كۈندۈز كىرپىك قاقماي،
ئەل غېمىدە يۈرگەن يىگىت.

ئىشتا كەتكەن يۈرتقا نامى،
تاغ يوتكەشكە يېتەر چامى،
كەلسە خەتەر ئالدىغا دۈچ،
قورقماي يەڭنى تۈرگەن يىگىت.

بولسىمۇ گەر قىران ياشلىق،
ئۆزى دۈيدە كوپكە باشلىق،
لېكىن شۈندا ئەل قاتارى
راھەت-چاپا كورگەن يىگىت.

يېزىدىمىزنىڭ باتۇر كوزى،
تاغ گەۋدىلىك مەرتىنىڭ ئۆزى،
ئىش قوينىدا ئاققۇزۇپ تەر،
بەخىت پەيزىنى سۈرگەن يىگىت.

تەقدىر ۋە ئىرادە

بەزىلەر بەخت ۋە قايغۇلىرىنى،
باغلايدۇ تەقدىرگە، دەيدۇ: "پېشانە."
ئېيتقىنا ھالاۋەت بېرەمدۇ تەقدىر،
بولمىسا ئۆزىڭدا كۈچلۈك ئىرادە؟

بىلگىنكى ئەي دوستۇم، بەخت ۋە قايغۇ،
ئەزەلدىن كىشىگە ھەمرا ئۇ ھامان.
تەقدىرنى يەڭگىدەك بولسا ئىرادە،
بولمايدۇ ھەر قاچان گۈل يۈزۈڭ سامان.

xxxxxx::::::::::::xxxxxx

ئارزۇيۇم

مېھمانىجان روزى

ئانا تۇپراق سېنى سۆيدۇم بولۇپ ئىشقىڭدا پەرۋانە،
ئۇراي دەيمەن سېنى گۈلگە، توكۇپ قوينىڭغا دۇردانە.

سېنىڭ بەختىڭ ئۈچۈن جاننى نىسار ئەيلەشكە تەييارمەن،
كىرەرمەن بۇيرىساڭ مۇشكۇل چېلىش ـ جەڭلەرگە مەردانە.

بولۇپ قالقان رەقىپلەردىن سىنى قوغداش مېنىڭ بەختىم،
نە ئارمان گەر ئۆلۈپ كەتسەم قىلىپ دۈشمەننى ۋەيرانە.

ئۆزەمنى سىزىمەن مەغرۇر، ئىجات ئەمگەك بىلەن ياشناپ ،
ئىجادىمدىن ئېچىلدۇرسام گۈزەل قوينىڭدا رەيھانە.

سېنىڭ ئەجرىڭنى ياندۇرسام مۇرادىم بولغۇسى هاسىل،
جاهانغا شاتلىغىم سىغماي كۈلەرمەن شۇندا خەندانە.

شېئىرلار

رەپقەتجان خېلىل

ئىزىڭدىن ماڭماقنى پەرزىم بىلىمەن

يېتىلسە ئەل ئارا بىر ئالىم كىشى،
هورمەتتىن نۇرلىنار ئۇسكەن دىيارى.
زىيادە هورمەتلەر بىزگە تەئەللۇق،
سەۋەپكى بوۋىمىز ئەدىپ سەردارى.

ئەقىل هەم ئىدرەكتە زاماندا شىلىرى،
بوۋامنىڭ سوزىنى ئالاتتى ئېلىك.
نۇر بېرىپ قالمىدى دىللاردا يارا،
ئو يېزىپ شىپالىق «قۇتاتقۇ بىلىك».

ئىجاتنى، كەشپنى بىر گۈلزار دىسەك،
بوۋامنىڭ ئىجادى گۈللەر سەرخىلى.
"ۋەتەن!» دەپ سوققانمۇ ئۇنىڭ يۈرىگى،
ئۇ ئىلىم يولىنىڭ چىۋەر دۇلدۇلى.

قاراڭغۇ كېچىدە گويا مەشئەلدەك،
چاهانغا ئىلىمدىن نۇرلارنى چاچتى،
مۇقەددەس تارىخنىڭ ئالتۇن بېتىدە،
جۇلالاپ تۇرغان بىر سەهىپە ئاچتى.

قوغلۇشۇپ ئوتتى يىل،ئوتتى ئەسىرلەر،
ئوزگەردى جەمىيەت، ئوزگەردى جاهان.
ئورۇلدى،كومۇلدى قەلئە، قەسىرلەر،
ۋە لېكىن ئولمىدى شۇ ئۇلۇغ ئىنسان.

تا بۇگۇن بىزگىمۇ بولدى مەدەتكار،
هورمەتلىك شۇبوۋام— يۈسۈپ خاسھاجىپ.
ئۇ دىدى: "بەختكە بولاي دىسەك يار،
كوكلىگىن مەرىپەت سۇيىدىن ئىچىپ".

سەن بىلەن ئەي بوۋا ئاشتى ئەمەلگە،
ئۇرغىدى دىللاردىن پەخرىمىز چەندان.
هەتتاكى پەلەككە يەتتى بىشىمىز،
ئەجداتلار روهىمۇ كۈلگەندۇ خەندان.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئەۋلاتمەن ئەي بوۋا سەندەك ئالىمغا،
ئىزىڭدىن ماڭماقنى پەرزىم بىلىمەن.
تەشەككۇر ئېيتىمەن بۈيۈك تۆھپەڭگە،
نامىڭ ھەم نۇرلانسا قەھ-قەھ كۈلىمەن.

بۇلاق سۈيىنىڭ زارى

ئىزلەپ-سوراپ تاپتىم ئاخىر بىر بۇلاق،
سۇغا بولغان تەشنالىقىم كۆچايغاچ.
تۇرۇپ قالدىم ئىچەلمىدىم سۈيىنى،
ئەتراپىدا خوخا تىكەن كوپ بولغاچ.

شۇندا بۇلاق خىتاب قىلىپ سوزلىدى:
بۇ تىكەندىن سەنمۇ قورقۇپ تۇرامسەن؟
ئازغىنا جاپاغا بەرداشلىق بېرىپ،
بۇ خوخا- تىكەننى يۇلۇپ قويامسەن؟

كەلسە سەندەك ئۇسسىغانلار قېشىمغا،
خوشال بولۇپ كۆي ياڭرىتىپ ئاقىمەن.
دەيمەن ئاڭا كېلىپ ئىچۈڭ مېنىڭدىن،
ئۇسسىغان شۇ كوڭلىڭىزگە ياقىمەن.

تەكلىۋىمۇ ياقسا كېرەك ئۇلارغا،
تەمشىلىدۇ مېنىڭدىن سۇ ئىچىشكە.
ئىچمەستىنلا يانار بىراق ھەممىسى،
كوزى قىيماي ئازراق جاپا چېكىشكە.

پاكلىقىمدا قاندۇرالماي بىر نىمۇ،
ماڭا تەشنا ئەشۇ ئۇسسىز يۈرەكتىن.
زىممەمدىكى شۇ قەرزىمنى ئادا قىلماي،
لاي سۇغا قوشۇلۇپ چىقتىم كېرەكتىن.

سەنمۇ قورقۇپ بۇ تىكەندىن يانماقچىمۇ؟
ئۇسسۇزلۇقنىڭ ئىلكىدە قالماقچىمۇ؟
جاپا چېكىپ ھالال تەردىن لوقما يىمەي،
ئۈژمە پىش، ئاغزىمغا چۈش دەپ ياتماقچىمۇ؟

بۇلاق زارى بەخش ئەتتى شىجائەتنى،
شۇئم تىكەننى يۇلۇشقا ھەم كىرىشتىم.
كۆلدى بۇلاق ئىچ ئىچىدىن زوقلىنىپ،
سۈزۈك سۇدىن مەنمۇ شۇندا قېنىپ ئىچتىم.

ئەل ئىشقىدا كۆي

ياشلىقىڭ گۈلشەنىدە ئېچىلغان بىر گۈل،
قەدرىگە يېتىپ سەن پەخىرلىنىپ كۈل.
بەخۋاشلىق ئوتىدا كويۈپ بولما كۈل،
نۇرلانسۇن ياشلىقىڭ ئەل ئىشقىدا كوي.

ئات قىلىپ جۇرئەتنى پەن يولىدا چاپ،
يولۇڭنى توسسا ياۋ ئېلىشقىن، ئۇر، چاپ،
گۈل بولۇپ ئېچىلار ئاققان قېنىڭ ساپ،
نۇرلانسۇن ياشلىقىڭ، ئەل ئىشقىدا كوي.

ئىلىمگە، خەلقىڭگە قىلما خىيانەت،
بىل ئۇنى ئۆزۈڭگە نومۇس- جىنايەت.
ياخشىنى يامان دەپ قىلما شىكايەت،
نۇرلانسۇن ياشلىقىڭ، ئەل ئىشقىدا كوي.

AltunOq

مۇھەببەت- نەپرىتىڭ بولسۇن بەك ئېنىق،
ئەرگە خاس سۈپەتتىن رەڭ ئالغىن قېنىق،
ئەلنى دەپ توختىسۇن ئاخىرقى تېنىق،
نۇرلانسۇن ياشلىقىڭ ئەل ئىشقىدا كوي.

كېلىپ كەتسەڭ ئىدى شائىر

مەھەممەت مۇسا

يېزام كورکەم گۈلزار بولدى،
كېلىپ كەتسەڭ ئىدى شائىر.
ئىجادىڭغا بۇندىن ئىلھام
ئېلىپ كەتسەڭ ئىدى شائىر.

يۇرۇگۇڭنى ئاپىرات قىلىپ،
قەلىمىڭنى شوخ ئات قىلىپ،
گۈل يېزامنىڭ سۈرىتىنى،
سىزىپ كەتسەڭ ئىدى شائىر.

يېزام بەكمۇ ئاۋات بولدى،
چېشلىشىمىز ناۋات بولدى.
پاراغەتتە ئۆتمەكتىمىز،
بىلىپ كەتسەڭ ئىدى شائىر.

مول ھوسۇلدىن تاغ ياسىدۇق،
جەننەت كەبى باغ ياسىدۇق.
قايناق كۈرەش مەنزىرىسىنى،
كۆرۈپ كەتسەڭ ئىدى شائىر.

پىشتى بۈگۈن باغدا ئانار،
تەمى شېرىن، تىلنى يارار.
سەيلە قىلىپ باغلار ئارا
تېتىپ كەتسەڭ ئىدى شائىر.

بولدۇق بۈگۈن ھەممىمىز باي،
چىرايىمىز بەئەينى ئاي.
ھەمدەم بولۇپ خوشاللىققا،
كېلىپ كەتسەڭ ئىدى شائىر.

قازانلاردا قاينايدۇ گوش،
ھەممىمىزنىڭ كۆڭلىمىز خوش.
مېھمان بولۇپ ئۆيىمىزگە،
كېلىپ كەتسەڭ ئىدى شائىر.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

سىم تۇرۇكنىڭ زارى

(ساتىرا)

ھاپىزجان مۇھەممەت

بىر ئىش بىلەن گۇڭشېغا ،
كېتىپ بارغان چېغىمدا.
ھالى خاراپ بىر غېرىبنى،
پەيدا بولدى يېنىمدا .

مېنى كورۇپ بىچارە،
مۇڭلۇنۇپ كوز ياشلىدى .
"ئاڭلاڭ دەردى - ھالىمنى" .-
دەپ شىكايەت باشلىدى:

"مېنىڭ ئىسمىم سىم تۈۋرۈك،
ئىشچى تاغام ياسىغان.
ئەلگە خىزمەت قىلسۇن دەپ ،
يول بويىغا قادىغان.

لېكىن، مېنى ئاسرىماي،
رەڭگىم كەتتى سارغىيىپ.
سىمىم بىلەن تۈۋرۈكتىن —
قالدىم ئاخشام ئايرىلىپ.

گوگۇم چۈشكەن چېغىدا،
بىر مەخلۇق كېلىپ قالدى.
كىشى بارمۇ - يوقمۇ؟ دەپ،
ئەتراپىغا زەڭ سالدى.

پەرۋا قىلماي گېپىمگە،
سىمنى سالدى سوۋەتكە.
كەپقالدىممەن ئاھ، بۈگۈن
تونۇغۇسىز ھالەتكە.

مەن بىرەتتىم ھەممىشە،
ئۈزۈن يولنى قىسقارتىپ.
ئۈرۈمچىنى ھازىرلا،
ئالالايتتىم قىچقارتىپ.

مېنى شۇڭا كىشىلەر،
ياخشى ئاسراش كېرەكتى .
خىزمەت قىلىش ئۈزۈۈنراق،
مېنىڭدىكى تىلەكتى..."

يىغلاپ تۇرۇپ سىم تۈۋرۈك،
ئۆتتى ماڭا ئەرزىنى .
قەسەم ئىچتى ئۇ يەنە،
ئالماق بولۇپ قەرزىنى.

× ×

ئويلاپ بېقىڭ كوپچىلىك ،
ئۇنىڭ سوزى ئادالەت .
يول قويىماي مۇشۇنداق،
كىم ئوتكەزسە جىنايەت.

بالىلار ئەدەبىياتى

شېئىرلار

ئابلىمىت قۇربان

بىلىۋال!

ساۋاقدىشىم ـ سەپدىشىم ،
بىر گېپىم بار ، قۇلاق سال .
يىل ، پەسىل ، ئاي ھەم كۈننى،
سوزلەپ بېرەي ، بىلىۋال:
دەرەخ دىسەك بىر يىلنى،
باردۇر ئۇنىڭ تـوت غولى.
ھەر غولىدا ئۈچ تالدىن،
جەمئى ئون ئىككى شېخى.
ھەر بىرىدە بەش شاخنىڭ،
ئوتتۇز تالدىن يوپۇرماق
(يەتتە شاخنىڭ بىر تالدىن،
يوپۇرمىغى ئوشۇغراق).
دىمەك ، بىر يىل ـ تـوت پەسىل ،
جەمئى ئېيى ئون ئىككى .
ئۈچيۈز ئاتمىش ئالتىلا،
كۈنى باردۇر ئۇنىڭكى .
ئەندى دوستۇم سوزۇمنى،
يوتكەي ھەر بىر پەسىلگە.
بىلىۋالساق بۇنىڭمۇ،

پايدىسى كوپ سەن ـ بىزگە:
ئەتىيازدا تەبىئەت،
ئويغۇنىدۇ ئۇيقىدىن.
كوركەم يېشىل كىمخاپقا،
پۈركۈنىدۇ يەر ـ زېمىن.
ئۇچار قۇشلار يىراقتىن،
قاتارلىشىپ كېلىدۇ.
كورۇشكەندە بىز بىلەن،
خوشال سايراپ كۈلىدۇ.
قوش سالىدۇ دىخانلار،
پايانسىز كەڭ ئېتىزغا.
ئىش قاينىمى بۇ پەسىل.
ياش ـ قېرى ، ئوغۇل ـ قىزغا.
ياز پەسلىدە ئالتۇن كۈن،
سېخى نۇرلار چاچىدۇ.
دەريا ، ئوستەڭ ، ئېرىقتا ،
سۇلار راۋان ئاقىدۇ .
ئېچىلىدۇ پورەكلەپ،
ياڭزا ـ ياڭزا گۈل ـ چېچەك .

www.uyghurkitap.com

خۇشبوي ھىدى ئەتراپقا،
چېچىلىدۇ ئىنپاردەك.
بۇغداي پىشىپ ، يېزىلار
ئالار ئالتۇن رەڭگىنى.
قىز ـ يىگىتلەر ئۇمىدا،
قىزىتار جەڭ ـ بەيگىنى.
كۈزدە شەھەر ـ يېزىغا،
تولار ياڭزا مىۋىلەر.
ئۈزۈم ، ئانار ، نەشپۈت ... تىنى،
ئاقار شەربەت ـ شىرنىلەر.
قوناق ، گۈرۈچ ، ئاق ئالتۇن...
دوۋە ـ دوۋە تاغ بولۇر.
بەركەت يېغىپ ئۆي ـ ئۆيگە،
قازان ـ چومۇچ ياغ بولۇر.
ئۇچار قۇشلار بىز بىلەن،
خوشلۇشۇپ تېز كېتىشەر.
باھارغىچە جەنۇپنى،
ئۇگا ـ ماكان ئېتىشەر.
قىش پەسلىدە يەر توڭلاپ،
سۇ مۇزلايدۇ ـ قاتىدۇ.
سوغاق گويا ھەرىدەك،
يۈز ـ كوزلەرنى چاقىدۇ.
توكۇلىدۇ سارغىيىپ،
يوپۇرماقلار بېخىدىن.
دەل ـ دەرەخلەر كۈمۈشرەڭ-
تون كىيىدۇ يېڭىدىن.
ئوسۇملۇكلەر سۇكۇتتە،
تاتلىق ئۇخلاپ ياتىدۇ.
يېغىپ ئاق قار، زىمىنغا ـ
ئاق پايانداز ياپىدۇ.
دىمەك، دوستۇم بۇلارنى،
دىلغا مەھكەم تىزىۋال.
ساقلاي دىسەڭ ئېسىڭدە،
خاتىرەڭگە يېزىۋال.

ئانا نەسىھەتى

كەلدى ئايگۈل مەكتەپكە،
كوينەك كېيىپ شىفۇڭدىن.
قاراپ قالدى پاتىگۇل،
كوز ئۈزەلمەي ئۇنىڭدىن.
كەچقۇرۇندا ئالدىراش،
مەھەللىگە چاپتى ئۇ.
ئانىسىنىڭ باغرىغا،
دەرھال ئوزىنى ئاتتى ئۇ.
قوزىچاقتەك ئەركىلەپ،
دىدى: "ناۋات، قەن ئانا؛
ئامراقمۇ سەن ـ ئەمەسمۇ،
يۇرىگىڭدىن سەن ماڭا؟
ئامراق بولساڭ ئەگەردە،
ئاڭلا ئېيتقان گېپىمنى.
كوينەك ئېتىپ شىفۇڭدىن،
ياپراتقىن بۇ دىلىمنى."
كۈلدى ئانا قاقاخلاپ،
قىزىنىڭ بۇ سوزىگە.
مېھرى بىلەن قۇچاقلاپ،
سۆيدى ئۇماق يۈزىگە.
دىدى ئاڭا: "جان قىزىم،
داغدام بىزنىڭ يولىمىز.
ھوسۇل ئېشىپ يىلسىڵاي،
كوپەيمەكتە پۇلىمىز.
سەھەر تۇرۇپ ئورنۇڭدىن،
مەكتىۋىڭگە يۈگۈرسەڭ؛
كوڭۇل قويۇپ دەرسىڭگە،
ئىخلاس بىلەن ئۆگەنسەڭ؛

تەييارلايمەن شۇندىلا،
ساڭا كوينەك شىفۇڭدىن.
چاپانىمۇ ھەم تىكىمەن،
رەڭدار-كوركەم تىلۇندىن.»

نەسىھەتنى پاتىگۇل،
چىن دىلىدىن ئاڭلىدى.
بولۇش ئۇچۇن "ئەلاچى"،
بەلنى مەھكەم باغلىدى.

سەۋەنلىكنى تونىدى

مەخمۇت، ئادىل ھەم قادىر،
ئەتىگەندە قوي بېقىپ؛
مەكتىۋىگە مېڭىشقا،
قالدى ئازراق كېچىكىپ.
يىراق كورۇپ چوڭ يولنى،
چاپتى ئېتىز ئارىلاپ.
دەسسەپ يۇمران مايسىنى،
نابۇت قىلدى قانچىلاپ...
كەلگەن ئىدى دەل شۇ چاغ،
ياسىن ئاكا قىغ ئېلىپ
(قىشلىق پەرۋىش بەك مۇھىم
مايسىلارغا، - دەپ بىلىپ.)
نەزەر تاشلاپ ئېتىزغا،
باللارنى كوردى ئۇ.
سىلاپ ساقال - بۇرۇتنى،
بىر پەس خىيال سۇردى ئۇ.
دېدى: " سىلەر - باللىرىم،
پەرزەندىغۇ دېخاننىڭ؟
ئۇنىڭغىمۇ ھەر مايسا،
پاك ئەجرىدىن ئىشچاننىڭ؟

ئاسرالمىسا شۇ مايسا،
قانداق ھوسۇل بېرىدۇ؟
مول ھوسۇلسىز، مولچىلىق
بىزگە نەدىن كېلىدۇ؟... "
بۇنى ئاڭلاپ باللار،
ئاستا يەرگە قارىدى.
خىجىللىقتىن يۈزىگە،
شەلپەر رەڭگى تارىدى.
دېدى ئۇلار: " قويۇپتۇق،
چوڭ سەۋەنلىك ئوتكۇزۇپ.
مەنپەئەتكە خەلقنىڭ،
زىيان - زەخمەت يەتكۇزۇپ.
تۇزىتىشتە خاتانى،
يېڭى قەدەم تاشلايمىز.
مەنپەتىنى خەلقنىڭ،
كوزىمىزدەك ئاسرايمىز!... "
شۇئان ئۇلار ئېتىزدىن،
چىقتى داغدام - كەڭ يولغا.
مەكتەپ تامان چېپىشتى،
ئوخشاپ قىزىل ئۇچ گۇلغا.

رەخمەت دېدى ئەمەتجان

كېسەل بولۇپ يېقىندا،
ئەمەتجاننىڭ دادىسى؛
ئالغان ئىدى ئۇستىگە،

ئوي يۇكىنى ئانىسى.
ئوغۇل - قىزلار ئوز - ئارا،
مەسلىھەتلەر قىلىشتۇق:

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ــساۋاقداشقا ياردەم-
قىلالايلى بىز،ــ دېيىشتۇق.
كوزنى يۇمۇپ ـ ئاچقىچە،
ئۇنبەش دەپتەر يىغدۇق بىز.
قوشۇپ ئاڭا بىر قەلەم،
دوستقا تەقدىم قىلدۇق بىز.
تەسىرلىنىپ ئەمەتجان،
دېدى: رەھمەت، دوستلىرىم!
بۇ شەپقەتتىن قوزغالدى،
قايتا قايناق ھىسلىرىم.
چىن دىلىمدىن يېتىپ مەن،
شەپقىتىڭلەر قەدرىگە.
بۇركۈت بولۇپ ئۇچىمەن،
پەندە يۇكسەك پەللىگە.

تولسۇن مەكتەپ چېچەكـكە

ساۋاقدىشىم رەيھانگۈل،
يېنىمغا تېز كەلگىنە.
شۇنچە كوپ يەر بوش ـ بىكار،
نەزەر سېلىپ كورگىنە.
بۇ يەرلەرگە قىغ قويۇپ،
ئوسىسىنى ئوخشۇتۇپ؛
چاناپ قويىدۇق تاڭ سەھەر،
تۇپرىغىنى يۇمشۇتۇپ.
پىلانلىدۇق ئۇنىڭغا،
ھەر خىل گۇللەر تېرىشنى.
ھەمدەم بولۇپ ئوغۇل-قىز،
دائىم پەرۋىش قىلىشنى.
شۇڭا سەنمۇ تۇرۇپ يەڭ،
ياخشى ئىشقا قەدەم ئال.
كومۇپ ماڭاي ئارقاڭدىن،
سەن ئاۋايلاپ ئۇرۇق سال.
تولسۇن مەكتەپ مېھنەتتىن،
لالە-رەيھان، چېچەككە.
چاچسۇن ئىپار شۇ چېچەك،
مىڭلىغان ياش يۇرەككە.

بەختىكامىنىڭ رەھمىتى

قېچىپ چىقتى ئېغىلدىن،
ئالتە قوزا، بىر موزاي.
يېتەلمىدى بەختىكام،
يۇگەرسىمۇ توختىماي.
كەلدى ماللار شۇنچە تېز،
يول بويىغا يامرىشىپ.
غاجىلاشقا باشلىدى،
كوچەتلەرنى يامىشىپ.
كېلىۋېتىپ كامىلجان،
ئويىگە ئانا مەكتەپتىن؛
جىددىلەشتى بۇ ئىشقا،
كوزى چۇشۇپ توساتتىن.
يۇگرەپ بېرىپ ئۇچقاندەك،
"ئۇشت-ئۇشت!" دېدى، "ھوش!" دېدى.
توسۇپ قوزا-موزاينى،
يول تەرەپكە باشلىدى.
چارۋىلارغا قويۇپ زەڭ،
تونۇۋالدى كامىلجان.
بەختىكامىنىڭ ئويىگە،
ھەيدەپ ماڭدى شۇ ھامان.

چۆشۈپ گۆگۈم، كەچ كىرىپ،
چىققاندا ئاي كۆك يېرىپ؛
خوشال ـ خورام كەلدى ئۇ،
چارۋىلارنى ساق ئېلىپ...
"مەھـمەھ!»ـدەيتتى بەختىكام،
تىت ـ تىت بولۇپ ۋاقىراپ،
(تۇرغان يېرى ئۇن يىتىم،
قالغان ئىدى ھاسىراپ).
ـ بوۋا! ـ دېدى كامىلجان،ـ
مانا موزاي، قوزىڭىز.
قايتىڭ ئەندى خاتىرجەم،
تېنەپ يۈرمەي كەچتە سىز.

كەلدى بوۋاي پايپاسلاپ،
تاينىپ ھاسا ئالدىراپ.
ئىمىن تاپتى كۆڭلى ئۇ،
چارۋا-ماللارغا قاراپ.
ياخشى ئىشقا ـ خىسلەتكە،
چىن دىلىدىن كويدى ئۇ.
كامىلجاننىڭ مەكزىگە،
مېھرى بىلەن سويدى ئۇ.
دېدى: "رەھمەت،جان ئوغلۇم،
پاراسىتىڭ ـ ئەقلىڭگە.
رەھمەت، ئانا مەكتىۋىڭـ
ئۇستازلىرىڭ ـ پەخرىڭگە!»

(بېشى 36 ـ بەتتە)

يارلىق قىلمىسام چېنىپ قالىمەن » دەپ ئويلايتتى ئۇ.

ئەتىسى ئېزىز تىراكتور ئېلىپ كەلدى. ئۇلار بۇرۇنقىدەك بىر كۈن ئەمەس، 2 سائەتتىن كۆپرەك يول يۈرۈپ ساۋۇتخاننىڭ ئۆيىگە كېلىپ بولدى. خاسىيەت خېنىم ساۋۇتخاننىڭ تامغا گىلەم تارتىلغان، كارۋات،سۇپا ئۈستىگە گۈللۈك شىرداق سېلىنغان ئۆيىنى كۆرۈپ،ئۆز كۆزىگە ئىشەنمىگەندەك كۆزلىرىنى چىمىلداتتى. ساۋۇتخان ئۇستام قوينى ئۆزى سويدى، پارچىلاپ قازانغا سالدى. خاسىيەت خېنىم ياستۇقنى قىرلاپ قويۇپ ئۇخلاۋاتاتتى، گوش پىشتى، ئىگەنلەپ كەلتۈرۈلدى. تاماقتىن كېيىن ئەر ـ خوتۇنلار ئۆي ئالدىدىكى باققا سەكىدەشكە چىقتى، ساپ ـ نەمخۇش ھاۋا تاشخان ئۇستامنى روھلاندۇردى. ئەتراپتىكى لاي ـ لاي ئەۋازى يېڭى يېزىنىڭ بۈگۈننى نامايان قىلاتتى.

ئۇلار ئىككىلا قوناپ شەھەرگە ئۆز ئۆيىگە قايتىپ كەتمەكچى ئىدى، لېكىن بىر ھەپتىگىچە تۇرۇپ قالدى.

ــ ئەندى كېتەيلى،ـدېدى تاشخان ئۇستام سىناش نەزدرى بىلەن خاسىيەت خېنىمغا،ـزېرىكىپ بېزار بولۇپ كەتمىسلە يا ئا.

ــ راستىنلا كەتكۈم كەلمەيۋاتىدۇ، بۇرۇنقى يېزا ئۆزگۈرۈپتۇ، بانا 2كۈن تۇرايلى، ماقۇل دېسىلە، ساۋۇتخاننىڭ كىچىك ئوغلى قۇدرەت جاننى بىز بالىچىلاپ بىقىۋالايلى.

تاشخان ئۇستامنى غايىۋى كۈچ يولىگەندەك ئورنىدىن لەسسىدە تۇردى، ئاكا ـ ئۇكا ۋە يەڭگىلەرمەي باغلىغان ئۆرۈك سايىسىدا سىلىنغان كىگىز ئۈستىگە جەم بولۇشتى، قاياقتىندۇ كاككۇكنىڭ ئەۋازى ئاڭلاندى...

ــ كاككۇك، كاككۇك!

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

نەسىر ۋە ئۇنىڭ خۇسۇسىيەتلىرى توغرىسىدا

ئەمەت دەرۋىش

ئۇزاق ئەسىرلەردىن بۇيان دۇنياۋى شۆھرەتكە ئىگە بولۇپ كېلىۋاتقان ئۇيغۇر يازما ئەدەبىياتىدىكى نەسىر تۈرى خەلقىمىزنىڭ مەنىۋى ھاياتىنى بېيىتىش ۋە ئۇنى راۋاجلاندۇرۇشتا ئىنتايىن مۇھىم رول ئوينىغان بولۇپ، ھازىرغىچىلىك ئۆزىنىڭ ئەستېتىك كۈچى، ئىپادىلەش مەزمۇنىنىڭ چەكلىمىگە ئۇچرىماسلىقىدەك ئالاھىدىلىكى بىلەن قىممىتىنى ساقلاپ، ئىلىمىزدىكى ھەر قايسى مىللەتلەرنىڭ مەنىۋى ھەم مەدەنىي ھاياتىنى بېيىتىشتا رولىنى جارى قىلىپ كەلمەكتە.

ئۇيغۇر ھازىرقى زامان ئەدەبىياتىغا نەزەر سالىدىغان بولساقمۇ، ئاتا - بوۋىلىرىمىزنىڭ ئەنئەنىۋى قەلەم ئادەتلىرىگە ۋارىسلىق قىلىپ، نۇرغۇنلىغان يازغۇچىلار بۇ تۈرنىڭ راۋاجلىنىشى ۋە تېخىمۇ مۇكەممەللىشىشى ئۈچۈن ئۆز ئەسەرلىرى ئارقىلىق تۆھپە قوشتى. ئۇلارنىڭ لىرىك، ئېپىك ۋە مۇھاكىمە خاراكتېرىنى ئالغان بىر قىسىم نەمۇنىلىك ئەسەرلىرى خەلق ئاممىسى بىلەن يۈز كۆرۈشكەندىن كېيىن، كىتابخانلارنىڭ قىزغىن ئالقىشىغا سازاۋەر بولۇپ، بىر مەزگىل ئۈزۈلۈپ قالغان بۇ تۈرنى راۋاجلاندۇرۇشتا، ھەۋەسكارلارنىڭ قولىغا قەلەم ئېلىشىغا كۈچلۈك تۈرتكە بولدى.

نەسىرلەرنى كەڭ مەنىدىن چۈشەنگەندە، شېئىرىي ئەسەرلەردىن باشقا ئەسەرلەرنىڭ ھەممىسىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. تار مەنىدىن چۈشەنگەندە شېئىرىيەت، سەھنە ئەسەرلىرى ۋە ئېپىك ئەسەرلەرگە ئوخشاش چوڭ ھەجىمدىكى ئەسەرلەردىن پەرقلىنىپ تۇرىدۇ. ئۇ بەدىئىي ئەدەبىياتىمىزدىكى ئەركىن، جانلىق، تېتىك بىر تۈر بولۇپ، ئۇنىڭدا مۇكەممەل بىر ھېكايە سيۇژېتى ياكى دراممانىك توقۇنۇشلار، شۇنداقلا قاپىيىلىك جۈملىلەر، رىتىم، تۇراقلارنىڭ بولۇشى تەلەپ قىلىنمايدۇ. ماتېرىيال ئېلىش جەھەتتە چەكلىمىگە ئۇچرىمايدۇ. ئۇنىڭغا ئىجتىمائىي جەمئىيەتتىكى تۇرمۇشنىڭ ئەڭ نازۇك تەرەپلىرى، تارىخىي ۋەقەلەر، شۇنداقلا تەرجىمىھال خاراكتېرىدىكى ۋەقەلەرنىمۇ ماتېرىيال قىلىپ تاللاشقا بولىدۇ. بۇنداق دېگەنلىك، نەسىرلەردە ھەممە نەرسىنى يېزىۋېرىشكە بولىدۇ، دېگەنلىك ئەمەس. ئۇنى ئىپادىلەش مەزمۇنىنىڭ ئالاھىدىلىكىگە ئاساسەن، ئېپىك نەسىر، لىرىك نەسىر ۋە مۇھاكىمە نەسىر دەپ 3 تۈرگە ئايرىشقا بولىدۇ.

1. ئېپىك نەسىر: ئېپىك نەسىر ئاپتورنىڭ ئىجتىمائىي جەمئىيەتنى بىۋاستە كۆزىتىشى ئاساسىدا ھېس قىلغانلىرىنى ۋەقەلىك يولى بىلەن ئىپادىلەپ بېرىدىغان بىر خىل ژانىر بولۇپ، ئۇنىڭدا ۋاستىچىللىق مۇھىم ئورۇندا تۇرىدىغان بولسىمۇ، يەنە بەدىئىي يىغىنچاقلاش خۇسۇسىيىتى

بولغانلىغى ئۈچۈن، ئەدىبىياتنىڭ ئۆزىگە خاس ئالاھىدىلىگى بولغان مۇبالىغە، ئوخشۇتۇش ۋە پېرسوناژلارنىڭ ئىچكى كەچۈرمىشلىرى ۋە لىرىك ھىسسىياتلار ئۆز ئارا گىرەلەشكەن بولىدۇ. مەسىلەن، قاھار جېلىلنىڭ «باھار تەنتەنىسى» دىگەن ئەسىرى مۇشۇلار جۈملىسىگە كىرىدۇ. ئۇنىڭدا "مەن" نىڭ ئاۋات، گۈزەل يېزىنىڭ باھار مەنزىرىسىنى كۆزىتىشى ئارقىلىق ھىس قىلغانلىرى بايان قىلىنىش شەكلى بىلەن ئىپادىلەنگەن بولۇپ، ئاپتور يېزىدىكى باھار پەيرىسىنى ئاجايىپ گۈزەل ئوخشۇتۇشلار ئارقىلىق مۇنداق سۈرەتلەيدۇ: "قارىسىڭا، يىراقتا زەنجىرسىمان سوزۇلۇپ قەد كۆتىرىپ تۇرغان كۆك پىلون تىزمىلىرى خۇددى بېشىغا ئاق تۇماق كەيگەن، ئاپپاق ساقاللىق مەيدىسىگىچە چۈشكەن پىشقەدەم بوۋايلارنى ئەسلىتىدۇ. يېشىللىقتا پۈركەنگەن سوگەتلەر ئەۋرىشىم نوتىلىرىنى ئەتراپقا يېيىپ، مەيىن باھار شامىلىدا ئاستا ئىگىلىپ ئۇسسۇل ئوينىماقتا. مەغرۇر سۇۋادان تېرەكلەر بولسا گويا باھار مەنزىرىسىنى كۆزەتكەندەك يوقۇرىدىن دالا ۋە باغلارغا ھەۋەس بىلەن قارىماقتا. مىۋە دەرەخلىرى گويا گۈللىرىدىن قىزلارغا كەشتە نۇسخىسى بەرمەكچى بولىۋاتقاندەك تېخىمۇ گۈزەل تۇسقا كىرىپ، قىزلارنى قېشىغا چىللىماقتا......» يۇقۇرقى قىسقىغىنە كۆرۈنۈشتە ئاپتور ئوخشۇتۇش، مۇبالىغە قاتارلىق ۋاستىلاردىن پايدىلىنىپ، ئەسەرنىڭ ئىستىتىك كۈچىنى ئاشۇرۇش بىلەن بىللە كېيىنكى ئېپىزوتلاردا ھوسىنكام قىزىقنىڭ يىراق ئۆتمۈشتىكى جاپالىق تۇرمۇشى بايان قىلىنغان "مەن" نىڭ ئەسلىمىسى ئارقىلىق ئۆتمۈش بىلەن ھازىرقى بۇ بەختىيار زامانىنى رۇشەن سېلىشتۇرما قىلىپ كۆرسىتىدۇ. مانا بۇ ئەسەردىكى ھوسىنكام قىزىق ۋە "مەن" نىڭ ئەسلىمىسى ئارقىلىق بېرىلگەن گۈزەل يېزا كۆرۈنۈشى ئاپتورنىڭ چوڭقۇر كۆزىتىشىدىن ھاسىل بولغان ھەقىقى رېئال تۇرمۇش كارتىنىسى.

بايان قىلىش بىلەن تەسۋىرلەش ئىپىك نەسىرلەردە مۇھىم ئورۇندا تۇرىدۇ. لېكىن، ئاپتور تەسۋىرلەۋاتقان شەيئىنىڭ ماھىيىتىنى چۈشۈنۈش ۋە خاراكتىرىنى ئېچىپ بېرىش كىتاپخانلاردا شەيئىگە نىسبەتەن مۇھەببەت ياكى نەپرەت كوز قارىشىنى پەيدىن - پەي تۇرغۇزۇش ئۈچۈن، ئايرىم ھاللاردا لىرىك ھىسسىياتلارنىمۇ قوللانماي قالمايدۇ.

«باھار تەنتەنىسى» دە ئاپتور يېزىنىڭ باھاردىكى گۈزەل كۆرۈنۈشىنى لىرىك ھىسسىياتىنىڭ ياردىمى ئارقىلىق كىتاپخانلارنىڭ ئالدىدا رۇشەن نامايەن قىلغان بولسا، ئاستا - ئاستا ۋەقەلىكنى بايان قىلىش يولى بىلەن ھوسىنكام قىزىقنىڭ "مەن"گە قىلغان ئەسلىمە سوزلىرى ئارقىلىق يېزىنىڭ ھازىرقى قىياپىتى بىلەن ئۆتمۈشتىكى قىياپىتىنى رۇشەن سېلىشتۇرۇشتىن دەۋرىمىزگە ھازىرقىدەك يېڭىچە باھار مەنزىرىسىنى بەخش قىلغان پارتىيىگە مەدھىيە ئوقۇشتىن ئىبارەت مەركىزى ئىدىيىگە ئۆتىدۇ. دىمەك، بۇ بىر پارچە ئىپىك نەسىردە لىرىكا، مۇھاكىمە ۋە بايان قىلىش ئۇسۇللىرىدىن مۇۋاپىق پايدىلانغان بولسىمۇ، لېكىن، مەركىزى ئىدىيىنى ئېچىپ بېرىشتە يەنىلا بايان قىلىش ئارقىلىق ئىپادىلەش ئۇسۇلى ئاساسىي ئورۇندا تۇرغان.

2. لىرىك نەسىر: لىرىك نەسىردە ئاپتورنىڭ لىرىك ھىسسىياتى مۇھىم ئورۇندا تۇرىدۇ. لىرىك نەسىرلەرنىڭ ھەجمى باشقا نەسىرلەرگە قارىغاندا بىر قەدەر قىسقا، چاققان بولۇپ، سوزلىرى تاۋلانغان، جۈملىلەر يىنىك تۈزۈلگەن بولىدۇ. لېكىن ئۇنىڭ ھەجمىنىڭ قىسقا، ئىخچام بولۇشىغا قاراپ خەۋەر خاراكتىرىگە كىرگۈزۈشكە بولمايدۇ. ئۇنىڭ ئىپادىلەش ئوبىكتى مۇئەييەن تۇرمۇش ھادىسىلىرىنىڭ ئاپتور قەلبىگە تەسىر قىلغان مەلۇم ئەھمىيەتلىك كۆرۈنىشى ياكى مەلۇم

بىر شەيئىنىڭ ماھىيەتلىك ھەركەتلىرى بولۇپ، ئاپتور بۇ مەزمۇننى ئىپادىلەش ئۈچۈن قەلبىدىكى لىرىك تۇيغۇلارنى شۇ شەيئى ياكى ھادىسە ئۈستىگە يىغىنچاقلاپ، ئۇنىڭ ماھىيىتىنى ئېپچىل بېرىشكە تىرىشىدۇ. بۇنداق دىگەنلىك ئاپتورنىڭ ئىپادىلىمەكچى بولغان مەزمۇنى خاراكتېرى ۋە مەزمۇنى جەھەتتىن ئوخشىمايدىغان شەيئى ئۈستىگە يىغىنچاقلانسا بولىۋېرىدۇ، دىگەنلىك ئەمەس. مۇنداق بولۇشىمۇ ھەم مۇمكىن ئەمەس. لىرىك نەسىرلەردە ئاپتور ئۆزىنىڭ ئىپادىلىمەكچى بولغان مەزمۇننى خاراكتېرى ئوخشاش كېلىدىغان شەيئى ئۈستىگە يىغىنچاقلاپ، ئوبرازلىق ھالدا سۈرەتلەش ئارقىلىق ئىپادىلىمەكچى بولغان مەزمۇننى خاراكتېرى ئوخشاش كېلىدىغان شەيئى ئۈستىگە يىغىنچاقلاپ، ئوبرازلىق ھالدا سۈرەتلەش ئارقىلىق ئىپادىلىمەكچى بولغان مەركىزى ئىدىيىنى ئېپچىل بېرىشكە تىرىشىدۇ. بۇ خىل ئىپادىلەش ئۇسۇلى ئاپتوردىن كىتابخان ئالدىدا تاشقى كۆرۈنۈشى سۈرەتلىنىۋاتقان شەيئىنىڭ خاراكتېرى بىلەن ئەسلى ئىپادىلىمەكچى بولغان مەركىزى ئىدىيىگە مۇناسىۋەتلىك شەيئىنىڭ خاراكتېرى ۋە ماھىيىتىنىڭ ماس بولۇشىنى تەلەپ قىلىدۇ. ئەگەر تاشقى جەھەتتە سۈرەتلىنىۋاتقان شەيئىنىڭ خاراكتېرى ۋە ماھىيىتى بىلەن ئەسلى ئىپادىلىمەكچى بولغان مەركىزى ئىدىيىگە مۇناسىۋەتلىك بولغان شەيئىنىڭ ماھىيىتى ياكى خاراكتېرى ماسلاشمايدىكەن، ئۇ ھالدا مەركىزى ئىدىيىدىن خېلىلا چەتنىگەنلىك بولىدۇ ـ دە، ئاپتورنىڭ ئىپادىلىگەن نەرسىسى قۇرۇق بىر نەرسىگە ئايلىنىپ قالىدۇ. بىز يولداش غەيرەت ئابدۇللانىڭ «تىيانشان بويلاپ ...» نەسىرلەر سېكىلىدىكى «خانتەڭرى» ماۋزۇلۇق كىچىك نەسىرىگە قاراپ باقايلى: ئاپتور بۇ لىرىك كىچۈرمىدە مۇقەددەس ۋەتەن، ئۇلۇغ خەلقىنىڭ ئوبرازىنى خانتەڭرىگە ئوخشىتىشتا بۇ جەھەتتىكى ئامىللارغا ئالاھىدە ئېتىۋار بىلەن قارىغان. خانتەڭرىنىڭ جىرالىرى، كۆز يەتكۈسىز ئېگىز چوققىلىرىدىكى ئاپپاق قارلىرى، يامغۇر يېغىش ئالدىدىكى چاقماق چېقىشلىرىنى ئاجايىپ ئوبرازلىق سۆزلەر بىلەن ئۇزاق ئەسىرلەر داۋامىدىكى ئۇلۇق ۋەتەننى كۆكەرتىش يولىدا باتۇرلۇق بىلەن كۈرەش قىلىۋاتقان ئۇلۇغ خەلقنىڭ تارتقان ئېغىر كۈلپەتلىرىگە ئوخشاتقان بولسا، ئارقىدىنلا مۇشۇ ئېغىر كۈلپەتلەرگە بەرداشلىق بېرىش ئارقىلىق پۈتۈن زېمىننىڭ ئەشۇ ئۇلۇغ خەلقنىڭ قەيسەر ئىرادىسى، بۈيۈك خىسلىتى ۋە تەڭداشسىز غەيرىتى ئارقىلىق بەرپا بولغان "گۈلدىن ياسانغان زېمىن» غا ھەقىقى مۇھەببەت باغلاپ، چىن دىلىدىن ئاپىرىن ئوقۇيدۇ: "يىراق ـ يىراقلارغا كۆز تىككىنىمدە، جۇلالىشىپ تۇرغان تاغ گۈللىرىنى كۆرۈپ، ھەسەن ـ ھۈسەن مۇشۇ گۈل زېمىننىڭ كۆكتىكى ئەكسى بولسا كېرەك، دەپ ئويلىدۇم. تۇرۇپ يەنە پۈتۈن جاھاندا توقۇلغان زىلچە ـ گىلەم، دوردۇن ـ ئەتلەسلەرگە، جۇملىدىن پۈتۈن گۈزەللىككە تەبىئەت ئەنداز بولسۇن، دەپ، تەقدىر بۇ زېمىننى شۇنداق كۆركەم كەشتىلەپ چىققانمىكىن، دىگەننى خىيالىمدىن ئۆتكۈزدۈم... »

لىرىك نەسىرلەردە ئاپتور تۇرمۇشنىڭ مەلۇم كۆرۈنۈشىنى ئوبرازلىق سۈرەتلەش ئارقىلىق شۇ شەيئىگە بولغان قەلبىدىكى مۇھەببەتلىك ياكى قارشىلىق ھېسسىياتىنى ئىپادىلەپ، كىتابخاندا شۇ شەيئىنىڭ ماھىيىتىنى چۈشىنىشكە تولۇق ئىمكانىيەت يارىتىش بىلەن بىرگە، كىتابخاننىڭ قەلبىدىمۇ شۇ شەيئىگە نىسبەتەن بىر خىل كۆز قاراش تۇيغۇسىنى قوزغايدۇ. كىتابخان ئاپتور سۈرەتلەپ بەرگەن شەيئىنىڭ ماھىيىتىنى چۈشىنىپ يەتكەندىن كېيىن، شۇ شەيئىگە قارىتا تونۇشىنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ، قەلبىدە شۇ شەيئىگە قارىتا مۇھەببەتلىك

ياكى قارشىلىق ھەسسىياتىنىڭ ئۈزلۈكسىز دولقۇنلاۋاتقانلىقىنى ھىس قىلىدۇ. «خان تەڭرى» دىگەن نەسىردە ئاپتور يۇقارقى گۈزەل كارتىنىنى كىشىلەر ئالدىدا رۇشەن نامايەن قىلغاندىن كىيىن، ئارقىدىنلا لىرىك چېكىنىش ئارقىلىق جاھالەت ۋە ئادالەتسىزلىككە قارشى ھەققانىي ھالدا تىغ كوتەرگەن خەلق قەھرىمانلىرىنىڭ يارقىن ئوبرازىنى جانلاندۇرۇپ، قەھرىمان، پاراسەتلىك، ئىجاتكار خەلقنىڭ ئەمگەكچان قولى ياراتقان بۇ ئوتقاشتەك لالىلارنىڭ ئەشۇ قۇربانلارنىڭ قەۋرىلىرىگە يېپىلغان يوپۇق ئىكەنلىكىنى، خەلقنىڭ ئۇلارنى مەڭگۇ ياد ئېتىدىغانلىقىنى ئوبرازلىق سۇرەتلەپ بەرگەن.

لىرىك نەسىرلەرنىڭ سىمۋۇللۇق ۋاستىلارنىڭ ياردىمىگە تايىنىپ ئوبراز يارىتىش ئالاھىدىلىكى بولغانلىقى ئۈچۈن، ئوبرازلىق تىل، ئوبرازلىق ئوخشۇتۇش، مۇبالىغە، رىتورىك سوراق، رىتورىك مۇراجىئەت قاتارلىق ئىستىلىستىك ۋاستىلارنىڭ ھەممىسىدىن مۇۋاپىق پايدىلىنىشقا بولىدۇ. چۈنكى، بۇنىڭدىكى ئوبرازلىق تىل ۋە ئوخشۇتۇشلار يالغۇز ئاپتورنىڭ ئىدىيىۋى ھىسسىياتىنى ئىپادىلەپلا قالماستىن، بەلكى، ئەسەرنىڭ ئىستىتىك كۈچىنى ئاشۇرۇشتا، كىتاپخاننىڭ كوز ئالدىدا ئەسەردە ئىپادىلەنگەن شەيئىنىڭ ماھىيەتلىك خۇسۇسىيەتلىرىنى گەۋدىلەندۇرۇشتە، كىتاپخاندا ئەشۇ ئوبيېكتقا نىسبەتەن يا ئۇنداق، يا مۇنداق تونۇشنى پەيدا قىلىشتا ئىنتايىن مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە. لىرىك نەسىرلەرنىڭ بۇ خىل خۇسۇسىيەتلىرى ئۇنى لىرىك شېئىرلارغا يېقىنلاشتۇرىدۇ، لېكىن ئۇ لىرىك شېئىرلاردىن ئالاھىدە پەرقلىنىپ تۇرىدۇ. مەسىلەن: ئا.ت. ئۇتكۇرنىڭ «باش ئەگىم» دىگەن نەسرى شېئىرىدا ئاپتور بىر دەريا ئەگمىسىنى سىمۋول قىلىش ئارقىلىق دەۋرنىڭ ئالمىشىشىنى، ئازاتلىق تېپىشنىڭ يېتىپ كېلىشىنى ئوبرازلىق چۈشەندۈرگەن: " ئەي مەلۇم قۇربانلار مازارى، سۆيگۈ دەرياسى — ھەسرەتلىك باش ئەگىم! ھامان سېنىڭ ئۈستۈڭنى بىر قارا ھىجران تۇمانى باسقان. سەن شۇنىڭ ئۈچۈن دەرتلىنىسەن، غەزەپلىنىسەن؛ ئاچچىقىڭدىن تاشتىن — تاشقا ئۇرۇلۇپ، ئاپپاق كوپۈكلەر چاچرىتىسەن؛ جان ئاچچىقىڭدىن دولقۇنلىنىپ، شىردەك ھوۋلايسەن.

ھەققىڭ بار.

يەنە دەرتلەن، يەنە مۆڭلان، يەنە ئاچچىقلان!

تاشتىن — تاشقا ئۇرۇل، دولقۇنىڭ بىلەن كوتۇرۇل!… يەنە تاش!

تاھىر بىلەن زوھرانىڭ ياناق كوزلىرى ھامان ساڭا تىكىلىپ تۇرماقتا. سۆيگۈ، ۋاپا، نومۇس ۋە ئىززەتلىك ئۈچۈن ئۇلارنىڭ روھىنى يادلان!

تاھىر داستانىنى بىلەن دولقۇنلان!

ئۇنىڭ ئۈچۈن چەككەن ئەلىمىڭ، تارتقان دەردىڭ، جاپا ئەمگىكىڭ — مەڭگۈلۈك راھەت، مەڭگۈلۈك سائادەت!»

يۇقارقى پارچىنى ئوقۇغىنىمىزدا قاتتىق ئۇركەشلەپ ئېقىۋاتقان بىر تەبىئى دەريا كوز ئالدىمىزغا گەۋدىلىنىدۇ، لېكىن، ئاپتور بۇ تەبىئى دەريانىڭ خۇسۇسىيەتلىرى ئارقىلىق توختىماس ئېقىنىدەك كوۋەجەپ ئېقىۋاتقان دەۋرنىڭ ماھىيەتلىك خۇسۇسىيىتىنى ئېچىپ بەرگەن.

لىرىك نەسىرلەردە ھىسسىياتنىڭ بىۋاستە ئىپادىلىنىشى ئۇنىڭغا ئىشلىتىلگەن تىللارنىڭ مۇكەممەل، ئوبرازلىق ۋە ئىستىتىك كۈچىنىڭ كۈچلۈك بولۇشى بىلەن بىۋاستە مۇناسىۋەتلىك، ئە-

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

گەر ئۇنىڭدا ئاپتۇرنىڭ لىرىك ھەسسىياتى ئىخچام، ئوبرازلىق، تىللار ئارقىلىق، ئىپادىلىمەكچى
بولغان ئوبيېكتىنىڭ ماھىيەتلىك خۇسۇسىيەتلىرىنى ئېچىپ بېرەلمەيدىكەن، ئۇ ھالدا ئۇ تۇرمۇش-
نىڭ ئاددىيلىكى بىر كۆرۈنۈشى بولۇپ، ھېچقانداق تەربىيىۋى ئەھمىيىتىمۇ بولمايدۇ. كىتابخانمۇ
ئاپتورنىڭ نېمە دېمەكچى بولغانلىقىنى ۋە قايسى مەركىزىي ئىدىيىنى ئىپادىلىمەكچى بولغان-
لىقىنى بىلەلمەيدۇ. لىرىك نەسىرلەرنىڭ ئوبرازلىق ئوخشۇتۇش ۋە سىمۋوللۇق ۋاسىتىلاردىن پايدى-
لىنىش ئارقىلىق مەركىزىي ئىدىيىنى ئىپادىلىمەكچى بولغان ئۇسۇلى ئۇنىڭ مەنىلىرىنى يوشۇرۇن
ئوتتۇرىغا قويۇش ئالاھىدىلىكى بارلىقىنىمۇ كۆرسىتىدۇ، بۇ خىل ئالاھىدىلىك كىتابخانلارنىڭ
ئەسەرنىڭ ئىپادىلىمەكچى بولغان مەزمۇنىغا قارىتا چوڭقۇر ئويلىنىش، مۇلاھىزە
قىلىش ئارقىلىق، ئاپتور ئوتتۇرىغا قويغان مەزمۇنغا قارىتا يا ئۇنىداق، يا مۇنداق تونۇشنى
تۇرغۇزۇش رولىنى ئوينايدۇ. بۇنىداق دېگەنلىك — لىرىك نەسىرلەرنىڭ ھەممىسى بىرەر نەرسىنى
سىمۋوللۇق قىلىش ئارقىلىق پىكىرنى يوشۇرۇن ئوتتۇرىغا قويىدۇ — دېگەنلىك ئەمەس؛ بۇ ئاپتور-
نىڭ ئىدىيىسىدىكى مەزمۇننى قايسى يول بىلەن قانداق ئىپادىلەشتىكى ماھىرلىقىغا باغلىق.

ئومۇمەن قىلغاندا، لىرىك نەسىرلەردە ئاپتورنىڭ كۈچلۈك لىرىكىسى مۇھىم ئىپادىلەش ۋاس-
ىتىسى بولۇپ، ئاپتور ئاساسەن لىرىكىنى ئاساس. قالغان ئىپادىلەش ۋاسىتىلىرىنى قوشۇمچە قىلىدۇ.

3. مۇھاكىمىلىك نەسىر. مۇھاكىمىلىك نەسىرلەردە بىرەر ۋەقە ياكى بىرەر پىرسوناژنى ئوب-
رازلىق تەسۋىرلەش ئارقىلىق شۇ شەيئىنىڭ ياكى ئىش — ھەرىكەتنىڭ ماھىيىتىنى ئېچىپ بېرىش
ئاساس قىلىنىپ، ئاپتورنىڭ مۇھەببەتلىك ياكى فارشىلىق ھېسسىياتى ئېچىپ بېرىلىش بىلەن بىر-
گە، كىتابخاندىمۇ شۇ شەيئىگە نىسبەتەن بىر خىل تەسىرات قوزغايدۇ. مۇھاكىمىلىك نەسىر ھەم
ئەدەبىياتچانلىق ھەم سىياسى خاراكتېرنى ئالغان بولىدۇ. بۇ خىل نەسىرلەرنىڭ ماتېرىيال ئې-
لىش دائىرىسىمۇ باشقا ئىپىك، لىرىك نەسىرلەرگە ئوخشاش ناھايىتى كەڭ بولۇپ، ئوبرازلىق
تىل، ئوبرازلىق ئوخشۇتۇش، كىنايە قاتارلىق ۋاسىتىلارنىڭ ياردىمى ئارقىلىق ئىجتىمائىي جەمىيەتتىكى تۈ-
پىك ئەھمىيەتكە ئىگە ۋەقە، ياكى شەيئى ئۈستىدە چوڭقۇر مۇھاكىمە يۈرگۈزۈپ، شۇ ۋەقە ياكى شەيئىنىڭ ماھىيىتى
بېرىلىدۇ. بۇنداق دېگەنلىك باشقا نەسىر ياكى باشقا تۈردىكى ئەسەرلەردە ئۆزى ئوبيېكتىپ قىلغان شەيئى ياكى
ھادىسە ئۈستىدە مۇلاھىزە يۈرگۈزۈلمەسلىكمۇ بولىدۇ دېگەنلىك ئەمەس. باشقا تۈردىكى ئەسەرلەردىمۇ
ئەسەرنىڭ مەركىزىي ئىدىيىسىگە مۇناسىۋەتلىك بولغان ئوبيېكتى ئۈستىدە مۇلاھىزە ئېلىپ بېرىلى-
دۇ. لېكىن، مۇھاكىمىلىك نەسىرلەردە كۆپۈنچە ھاللاردا مەركىزىي ئىدىيە ئوبرازلاشتۇرۇلۇپ كۆر-
سىتىلگەندىن كېيىن، ئۇنىڭ ماھىيىتى كىتابخاننىڭ ئويلىنىشىغا قالدۇرۇلىدۇ. بۇ سەھەدە ھاجى
ئەخمەتنىڭ «ھاياتقا مۇھەببەت» دېگەن نەسرى بىر قەدەر مۇۋەپپەقىيەتلىك يېزىلغان ئەسەر-
دۇر. ئاپتور بۇ مۇھاكىمىدە ئازاتلىق تېگى ئالدىدا گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرى تەرىپىدىن بىرلا
ۋاقىتتا تۈرمىگە ئېلىنغان ئىككى مەھبۇسنىڭ سوراق ئالدىدىكى ھەرىكەتلىرىنى رۇشەن سېلىشتۇرما
قىلىش ئارقىلىق ئۇلارنىڭ ھاياتقا بولغان ئېنىق سىياسى كۆز قارىشىنى ئىپادىلەش بىلەن بىرگە،
كىتابخاندىمۇ ھاياتقا قانداق مۇھەببەت باغلاشنىڭ لازىملىقى توغرىسىدا چۈشەنچە تۇرغۇزىدۇ.
ئىنسانلاردا ئۆز ھاياتىغا مۇھەببەت باغلىمايدىغان ئىشلار بولمايدۇ. لېكىن بۇ ھاياتقا قانداق
مۇھەببەت باغلاش كېرەك، خەلق ئۆز پەرزەنتىدىن نېمىلەرنى كۈتىدۇ، ئۇ نېمە ئىش قىلدى،
قايسى مەنىدە ئۆتكەن ھايات خەلق قەلبىدە ئەڭ ئۇزۇن ساقلىنىدۇ. خەلق نېمە ئۈچۈن بىر خىل

ھاياتقا مۇھەببەت باغلايدۇ، يەنە بىر خىل ھاياتنى ژىركىنىدۇ؟ ئاپتور يۇقارقى سوئالغا ئىككى مەھبۇسنىڭ سوراق قىلىنىش ۋە قىيناشلار داۋامىدىكى ئەمەلى ھەركىتىدىن كىتاپخاننىڭ جاۋاپ تېپىۋېلىشىنى ئويلايدۇ.

مۇھاكىمىلىك نەسىرلەردە تۈپكى ئىدىيە رۇشەن سېلىشتۇرما ئاساسىدا ئېچىپ بېرىلىپ، بۇ سېلىشتۇرما ئارقىلىق كىتاپخان شۇ شەيئى ياكى ھادىسىنىڭ ماھىيىتىنى چوڭقۇر ئاڭلىماي قىلىش ئارقىلىق تېپىۋېلىش ئاساس قىلىنغانلىقى ئۈچۈن، ئاپتور ھاياتقا بولغان مۇھەببەت كۆز قارشىنى جان ھەلقۇمىدىكى ئىككى خىل خاراكتېرنىڭ ئۈستىگە يىغىنچاقلاپ، ئۇنىڭ پاتا نىيىتىنى كىتاپخان ئالدىدا رۇشەن سۈرەتلەش ئارقىلىق، قايسى خىل ھاياتقا مۇھەببەت باغلاش، كىم ئۈچۈن مۇھەببەت باغلاش توغرىسىدا كىتاپخاندا ھېسسى چۈشەنچە تۇرغۇزىدۇ. ئاپتور ھاياتقا بولغان مۇھەببەت كۆز قارىشىدىن ئىبارەت مەركىزى ئىدىيىنى ئېچىپ بېرىش ئۈچۈن، ئىككى مەھبۇسنىڭ تۇتقۇنلۇق ھاياتى، سوراق، قىيناشلارغا بەرداشلىق بېرىش ئەھۋالىنى سۈرەتلەيدۇ. بىرىنچى مەھبۇسمۇ ئوخشاشلا سوراق سەھنىسىدە، دوزاق كەبى تۈرمىدە قىينىلىدۇ. ھەتتا تىللىرى گەپكە كەلمەي، ھاياتىغا خەۋپ يېتىۋاتقانلىقىنى بىلىپ تۇرسىمۇ، يەنىلا ياشاشقا ئىنتىلىدۇ. بۇ ياشاش ئارزۇسى ئۇنىڭدا مەخپى سىرلارنى ئېيتىپ قويۇشى بىلەنلا ھايات قېلىش ئۈمىدىنى قوزغايدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئازاپ ئىچىدە تىلىنى چايناپ سالغانلىقى ئۈچۈن گەپ قىلالماي، بىر نەرسىلەرنى چىقىراشقا باشلايدۇ. ئاڭقىرالمىغان تىرگاۋچى دەرھال قەغەز كەلتۈرىدۇ. ئۇنىڭ ياشاشقا بولغان ئارزۇسى قانچە كۈچلۈك بولسا، قەلەممۇ ئاق قەغەز ئۈستىدە شۇنداق تېز يۈرگىلەيدۇ. ئۇ ھاياتنىڭ خەۋپكە ئۇچراۋاتقانلىقىنى سېزىپ، مەخپىيەتلىكنى ئاشكارىلاش ئارقىلىق ھاياتىنى قۇتقۇزۇۋالماقچى بولسىمۇ، لېكىن، بۇنىڭ بىلەن ھاياتىنى قۇتقۇزۇپ قالالماي، ئۆز دۈشمىنى ئالدىدا كۆزىدىن يوقۇتۇشقا تېگىشلىك بىر تىلسىز ھايۋانلار قاتارىغا ئۆتۈپ قالىدۇ.

ئىككىنچى مەھبۇسمۇ ئوخشاشلا قاتتىق سوراق، قىيناشلارغا دۇچ كەلگەن بولسىمۇ، ئۇنىڭدىمۇ ھاياتقا بولغان بىر خىل مۇھەببەت يۈرىكىدە لاۋۇلدايدۇ، ئۇنى دۈشمەن مەخپى سىرلارنى ئاشكارىلاشقا دەۋەت قىلىشتىن ئىلگىرى، خائىننىڭ قولىيازمىسىنى كۆرسىتىدۇ، ئۇنىڭ قوليازمىغا پەرۋاسىزلارچە نەزەر تاشلىغان قارشىلىق ھېسسىياتى تىرگاۋچىنىڭ ئىنقىلاپچىلارنىڭ ساپ قېنى بىلەن بويالغان ئىبلىس قولىنى تۆۋەن چۈشۈرۈشكە مەجبۇرلايدۇ. مانا بۇ ئىككى خىل ھايات ۋە ھاياتقا بولغان ئىككى خىل مۇھەببەت. بۇلاردىكى پەرقمۇ مۇھەببەت باغلىغان ھاياتنى قانداق قەدىرلەش ۋە كىم ئۈچۈن قەدىرلەشتە. ئاپتور خەلق، ۋەتەننىڭ ئازاتلىقى ئۈچۈن دۈشمەنلىرى بىلەن قەيسەرانە كۈرەش قىلغان ھەقىقى ھايات-ئىگىسىنىڭ ئۆز ھاياتىغا بولغان مۇھەببىتىنى قەدىرلەپ: " گۈزەل تاڭ شەپىقى ئۇنىڭ جەسىدىگە ئوتقاشتەك قىزىل يوپۇقىنى يېپتى ... " دېيىش ئارقىلىق، ئۆزىنىڭ ھاياتقا بولغان رۇشەن پوزىتسىيىسىنى ئىپادىلەيدۇ. مانا بۇ ئاپتورنىڭ بۇ خىل ھاياتقا بولغان مۇھەببىتىنىڭ ئالىي يالداملىقى ۋە مەدھىيىسى.

دېمەك، مۇھاكىمىلىك نەسىرلەردە ئاپتور بىرەر شەيئى ياكى ھادىسىنى سۈرەتلەش ئارقىلىق ئۆزىنىڭ مۇھەببەتلىك ياكى قارشىلىق ھېسسىياتىنى ئىپادىلەش بىلەن بىرگە، شۇ شەيئى ياكى ھادىسىنىڭ ماھىيىتىگە نىسبەتەن كىتاپخاننىڭ قەلبىدىمۇ ئوخشاشلا بىر خىل تۇيغۇ قوزغايدۇ، بۇ نۇقتىدىن قارىغاندا مۇھاكىمىلىك نەسىرلەرنى يېزىش بىر قەدەر قىيىندەك كۆرۈنسە-

www.uyghurkitap.com

مۇ ، لېكىن ئۇ ئۇنچىۋالا قىيىنمۇ ئەمەس قىيىن ئەمەسلىكى ئاپتوردىن شەيئىگە بولغان چوڭقۇر كۆزىتىش ، ئۇزاق تونۇشۇش ، ماھىيىتىنى ئىگەللەش ئارقىلىق شۇ شەيئىگە قارىتا مۇلاھىزە يۈرگۈزۈش ئىقتىدارىنىڭ كۈچلۈك بولۇشىدا كۆرۈلىدۇ .

ئومۇمەن ئېيتقاندا، ئۇيغۇر يازما ئەدەبىياتىدىكى نەسىر تۈرى باشقا تۈرلەرگە قارىغاندا ھەجمى جەھەتتىن قىسقا، دەللىكلىكى ياخشى ، تىما تاللاش دائىرىسىنىڭ چەكلىمىگە ئۇچرىماسلىقى ، پىكىرلەرنى ئىپادىلەش ۋاستىلىرىنىڭ ياردىمىگە تايىنىپ ئوبرازلىق سۈرەتلەش قاتارلىق ئالاھىدىلىكلىرى بىلەن كىتابخاننى ئۆزىگە جەلپ قىلىپ كېلىۋاتقان بىر تۈر. ئۇنىڭ ئىجتىمائى جەمئىيەتتىكى چوڭقۇر ماھىيەتلىك شەيئى ۋە ھادىسىلەرنى كىتابخان بىلەن بىۋاسىتە يۈز كۆرۈشتۈرۈش جەھەتتىكى رولى ناھايىتى چوڭ . ئۇنىڭ بۇ خىل ئالاھىدىلىكى ئاپتوردىن تەسۋىرلىنىۋاتقان شەيئى ياكى ھەرىكەتنى ئۇزاق كۆزىتىپ ، ئۇنىڭ ماھىيىتىنى تونۇپ يەتكەندىن كېيىن ، قەلبىدىكى لىرىك تۇيغۇلارغا مۇلاھىزىسىنى قوشۇپ ، ئوبرازلىق سۈرەتلەش ئارقىلىق كىتابخاندا يا ئۇنداق، يا مۇنداق تونۇشنى تۇرغۇزىدۇ . كىتابخان نەسىرلەرنىڭ بۇ خىل ئالاھىدىلىكىگە ئاساسەن ئۇنى ئوقۇغاندا تەھلىل كۈچىنى ئىشقا سېلىپ ، ئاپتورنىڭ قەلبىدىكى ئاساسىدىكى لىرىكىلىق سۆز - جۈملىلەر ۋە ئوبرازلىق چۈشەنچىلەرنىڭ ماھىيىتىنى ئىگەللەش لازىم.

ئۇيغۇر يازما ئەدەبىياتىدا خېلى بۇرۇنلا مەيدانغا كېلىپ ، ئۆز قۇدرىتىنى نامايەن قىلىۋاتقان نەسىر تۈرى ئەۋلادتىن - ئەۋلادقا داۋام قىلىپ كېلىۋاتقان ئەدەبىياتىمىز داراۋاجلىنىپ ۋە مۇكەممەللىشىپ ، ئۆزىنىڭ يۇقىرىقىدەك ئالاھىدىلىكلىرى بىلەن خەلقىمىزنىڭ سۆيۈپ ئوقۇشىغا سازاۋەر بولماقتا . بۇندىن كېيىنمۇ ئۇ ئۆزىنىڭ ئالاھىدىلىكلىرىنى يەنىمۇ جارى قىلدۇرۇپ ۋە بەدىئىلىك جەھەتتە تېخىمۇ مۇكەممەللىشىپ ، كۈنسايىن تەرەققى قىلىۋاتقان ئېلىمىزنىڭ 4 تە زامانىۋىلىشىشى ئۈچۈن ئۆز رولىنى جارى قىلغۇسى.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

(بېشى 109 - بەتتە)

تەييارلىنىش تىموغرىسىدا بۇيرۇق بېرىپتۇ. شۇ چاغدا توپا - چاڭ ئىچىدىكى چوپ ئارىسىدىن 3 كىشى ئات چاپتۇرۇپ يېتىپ كەپتۇ - دە، پادىشاغا قاراپ ۋاقىراپتۇ: " شاھزادە ئىسكەندەرنى دەرھال قايتۇرمىساڭلار ئوردىنى كۆكۈم - تالقان قىلىۋېتىمىز » بۇنى ئاڭلىغان ئىسكەندەر پادىشاغا:

— قېنى بىز بىلەن ئېلىشىشقا تۇرامسىز؟ ياكى ئوڭ قول ۋەزىرىڭىز بىلەن ئوردا ھوكۇماسىنى بىزگە تاپشۇرامسىز؟- دەپتۇ. پادىشا تەڭ كېلەلمەسلىكىنى سېزىپ، ۋەزىر بىلەن ھوكۇمانى ئىسكەندەرگە تاپشۇرۇپتۇ. ئىسكەندەر ئۇ ئىككىسىنى چەمبەر - چەس قىلىپ باغلاپتۇ ۋە ئانىسىنى چاقىرىپ كېلىپ، ئوردا ۋە شەھەردىكى بارلىق خالايىققا بولغان ۋەقەنى سۆزلەپتۇ. بۇ چاغدا پادىشا ئۆزىنىڭ كىچىك خوتۇنى ۋە بالىسىنى تونۇپ،چەكسىز خوشاللىققا چۆمۈپتۇ. شۇ مەيداندىلا ئۇنىڭ پادىشالىقىنى ئوغلى ئىسكەندەرگە ئۆتۈنۈپ بەرگەنلىكىنى جاكالاپتۇ. ئىككى چوڭ خوتۇننى سۈرگۈن قىلىپ، ئوڭ قول ۋەزىرى بىلەن ھوكۇمانىڭ بېشىنى ئېلىپ، يامان نىيەتلىك ۋەزىرلەرنى ئاگاھلاندۇرۇپتۇ. شۇنىڭدىن باشلاپ شاھزادە ئىسكەندەر ئاتىسى ئورنىدا يۇرت سوراپ، مۇرات مەقسەتلىرىگە يەتكەن ئىكەن.

(پوسكام ناھىيە توغچى گۈڭشېدىن ئوسمان ئومەر توپلىغان) .

نىيەت

(چۆچەك)

پادىشا بىر كۈنى شىكارغا چىقىپتۇ. لېكىن، سەيلى - ساياھەت قىلىمەن دەپ ئۆز ئادەملىرىدىن ئايرىلىپ قاپتۇ. ئۇ، ئىنەپ - تەمتىرەپ يۈرۈپ، يىراقتا تۇرغان بىر يالغۇز ئۆينى كۆرۈپتۇ ۋە ھارغان ئېتىنى شۇ تەرەپكە قاراپ بۇراپتۇ.

بۇ ئۆيدە بىر موماي يالغۇز قىزى بىلەن تۇرىدىكەن؛ موماي بۇ كىشىنىڭ پادىشا ھەزرەتلىرى ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ، ئۆيىگە باشلاپتۇ. ياخشى غىزا - نېمەتلىرىنى ئۇنىڭ ئالدىغا قويۇپتۇ، ھېرىپ - ئېچىپ كەلگەن پادىشا بۇ مىزىلىك تاماقلارنى يەپلا، ئۇيقىغا كېتىپ قاپتۇ. شۇ ئۇخلىغانچە بىر ئاش پىشىم ئۇخلاپتۇ. كەچ بولۇپ قالغانلىقتىن، بۇ يالغۇز مومايىنىڭ ئۆيىدە قونۇپ قىلىشقا توغرا كەپتۇ.

بۇ مومايىنىڭ بىر سۈتلۈك سىيىرى بار ئىكەن. كەچتە قىزى ھويلىغا چىقىپ سىيىر سېغىپتۇ. سىيىر بىر قازان سۈت بېرىپتۇ.

پادىشا بۇنى كۆرۈپ " بۇ سىيىر كۆپ سۈت بېرىدىكەن، مەن سارايغا قايتقىنىمدا بۇ مومايدىن ھەر كۈنى بىر قازان سۈت تەلەپ قىلىمەن » دەپ نىيىتى بۇزۇلۇپتۇ.

تاڭ ئېتىپتۇ. قىز يەنە سىيىر سېغىپتۇ. بۇ قېتىم سىيىر ناھايىتى ئاز سۈت بېرىپتۇ. قىز ئانىسىغا:

— ئانا، سىيىرىمىز ئاغرىپ قالغان ئوخشايدۇ! سۈتى ناھايىتى ئاز چىقتى، — دەپتۇ.

موماي بېشىنى چايقاپ:

— ئېھ، پادىشايى ئالەم، سىزنىڭ نىيەت - ئىقباللىرىڭىز بۇزۇلغان ئوخشايدۇ. بۈگۈن سىيىرنىڭ سۈتى قاچتى، — دەپتۇ.

پادىشا ھەيران بولۇپ:

— نېمە سەۋەپ؟ — دەپ سوراپتۇ.

— ئەگەر ئەۋلىيالارنىڭ نىيىتى ئادىل بولسا، خەلقى زىيان تارتمايدۇ، ئەگەر نىيىتى بۇزۇلسا، خەلقى زىيان تارتىدۇ، — دەپتۇ موماي جاۋاپ بېرىپ.

بۇ چاغدا پادىشا ئۇيالغىنىدىن يەرگە كىرىپ كەتكىدەك بوپتۇ.

(مەكىت ناھىيە يانتاق گۈڭشېدىن ئەختەم ئۆمەر ئاڭلاپ يېزىۋالغان)

شاھزادە ئىسكەندەر

(چۆچەك)

ئۆتكەن زاماندا، يىراق مەملىكەتنىڭ بىرىدە بىر پادىشا ئۆتكەن ئىكەن، ئۇ پادىشانىڭ ئوردا قانۇنى ناھايىتى چىڭ بولۇپ، ئوردا ئىچىدە كىمكى كېسەل بولۇپ، 7 كۈنگىچە ساقايمىسا بېشىنى ئېلىش بەلگۈلەنگەن ئىكەن. پادىشانىڭ 3 خوتۇنى بولۇپ، چوڭ خوتۇنى ئوردا ھوكۇماسىنىڭ سىڭلىسى، ئوتتۇرانچى خوتۇنى ئوردا ۋەزىرىنىڭ قىزى، كىچىك خوتۇنى شەھەردىكى بىر داڭلىق سودىگەرنىڭ قىزى ئىكەن. پادىشا كۆپ ھاللاردا ئوڭ قول ۋەزىرى بىلەن ھوكۇمانىڭ مەسلىھەتى بويىچە ئىش قىلىدىكەن. پادىشا كىچىك خوتۇنىغا شۇنداق ئامراق ئىكەنكى، ھەتتا تەختتە ئولتۇرغاندىمۇ، كىچىك خوتۇنىنى بىرگە ئېلىپ چىقىدىكەن، كىچىك خوتۇنى بۇ دۇنيالىقتا تەڭداشسىز ساھىپ جامال بىر ئايال بولۇپ، ئۇنىڭدىن بىرەر سائەت ئايرىلسا چىۋىن يەۋالغاندەك قاپىقى ئېچىلمايدىكەن. پادىشانىڭ بۇ ئىشىغا باشقا ئىككى خوتۇنىنىڭ كۈندەشلىكى كەلسىمۇ، لېكىن ئېغىزىدىن چىقىرىشقا پېتىنالمايدىكەن. بۇ ئىشتىن ئوڭ قول ۋەزىر بىلەن ئوردا ھوكۇماسى خەۋەر تاپسىمۇ، لېكىن، پەيت كۈتمەكتىن باشقا ئىلاجى يوق ئىكەن. پادىشانىڭ كىچىك خوتۇنىدىن بىر قىزى بولۇپ، ئۇ 5 ياشقا كىرگەن يىلى كىچىك خوتۇنى سىزىدىك تارتىپ تاماقتىن قاپتۇ. كۆڭلى قوي سۈتىدىن باشقىنى خالىمىغانلىقتىن، كۈندىن ـ كۈنگە ئورۇقلاپ، ئاخىرى ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قاپتۇ. بۇ ئەھۋالنى كورگەن پادىشا كىچىك خوتۇنىغا قىلمىغانلىرى قالماپتۇ. قاتتىق سىزىدىك ئازاۋى بولسا مەلىكىنى قىيناپتۇ. پادىشا بۇ ئىشنى ھېچكىمگە بىلدۈرمەسلىككە ئورۇنغان بولسىمۇ، لېكىن كۈندەشلىكتىن يۈرىگى زەرداپ بولغان ئىككى چوڭ خوتۇنى بۇ ئىشنى ئوردا ئىچىگە بىر قىلىۋىتىپتۇ. ئوردا ئۆلىمالىرى، بولۇپمۇ ئوڭ قول ۋەزىر بىلەن ھوكۇما غۇلغۇلا قىلىشىپ، ئوردا قانۇنىنى كوز ـ كوز قىلىشىپتۇ. كىچىك خوتۇنىنىڭ ھەقىقەتەن كېسەل بولۇپ يېتىپ قالغىنىنى، ئوردا قانۇنىنىڭ بۇ ئىشقا يول قويمايدىغانلىقىنى بىلگەن پادىشا بۇ خاپىچىلىقتىن قۇتۇلۇش مەخسىدىدە ئوردا ئەمەلدارلىرىنى مەسلىھەتكە چاقىرىپتۇ. كوپ تالاش ـ تارتىشتىن كېيىن ئوڭ قول ۋەزىر بىلەن ئوردا ھوكۇماسى . " كىچىك مەلىكىنى ئولتۇرمىسەك، بۇنىڭدىن كېيىن ئەلنى قانداق باشقۇرغىلى بولسۇن؟» دەپ تورىۋالغانلىقتىن، ئوردا قانۇنىنى ئىجرا قىلىش، پادىشانىڭ ئابرويىنى ساقلاپ قىلىش ئۈچۈن، ئاخىرى كىچىك مەلىكە ئولۇمگە ھوكۇم قىلىنىپتۇ. پادىشا ھوكۇرەپ يىغلاپ، ئىلاجىسىز ھالدا جاللاتنى چاقىرىپتۇ ھەمدە ئۇلارغا ئالتۇن ـ كۈمۈش بېرىپ ئېيتىپتۇ:

— مەن كىچىك مەلىكەمدىن ئايرىلىپ قانداق ھالغا چۈشۈپ قالىدىغىنىمنى بىلمەيمەن. لېكىن، ئوردا قانۇنىنى ئىجرا قىلماقلىق ۋاجىپ، شۇڭا سىلەر مەلىكىنى كوزۈمدىن يىراق چولگە ئاپىرىپ ئولتۇرۇڭلار، شۇ ئېرىقلاردا بولسۇنكى، ئىككى ئورۇم چېچىنى ئالغاچ كېلىڭلار ھەمدە مۇنۇ خەتنى بىلىكىگە چىگىپ قويۇڭلار، ـ دەپ بىر پارچە خەتنى بېرىپتۇ. جاللاتلار كىچىك مەلىكىنى ئوردىدىن

نەچچە چاقىرىم يىراقلىقتىكى كەگرى سايغا ئېلىپ بېرىپتۇ. مەلىكىنىڭ ھالىغا ئېچىنىپ ئۆلتۈرۈش نىيىتىدىن ۋاز كېچىپتۇ. ئىككى ئورۇم چېچىنى كېسىۋېلىپ، پادىشانىڭ خېتىنى بېرىپتۇ ـ دە، مەلىكىنىڭ باشقا يەرلەرگە بېرىپ پانالىنىشىنى ئېيتىپ يولغا ساپتۇ. مەلىكىمۇ قولىغىدىكى كۆمۈش مونچاقلىرىنى چاللاتلارغا بولۇپ بېرىپ يولغا راۋان بوپتۇ. ئارىدىن نەچچە كۈنلەر ئۆتكەندە پادىشانىڭ كىچىك خوتۇنى يەرلىرى مۇنبەت، سۈيى كەگرى، ئادەملىرى مېھماندوست بىر كەنتكە چۈشۈپتۇ ھەمدە ئۆزىنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى ئاشكارىلىماستىن، شۇ كەنتتە تۇرۇپ قاپتۇ. ئايلار ئۆتۈپ مەلىكە بىر ئوغۇل تۇغۇپتۇ. بالىسىغا ئىسكەندەر دەپ ئات قويۇپتۇ. بالا ناھايىتى ئەقىللىق بولۇپ، كىچىكىدىن تارتىپ ھۈنەر ـ سەنئەت، ئىلىم-بىلىمگە قىزىقىدىكەن. ئارىدىن يىللار ئۆتۈپ بالا يىگىتلىك قورامىغا يېتىپتۇ. بۇ يىگىت بىلىم ـ سەۋىيىدە كامالەتكە يېتىپلا قالماستىن قىلىچۋازلىق، نەيزىۋازلىق ۋە باشقا ھۈنەرلەردە يۇرتلار ئارا تونۇلۇشقا باشلاپتۇ. يىگىت 20 ياشقا كىرگەن يىلى ھەر تەرەپتىن ھۈنەر ئۆگىنىشكە كەلگەن شاگىرتلار 400 دىن ئېشىپ كېتىپتۇ. بىر كۈنى ئىسكەندەرنىڭ ئانىسى بالىسىنى ئالدىغا چاقىرتىپتۇ ـ دە، بىر پارچە خەتنى بېرىپ تۇرۇپ دەپتۇ:

ـــ بالام، بۇ خەت سىنىڭ داداڭنىڭ خېتى، بۈگۈنكى كۈندە سەن ئاق ـ قارىنى پەرق ئەتكىدەك بولدۇڭ. بۇنى ئوقۇپ ئۆزەڭ بىلىپ بىر ئىش قىلارسەن... ـ ئىسكەندەر خەتنى ئېچىپ ئوقۇپتۇ، خەتتە "...مەن سەندىن ئايرىلىپ ئوردىدا تۇرۇشنى راۋا كۆرمەيمەن. ئۇلۇق قول ۋەزىرىمنىڭ يامان نىيىتىدىن خۇدايىم قىساس ئالار..." دېيىلگەن ئىكەن، ئىسكەندەر ئانىسىدىن سورىغان ئىكەن، بولغان ئەھۋالنىڭ ھەممىسىنى دەپ بېرىپتۇ. ئىسكەندەرنىڭ قەلبىدە قىساس ئوتى يېنىپتۇ، شۇندىن باشلاپ ئۇ بىر تەرەپتىن شاگىرتلىرىنى قىلىچ، نەيزىۋازلىققا تەربىيىلىسە، يەنە بىر تەرەپتىن كەنتنىكى مۇۋاپىق ئورۇننى تاللاپ ئوردا ـ قەسىر بىنا قىلىشقا باشلاپتۇ. ئارىدىن 5 يىل ئۆتكەندە ئوردا پۈتۈپ، كىچىك كەنت شەھەر بارلىققا كەپتۇ. ئۇنىڭ شاگىرت، لەشكەرلىرى توت مىڭدىن ئېشىپتۇ. ئىسكەندەر يوقسۇل ـ كەمبەغەللەرگە قولىدىن كېلىشىچە ياردىمىنى ئايىماپتۇ. شۇ كۈنلەردە بۇ ئىش يۇرت چوڭلىرى ئارقىلىق ئوردىغا مەلۇم بوپتۇ. پادىشا دەرغەزەپكە كېلىپ: "مېنىڭ مەملىكىتىمدە ئىككىنچى بىر ئوردا بىنا قىلىپ مەندىن پادىشالىق تالاشقان تايىپە دەرھال ئوردىغا كەلتۈرۈلسۇن" دەپ پەرمان چۈشۈرۈپ، نەۋكەرلىرىنى ئەۋەتىپتۇ. ئىسكەندەر ئوردىغا كەلتۈرۈلۈپتۇ. پادىشا قارىغىدەك بولسا بۇنداق كېلىشكەن چىرايلىق يىگىت دۇنيادا تېپىلمىغىدەك. ئىسكەندەرگە ھەۋەسى كەلگەن پادىشا ئۇنى ئۆلتۈرۈش نىيىتىدىن ۋاز كېچىپتۇ. ھېلىقى ئۇلۇق قول ۋەزىر بولسا پادىشاغا: "بۇ يىگىتنىڭ قولىدىن ئىش كېلىدىغاندەك قىلىدۇ. ئەگەر ئالتۇننىڭ ئۇرۇغىنى تېپىپ كەلسە، ئوردىمىز قانچىلىك باي بولار ئىدى ـ ھە؟" دەپ مەسلىھەت كۆرسىتىپتۇ. پادىشا ماقۇل بولۇپ ئىسكەندەرنى ئالتۇننىڭ ئۇرۇغىنى تېپىپ كېلىشكە بۇيرۇپتۇ. ئەگەر تېپىپ كەلمىسە بېشى ئېلىنىدىغانلىقىنى ئېيتىپتۇ. ئىسكەندەر ئانىسىنىڭ قېشىغا بېرىپ ئەھۋالنى دەپتۇ ھەمدە بىر خالتا تېرىق قاچىلاپ پادىشانىڭ ئالدىغا راۋان بوپتۇ. چۈنكى ئوردىدىكىلەرنىڭ ھېچقايسىسى تېرىقنى كۆرۈپ باقمىغان ئىكەن. ئىسكەندەر پادىشانىڭ ئالدىغا كىرىپ ـ ئالتۇننىڭ ئۇرۇغىنى تېپىپ كەلگەنلىكىنى ئېيتىپ خالتىنى كۆرسىتىپتۇ. پادىشا سوراپتۇ:

ـــ بۇنى قانداق ۋاقىتتا تېرىش مۇۋاپىق؟

www.uyghurkitap.com

— ھازىر ئىزدىساقمۇ بولىۋېرىدۇ. لېكىن بۇنى ئىزدەيدىغان يەرنى ئۆزەم تاللايمەن، — دەپتۇ ئىسكەندەر.

پادىشا ماقۇل بوپتۇ. ئىسكەندەر پۈتۈن ئەتراپنى ئايلىنىپ، ئۆلۈك قول ۋەزىرنىڭ قوراسىنىڭ ئالدىغا كېلىپ توختاپتۇ — دە، «ئالتۇننى مۇشۇ يەرگە تېرىش كېرەك» — دەپتۇ. پادىشا بۇنى ئاڭلاپ ھەيران قالسىمۇ، لېكىن كېيىنكى ئاقىۋەتنى كۆزدە تۇتۇپ، ئۆلۈك قول ۋەزىرنىڭ قورا — جايلىرىنى چېقىپ تەپ — تەكشى قىلىشقا بۇيرۇپتۇ. چاكارلار 3 كۈن دېگەندە چېقىپ بوپتۇ. پادىشا: «يەر تەييار بولدى، ئۇرۇقنى كىم چاچىدۇ؟» دەپ سوراپتۇ. «ئالتۇننىڭ ئۇرۇقى ناھايىتى نازۇك نەمە، بۇنى ئۆمرىدە كېلىپ كېسەل بولمىغان كىشى چېچىشى كېرەك» دەپتۇ ئىسكەندەر. پادىشا ئۇيان-بۇيان سۈرۈشتە قىلىپ ئۆمرىدە كېسەل بولمىغان ئادەمنى تاپالماي مات بوپتۇ. بۇ ئەھۋالنى كۆرگەن ئۆلۈك قول ۋەزىر «ئۆيلىرىمنى تۆلەپ بەر. بولمىسا بېشىڭنى ئالىمەن» دەپ ئىسكەندەرگە ئېسىلىپ غەۋغا قىلىشقا باشلاپتۇ. ئىسكەندەر: ماقۇل بوپتۇ ھەممە ۋەزىرگە «ئۆيىڭىزنى بۇرۇنقىدىنمۇ ھەشەمەتلىك قىلىپ سېلىپ بېرىشكە مەن كېپىل، لېكىن ھويلا — قەسىرىڭىزنى نەگە سېلىشنى ئۆزىڭىز بەلگىلەڭ» دەپتۇ. ۋەزىر ئۆچ ئېلىشنىڭ پەيتى كەلدى — دەپ بىلىپ، ساقلىنى سىلاپ بىر ھىلە ئويلاپتۇ — دە، ئاسماننى كۆرسىتىپ ئىسكەندەرگە: «مەن قەسىرىمنى ئەنە بۇلۇتلار ئۈزۈپ يۈرگەن ئاسمانغا سېلىشنى خالايمەن. ئاسمانغا ئۆي سالىدىغان ئۇستا تېپىپ كەلمىسەڭ، بېشىڭنى ئالىمەن» دەپتۇ. ئىسكەندەر بۇنىڭغا ماقۇل بولۇپ ئۆز شەھرىگە قاراپ يول ئاپتۇ. ئىسكەندەر كىچىكىدىن تارتىپلا دۇنيادا بار بولغان قۇشلارنىڭ ھەممىسىدىن بىر جۈپتىن بېقىپ كەلگەن ئىكەن. ئۇ ئۆز ھۇجرىسىغا كىرىپ بىر جۈپ تورغاي سولانغان قەپەزنى ئاپتۇ — دە، ئۆزىنىڭ لەشكەر بېشىنى چاقىرىپ، ئانىسى ۋە شاگىرت — لەشكەرلەرنى ئارقىسىدىن ئېلىپ چىقىشنى بۇيرۇپ، ئۆزى 2 خىزمەتچىسىنى ھەمرا قىلىپ ئوردىغا قاراپ ئالدىن مېڭىپ كېتىپتۇ. پادىشانىڭ ئالدىغا بېرىپ ئاسمانغا تام سالىدىغان ئۇستامنى تېپىپ كەلگەنلىكىنى، لېكىن خىش ۋە لايغا ۋەزىرنىڭ مەسئۇل بولۇشى لازىملىقىنى ئېيتىپتۇ. ۋەزىر بۇنى ئاڭلاپ «قېنى، ئۇستامنى كەلتۈر» دەپ ۋاقىراپتۇ. ئىسكەندەر بىر جۈپ تورغاينى قويۇپ بەرگەن ئىكەن، تورغاي ئېگىز كۆككە ئۆرلەپ ئوردىنىڭ ئۈستىنى بىر چۆگىلەپتۇ — دە، كېيىن بىر نۇختىغا كېلىپ توختاپ قانات قېقىپ «چۇ، چۇ، چۇ» قىلىشقا باشلاپتۇ. ئوردىدىن چىقماي، تورغاي دېگەن جانىۋارنى كۆرۈپ باقمىغان ئوردا ئۆلىمالىرى ھەيران قاپتۇ. شۇ چاغدا ئىسكەندەر ۋەزىرنىڭ ئالدىغا بېرىپ: «قېنى، ئۇستام خىش بىلەن لاينى ئۈزۈتۈپ بەرسۇن دەپ ئالدىرىتىۋاتىدۇ. چاققان بولۇپ ئۇستامغا خىش يەتكۈزۈپ بەرسىڭىز» دەپ سۆيلەپتۇ. كۆك ئاسمانغا خىش يەتكۈزەلمەسلىكىنى بىلگەن ۋەزىر قاتتىق شەرمەندە بوپتۇ — دە، ئاچچىقىدا پايلىماي «جاللات» دەپ ۋاقىراپتۇ. جاللاتلار تەييار بوپتۇ، ئىسكەندەر بولسا قاھ — قاھلاپ كۈلۈپ كېتىپتۇ. دەل شۇ چاغدا بىر خەۋەرچى ھاسىراپ — ھەمدەپ كىرىپ پادىشاغا نەچچە مىڭ كىشىلىك زور قوشۇننىڭ ئوردا تەرەپكە باستۇرۇپ كېلىۋاتقانلىقىنى ئېيتىپتۇ. پادىشانىڭ كۆزلىرى ئالاق — جالاق بولۇپ قورققىنىدىن پۇت — قوللىرى سىقىراشقا باشلاپتۇ. ئوردا ئالدىغا چىقىپ قارىسا جاھاننى قاپلىغان توپا — چاڭنىڭ دىستىدىن ھېچكىمنى كورەلمەپتۇ. پادىشا لەشكەرلەرگە جەڭگە

(ئاخىرى 105 — بەتتە)

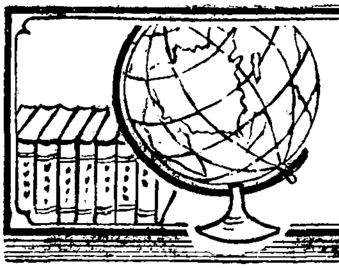

چەتئەل ئەدەبىياتىدىن

يول

ھىكايە

تېن پاۋۇل رىچتېر (گېرمانىيە)

يېڭى يىل كېچىسى .

بوۋاي دېرىزە ئالدىدا تۇراتتى ، بىردىنلا ئۇنىڭ غەمكىن كۆزلىرى زۇمرەت ئاسماندا كۆلنىڭ يۈزىدە لەيلەپ يۈرگەن ئاق لەيلىگۈلدەك تېنىمسىز يۇلتۇزلارغا تىكىلدى . ئاندىن يەر يۈزىگە نەزەر سالدى - دە ، تېخىمۇ ئۈمىتسىز بىر نەچچە مەخلۇقنىڭ ئۆزلىرىنىڭ مۇقەررەر بارارگاھى — گۆرۈستانلىقنى كۆزلەپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قالدى . ئۇ ، ئۆمۈر سەپىرىنىڭ تەگىدىن تولىسىنى بېسىپ بولغان بولسىمۇ ، سەۋرى - خاتالىق ، توۋە - پۇشايماندىن باشقا ھېچ نەرسىگە داخىل بولالمىغان ، ھالبۇكى ، ياشانغىنىدا تېنى زەئىپلىشىپ ، زېھنى تۇتۇلۇپ ، يۈرەك - باغرى دەرتكە تولغاندا تەسەللىسىز قالغان ئىدى.

ئۇنىڭ ياشلىق دەۋرى كۆز ئالدىدا ئەكس ئەتتى . ئاتىسى ئۇنى بىرى ، كىشىلەرنى مۇڭلۇق ناخشا ساداسى ياڭرىغان باياشات ، ئاسايىش ، پارلاق زېمىنغا باشلايدىغان ، يەنە بىرى ، يىلان - چايانلار ۋىژىلداپ تۇرىدىغان ، سۇ ئورنىغا زەھەر ئاقىدىغان ، بارسا كەلمەس قاراڭغۇ ئۆڭكۈرگە باشلايدىغان — بۇ ئىككى يولنىڭ دوخمۇشىغا ئەكىلىپ قويغان چاغدىكى جىددى پەيتنى ئەسلىدى.

ئۇ ، ئاسمانغا قاراپ ئازاپلانغان ھالدا : " ئېھ ياشلىق قايتىپ كەلسەڭچۇ ! ھەي ئاتا ، مېنى تۇرمۇش يولىغا قايتا ئېلىپ كەلسەڭ ، ئەندى تۈزۈگرەك تاللىۋالسامچۇ ؟ ! " دەپ توۋلىۋەتتى ، ئەپسۇسكى ئۇنىڭ ياشلىق دەۋرى ئاللا بۇرۇن كەلمەسكە كەتكەن ئىدى.

ئۇ ، تېنىمسىز نۇرلارنىڭ قاپقارا سازلىق ئۈستىدىن ھالقىپ غايىپ بولغانلىقىنى ، بىر يۇلتۇزنىڭ ئاسمان جىسمىدىن تېزىپ ، قاراڭغۇلۇق ئىچىگە يوشۇرۇنغانلىقىنى بايقىدى . بۇ نۇرلار ئۇنىڭ بىھۇدە ئۆتكۈزىۋەتكەن كۈنلىرىنىڭ ، بۇ يۇلتۇز ئۇنىڭ دەل ئۆزىنىڭ سىمۋولى ئىدى . پايدىسىز پۇشايماننىڭ نەشتىرى ئۇنىڭ يۈرىكىگە سانجىلدى - دە ، تۇرمۇشقا بىللە قەدەم تاشلاشقان سەبى ھەمرالىرى خىيالىدىن كەچتى. ئۇلار ئەدەپ - ئەخلاق ، ئەجىر - ئەمگەك يولىنى تاللىغاچقا ، بۈگۈنكى يېڭى يىل كېچىسىنىڭ بەختى - سائادەت ، شان - شەرەپلىرىدىن بەھرىمەن بولالىغان ئىدى .

ھەيۋەتلىك چىركو مۇنارىسىدىن چىققان قوڭغۇراق ئاۋازى ئۇنىڭ قۇلاق تۈۋىدە ياڭراپ ، ئاتا - ئانىسىنىڭ ئاداشقان ئوغلىغا قىلغان ئەينى ۋاقىتتىكى مېھرى - شەپقەتلىرى ، پەندى - نەسىھەتلىرى ۋە دۇئا - تەك-

www.uyghurkitap.com

بىرلىرىنى ئەسلەتتى . ئۇ ، چەكسىز نوموس ۋە ئازاپ ئىچىدە قالدىكى ، ئاتىسىنىڭ روھى ئىسمىن تاپقان ئەشۇ جەننەتكە قايتا نەزەر سپ-لىشقىمۇ پېتىنالمىدى ، ئۇ ، خىرەلەشكەن كوز-لىرىدىن تارام - تارام ياش ئاققۇزۇپ ، بىر قېتىملىق ئۇمىتسىز تىرىكىشتىن كېيىن ، ئا -رانلا دىگەندە " قايتىپ كەلسەڭچۇ ياشلىقىم ! قايتىپ كەلسەڭچۇ ؟ " دەپ ئوكسۇپ - ئوك -سۇپ يىغلىۋەتتى.

دەرۋەقە ، ئۇنىڭ ياشلىقىمۇ قايتىپ كەل -دى ، چۈنكى بۇ تارتقۇلۇقنىڭ ھەممىسى ئۇ -نىڭ يېڭى يىل كېچىسىدىكى ئۇيقىسىغا مېھمان بولغان چۈشى ئىدى . گەرچە ، ئۇنىڭدىن ئۇرغۇن سەۋەنلىكلەر ئوتكەن بولسىمۇ ، يەنىلا ئاۋۋالقىدەك ياشىرىدىپ كەتتى . ئۇ، خۇدانىڭ ھىلىھەم بۇ كۈنلەرنى ئوز ئىلىكىدە تۇتقۇزغان-لىقىغا ، پارلاق ، باياشات ، ئاسايىش زىمىن-گە باشلايدىغان يولنى تاللاشقا يەنىلا پۇر -سەت بەرگەنلىكىگە چوڭقۇر تەشەككۇر ئېيتتى .

تۇرمۇش بوسۇغىسىدا تېڭىرقاپ ، قايسى يولنى تاللاشقا دىلغۇل بولىۋاتقان كىشىلەر ئېسىڭلاردا بولسۇنكى : ئومرىڭلار ئوتۇپ ، بىر پۇتۇڭلار گورغا ساڭگىلىغاندا : " ئىھ ، ياش -لىق ! قايتىپ كەلسەڭچۇ ! ھەي خۇدا ، ئوت -كەن كۈنلىرىمنى قايتۇرۇپ بەرسەڭچۇ ! " دەپ زار - زار قاخشايسىلەر . بىراق ، بۇ چاغدا سىلەرنىڭ قاخشىغان بىلەنمۇ ئورنىغا كەل -مەيدۇ خالاس.

(ئىنگلىزچىدىن نىغمەت رىشات ھاجى تەر-جىمە قىلغان)

(بېشى 118 - بەتتە)

دىگەن گېپىنى قەغەزگە يېزىپ ئۇنىڭغا كۆرسە-تەتتى .

ۋاقتىنىڭ ئوتۇشى بىلەن بالىمۇ ئەھۋالنى ئاڭقىرىپ قالغاندەك ئىدى. بىر كۈنى نىيۇ-جۇبىروي ئىشتىن قايتىپ كەلگەندە، بالا يېزىق جۇزدىسىنىڭ ئالدىغا يۈگرەپ كېلىپ ئوماق قوللىرى بىلەن ئانىنىڭ ئىشلىتىپ كېلىۋاتقان قەلەمنى ئالدى-دە، دەپتىر دىگەن قالايمىقان بىر نىمىلەرنى جىجىلىدى. نىيۇجۇبىروي كەلسە-كەلمەس جىجىلانغان بۇ نەرسىلەرنى كورۇپ قاقاقلاپ كۇلۇپ كەتتى ، ئۇنىڭ كوزىدە ياش لىغىلداپ قالغان ئىدى.

ئانىڭ ئاتا-بالا ئىككىيلەنگە قاراپ، يۈز-رىگى پىچاق بىلەن قوچۇلغاندەك بولۇپ كەتتى. شۇ ئەسنادا نىيۇجۇبىروي بېشىنى كوتۇرۇپ ئانىنىڭ چىرايىغا تىكىلىپ تۇرۇپ:

— ئانىڭ .... بۇ بالا نىمە دىگەن ئو-ماقھە! قارىڭا، ئۇنىڭمۇ سىزنى دوراپ خەت يېزىپ مەن بىلەن سوزلىشىدىغان بولغىنىنى!........... — دىدى.

ئانىنىڭ قەلبىدە ئوز ئېرىغا بولغان ھىسداشلىق ۋە كۈيۈنۈش تولۇپ تاشتى، ئۇ بەكمۇ بىئارامىلىق ھىس قىلدى، لېكىن ئۇ نيۇجۇبىرويگە تەسەللى بېرىش ۋە ئۇنىڭ كوڭلى-نى خوش قىلىش ئۈچۈنلا ئاغلاج زورۇقۇپ كۈلۈپ قويدى.

داۋۇت غازى تەرجىمىسى

نائىلاج زورۇقۇپ كۈلۈش

(ھىكايە)

دىلىق چاك (بىرما)

ئۇ ھەر قېتىم ئىشقا بارغان، ئىشتىن قايتقانلىرىدا ھامان ئامىڭنىڭ دۇكىنىغا كېلىپ بىرەر بو چۇچۇك ئالما ياكى بىرەر قاپ تاماكا سېتىۋالاتتى. ۋاقىتنىڭ ئۇزۇرىشى بىلەن ئۇلار ئىككىسى تونۇشۇپ قالدى.

دۇكانغا چۇچۇك ئالما ئېلىش ئۈچۈن خېرىدارلار كەلسە، ئامىڭ ئۇلارنى كۈتەتتى، بىكار قالسا، قولىغا بىرەر پارچە ژورنال ياكى ھىكايىغا ئوخشاش بىر نىمىلەرنى ئېلىۋېلىپ زېرىكمەي ئوقۇيتتى.

ئامىڭ ھەر قېتىم نيۇجۇبرۇينى ھامان ئېنگلىزچە ياكى بىرما يېزىقىدىكى كىتاپلارنى كوتىرىپ يۈرگەن ھالدا چېلىقتۇراتتى-دە، ئىچىدە:"بۇ چوقۇم كىتاپ ئوقۇشنى ياخشى كورىدىغان كىشى ئىكەن!» دىگەننى قەيت قىلاتتى.

بىر كونى نيۇ جۇبرۇي ئىشتىن قايتىپ كېتىۋېتىپ ئامىڭنىڭ دۇكىنىغا تاماكا ئېلىش ئۈچۈن كەلگەندە ئۇنىڭدىن

— سىزمۇ كىتاپ ئوقۇشنى ياخشى كورەمسىز؟ — دەپ سورىدى. ئامىڭ بۇ گەپنى ئاڭلاپ بېشىنى بىلىنەر - بىلىنمەس لىڭشىتىپ قويدى.

— ياخشى، كىتات ئوقۇشنى ياخشى كورسىڭىز ناھايىتى ياخشى، — دىدى نيۇجۇبرۇي تەبەسسۇم بىلەن ئامىڭنى ماختاپ.

ئامىڭنىڭ نەزىرىدە ئۇنىڭ تەبەسسۇمى شۇنچە شىرىن تۇيۇلدىكى، ئۇمۇ خۇددى شۇنداق تەبەسسۇم بىلەن ماسلاشتى ـ يۇ، بىراق ھېيىقىپ يەرگە قارىۋالدى.....

ئامىڭ بېشىنى كوتەرگەندە، نيۇ جۇبرۇي ئاللىقاچان دۇكاندىن چىقىپ يىراقلاپ كەتكەن ئىدى. ئۇ نيۇجۇبرۇينىڭ ئارقىسىدىن مەجنۇنلارچە تەلمۈرۈش ئىچىدە: "ئەجەبمۇ. چىرايلىق يىگىت ئىكەن!» دەپ تەرىپلىدى.

نيۇ جۇبرۇينىڭ رەڭگى - روھى — قويۇق

دىلىق چاگنىڭ ئەسلى ئىسمى ۋۇچالى، بىرمىنىڭ ھازىرقى زامان مەشھۇر يازغۇچىسى، ئۇ 1917 - يىلى بىرمىنىڭ لەيگۇ بازىرى باگجى كەنتىسىدىكى ئادىي بىر دىخان ئائىلىسىدە تۇغۇلغان. 1946 - يىلىدىن باشلاپ ئۇنىڭ شېئىرىي ئەسەرلىرى بىرمىدا چىقىدىغان «دىدو» ژورنىلىدا ئېلان قىلىنغان، ھەممىدە بىرمىنىڭ «شىيۇماۋا» «مياۋۋادى» دىگەن داڭلىق ئەدەبىي ژورناللاردا ئۇنىڭ پوۋېست، ھىكايىلىرى كوپ قېتىم ئېلان قىلىنغان. 1953 - يىلى ئۇنىڭ تۇنجى رومانى «جۇلالىق مەرۋايىت» كىتاپخانلارنىڭ قارشى ئېلىشىغا ئېرىشكەن، ئۇنىڭ ئاساسلىق ئەسەرلىرىدىن يەنە «بىرما كالەنداردىكى دىكابىر» «ئەمدى ھەرگىز ئاچ قالمايمىز»، «سوغاي» قاتارلىقلار بار.

دىلىق چاك دەسلەپتە «كوزۇتۇش» «يۈكسۈلۈش» ژورناللىرىنىڭ مۇھەررىرى بولغان، كېيىن يەنە بىرما دۇنيا تېچلىقىنى قوغداش كومىتېتى، بىرما يازغۇچىلار كۇلۇبى ۋە بىرما ئىتتىپاقى يازغۇچىلار جەمئىيىتى، ئىجرائىيە كومىتېتىنىڭ ئەزاسى قاتارلىق ۋەزىپىلەرنى ئوتىگەن.

قاشلىرى، يوغان كوزلىرى، ئىگىز قاڭشالىق بۇرنى ۋە ھەممىشە شىرىن تەبەسسۇم جىلۋىلىنىپ تۇرىدىغان لەۋلىرى ئامىڭنىڭ قەلبىدە چوڭقۇر ئىز قالدۇرغان ئىدى……

ساددە، سالاپەتلىك ۋە رەتلىك كىيىنگەن نيۇ جۇېروۋي تەمكىن، ئېغىر ــ بېسىق، ئاقكوڭۇل ۋە سەبىر ئىدى. ئۇ ھەر كۈنى دەل ۋاقتىدا ئىشقا باراتتى، ۋاقتىدا ئىشتىن قايتاتتى، ئۇنىڭ ھوكۇمەت ئورگىنىدىكى مەسئۇلىيەتچان بىر خىزمەتچى ئىكەنلىگى تۇرغانلا گەپ ئىدى.

ئامىڭنىڭ دۇكىنى كوچىنىڭ بىر چېكىسىدە بولۇپ، ئالدى تەرىپى ئاپتوموبىل بىكىتى ئىدى. ئۇنىڭ بۇ دۇكانغا كېلىپ مال ساتقىنىغا ئۇزۇن بولمىغان، تېخى يازلىق تەتىلدىن كېيىنلا بۇ يەرگە كېلىپ ئانىسىغا ياردەملەشكەن ئىدى. ئۇنىڭ دادىسى ئورمانچىلىق ئىشلىرى ئەمەلدارى بولۇپ، بوۋاي پىنسىيەگە چىققاندىن كېيىن كېسەلمەن بولۇپ قالغاچقا، تىجەپ يىققان ئازغىنە پۇلىنى خەجلەپ تۈگىتىپ بولغان ئىدى. تەلىيىگە ئامىڭنىڭ ئانىسى بۇ چۇچۇك ئالما سېتىش دۇكىنىنى ئاچتى، بۇنىڭ بىلەن بىر ئائىلىلىك كىشىلەرنىڭ تۇرمۇشى ئاران قامدىلىدىغان بولدى.

ئامىڭ ئاكا ــ ئۇكا بەشەيلەن ئىدى، چوڭ ۋە ئوتتۇرانجى ئاكىسى ئۆيلىنىپ، ئۆي ــ ئوچاقلىق بولغان بولۇپ، قالغان ئۈچەيلەننىڭ ئىچىدە ئامىڭ ئەڭ چوڭى ھىساپلىناتتى. شۇڭا ئۇ مەكتەپكە بېرىپ ئوقۇش بىلەن، ئاندىن قالسا ئاتا ــ ئانىسىغا ياردەملىشىپ ئۆي ئىشلىرىنى قىلىش بىلەنلا بەنت ئىدى. ئۇ 9-سىنىپنىڭ ئاخىرقى مەۋسۇملۇق ئىمتىھانىنى تېخى يېقىندىلا تۈگەتكەن ئىدى.

ئاخشام، ئامىڭ ئۇزاققىچە ئۇخلىيالمىدى، نيۇ جۇېروۋي ھامان ئۇنىڭ خىيالىدىن كەتمەيتتى، نيۇ جۇېروۋىنىڭ تەبەسسۇم چىرايى ئۇنىڭ كوز ئالدىغىلا كېلىۋالاتتى. بۇ نىمە دىگەن تەمكىن، نىمە دىگەن شىرىن تەبەسسۇم ــ ھە! بىردىنلا ئۇنىڭ قەلبىدە تەسۋىرلەشكە قىيىن بىر خىل ھىسسىيات پەيدا بولدى ــ دە، ياشلىق باھارى ئۇرغىغان بۇ قىزنىڭ تومۇرلىرىدا ئىسسىق قانلىرى ئوركەشلەپ، پىكىر ــ خىيالى گويا قانات چىقارغاندەك يىراق ــ يىراقلارغا پەرۋاز قىلدى.

ــ بۇ ئايلىق ژورنالنى كورگەنمىدىڭىز؟، نيۇ جۇېروۋي ئەتىگىنى ئىشقا بارىدىغان چاغدا، قولىغا بىر ژورنالنى ئالدى ــ دە، دۇككانغا كىرىپ ئۇنىڭدىن شۇنداق سورىدى.

ــ ياق، كورمىگەن، ــ دىدى ئامىڭ بېشىنى چايقاپ.

ــ ئەگەر كورگىڭىز بولسا، ئاپىرىپ كورۇڭ. ئۇنىڭدا مېنىڭ «مۇھەببەت يامغۇرى» دىگەن ماۋزۇدىكى بىر پارچە ھىكايەم بار……

نيۇجۇېروۋي سوزلەۋېتىپ ژورنالنى ئەينەك كومزەكنىڭ ئۈستىگە قويۇپ قويدى. ئامىڭ دەماللىققىچە ژورنالنى ئالماي تۇرۇپ، نيۇجۇېروۋيگە دىققەت بىلەن قاراۋالدى. نيۇجۇېروۋي كەينىگە بۇرۇلۇپلا ئۇدۇل ئاپتوموبىل بىكىتى تەرەپكە كەتتى.

ئامىڭنىڭ قەلبى بەكمۇ ھاياجانلىنىپ كەتتى، ئۇ نيۇ جۇېروۋىنىڭ كىتاپ ئوقۇشنى ياخشى كورىدىغانلىغىنى يەنە كېلىپ ئۇنىڭ بىر يازغۇچى ئىكەنلىگىنى خىيالىغا كەلتۈرۈپ باقمىغان ئىدى. نيۇ جۇېروۋىنىڭ قارىسى غايىپ بولغاندىن كېيىنلا، ئاندىن ئامىڭ ئەينەك كومزەك ئۈستىدىكى ھېلىقى ژورنالنى دەررۇ ئالدى ــ دە، نيۇجۇېروۋي يازغان «مۇھەببەت يامغۇرى» دىگەن ھىكايىنى ئىزلەشكە باشلىدى.

مانا ئۇ ئاخىرى بۇ ھېكايىنى تاپتى. ئاپتورنىڭ «نيۇ جۇبرۇي» دېگەن ئىمزاسى تۇراتتى. ئامېك بۇ ھېكايىنى پۈتۈن زېھنى بىلەن بېرىلىپ ئوقۇيتتى. بىراق، دەل مۇشۇ چاغدا خېرىدارلار خۇددى قېيىشقاندەك ئۇزۇلمەي كېلىپ ئۇنى قوچۇيتتى، تىت - تىت قىلاتتى. ھېكايىدا ئىشقى - مۇھەببەت سىپتا قەلەم بىلەن تەسۋىرلەنگەن ئىدى.

ھېكايە ئامېككە بەك يېقىپ كەتكەنلىكتىنمۇ، ياكى باشقا سەۋەپتىنمۇ، ئۇ بۇ ھېكايىگە پۈتۈنلەي مەھلىيا بولۇپ كەتتى. «قەلىمى ھەقىقەتەن ئۆتكۈر ئىكەن!» دەپ ئويلايتتى ئۇ ھاياجىنىنى باسالماي. شۇ كۈنى نيۇ جۇبرۇينىڭ ئوبرازى ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن زادىلا نېرى كەتمىدى. ئىشتىن قايتىش ۋاقتى بولماي تۇرۇپلا ئۇ نيۇ جۇبرۇينى كۈتەتتى.

ئامېك نۇرغۇن ژورناللارنى ئوقىغان بولسىمۇ، ئەمما «نيۇ جۇبرۇي» دېگەن تەخەللۇسنى ئۇچرىتىش ئۇنىڭ ئۈچۈن تېخى تۇنجى قېتىم، نيۇجۇبرۇي يازغان ئەسەرنى ئوقۇشىمۇ تېخى تۇنجى قېتىم ئىدى. ھېكايە ئۇنىڭغا خۇددى ئاپتورنىڭ ئۆزىدەك سالماق ۋە سالاپەتلىك تۇيۇلاتتى، گەرچە كىشىنىڭ ھورمىتىگە سازاۋەر بولغىدەك ئۇنچىلا قالتىس بولمىسىمۇ، لېكىن ھەر ھالدا ئادەمنى مەپتۇن قىلالايتتى.

ئامېك كەچقۇرۇن، نيۇ جۇبرۇينىڭ كۈلۈمسىرىگەن ھالدا دۇكانغا كىرىپ كەلگەنلىگىنى كۆرۈپ يۈرىگى ئىختىيارسىز گۈپۈلدەپ سوقۇپ كەتتى.

— «كۈچلا» ماركىلىق تاماكىدىن بىر قاپ ئېلىۋېتىڭا!

نيۇجۇبرۇي دۇكانغا كىرىپ تاماكا ئېلىش بىلەنلا بولدى، ژورنال ئۈستىدە زادىلا ئېغىز ئاچمىدى.

— ھېكايىڭىزنى كۆرۈپ چىقتىم. ئوبدان يېزىپسىز! - دېدى ئامېك تاماكىنى ئۇنىڭغا بېرىۋېتىپ.

ئۇ گويا ئامېكنىڭ گېپىنى ئاڭلىمايۋاتقاندەك، لام - جىم دېمىدى - يۇ، لېكىن، خۇمالىق كۆزى بىلەن ئامېكنىڭ لەۋلىرىگە قاراپ قويدى. ئارقىدىن بۇرۇلۇپلا دۇكاندىن چىقىپ كەتتى.

ئامېك ئۇنىڭ ئارقىسىدىن خېلى يىراقلاپ كەتكىچە قاراپ، ئۆزىنى ئۆزۈنىڭچە باسالمىدى. ئارىدىن سەل ئۆتكەندىن كېيىن، ئامېك بىردىنلا مۇڭداق ئويلىدى: «بۇ ئادەم چۈشىنىپ بولمايدىغان تولىمۇ كام سۆز، تاش يۈرەك ئادەم ئىكەن! خەق ئۇنىڭ ئەسىرىنى ئوبدان يېزىلىپتۇ دەپ ماختاۋاتسا، ئۇنىڭ پىسەنت قىلماي تۇگۈلۈك قىلىپ كەتكىنىنى كۆرۈڭ!»

ئامېكقا نيۇجۇبرۇي غەلىتە تۇيۇلغانسېرى، ئامېك ئۇنى شۇنچە كۆزىتىدىغان بولدى. بىكار بولۇپ قالسىلا ھامان ئۇنى ئويلايتتى.

— ئۆيۈمدە نۇرغۇن كىتابلىرىم بار، كۆرگىڭىز بولسا بېرىپ ئېلىڭ! - دېدى نيۇ جۇبرۇي ئامېك ئۇنىڭغا ژورنالنى قايتۇرۇپ بېرىۋاتقان چاغدا.

— بولىدۇ، - دەپ جاۋاپ بەردى ئامېك بېشىنى لىڭشىتىپ،

ئامېك بىلەن نيۇجۇبرۇي كۆپ سۆزلەشمىسىمۇ، لېكىن ئۇلارنىڭ ئۆز ئارا كىتاب ئاردىيەت بېرىش-قايتۇرۇش ئىشلىرى بارغانسېرى ئاۋۇغىلى تۇردى. بىر كۈنى ئامېك ئۆشتۈمتۇت بىر كىتاب ئىچىگە قىستۇرۇلغان بىر پارچە قەغەزنى كۆرۈپ قالدى.

ئۇ سەل ھودۇقۇپ، دەماللىققا ئېلىشقا پېتىنالماي قەغەزگە قارىغىنىچە قېتىپلا قالدى - دە، يۈرىگى قاتتىق سوقۇپ كەتتى. ئاخىرى

ئۇ تىترىگەن قولى بىلەن قەغەزنى ئېلىپ قارىدى، قەغەزگە مۇنداق دەپ يېزىلغان ئىدى:

"سىڭلىم:

مەن سىزنىڭ ئىسمىڭىزنى تېخىچە بىلمەسەمۇ، لېكىن بۇنىڭ كارى چاغلىق، سىزنى سىڭلىم دەپ ئاتىسام بولىۋېرىدۇ. مەن مۇشۇ خېتىم ئارقىلىق سىزگە شۇنى ئىزھار قىلماقچىمەنكى، مەن سىزگە ئاشىقى - بىقارار بولۇپ قالدىم!"

خەتنى كورۇپ مەشەگە كەلگەندە، ئامىڭنىڭ قوللىرى تېخىمۇ بەك تىترەپ، يۈرىگى گويا قېپىدىن چىقىپ كېتىدىغاندەك قاتتىق سوقۇپ كەتتى. ئۇ سەل توختاپ ئۆزىنى بىر ئازبېسىۋالدى - دە، خەتنىڭ داۋامىنى يەنە ئوقۇشقا باشلىدى. ئۇ، خەتتە يەنە نىمىلەرنىڭ يېزىلغانلىقىنى بىلىۋېلىشقا تەقەززا ئىدى، يەنە كېلىپ بۇ خەتنى خېرىدارلار كىرىشتىن بۇرۇن ئوقۇپ بولۇشى كېرەك ئىدى.

"سىزگە چىن قەلبىمدىن ئاشىق ئىكەنلىكىمگە ئىشىنىشىڭىزنى ئۈمىت قىلىمەن. مەن هوكۇمەت ئورگىنىدا ئىشلەيدىغان يۇقىرى دەرىجىلىك بىر خىزمەتچى، دادامۇ هوكۇمەت ئورگىنىدا ئىشلەيدۇ. هازىر مەن بىر يازغۇچى بولۇش ئۈچۈن تىرىشىۋاتىمەن، بەلكى بۇ ئارزۇ - ئارمىنىمغا كۈنلەرنىڭ بىرىدە يېتەلەيدىغانلىقىمغىمۇ ئىشەنچىم كامىل. مەندە دەل مۇشۇنداق ئىتىقات بولغاچقا، مەن ئەزەلدىن بوشاپ كەتمىدىم. ئويۇم دۇكىنىڭىزنىڭ ئارقىسىدىكى ئاشۇ كوچىدا بولۇپ، ئۇ يەرگە تېخى يېقىندىلا كوچۇپ كەلدۇق. سىز ماڭا چېلىققان بىرىنچى كۈنىلا مەن سىزگە ئىشتىياق باغلىدىم، شۇڭا ئىشقا بارغان ۋە ئىشتىن قايتقانلىرىمدا مەيلى ئىشىم بولسۇن - بولمىسۇن هاماندۇكىنىڭىزنىڭ ئالدىدىن ئۆتىمەن ياكى دۇكىنىڭىزغا كىرىپ بىرەر نەرسە سېتىۋالىمەن، دىمەك، مەن دوكىنىڭلارغا كونا چوپقەت بولۇپ قالدىم. بۇنداق قىلىشتىكى، مەقسىدىم - بىردەم بولسىمۇ سىزنى كوپرەك كورۇۋېلىش.. سىڭلىم، ئۆزۈندىن بىرى يۈرىگىمنىڭ قېتىدا ساقلىنىپ كەلگەن ئىشقى - مۇھەببىتىمنىڭ جىمىسىنى بىراقلا سىزگە دىۋەتتىم. جاۋابىڭىزنى كۈتىمەن.

سىزگە چىن ئىشتىياق باغلىغان ئاكىڭىزدىن،،

ئامىڭ خەتنى ئوقۇپ بولۇپ، ئىپىتىلغان سوزلەرنى خۇددى نىۋ جۇبىرۇينىڭ ئوزىگە ئوخشاش ئاق كوڭۇل ۋە سەمىمى ھىس قىلدى. بۇ سوزلەرنىڭ ئۇنىڭ چىن قەلبىدىن چىققانلىقىغا قىلچىمۇ گۇمانلانمىدى، لېكىن، ئامىڭ شۇنى چۇشىنەتتى، قىز بولغۇچىغا ئوز مۇھەببىتىنى بەك بالدۇر ئاشكارىلىۋېتىش ئەيىپ ئىدى. شۇڭا ئۇ، ئوزىنى گويا بۇنداق ئىش بولمىغاندەك بىر قىياپەتتە كورسىتىشكە تىرىشىپ، بۇ ئىشنى بىر ئىلاج قىلىپ ھازىرچە قويۇپ تۇرۇش قارارىغا كەلدى.

ئۇ جاۋاپ خېتى يازمىدىيۇ، ئەمما نىۋ جۇبىرۇيغا يەنىلا بۇرۇنقىدەك مۇئامىلە قىلىۋەردى. نىۋ جۇبىرۇينىڭ خېتى ئارقا - ئارقىدىن ئۆزۈلمەي كەلگىلى تۇردى. ئامىڭ خەتنى بەئەينى يۇرەك قېنى بىلەن يېزىلغاندەك ھىس قىلاتتى. خەتتىكى ھەر بىر جۈملە سوز يۈرەك تارىنى چېكىپ، ئۇنىڭغا چوڭقۇر تەسىر قىلاتتى. ئاخىرى، ئامىڭنىڭ يۈرىگى ئېرىدى - دە، قولىغا قەلەم ئېلىپ نىۋ جۇبىرۇيگە جاۋاپ خېتى يازدى، خەتتە ئۇ گەرچە نىۋ جۇبىرۇينىڭ تەلىۋىگە ئوچۇق جاۋاپ بەرمىگەن بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭغا ئۈمىت بېغىشلىغان ئىدى. ئۇنىڭ

خېتى سىناپ بېقىش تەلەپپۇزى بىلەن تولغان ئىدى.

"ئاكا:

مەن سىزنىڭ چىن مۇھەببىتىڭىزگە تولۇق ئىشىنىمەن. بىراق، سىڭلىڭىزنىڭ يېشى تېخى كىچىك، ئۇنىڭ ئۈستىگە 9 - سىنىپنىڭ ئاخىرقى مەۋسۇملۇق ئىمتىھانىنى يېقىندىلا تۈگەتتى. ئەگەر مەن ئىمتىھاندا لاياقەتلىك بولۇپ چىقالىسام، داشۆبىگە ئىمتىھان بېرىش ئۈچۈن، بەلكىم ئوقۇشۇمنى داۋاملاشتۇرۇشۇم مۇمكىن. يەنە كېلىپ سىزنىڭ ئۆيلەنگەن-ئۆيلەنمىگەنلىگىڭىز تېخى ماڭا نامەلۇم، گەرچە مەن نىكاھ ئىشلىرىنى ئانچە چۈشەنمىسەممۇ، لېكىن، چوڭلارنىڭ بۇ ھەقتە ئېيتقانلىرىنى ئاز - تولا بولسىمۇ ئاڭلىغانمەن. بىرەر قېتىملىق ئادىشىش ئۆمۈرلۈك ھەسرەت، ئەلەم كەلتۈرۈشى مۇمكىن. شۇڭا، ھازىر مەن تېخى مۇھەببەت باغلاش ئويىدا ئەمەسمەن......

سىڭلىڭىز ئامىڭدىن"

ئامىڭ خەتنى ژورنال ئىچىگە قىستۇرۇپ نيۇجۇبرۇيگە بەردى. ئاندىن جىم يۇرۇپ ئۇنىڭ جاۋاپ خېتىنى كۈتتى.

نيۇجۇبرۇينىڭ جاۋاپ خېتىدە ئۆزىنىڭ مەكتەپتىن چىقىپ خىزمەت قىلغانلىغىغا تېخى بىر يىلمۇ توشمىغانلىغى، تېخىچە ئۆيلەنمىگەنلىگى، ئامىڭدىن بۇنىڭغا مۇتلەق ئىشىنىشنى ئۈمىت قىلىدىغانلىغى ھەمدە ئۆزىنىڭمۇ دەرھال ئۆيلەنمەكچى ئەمەسلىگى، پەقەت ئۇنىڭ مۇھەببىتىگە ئېرىشىشنىلا ئۈمىت قىلىدىغانلىغى ئېيتىلغان ئىدى.

شۇندىن ئېتىۋارەن ئامىڭ بىلەن نيۇ جۇبرۇي خەت ئارقىلىق ئۆزلىرىنىڭ ئاجايىپ مۇھەببەتلىك تۇرمۇشىنى باشلىدى.

9 - سىنىپنىڭ ئاخىرقى مەۋسۇملۇق ئىمتىھان نەتىجىسى ئېلان قىلىنغان كۈنلىرى ئامىڭ بەكمۇ يىغلاپ كەتتى. ئۇنىڭ يىغلىشى ئىمتىھان نەتىجىسىنىڭ ياخشى بولمىغانلىغىدىن ئەمەس، بەلكى 9 - سىنىپنىڭ ئىمتىھانىدىن ئوڭۇشلۇق ئۆتكەنلىگىدىن ئىدى. ئەمما، ئۇ ئىمتىھاندىن ئۆتتۈم، دەپ تازا خوش بولۇپ يۈرگەن چاغدا، نيۇ جۇبرۇيدىن بىر پارچە خەت كېلىپ قالدى.

"سىڭلىم:

سىزنىڭ ئوڭۇشلۇق ھالدا 9 - سىنىپنىڭ ئىمتىھانىدىن ئۆتكەنلىگىڭىزدىن خەۋەر تاپتىم، مەن سىز ئۈچۈن ھەققەتەن چىن قەلبىمدىن خۇشاللىق ھېس قىلىمەن. مەن قەلبىمدىكى شاتلىغىمنىڭ ھەممىسىنى سىزگە قالدۇرماي ئېيتىشنى بەكمۇ ئارزۇ قىلىمەن. لېكىن سىزگە مەلۇمكى، مەن سىز بىلەن سۆزلۈشۈشتىن ئۆزەمنى قاچۇرۇپلا كېلىۋاتىمەن. مەن ئۆزەمنىڭ بۇنداق قىلىشىمنىڭ ئەمەلىيەتتە سىزنى ئالدىغانلىق بولىدىغانلىغىنى سەزمەكتىمەن. مەن ھازىر بەكمۇ خىجىل. شۇڭا، ئىشخانامغا كېلىپلا بۇ خەتنى سىزگە يازدىم.

سىڭلىم، مېنىڭ سىز بىلەن سۆزلۈشۈشتىن ئۆزەمنى قاچۇرغانلىغىمنىڭ سەۋەبى شۇكى، مەن بولسام بىر گاس! سىز ھەر قانچە ۋاقىراپ گەپ قىلغان بىلەنمۇ مەن ئېنىق ئاڭلىيالمايمەن. بۇنداق دېسەم، بەلكىم سىز بۇنىڭغا ئىشەنمەسلىگىڭىز مۇمكىن، ھەتتا قۇلىغىمغا تىڭشىغۇچ بىكىتكەن بىلەنمۇ ھېچنىمىنى ئاڭلىيالمايمەن. دوختۇرلار تەكشۈرۈپمۇ كوردى، قولىدىن كېلىدىغانلىكى چارىلارنىڭ ھەممىسىنى ئىشقا سېلىپ داۋالىدى، ئەمما بۇلارنىڭ قىلچە ئۈنۈمى بولمىدى. دوختۇرلار ھېچقانداق

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

چارە تاپالمىدى. ئۇلارنىڭ دېيىشىچە، مېنىڭ كېسەللىمنى ئومۇرۋايەت ساقايتقىلى بولماسمىش!

شۇڭا، مەن سىزنىڭ بىر گاسقا ئومۇرلۇك ھەمرا بولۇشنى راۋا كورۇش - كورمەسلىكىڭىزدىن قاتتىق ئەنسىرىمەكتىمەن. ۋىجدانىم ماڭا بۇ ئىشنى سىزگە بالدۇرراق ئۇقتۇرۇۋېتىشنى بىشارەت قىلدى. سىڭلىم، ئاكىڭىزنىڭ بۇ بەختسىز تەقدىرىنى ئۇققىنىڭىزدا، ئىلگىرى مېنىڭ بۇ ئىشنى سىزدىن يوشۇرۇپ كەلگەن گۇناھىمنى كەچۈرۈشىڭىزنى ئوتۇنىمەن.

ھاياتنى سىزگە بېغىشلاشنى خالايدىغان ئاكىڭىزدىن»

ئامىك دەردىنى ئېيتىشقا پېتىنالمىدى. ئۇ نيۇ جۇبروۋينى چىن يۈرىكىدىن سۆيەتتى. ئەجەبا، نيۇ جۇبروۋينىڭ گاس بولغانلىقى توپەيلى، ئامىك ئۇنىڭدىن مۇناسىۋەتنى ئۈزۈپ، ئۇنى تاشلىۋېتەرمۇ؟ مۇھەببەتنىڭ بەلۋىغى ئۇلارنى بىر - بىرىگە چەمبەر - چەس باغلىغان ئىدى، ۋاھالەنكى، ئامىكنىڭ ئاتا - ئانىسى ئۆز قىزىنىڭ يەنە كېلىپ بىر گاسقا ياتلىق بولۇشىغا قانداقمۇ قوشۇلالىسۇن؟ قارىغاندا، ئۇلارنىڭ ئەمدىلا باشلانغان مۇھەببەت يولى گويا ئېگىز تاغ، ئەزىم دەريالار بىلەن چورتلا توسۇلۇپ قالىدىغاندەك ئىدى.

ئازاپ ۋە قايغۇ - ئەلەمنىڭ مۇدھىش دولقۇنى ئامىكنىڭ يۈرىكىگە شىددەت بىلەن ئۇرۇلاتتى. ئۇ بىر كېچە ئۇخلىماي يىغلاپلا چىقتى. مۇھەببەتنىڭ ئەگرى - توقايلىقى ئۇنى بىئارام قىلىپ ئازاپلايتتى ۋە ئۇنى ئۈمىدسىزلەندۈرەتتى. ئۇ نيۇ جۇبروۋينى گاس دەپلا ئۇنىڭدىن جۇدا بولالمايتتى. ئەمما ئۇنىڭغا نيۇ جۇبروۋي بىلەن بىر بولىمەن دەپ ئۆز ئاتا - ئانىسىدىن ئايرىلىشقا مەجبۇربو-لۈشتەك ئەھۋالنى تەسەۋۋۇر قىلىش تېخىمۇ قىيىن ئىدى. ئۇ تۈن كېچىدىن تارتىپ سۈبھى تاڭغىچە زار - زار يىغلاپ چىقتى.......

ئەتىگىنى دۇكان ئېچىلغاندىن كېيىن نيۇ جۇبروۋي ئادەتتىكىدەكلا دۇكانغا ۋاقتىدا كىرىپ كەلدى. ئۇ ئامىكغا كوزىنى ئۈزمەي قارايتتى، كوزىدە ئۈمىتلىك ۋە ئىنتىزارلىق نۇرى چاقنايتتى، چىرايىدىن جۇدەڭگۈلۈك ۋە ھېرىپ - چارچىغانلىق چىقىپلا تۇراتتى. ئامىك ئۇنى شۇ ھالەتتە كورۇپ بىئارام بولدى - دە، يىغلىۋەتكىلى تاسلا قالدى.

ئامىك ئۇنىڭ كۆڭلىدىن - كۆڭلىگە زەئىپلەشىپ كېتىۋاتقانلىقىنى، چىرايى نۇرسىز، سۇنۇق كورۇنگەنلىكىنى، كوزلىرىنىڭ چوڭقۇر ئولتۇرۇشۇپ، مەڭزىنىڭ ياداپ كەتكەنلىگىنى سەزدى، ئۇنىڭ كەيگەن ئۇستىۋاشلىرىمۇ ئىلگىرىكىدەك ئۇنچىلا رەتلىك ۋە پاكىز كورۇنمەيتتى. بۇنىڭدىن نيۇ جۇبروۋينىڭ ناھايىتى قاتتىق ئازاپلىنىۋاتقانلىغى مانا مەن دەپلا بىلىنىپ تۇراتتى، ھەر قېتىم ئامىك ئۇنى كورگىنىدە ھامان بىئارام بولسىمۇ، لېكىن ئاخشاملىرى ئۇخلايدىغان چاغدىلا ئاندىن كوڭلى بۇزۇلۇپ يىغلايتتى.

ئامىك بالدۇراق بىر قارارغا كەلمەي مۇشۇنداق كېتىۋېرىشنىڭ قاملاشمايدىغانلىغىنى چۈشىنەتتى. مۇبادا ئۇ نيۇ جۇبروۋي بىلەن مۇناسىۋەتنى ئۈزۈپ، ئۇنى تاشلىۋېتىدىغان بولسا، ئۇنداقتا بۇ ئىشنىڭ ئاقىۋىتىنى تەسەۋۋۇر قىلغىلى بولمايتتى. ئۇ نېمىلا بولمىسۇن، ئىشنى بۇنداق قىلالمايتتى.

ئامىكنىڭ كوڭلىدىكى ئىشلار پەقەت ئۇنىڭ ئۆزىگىلا مەلۇم ئىدى. ئۇ، ئاخىرى قولىغا قەلەم ئالدى - دە، نيۇ جۇبروۋيگە بىر پارچە جاۋاپ خېتى يېزىپ، ئۇنىڭدىن ئۆزىنى ئېلىپ قېچىشنى تە-

لەپ قىلدى.

دەرۋەقە، ئىش ئۇنىڭ كۆتكىنىدەك بولۇپ چىقتى، ئامىلى 10 ــ سىنىپتا ئوقۇشقا تەييارلىنىۋاتقان چاغدا، ئۇنىڭ ئاتا ــ ئانىسى، ئۇرۇق ــ تۇغقان، دوست ــ يارەنلىرى ئۇنىڭ بىر گاس بىلەن ئۆز ئالدىغا توي قىلغانلىقى توپەيلى، ئۇنىڭ بىلەن بولغان بارلىق مۇناسىۋەتنى ئۈزگەنلىكىنى جاكالىدى. ئامىل بۇنىڭدىن بىئارام بولمىدى، پۇشايمانمۇ قىلمىدى، بەلكى نەگىلا بارسا شۇ يەرگە كۆنۈش قارارىغا كەلدى. ئۇ ئېرى بىلەن بىللە رانگۇن شەھىرى يېنىدىن بىر ئېغىز ئۆينى ئىجارىگە ئېلىپ ئولتۇرۇپ، ئارام خۇدا تۇرمۇش كەچۈردى. نيۇ جۇبرۇي بىر تەرەپتىن ئىشلەيتتى، يەنە بىر تەرەپتىن ئىشتىن سىرتقى ۋاقتىدىن پايدىلىنىپ ئىجادىيەت بىلەن شۇغۇللىناتتى. باشقىلار ئۆز نەزىرىدە ئامىلنىڭ تۇرمۇشىنى چوقۇم مەنىسىز، زېرىكىشلىك بولىدۇ، دەپ قارايتتى. كۈندۈزلىرى ئېرى ئىشقا كەتكەندە ئۆيدە يالغۇز ئامىلا قالاتتى. ئەپسۇسكى، ئۇ ئىشتىن چۈشۈپ قايتىپ كەلگەن چاغلاردىمۇ ئۇلار باشقا ئەر ــ خوتۇنلاردەك كۆڭۈللۈك سۆزلىشەلمەيتتى. ئامىل بىرەر ئىش توغرىلىق سۆزلەشمەكچى بولسا، ئۇنى ئاتايىن قەغەزگە يېزىپ ئۇقتۇراتتى. بەزى چاغلاردا نيۇ جۇبرۇي ئاغزى بېسىلماي سۆزلەپمۇ كېتەتتى، پات ــ پات غەزەپلىنىپ ئۆز ئىرادىسىگە بەزى ئىشلار ۋە يازغان ئەسەرلىرىنىڭ ئېلان قىلىنمىغانلىقىدىكى سەۋەبلەر ئۈستىدە سۆزلەيتتى. ئامىل ئۇنىڭ گەپلىرىنى جىم ئولتۇرۇپ تىڭشاشتىن باشقا، ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىش ئىمكانىيىتى يوق ئىدى. نيۇ جۇبرۇي سۆزلەپ ــ سۆزلەپ ئاخىرى چارچايتتى ــ دە، كارۋاتقا تاشلىنىپ ئۇخلاپ قالاتتى.

ئۇ سۆزلىگۈسى يوق چاغلاردا بېرىلىپ كىتاپ ئوقۇيتتى ياكى ئۆزىنى ئۇنتۇغان ھالدا تىنىم تاپماي بىر نەرسە يازاتتى. پەقەت ئامىلنىڭ ئۇنى ئاستا نوقۇپ قويغاندىلا، ياكى ئۇنى تاماققا، دەم ئېلىشقا ئۈندىگەندىلا ئۇ ئاندىن ھوشىغا كېلەتتى. بۇنداق شارائىت، بۇنداق ھايات ئادەتتىكى كىشىلەرگە مەنىسىز، زېرىكىشلىك تۇيۇلغان بىلەن، ئامىلغا قىلچىمۇ بۇنداق تۇيۇلمايتتى.

"ئېيىق بولسىمۇ ئېرىڭ ياخشى، ئوڭكۇر بولسىمۇ ئۆيۈڭ" دېگەندەك، ئامىل نيۇ جۇبرۇيگە تەككەن ئاشۇ كۈندىن باشلاپ نېرى ــ بېرى ئىشنى ئويلىمىدى، ئۇنىڭ قەلبىدىن "مەنىسىز" "خوشاللىق" دېگەن گەپلەرمۇ كۆتىرىلىپ كەتكەندەك بولدى. بولۇپمۇ يېقىندىن بېرى ئامىلنىڭ كۆڭلى ئېچىلىپ قالدى. ئۇ سېمىز ئوماققىنا بىر بالا تۇغقاندىن باشلاپ "خوشاللىق" يەنە ئۇنىڭ قەلبىدىن ئورۇن ئالدى. ئۇ ئېرى بىلەن سۆزلىشىپ ئىچ پۇشۇقىنى چىقىرالمىسىمۇ، ھەرھالدا بالىسىنى ئەكىلىپ بولسىمۇ كۆڭلىنى ئاچىدىغان، نيۇ جۇبرۇيمۇ ئېچىلىپ، ھەمىشە ئامىلغا ئوخشاش روھلۇق ھالدا بالىسىنى ئەكىلىپ ئويناپ يۈرىدىغان بولدى. ئۇ، پۇل خەجلىگەندە، ياكى ئاز ــ تولا قەلەم ھەققى ئالغاندا، ئامىلغا ۋە بالىسىغا ياخشى يېمەكلىك ياكى يېڭى كىيىم ــ كېچەك ئېلىپ كېلەتتى، يا بولمىسا، ئويۇنچۇقلارنى ئېلىپ كېلەتتى. بالا ئۇلارنىڭ تۇرمۇشىغا ناھايىتى زور لەززەت بېغىشلىغان ئىدى.

بارا ــ بارا بالىنىڭ تىلى چىقتى. بالا نيۇ جۇبرۇينى قىچقارسا، ئۇ "ھە" دېمەيتتى، بالا ئۇنىڭغا گەپ قىلسا، ئۇ جاۋاپ بەرمەيتتى. بالىنىڭ نېمە دەۋاتقانلىقىنى بىلىش ئۈچۈن ئۇ خوتۇنىغا ئىلتىماس قىلاتتى. ئامىل بالىنىڭ

(ئاخىرى 111 ــ بەتتە)

www.uyghurkitap.com

ئالتۇن خوراز ھەققىدە چۆچەك

ئا. س. پوشكىن

ئەلدە ئەمەس يەردە ھەم،
ياكى ھىچبىر نەدە ھەم.
مەرت دادون شاھ ياشىغان
ئەتراپقا قەھر چاچقان.
ئەيمەنمەي جەڭ باشلايتتى،
خوشنىلارنى قاخشاتتى.
قانلىق جەڭلەردە ھېرىپ،
دەم ئالماق بوپتۇ قېرىپ.
ھاردۇق چىقىرار چاغدا،
خوشنىلار ئۆچ ئالماققا،
ھۇجۇمغا چىقىپ قات-قات،
سالدى ئېيتقۇسىز ئازاپ.
ساقلىماققا چېگارا،
قارشى تاجاۋۇز ياۋغا،
كوپ ئەسكەر بولدى ھاجەت،
ئاندىن تولا خىراجەت.
تىك تۇرۇپ بارچە سەردار،
ئۇلگۇرەلمەي بولدى خار.
جەنۇپتىن كۈتسە ياۋنى،
شەرقتىن ئوت، ئوق ياغدى.
بېسىلسا شەرقى مەيدان،
دېڭىزدىن سالدى ۋەيران.
دادۇن ئويقىدىن قالدى،
كوز ياش قىلدى— زارلاندى.
ھاياتمۇ ئەنسىز ھايات!
ئاخىرى چاپتۇردى ئات:
ياردەم، مەدەت ھەم سوراپ
" سېھىرچى، ئاختا، داناغا،
ئىنسان بولغاي، — دەپ پانا "
سېھىرچى يېتىپ كەلدى
ۋە دادۇنغا باش ئەگدى.
ئۇنىڭ سوزى بولدى ئاز،
قاپتىن چىقاردى خوراز : .
—قوندۇرۇپ قوي قونداققا
بۇ قۇشنى، — دېدى شاھقا، —
بۇ ئالتۇن خوراز ئاگلىق،
ساقچى بولىدۇ سادىق،
ئەتراپتا بولسا تېچلىق،
خوراز ئولتۇرار جىم - جىت.
ئەگەر ياۋ كەلسە چەتتىن،
سورى كەلسە دەھشەتلىك،
(بۇ قۇش سوقۇشقا قارشى)
تىكلىنىدۇ تاجىسى،
قىچقىرار قىقىپ قانات،
دۇشمەن تەرەپكە قاراپ.
دادۇن بولدى بەك خوشال،
دېدى: "قاپ - قاپ ئالتۇن ئال،
بۇ مەرتلىگىڭ ئۈچۈن دوست،—
دېدى شاھ بەك رازى بوپ،—
يەنە خالىغانىنى ئال،
ئۆز مۈلكۈڭدەك بىمالال."
خوراز ئېگىز قونداقتىن،
چەك كۈزەتەر يىراقتىن.
سىزىلسە تىۋىش بىرەر،
سادىق ساقچى تەۋرىنەر:
قاقىدۇ يېيىپ قانات،

ئەنسىز تەرەپكە قاراپ.
قىچقىرار: قىق- قىق- قىق دەپ،
شاھلىق قىل، تىنچلىق دەپ.
خوشنىلار ئەندى تىندى،
جەڭگە جۇرئەت قىلمىدى.
شۇنداق قىلىپ پادىشا
دۇشمەنگە بەردى پەشۋا.
يىللار ئوتتى ھايات تىنچ،
ئولتۇرار خوراز جىم جىت:
بىر كۈنى شاھ ياتاتتى،
قاتتىق ۋاڭ-چۇڭ ئوغاتتى.
" شاھىم بولدى بىر بالا
يۇرت ئاتىسى بول ھەغدا»،ـ
دەپ تۇراتتى قولباشچى،
شاھ ئەسنەپ ئىغىز ئاچتى:
"نىمە بولدى، نىمە گەپ،
نىمە بالا، نىمە دەرت؟»
قولباشچى دىدى: " ئەينە،
قىچقاردى خوراز يەنە،
پايتەخت دەھشەتتە قالدى "،
شاھ پەنجىرىدىن سەپ سالدى:
خوراز قانات قاقماقتا،
بوي بۇراپ شەرق ياققا.
"ئى خەلق دەررۇ ئاتلان،
كىچىكسەك بولدۇق ۋەيران!»
شاھنىڭ چوڭ ئوغلى باشلاپ
ئەسكەر ماڭدى شۇ سائەت.
جىمىقتى خوراز ھەم يۇرت،
شاھ ياتتى ئوزىن ئۇنتۇپ.
سەككىز كۈن ئوتتىھەجەپ،
ئەسكەردىن يوق ھىچ دىرەك.
جەڭدىن يە خەۋەر، يە خەت،
ئالمىدى دادون پەقەت.
خوراز بىرىپ شۇم خەۋەر،
شاھ يىغدى يەنە ئەسكەر.

ئاغىنغا قول بەرمەككە،
ئىنى چىقتى سەپەرگە.
خوراز ياتقان بىلەن جىم،
خەۋەر كەلمىدى جەڭدىن.
ئوتتى سەككىز كۈن يەنە،
ئەل بېشىدا - ۋەھىمە.
خوراز بەردى شۇم خەۋەر،
شاھ يىغدى يەنە ئەسكەر.
يول باشلاپ ماڭدى ئوزى،
يىغىشقا يەتمەي كوزى.
كېلۇر كۈندۇز - تۈن دىمەي،
ھارغان - تالغاننى بىلمەي.
يوق قونغان جاي، جەڭ ئىزى،
يوق قەبىر، يە گۈمبىزى.
ھەجەپ ئىش! دادون ھەيران،
كېلىدۇ سەپ سېلىپ ھەر يان.
سەككىز كۈن دىگەن چاغدا،
توغرا كەلدى بىر تاققا.
ئارىسىدا قوش ئىدىر،
كورۇندى ئىپەك چېدىر.
تار جىلغا - چېدىر پېنى،
تولغان ئەسكەر جەسەدى.
سۇرلۇك ھەيۋەت جىمىلىقتا،
شاھ ئالدىرار چېدىرغا...
ئاھ! نىمىدىگەن دەھشەت!
ياتىدۇ ئىككى جەسەت—
شاھنىڭ ئىككى پەرزەندى،
يوق ساۋۇتى، يوق ئەڭنى.
بىر - بىرىگە ئۇرغان شاپ
يۇرەكلەرگە تىك قاداپ.
ئاتلار يۇرىدۇ چەتتە،
قان سىڭغان پىچەندە.
زار ئەيلىدى شاھ دادون:
"توغرا چۇشكەن قوش قۇلۇن،
قوش قىرانىم قۇرغۇيۇم،

ئۇيغۇر كىتاب تورپېتى
www.uyghurkitap.com

ئەندى مەن ئۆلەر بولدۇم...»
ھەممە شاھقا ئۈن قوشتى.
زارلاندى، ئاھ ئۇرۇشتى.
تىترىدى يەر، تاغ كوكسى،
جاھان بىللە ئۆكسىدى.
شۇ ئان ئاچتى چېدىرنى،
شاماخان مەلىكىسى.
چېھرى ـ تاڭ نۇرى يازنىڭ،
قىلىدۇ نازلىق تازىم.
شاھ بىر بايقۇش بەئەينى
كۆنگە دۇچ كەلگەن كەبى،
جۇپ ئوغلىنى ـ مۆردىنى
دەررۇ تامام ئۇنتۇدى.
قىز تەبەسسۇم ئەيلىدى،
ۋە دادۇنغا باش ئەگدى.
قولىدىن ئېپ سپايى،
چېدىر ئىچىگە ماڭدى.
ئولتارغۇزدى جوزىغا،
قويدى تۈمەن خىل غىزا.
ئوراپ كىمخاپ يوتقانغا،
ياتقۇزدى دەم ئالماققا.
ئاندىن توغرا بىر ھەپتە
سېھىرلىق شاتلىق ئىچرە،
مەلىكىگە بويسۇنغان
شاھ توي تويلىدى ئوبدان.
دادون ياندى شەھرىگە،
لەشكىرى بار كەينىدە.
يېنىدا، بىر مەيدە،
كېلىدۇ ياش مەلىكە.
ئالدىدا كېلىۋر داۋران،
بىرى راست، بىرى يالغان.
پايتەخت دەۋازا ئالدى
تولغان شەھەر پۇخراسى.
كېلىۋر شاھ ۋە مەلىكە،
مەپىسىنىڭ كەينىدە.

دادون قول بۇلغار ھامان،
خەلققە چوقان سالغان.
بىردىن كوردى شۇ يەردە،
ئورىغان ئاپپاق سەللە.
ئاق باشلىق ئاققۇش كەبى،
ئاختا دوستىنى رەسمىي.
" ھە ئەسسالام، چوڭ دادا،
دەپ قاردى شاھ ئاكا،-
كەلگىن، نىمە خالايسەن؟»
"شاھىم، ـــ دېدى دانىشمەن،ـــ
ھساپ ئالايلى، ئاخىر،
خەلق ئالدىدا ھازىر.
ئادىل خىزمەت ھەققىگە،
ئەسلىگىن، ئۆز دەۋرىدە
دېدىڭ: «خالىغانىنى ئال،
ئۆز مۈلكۈڭدەك، بىمالال».
بولغاي ماڭا ھەدىيە،
شاماخانلىق مەلىكە» ...
شاھ بولدى چەكسىز ھەيران،
دېدى تېرىكىپ يامان:
"ھوي، ئۆردىمۇ سىنى جىن،
ئاداشتىڭمۇ ئەقلىڭدىن؟!
نىمە كىردى مىيەڭگە !؟
راست، بەرگەن ئىدىم ۋەدە،
ھەممە نەرسىگە بار چەك،
ساڭا قىز نىمە كېرەك؟
يېتەر، بىلەمسەن كىم مەن؟
ئوچۇق ساڭا غەزىنەم.
ئال بۇ يارلىق چىن ـ چەكمەن،
يە يېرىم شاھلىقنى ئال».
"ياق، ساڭا ئېيتاي تەكرار:
بولغاي ماڭا ھەدىيە،
شاماخانلىق مەلىكە»، ـ
دېدى سېھىرچى يەنە،
شاھ بىر تۈكەردى يەرگە:

AltunOq

"شۇنچە تەرسا بولامسەن؟!
ئوز - ئۆزەڭنى خورلايسەن،
قىل يوق ساڭا، ناپسەنت،
جىنىڭ بارىدا ماڭ، كەت!
مونۇ ئەبلەخنى يوقات!..
بولدى بوۋاي تالاشماق.
ئىككى ئېيتماس پادىشا،
بىر شىلتىڭەندە هاسا ،
ماڭلاي سىپاپ دانىشمەن
دۇم چۈشتى-دە، بەردى جان;
پايتەخت سىلكىندى تامام.
قىز قاقاخلاپ كۈلمەكتە،
دەهشەتكە ئۆگەنگەچكە.
بەك خاۋاتىر پادىشا
مۇلايىم كۈلدى قىزغا.
كىردى شەهەرگە مانا،
كەلدى يىراقتىن سادا.
خەلق كوردى هەر ياقتىن،
خوراز ئۈچتى قونداقتىن،
كەلدى مەپە قېشىغا،
قوندى شاهنىڭ بېشىغا.
بىر چوقۇپ قاق چېكىدىن،
خوراز كەتتى مەپىدىن
دۈگۈلەپ چۈشتى شاه شۇ ئان،
"ئاه!" - دىدىدە، ئۈزدى جان.
كوپ هۇشىغا كەلگىچە،
كـوزدىن يۇتتى مەلىكە.
چوچەك جا، ئىشارە بار:
ساۋاق ئالسۇن مەرت ياشلار.
(روسچىدىن ھىزىز ھىزدەۋپ تەرجىمە قىلغان)
دەريا ھەسەن نەشىرگە تەييارلىغان.

يومۇرلار

ئۇ، ئوكۇز يىلىلىق

بىر ئادەم ئوزىنىڭ تۇغۇلغان كۈنىنى خاتىرىلەپ توي قىلىپتۇ. ئۇ، قوي يىلىلىق ئىكەن. تويغا تەكلىپ قىلىنغانلارنىڭ بىرى:

— ئۇ قوي يىلىلىق بولغانلىقى ئۈچۈن، تويغا قوي ئېلىپ كەپتۇ. سىمىز قوينى كورۇپ ئىچ - ئىچىدىن خوشاللانغان توي ئىگىسى قوسىغىدا يەنە بىر چوت سوقۇپتۇ - دە، تويغا كەلگەنلەرگە دەپتۇ.

— مېنىڭ ئايىلىمنىڭ نىمە يىلىلىق ئىكەنلىكىنى بىلمەيدىغان بولىشىڭىزلار مۇمكىن، ئۇ ئوكۇز يىلىلىق، پات ئارىدا ئۇنىڭمۇ تۇغۇلغان يىلىنى خاتىرىلەپ توي ياسىماقچىمەن.

(تورارىبەك نىياز تەرجىمىسى)

— ياشلىق ۋاختىڭىزنىڭ بىكاردىن - بىكار ئوتۇپ كېتىۋاتقانلىقىغا ئېچىنمامسەن؟

— بەللى، نىمىشقا ئېچىنمايدىكەنمەن. شۇڭلاشقا ئاز ئىشلەپ، كوپرەك ئويناۋاتىمەنغۇ؟

ھەسەن تىلىۋالدى

ئوت يۈرەك شائىر مۇسا جېلىل

سوۋېت تاتار شائىرى، فاشىزىمغا قارشى تىز پۈكمەس جەڭچى مۇسا جېلىلنىڭ نامى پۈتۈن دۇنياغا مەلۇم. ئۇ، ئۆزىنىڭ قىسقىغىنا 38 يىللىق ھاياتىنى سوتسىيالىستىك ۋەتىنىنى گۈللەندۈرۈش ۋە قوغداش يولىدا ئاخىرقى نەپسىگىچە بېغىشلىغان ئوت يۈرەك شائىر.

مۇسا مۇستاپا جېلىل 1906 - يىلى 15 - فېۋرالدا ئورېنبۇرگ ۋىلايىتىنىڭ مۇستافىنو يېزىسىدا تۇغۇلغان، ساۋادىنى مەدرىسىدە چىقارغان. ئۇلۇغ ئوكتەبىر سوتسىيالىستىك ئىنقىلاۋى يىللىرىدا 12 ياشلىق مۇسا مەكتەپتە يېڭى، ئىنقىلاۋىي تەرتىپ ئورنىتىشقا ئاكتىپ قاتناشتى. مۇسا 1919 - يىلى كوممۇنىستىك ياشلار ئىتتىپاقىغا كىردى ۋە شۇ يىلى ئۇنىڭ تۇنجى شېرى «قىزىل يۇلتۇز» گېزىتىدە بېسىلدى. 1925 - يىلى شائىرنىڭ «كېتىپ بارىمىز» ناملىق تۇنجى شېئىرلار ۋە داستانلار توپلىمى بېسىلىپ چىقتى. بۇ شېئىر ۋە داستانلاردا ياش سوۋېت جۇمھۇرىيىتىنىڭ يېڭى ھايات يولىدا مەردانە قەدەملەر تاشلاپ كېتىۋاتقانلىقى ئەكس ئەتتۈرۈلگەن. شائىرنىڭ «يولدىشىمغا» ناملىق ئىككىنچى شېئىرلار توپلىمى 1929 - يىلى نەشر قىلىندى. 1934 - يىلى ئۇنىڭ كوممۇنىستىك ياشلار ئىتتىپاقىغا بېغىشلانغان «ئوردېن قادىغان مىليونلار» ناملىق شېئىرلار ۋە داستانلار توپلىمى نەشر قىلىندى. مۇسا جېلىل 1940 - يىلى يازغان «خەت توشۇغۇچى» داستانىدا كولخوزنىڭ خەت توشۇغۇچىسى تېمىر پولات بىلەن بىرىگادىر قىز خەيرۇزەنىڭ سەممىي مۇھەببىتىنى، ئۇلارنىڭ پىداكارانە ئەمگىكىنى كۈيلىدى. بۇ داستان بەدىئىي يارقىنلىقى ۋە تىلىنىڭ راۋانلىقى بىلەن خەلق ئارىسىدا زور ئىناۋەتكە ئېرىشتى. ئۇلۇغ ۋەتەن ئۇرۇشى يىللىرىدا مۇسا جېلىل «ئاكۇپېتىن خەتلەر» ناملىق شېئىرىي كىتاۋىنى يازدى.

نېمىس فاشىست باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇلۇغ ۋەتەن ئۇرۇشى باشلانغاندىن كېيىن، شائىر مۇسا جېلىل ۋەتىنىنى قوغداش يولىدا ئالدىنقى سەپكە بېرىپ جەڭگە قاتناشتى. 1942 - يىلى ئىيۇندا ۋولخوۋ فرونتى ئوچاستكىلىرىدىن بىرىدە دۈشمەنگە قارشى جەڭدە ئېغىر يارىلىنىپ يىقىلغان مۇسا جېلىلنى فاشىست جاللاتلار تۇتۇۋېلىپ، بېرلىن يېنىدىكى مۇئابىد تۈرمىسىگە قامىدى. شائىر تۈرمىدىمۇ دۈشمەنگە قارشى تىنىمسىز كۈرەش قىلدى. ئۇ، يولداشلىرىنى «بىزنىڭ بۇرچىمىز ئادەملەرنى فاشىزىم زۇلمىدىن قۇتقۇزۇش ياكى ھالاك بولۇشتىن ئىبارەت، بۇنىڭدىن باشقا يول يوق» دەپ ئاگاھلاندۇردى. ۋەتەنپەرۋەر شائىر تۈرمىدا فاشىزىمنىڭ ھايۋانى ئەپتى - بەشىرىسىنى پاش قىلدىغان، ئۇنىڭ ھالاكەتكە مەھكۇم ئىكەنلىكىنى كورسىتىدىغان، ئانا ۋەتىنىنىڭ ئازاتلىقى ۋە مۇستەقىللىقى يولىدا قانلىق جەڭ ئېلىپ بېرىۋاتقان سوۋېت كىشىلىرىنىڭ قەھرىمانلىقىنى

مەدھىيلەيدىغان ئوتلۇق شېئىرلارنى يازدى. بۇ شېئىرلار ئېغىزدىن ـ ئېغىزغا ئۆتۈپ، تۈرمىدىكى يولداشلىرى تەرىپىدىن يادلىۋېلىندى. مەككار دۈشمەن، خائىنلارنىڭ پاش قىلىشى بىلەن مۇسا جېلىلنىڭ تۈرمىدىكى پائالىيىتىنى سېزىپ قىلىپ، ئۇنى يالغۇز كىشىلىك قاراڭغۇ كامىرغا سولىۋەتتى. ئەمما ئوت يۈرەك شائىرنىڭ پولاتتەك ئىرادىسىنى ھەرقانداق ئازاپ ـ قىيناشلار تەۋرىتەلمىدى. قىيناشلاردىن نەتىجە چىقىرالمىغان ئادەمخور فاشىستلار 1944 ـ يىلى ياۋۋاردا بۇ كوممۇنىست شائىر، جۇشقۇن ۋەتەنپەرۋەرنى ئۆلتۈرۈۋەتتى. مۇئابىت تۈرمىسىدىن ئازات قىلىنغان بېلگىيىلىك بىر پارتىزان ۋەتىنىگە قايتىپ بارغاندىن كېيىن، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ بىر يۇرتىدىكى ئەلچىخانىسىغا مۇسا جېلىلنىڭ شېئىرلىرى يېزىلغان قويۇن دەپتىرىنى تاپشۇرۇپ بەردى. بۇ دەپتەردە شائىرنىڭ 115 شېئىرى بار ئىدى.

ئوت يۈرەك شائىر مۇسا جېلىلنىڭ نامى ھاياتىنىڭ ئاخىرقى مىنۇتلىرىغىچە ئۆز ۋەتىنى، ئۆز خەلقىگە سادىق بولغان، ۋەتەن دۈشمەنلىرىگە قارشى باتۇرانە كۈرەش قىلغان قەھرىمان جەڭچى سۈپىتىدە كىشىلەر قەلبىدە مەڭگۈ ساقلىنىدۇ.

تۆۋەندە مۇسا جېلىلنىڭ ئۇلۇغ ۋەتەن ئۇرۇشى يىللىرىدا يازغان يالقۇنلۇق شېئىرلىرىدىن بىر نەچچىنى كىتابخانلارغا تونۇشتۇرىمىز.

قېلىچ

ئېسىل ئۆتۈك كىيىپسەن يىگىت،
كۈمۈچ ساپلىق قېلىچ بېلىڭدە.
ھېرىپ قايسەن ئېغىر يول يۈرۈپ،
قونۇپ كەتكىن مېنىڭ ئۆيۈمدە.

توگا يوتقان ئىچىدە سېنى،
ئۇخلىتاي ۋە ئەركىلىتەي مەن.
قان ـ ياش بىلەن يۇيۇشقا يەرنى
ئەتىلىككە ئۈلگىرىسەن سەن.

چىرايلىق ـ سۇمباتلىق ئوفىتسېر
ئاڭلىدى ياش ئايال سوزىنى.
ئويگە كىردى ۋەھشى باش كېسەر
قاتتىغراق يېپىپ ئىشىكنى.

ماقۇل قىلدىڭ ھىلىگەر ئايال،
ھەتتا ئىسمىڭ نامەلۇم ماڭا.

ئەكەل تېپىپ ھاراق ـ شاراپنى،
ئورۇن سالغىن، يېشىنىپ ئولتا.

توخۇ سويدى، پىشەردى ئايال،
ھاراقنىمۇ راسا ئىچكۈزدى.
قىزىل كوزلۈك مايور مەس بولۇپ،
ئىچى ـ قارنى ئوبدان ئورتەندى.

خوش بوپ ھورمەت ـ ئېھتىرامدىن ئۇ،
ئوتۇكىنى تارتقۇزدى شۇندا.
مۇندىرىنى①سالغۇزدى، كۈمۈچ ـــ
قىلىچىنى سۇندى ئايالغا.

مايور نەپسى تاقىلدىدى ۋە:
ـــ قۇچىغىڭنى ئاچ! ـ دىدى ياتتى.
شىلتىپ يالاڭ قېلىچنى ئايال،
ئوفىتسېرگە قاراپ سوز قاتتى:

① مۇندىر ـ ھەربى كىيىم

www.uyghurkitap.com

سەن بولغىدىڭ ئانا يۇرتۇمنى،
سەن ئۇلتەردىڭ سۆيگەن ئېردىنى.
كوڭلۈك ئۈچۈن بېرەيمۇ ئەندى
يۇرىگىمنى- ۋىجدان - دىلىمنى.

باغلىساڭمۇ بېلىمگە قىلىچ،
كۆتمە ياردەم پولات - كومۇچتىن···
قىلىچ بىلەن كىردىڭ ئېلىمگە،
ئۆلۈمىڭمۇ مۇشۇ قىلىچتىن···

زور كۈچ بىلەن شىلتىپ قىلىچنى،
جۇدا قىلدى ياۋنىڭ جېنىنى···
پاتۇردى ئۇ يۇرىگىگىچە،
شۇدەم ئەشۇ قىلىچ ئۇچىنى.

بىلسەڭ سوۋغات ساڭا بۇ بىزدىن،
تىپچەكلىمەي مايور جىم ياتقىن.
قىلىچ بىلەن كىردىڭ ئېلىمگە،
ئەجىلىڭمۇ بولدى قىلىچتىن.

سۆيگىنىمگە

خەت كەلمەس يىل بويى بەلكى مەندىن،
ئاڭلانماس پالان - پۇستان دىگەن خەۋەر
يولۇمدا قالار مېنىڭ ناخشىلىرىم،
ئىزىمنى قۇم - توپىلار كومۇپ كېتەر.

تۇرقۇممۇ قايغۇ باسقان ماتەم رەڭگى،
چۈشۈڭگە بەلكىم كىرىپ يۈرەرمەن چىن.
ئاخىرقى كۈنلىرىمدە سېنى سۆيگەن—
ئىزلارنى يۇيار يىللار يۈرىگىڭدىن.

بىلىمەن، ساڭا بۇ ئىش ئېغىر كېلەر،
سارغايتىپ زىرىكتۈرەر كۈتۈشلىرىڭ.
شۇ چاغدا ھەسرىتىڭنى باسار بەلكى
كوڭلۈڭدە "ئۇ يوق ئەندى!" دېيىشلىرىڭ.

مەن ئۈچۈن بار دۇنيادىن قىممەت بولغان—
مۇھەببەت ھېسلىرىڭدىن قېلىپ يەككە،
يادىڭدىن بەلكىم جېنىم چىقارمەن مەن،
سەن بىر كۈن بۇرۇنقىدەك كۈتمىگەندە.

بىل جېنىم، شۇنداق ئېغىر چاغدا مېنىڭ،
يۈرىگىم ھەسرەت چېكەر، روھىم چۈشەر···
كېيىسلەر بەلكىم ساڭا قايتار يولۇم،
ئۆلۈممۇ يەڭسە پەقەت شۇندا يېڭەر···

مەيداندا، ئوتلۇق جەڭدە مەرتنى سىنار،
كۈتۈشۈڭ ماڭا غەيرەت - قۇۋۋەت بەرگەن.
سۆيۈشۈڭ بولۇپ گويا سىرلىق تۇمار،
يۈرسەممۇ قايدا مېنى ساقلاپ كەلگەن.

ئوق تېگىپ يىقىلغاندا، يۈرىگىمدىن—
چىقمايدۇ "يېڭىمەن" دەپ بەرگەن قەسەم!
ئۆزەڭمۇ رەھمەت ئېيتماس ئىدىڭ بىراق،
ئېلىمگە غالىپ بولۇپ يانمىسام مەن···

ئۇزاق يول — كۈرەش بولى ئېغىر، مۈشكۈل،
كۈت جېنىم، ئۇزمە مەندىن ئۈمىدىڭنى.
ئېيپ قايتار ئوت ھەم سۇدىن ئامان - ئىسەن
مۇھەببەت — ئىشقىڭ سۆيگەن يىگىتىڭنى!

1943 - يىل سىنتەبىر

قاتىلغا

تىز پۈكمەيمەن قاتىل سېنىڭ ئالدىڭدا،
تۈتقۈن قىلىپ مېنى ئەسىر ئالساڭمۇ.
ساڭا ھەرگىز ئېگىلمەيمەن، ئۆلۈمەن،
پالتا بىلەن بېشىمنى سەن چاپساڭمۇ.

مىڭنى ئەمەس، بارى ـ يوقى يۈزنىلا
يوق قىلدىم مەن ساڭا ئوخشاش قاتىلدىن.
شۇنىڭ ئۈچۈن ئەلگە يېنىپ بارغاندا،
تىز پۈكمەمەن ئەپۇ سوراپ خەلقىمدىن.

ئۇرۇشتىن كېيىن

مايدا يەنە قىزدىل شاراپلار
قۇيۇلدۇ، بىز بولۇرمىز جەم.
قەدەھلەرنىڭ جارىڭى بىلەن
جۇر بولىدۇ دوستلىرىمىز ھەم.

ئۇستەل ئۈستى تولار گۈل بىلەن،
شۇ گۈللەردەك چىرايلىق قىزلار.
كوز قىرلىردىن تاشلاپ ناز بىلەن
مۇبارەكلەپ قوللارنى قىسار.

بەزى دوستلار بولماس ئۇ يەردە،
ئۇ دوستلارنىڭ ئورنى بوش بولار.
جام ـ قەدەھلەر بوشتىلغاندا،
شۇ باتۇرلار نامى يادلىنار.

بۇ ئۈچرىشىش شۇنداق ئاجايىپ،
زور سىناقتىن مەردانە ئوتۇپ،
بىزلەر مەيدىن ئەمەس، شاتلىقتىن
كۈيلىشەرمىز بەلكى مەس بولۇپ.

ئۇزاق ئەمەس، ئىچىپ شاتلىنىپ،
قەدەھلەرنى قۇيۇپ كومتۇرۇپ،
يول ئالارمىز دوست قېنى تامغان
كەڭ دالاغا يەڭنى چىڭ تۈرۈپ.

بۇزۇلغان يول، كويگەن شەھەرلەر
قايتىشىمىز ئۈچۈن ئىنتىزار.
ئىشقا چۈشسۇن باتۇر تىراكتۇر،
ئىشقا چۈشسۇن ئوغاق، پالتىلار.

ئېتىز تولسۇن ئالتۇن بۇغدايغا
كويگەن ئويلەر تىكلەنسۇن قاتار.
غالىپ خەلقنىڭ ئەمگەك تەرىدىن
دالا گۈللەپ بولسۇن چىمەنزار.

1943 ـ يىل ئوكتەبىر

(غوجەخمەت يۈنۈس نەشرگە تەييارلىغان)

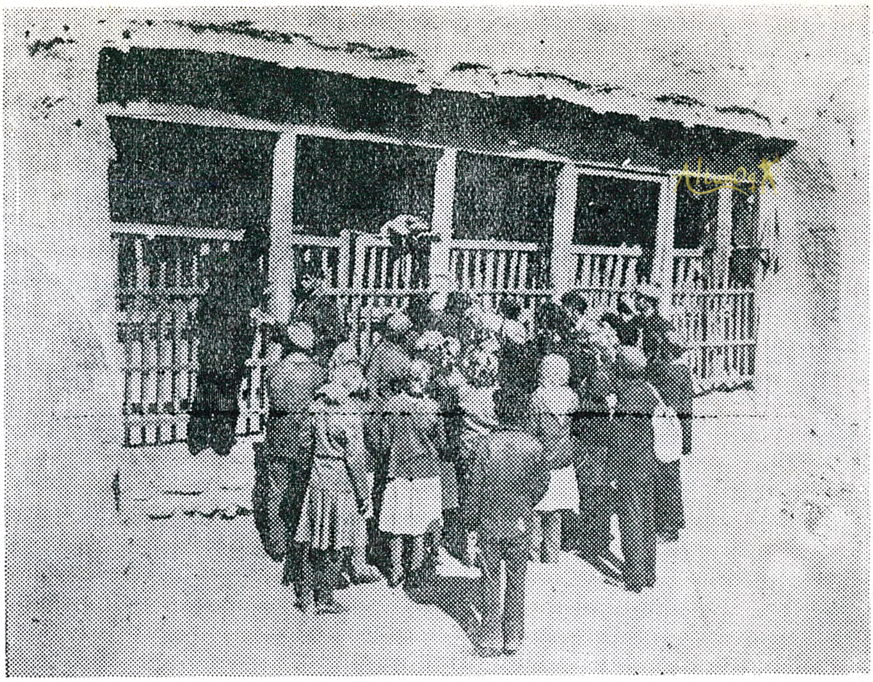

مەھمۇت قەشقەردـ
نىلىڭ مەقبەرىسى.

ۋىلايىتىمىزنىڭ ھەر
قايسى جايلىرىدىن كەلـ
گەن ياش تەربىيىچىلەر
«ھايـ ھاي تىرەك» ۋە
«چەشمە زىلال» قېشىدا،
پىشقەدەم دىخان مەمتىـ
مىن ئەخمەت ئاكىنىڭ
مەھمۇت قەشقەرىنىڭ ھاـ
ياتى توغرىسىدىكى تونۇشـ
تۇرۇشىنى ئاڭلىماقتا.

سەنئەت بېغىدا ئۆسـ
كەن غۇنچىلار.

سۈرەتلەرنى تۇردى
مەتنىياز تارتقان.

مۇقاۋىنى لايىھەلىگۈچى: تۇردى قادىر نازىرى

قەشقەر ئەدەبىياتى (13 - يىل نەشرى)

1984 - يىل 1 - سان (ئىككى ئايدا بىر چىقىدۇ)

نەشرى: قەشقەر ۋىلايەتلىك ئەدەبىيات - سەنئەت ئىجادىيەت ئىشخانىسى

تۈزگۈچى: «قەشقەر ئەدەبىياتى» ئۇيغۇر تەھرىر بۆلۈمى

«قەشقەر گېزىتى» باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى

مەملىكەت ئىچىدىكى ھەرقايسى پوچتىخانىلار مۇشتەرى قوبۇل قىلىدۇ

جايلاردىكى پوچتىخانىلار ۋە شىنخۇا كىتابخانىلىرى ۋاكالىتەن ساتىدۇ

فورماتى: 787 × 1092 م م، 1/16، 8 تاۋاق

پارچە سېتىلىش باھاسى: 35 فۇڭ، ژورنال نومۇرى 58—62

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق نەشرىياتچىلىق

ئىشلىرى ئىدارىسىنىڭ تىزىم نومۇرى: 041

《喀什噶尔文学》(双月刊)

1984 年 第 一 期

编辑： 《喀什噶尔文学》编辑部
喀什地区文艺创作办公室

印刷： 《喀什日报》印刷厂

订阅： 全国各地邮电局(所)

代售： 各地邮电局及新华书店

开本： 1092×787MM1/16，8 印张

代号： 58—62　　单价： 0.35 元

新疆维吾尔自治区期刊登证　041 号